

Ἄλλ' ἴσως πᾶς τις δύναται νὰ σοὶ παρατηρήσῃ
τὴν ἔλλειψιν ἀνθρώπων ἀρκετῶν
καὶ κρίνει εὐλογον ὁ Ζεὺς θερμῶς νὰ σοὶ συστήσῃ
τὴν αὐξήσιν αὐτῶν.

»Πλὴν βλέπω ὅτι δυστυχῶς ἡ ὕλη ἐξηντλήθη...
Ἄλλὰ μὴ σε λυπῇ
τὸ πρᾶγμα τοῦτο, Προμηθεῦ· ὑπάρχουσιν οἱ λίθοι
εὐπλαστοὶ ἔτι καὶ νωποὶ :
Ἡ τέχνη σου ἐπίσταται νὰ μετασχηματίσῃ
καὶ εἰς ἀνθρώπους πλῆθος ἐξ αὐτῶν,—
καὶ πλεῖστα ἔτι δύναται νὰ ἀνθρωποποιήσῃ
τῶν ζώων καὶ φυτῶν.

»Ἐμπρὸς λοιπὸν—καὶ πλήθυνον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων,
καὶ τότε, ποιητά,
ἔλθε καὶ λάβε παρ' ἐμοῦ τὸ ἔπαθλον τῶν κόπων,
τὰ δῶρά μου τὰ ζηλωτά.»
Ἐἶπεν ὁ Ζεὺς καὶ μεθ' ὀρμῆς ἀνήλθε παραχρῆμα
εἰς τῶν θεῶν τὸ δῶμα τὸ λαμπρὸν,
καὶ ἐπεδόθη ἐκτελῶν ὁ Προμηθεὺς τὸ ῥῆμα
εἰς ἔργον ὀχληρὸν :

Ἐν πρώτοις ἔδωκε μορφήν ἀνθρώπου εἰς ἀπίρους
καὶ λίθους καὶ πηλοὺς,
καὶ ἔπειτα κατέστησεν ἀνθρώπος πλείστους χοίρους
καὶ πλείστους ὄνους παχυλοὺς
καὶ λύκους ἔτι παμπληθεῖς καὶ ἀπειρα θηρία
καὶ ἀλωπέκων μέγαν ἀριθμὸν,—
καὶ οὕτως ἡ σημερινὴ ὑπάρχει κοινωρία
καὶ π λ ε ἱ σ τ ο ἰ ἐξ ἡμῶν !

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29. Ὀκτωβρίου 1884.

STAMATIΟΣ Δ. ΡΑΑΒΗΣ.

ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΕΡΑΣΙΝΟΝ

(Τοποθεσίαι. Φυτοργία. Πυριτοποιεῖον. Ὄνομα Ἐρασίνου. Προσωποποιήσις. Πηγαί. Χάον. Λυκωνή. Ἱερὸν ἄλσος. Θυσίαι καὶ Ἐορταί. Διόνυσος. Πᾶν. Πολυάνθρια Ἀργεῖων. Φρύγος. Κλεομένης. Τελέσιλλα. Παναγία ἢ Κεφαλαριώτισσα. Χρησιμοποίησις τοῦ ὕδατος).

 κατερχόμενος τὴν ἀπ' Ἀργους εἰς Μύλους νέαν δημοσίαν ὁδόν, μετὰ πορείαν εὐάρεστον πέντε σταδίων, βλέπει πρὸς τὰ δεξιὰ, πλησίον ἐκεῖ, μικρὸν συνηρεφές ἄλσος, ὀλοπράσινον καὶ ὠραιότατον. Δένδρα ἀμφιλαφεῖ, ὑψηλὰ καὶ πυκνότατα, θάμνοι παντοειδεῖς καὶ λόφοι χλοάζοντες κοσμοῦσι τὸ χαριτόβρυτον ἐκεῖνο τοπίον, κυκλούμενον ὑπὸ ἐκτεταμένω φυτειῶν καὶ τῆς πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ ἐκτεινομένης ἐνόφουρος ὄρεσειρᾶς, ὑπὸ τὸν γόητα καὶ πάντοτε μειδιῶντα, ἓνα δὲ τῶν ὠραιωτάτων τοῦ κόσμου, Ἀργολικὸν ὀρίζοντα. Ἐκεῖθεν ἐκπηγάζει καὶ διαρρέει τὸ νότιον Ἀργολικὸν πεδίον ὁ ἀργυροδίνης ποταμὸς Ἐρασίνας.

* *

Γραφικώτατον πανόραμα εἶνε ἡ τοποθεσία τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρασίνου, αἵτινες ἀπέχουσιν ἀκριβῶς πέντε χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Ἀργους.

ὑπὸ τοῦ νοτίου πρόποδας ὄρους, ὑψηλοῦ, ἀποτόμου καὶ κρημνώδους, ὅπερ καλεῖται Χάον, κάτωθι βράχου, ὃν ἀπκρτίζει μάζα ὀγκωδεστάτων ἐρυθροειδῶν πετρῶν ἀπορρώγων, γαίνει κοιλότης ἐδάφους, σχηματίζουσα λεκανίδα τραπέζοειδῆ. ὑπ' αὐτήν, δυσμῶθεν, ἀπὸ τῶν ἐγκάτων τοῦ Χάου καὶ ὑπὸ μεγίστους ὀγκολίθους, ἐν μέσῳ βρύων καὶ γλόης, ἐκπηγάζει τὸ ὕδωρ τοῦ Ἐρασίνου, ἡρεμον καὶ διαυγές.

(1) Πηγαί.—Παυσανίας, Στράβων, Ἡρόδοτος, Πλούταρχος, Λισχίλος, Αἰλιανός, Ὀβίδιος, Λουκιανός, Πολύβιος, Ἀντήνωρ, Isambert, Βαρθελεμῆς, Μελέτιος, Κοραῆς, Κ. Παπαρηγόπουλος, Δ. Πανταζῆς, Ὠγουρία, Λεξικά, Παρραδόσεις.

ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον παρὰ τὸ ἀρχαῖον Τημένιον (1).

Εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτὴν πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ ὅτι ἀνωθι τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρασίνου ἐπὶ τοῦ ἐρυθρολίθου βράχου κεῖται ναΐδιον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, πανάρχαιον. Ἡ θῆξ καὶ θέσις αὐτοῦ προστίθῃσιν εἰς τὴν καλλονὴν τῆς τοποθεσίας, νέον, ἀρρητόν τι, θέλητρον, συγχινοῦν τὴν ψυχὴν.

Τὸ ναιΐδιον τοῦτο κατέχει μέρος μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ σπηλαίου, ἐκτεινομένου ἐπὶ βάθος 65 ὀργυῶν ἐντὸς τοῦ ὄρους Χάου. Τὸ σπήλαιον, ζοφῶδες νυκτερίδων ἐνδικαίτημα, ἐκτείνει κλάδον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ πέρας, ἔχοντα στόμιον ἐπὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιφανείας τοῦ ὄρους. Ἐτερος κλάδος, ἀπέχων 15 ὀργυῖας τῆς εἰσόδου, διευθύνεται πρὸς ἀριστερὰν καὶ τρίτος κλάδος πρὸς δεξιὰν κοινωνεῖ μετ' ἄλλου σπηλαίου, οὗ τὸ στόμιον κεῖται παρὰ τὴν μεγάλην εἰσοδον. Ἀπὸ τῶν ὀρόφων δὲ τούτων σταλάζει ὕδωρ καὶ ἡ γῆ ἐξερεῦγει νίτρον.

Τὸ ἐν λόγῳ ναιΐδιον ἔχει μῆκος ἐσωτερικὸν 16 μέτρων, ὧν τὰ 9 εἶνε ἐντὸς τοῦ ῥηθέντος μεγάλου σπηλαίου, πλάτος δὲ 6 μέτρων. Εἶνε δὲ ἀρχαιότατον, ἀδήλον κατὰ τίναν ἐποχὴν καὶ διὰ τίναν λόγον ἰδρυθὲν ἐκεῖ. Ἴσως, διότι εἶνε ἐκεῖ πηγὴ ὕδατων, ἰδρῦθη καὶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὅπως τὰς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἐγείρουσιν ἐπὶ τῶν ἀκρωρείων. Ἴσως δὲ καὶ διότι ἦν ἐκεῖ κρύπτη ἐν σπηλαίῳ, ὡς ἰδρύνοντο παλαιότερον οἱ χριστιανικοὶ βωμοί. Ὅπως δὲ ποτε, τὸ ἄπλοῦκόν ἐκεῖνο ἐκκλησιδίων εἶνε γνωστὸν ἀπὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἄργους, εἰς ἣν ἀνήκεν, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Παναγία ἢ Κεφαλαριώτισσα,» ἣς εὐρίσκεται ἐκεῖ καὶ μικρὰ τινε ἀρχαιοτάτη ἀγία εἰκὼν, μεγάλως τιμωμένη.

II

Ἡ παρὰ τὸν Ἐρασίνον χώρα ἦν ἄδενδρος καὶ ἔρημος μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως Ὀθωνος.

Τὴν 9|21 Ἰουλίου 1833, ὅτε συνεστήθη διεύθυνσις τοῦ κεντρικοῦ Ὀπλοστασίου ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ πυροβολικοῦ, περιλαμβάνουσα τὸν λόγον τῶν τεχνιτῶν, τὸ τεχνουργικὸν Ὀπλοστάσιον, τὰ καταστήματα τῶν ἐργοστασίων τοῦ πυροβολικοῦ, οἷον νιτροποιεῖα, πυριτοποιεῖα, τεχνουργεῖα, χωνευτήριον, τρυπητήριον τῶν πυροβόλων, τὰ ὀπλοποιεῖα καὶ τὰς διευθύνσεις τῶν ὀπλοστασίων διὰ Διατάγματος τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου καὶ θεμελιωτοῦ τοῦ νεκροῦ βασιλείου

(1) Τὸ Ἀργολικὸν πεδῖον εἶνε μέγα καὶ ὠραῖον, ἔχον 4—5 λευγῶν μῆκος, ἐπὶ 2 περίπου πλάτους καὶ τριχῶθεν μὲν περιφράσσεται ὑπὸ ὑψηλῶν ὄρεων, πρὸς δὲ τὴν θάλασσαν εἶνε ἀνοικτόν. (Ἰστορικὴ Γεωγραφία. Ἱστορία Ἑλλήν. Ἐθνους. Α. 167),

ἡγεμόνος διετάχθη ἡ σύστασις τῶν παρὰ τὸν Ἐρασίνον δημοσίων καταστημάτων Πυριτοποιείου, ὧν ἡ οἰκοδομὴ ἐπερατώθη κατὰ τὸ ἔτος 1837. (1)

Ἐπτὰ ἦσαν ἐν ὄλῳ (ἐκτὸς ἐνὸς κομψοῦ καὶ ἀξιοπρεποῦς ἀνω γαίου οἰκήματος τῶν κατὰ καιροὺς Ἐφόρων αὐτῶν καὶ τεσσάρων ἀποθηκῶν) τὰ καταστήματα αὐτὰ, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀλλήλων ἀπέχοντα καὶ ἐργαζόμενα διὰ μηχανῶν, κινουμένων δι' ὕδραυλικῶν τροχῶν ὑπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ Ἐρασίνου. ἦτοι τὸ Νιτροκαθαρητήριον, Ἀνθρακεῖον, Ἀναμιγνυτήριον, Ζυμωτήριον, Κοκκοτεῖον, Στιλθωτήριον καὶ Ξηραντήριον.

Τὰ καταστήματα αὐτὰ ἐργάζοντο τακτικῶς καὶ καλῶς μέχρι τοῦ ἔτους 1862. Κατὰ δὲ τὴν Ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν τῆς 1 Φεβρουαρίου 1862, οἱ ἐπαναστάται κατέστρεψαν τὰς μηχανὰς αὐτῶν, ἵνα μὴ ἡ πολεμία αὐτοῖς Κυβέρνησις δυνηθῆ νὰ κατασκευάσῃ ἐν αὐτοῖς πυρίτιδα, προβλέποντες ἴσως μακρὸν τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνά των. Ἐκτοτε αἱ πρὸς κατασκευὴν πυρίτιδος καὶ καθαρῶν νίτρον ἐργασίαι τῶν ἐν λόγῳ καταστημάτων ἔπαυσαν. Μετὰ τινε ἔτη αἱ μηχαναὶ ἐπεσκευάσθησαν, ἀλλ' αἱ ἐργασίαι τῶν καταστημάτων δὲν ἐπανελήφθησαν, ὡς αἱ πρὸ τοῦ 1862, ἀκραῖαι καὶ τακτικά. Ἡ κατάσταση δὲ αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς 4 Ἰουνίου 1868, ὅτε φοβερὰ ἐκρηξίς πυρὸς οὐ μόνον κατέστρεψεν ἄρδην αὐτὰ καὶ τὸ οἰκημα τοῦ Ἐφόρου, πλὴν τοῦ Νιτροουργείου, Ζυμωτηρίου, Ἀνθρακείου καὶ τῆς Πυριταποθήκης, καὶ μεγάλως ἐβλάψε τὰ περίξ δένδρα, ἀλλὰ καὶ τὴν περίξ χώραν κατεδόνησε καὶ ὑάλους τῶν οἰκοδομῶν τοῦ Ναυπλίου ἐκ τῆς μεγάλης δονήσεως συνέτριψε. (2)

(1) Ἐπὶ τῆς θύρας ἐνὸς τῶν καταστημάτων αὐτῶν, τοῦ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρασίνου κειμένου, σώζεται πινακίς, ἐφ' ἧς ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφὴ «Β. Νιτροουργεῖον 1833». Σημειωτέον δὲ, ὅτι τὸ κατάστημα τοῦ Νιτροουργείου ἠκοδομήθη τελευταῖον πάντων.

(2) Ἰδοῦ, πῶς διηγεῖται τὰ τοῦ συμβάντος τούτου ἡ ἐν Ναυπλίῳ ἐκδομένη ἐφημερίς «Ἀργολίς» εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 88 τῆς 11 Ἰουλίου 1868 φύλλον αὐτῆς.

«Μετὰ λεπτομερεστάτην ἔρευναν (ἐνεργηθειῶν ἀνακρίσεων ὑπὸ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ κ. Δ. Βότσαρη) ἀπεδείχθη τὸ ὅλως τυχαῖον τῆς ἐκρήξεως

«Τὸ πῦρ διεδόθη ἐκ τοῦ Ἀναμιγνυτηρίου, ὅπερ ἀνετινάχθη ἐξ ὄλης ἐσωτερικῆς αἰτίας, εἴτε ἐνεκεν μετατοπίσεως τῆς μηχανῆς καὶ ἐπομένως τῆς ἀναφλέξεως, ὅπερ συμβαίνει ἐνίοτε κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν τοιοῦτων μηχανῶν, εἴτε ἐνεκεν ξένης οὐσίας, ἧτις ἴσως ἔπασεν ἐν τῷ μίγματι τῆς ἀναμιγνυομένης πυρίτιδος. Ἄλλως ἢ ἐκρηξίς τοιοῦτου εἶδους καταστημάτων τοσοῦτο συνεχῶς συμβαίνει καὶ τόσον εἶνε εὐκόλος ἢ διάδοσις τοῦ πυρὸς, ὥστε τὸ τοιοῦτον οὐδὲν ἔκτακτον παρουσιάζει.

γῆν. (1) Χάρις εἰς τὸν κ Κορωναῖον κατακοσμεῖ σήμερον τὴν παρὰ τὸν Ἐρασίον χώραν πλουσιωτάτη καὶ θαυμασίᾳ φυτουργία, πολυθέλγητρον καὶ ψυχαγωγικώτατον ἀποτελοῦσα ἄλλως. Λέγεται ἐν τούτοις καὶ ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ καιροὺς διευθύνται τοῦ Ὀπλοστασίου καὶ Ἐφοροῦ τῶν ἐν λόγῳ καταστημάτων ἐν φιλοτίμῳ ἀμίλλῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον εἰργάσθησαν πρὸς συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς φυτουργίας τῆς χώρας ταύτης.

Τὸ Ὀπλοστάσιον ἐποιήσατο καὶ μίαν ἐτι κατάκτησιν. Τὸ ἀνωθι τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρασίου κνίδιον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἀνήκεν ἔκπαλαι εἰς τὸ Ἄργος, ὡς παρὰ τὸν ναυτὸν Τιμίῳ Προδρόμου· ἀλλ' ἀπὸ τρισσεκόντα περίπου ἡδὴ ἐτῶν κατέλαβεν αὐτὸ τὸ Ὀπλοστάσιον. Ἡ κατάληψις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φρ. Δαμεινά, ὅστις, ὡς Ἐφορὸς τῶν καταστημάτων τοῦ Πυριτοποιείου, προσήρτισεν εἰς αὐτὰ καὶ τὸ ἐν λόγῳ κνίδιον ἔκτοτε. Οἱ ὀπλοστασίται ἐμερίμνησαν ἔκτοτε εὐσεβῶς καὶ φιλοτίμως περὶ βελτιώσεως αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1866 ὁ κ. Θ. Κυδωνάκης, ὡς διευθυντῆς τοῦ Ὀπλοστασίου, διὰ συνεισφορᾶς τῶν Ὀπλοστασιτῶν, ἐποιήσατο μεγάλας καὶ σπουδαίας ἐπισκευὰς, προσθεὶς 7 μέτρων μήκους οἰκοδομῆς πρὸς ἀνταλλαγὰς ἔξω τοῦ σπηλαίου καὶ ἐξωραίσας τὸ κνίδιον πολυειδῶς καὶ φιλοκάλως, οἷον φαίνεται σήμερον.

III

Ἐρασίον ὄνομα ἔχει ὁ Ἐρασίος. Παράγουσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἐραῖ-Ἐράσω-Ἐρασις-Ἐρασίος, ἢ κατάληξις τοῦ ὁποῖου σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ῥιζικὴ τῆς λέξεως ἔννοια. (2) Ἴσως ὅμως ἔχει τὴν ῥίζαν του καὶ ἐκ τοῦ σπανίως χρήσεως ῥήματος Ἐράσω, σημ. χύνω, συγγ. τῷ ῥέω.

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐρασίου ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, ὡς ὄνομα Ἀργείου τινός (3) καὶ ἐνὸς υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους. Ποταμοὶ δὲ ἔφερον αὐτὸ τέσσαρες, εἰς ἐν Ἀρκαδίᾳ, εἰσθάλλων εἰς τὴν θάλασσαν πλησίον τῆς Ἀχαϊκῆς πόλεως Βούρας, ἕτερος ὁ Ἐρετρικὸς, ἕτερος δ' ἐν Ἀττικῇ καὶ τέταρτος ὁ ἡμέτερος, ὁ ἐν τῇ Ἀργολίδι. (4)

(1) Τοῦτ' αὐτὸ ἐποιήσατο ὁ κ. Π. Κορωναῖος καὶ ἐν Μύλοις, ὅπου ὑπῆρχεν ἐργαστάσιον σιδηρουργικόν (Σφουρηλατεῖον καὶ Πλυντήριον ἐρίων) καὶ ὅπου ἡ ἀτακτος ροὴ τῶν ὑδάτων, σχηματίζουσα τέλματα, καθίστα τὸ μέρος νοσῶδες.

(2) Erasinus... est etiam cogn. Rom, videtur esse ab ἔρασις, amatio, et significare amatorem. (Aegidii Forcellini etc. Lipsiae 1839—1844 Tom. II. pag. 182.)—Μετὰ τὴν Ἐρασιολογίαν σελ. 369.

(3) Ἄθ. Σταγειρίτου, Ὀργανία. Β. 118.

(4) Στράβων. Γεωγραφικά. VIII, σ., § 8.

Περίεργον εἶνε, ὅτι ὁ Ἐρασίος, ἐκτὸς τοῦ ἀρχαίου ἐπικρατήσαντος ὀνόματος αὐτοῦ τούτου, ἔσχε κατὰ καιροὺς καὶ ἄλλα. Στύμφαλος εἶνε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ὄνομα, εἶτα Ἐρασίος καὶ Ἀρασίος ἢ Ἀρεσίος. (1) Κατὰ τὸν Κοραῖν, ὁ Ἐρασίος ἴσως εἶνε ὁ Χάρις ποταμὸς, οὗ μνημονεύει ὁ Πλούταρχος, καὶ περὶ τὸν ὁποῖον ὁ Ἄρκατος συνῆψεν ἰσχυρὰν μάχην πρὸς τὸν Ἀρίστιππον. (2) Εἰς δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Ἐρασίος ἐκλήθη κοινῶς Κεφαλάρι. (3) Τὸ ὄνομα τοῦτο εὗρεν ὑπάρχον καὶ ὁ γεωγράφος Μελέτιος, ὁ ἐξ Ἰωνανίων, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος. Ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ δὲ ἔλαβε τὸ ὄνομα Κεφαλάρι καὶ πᾶσα ἡ περιφέρεια τῆς παρὰ τὸν Ἐρασίον χώρας καὶ μέχρι τοῦδε τὸ διατηρεῖ, ὡς καὶ ὁ ποταμὸς, πλέον ἡδὴ τῶν δύο ἑκατονταετηρίδων.

Ὁ ἱστορικὸς οὗτος ποταμὸς εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους, καθ' οὓς οἱ ἀνθρώποι ἐτίμων καὶ ἐλάτρευον καὶ τοὺς ποταμοὺς, ἐγείροντες εἰς αὐτοὺς ἀγάλλματα, ἔτυχε καὶ αὐτὸς ὁμοίων τιμῶν, προσωποποιηθεὶς. Κατὰ τὴν μακρῆν τῆς Αἰλικου, οἱ Στυμφάλιοι ἀπεικάζον εἰς ἀγάλμα τὸν Ἐρασίον, ὡς βόα, ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Εὐρώταν, οἱ Σικυώνιοι καὶ Φλιαῖοι τὸν Ἀσωπὸν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τὸν Κηφισόν. (4)

Τοὺς Στυμφάλιους ἐνδιέφερον ὁ Ἐρασίος διὰ λόγον σπουδαιότατον. Κατ' ἀρχαίαν δόξιν, ἔκπαλαι ἐπικρατήσασαν, αἱ ὑπὸ τὰς νοτίας ὑπηρεσίας τοῦ Χάου πηγαὶ τοῦ Ἐρασίου θεωροῦνται δευτέραι πηγαὶ αὐτοῦ. Αἱ δὲ πρῶται πηγαὶ αὐτοῦ εἶνε ἐν τῇ λίμνῃ Στυμφαλίδι, τῆς Κορινθίας ἡδὴ, πάλαι δὲ τῆς Ἀρκαδίας, πλησίον τῆς πόλεως Στυμφάλου, ἐν ἣ ἐτρέφοντο αἱ διαβόητοι καὶ ἀνδροπάγοι Στυμφαλίδες ὄρνιθες, ἃς ἐφόρευσε, κατατοξεύσας ὁ Ἡρακλῆς, βοηθεῖα τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἡ ὁποία λίμνη καλεῖται κοινῶς ἡδὴ λίμνη Ζαρακᾶ. Ἐκεῖθεν πηγάζει ὁ ποταμὸς, Στύμφαλος καλούμενος, κατέρχεται εἰς χάσμα γῆς καὶ χάνεται, διαρρέων δὲ διακοσίους σταδίους ὑπὸ τὴν γῆν κατὰ τὸν Στράβωνα, ἀναφαίνεται αὖθις εἰς τὴν Ἀργολίδα, ὑπὸ τὸ ὄρος Χάον, ἐνθα μεταβάλλει ὄνομα καὶ ἀντὶ Στυμφάλου καλεῖται Ἐρασίος. Λέγεται δὲ, ὅτι ὁ στρατηγὸς Ἰφικράτης πολιορκῶν τὴν πόλιν Στύμφαλον, ἐπεχείρησε ν' ἀποφάξῃ τὴν κατάδυσιν τοῦ ποταμοῦ, προμηθευθεὶς πολλοὺς στόγγους, ἔπαυσε δὲ τὸ

(1) Στράβων, Αὐτόθι.

(2) Πλούταρχος. Ἄρατος. 28.

(3) Κεφαλάρι (=μάννα νεροῦ, κεφαλόθρυσον, κρουριά), κοινῶς λέγεται πᾶσα μεγάλη πηγὴ, ἀφθονον ἕδωρ ἐκπέμπουσα. Ἐνεῦθεν φυσικῶς αἱ πηγαὶ τοῦ Ἐρασίου ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ εἶτα ὁλόκληρος ὁ ποταμὸς.

(4) Αἰλικανός. Ποικίλη Ἱστορία. Β. 33.

ἔργον του ἕνεκα διοσημίας. Τὴν περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρασίνου παράδοσιν αὐτὴν ἀναφέρουσιν ὁ Παυσανίας, Στράβων, Ἡρόδοτος, Ὀβίδιος καὶ ἄλλοι. (1)

Φαίνεται, ὅτι ἡ ἀρχαία αὐτὴ παράδοσις μεταβιβάσθη καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους. Διηγοῦνται δὲ οἱ γέροντες, ὡς λεγόμενον, πάλαι ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ βεβαιοῦν τὴν ἀρχαίαν δόξαν, ὅτι Πασῆς τις τῆς Στυμφαλίας εἶχε ποτὲ ποιμένα, τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ ἦτον ἐν τῷ Κεφαλαρίῳ τοῦ Ἄργους. Ὁ υἱός, ἀπιστος ποιμὴν τοῦ Πασῆ, ἀπεκεφάλιζεν ἐκάστοτε ἐν πρόβατον καὶ τὸ ἔρριπτεν εἰς τὴν λίμνην, τὸ δὲ ρεύμα ἔφερεν αὐτὸ εἰς τὸν ἐν Ἀργολίδι Ἐρασίνον, ὅπου ὁ πατήρ τὸ ἐλάμβανε. Μετὰ τινὰ καιρὸν ὁ Πασῆς, βλέπων τὸ ποιμνίον του ἐλαττούμενον, ἐνήργησεν ἀνάκρισιν καὶ ἀνεκάλυψε τὰ γενόμενα· ὡς ἀντίποινον δὲ τῆς ἀπιστίας τοῦ ποιμένος του, ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν του καὶ ἔρριψεν αὐτὴν εἰς τὴν λίμνην· ἡ δὲ κεφαλὴ, παρασυρθεῖσα ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ἐξεβράσθη εἰς τὰς παρὰ τὸ Χάον δευτέρας πηγὰς τοῦ Ἐρασίνου καὶ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ δυστυχοῦς πατρὸς τοῦ ποιμένος τοῦ Πασῆ.

Ἐν τούτοις τὴν περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρασίνου ἀρχαίαν αὐτὴν δόξαν ἀμφισβητοῦσιν οἱ νεώτεροι, διατεινόμενοι, ὅτι οὗτος ἐκπηγάξει ἐκ τῶν ἐγκάτων τοῦ ὄρους Χάου ἡ σχηματίζεται, ἀγνωστον ποῦ, ἐκ χειμάρρων μεταξὺ Ἀργολίδος καὶ Ἀρκαδίας. Τοῦτο συνάγουσι καὶ ἐκ τοῦ, ὅτι ὁ Ἐρασίνος, ἐκτὸς τῶν κατ' ἔτος συνήθων ἀναβάσεων (κατὰ τὸν χειμῶνα) καὶ ἐλαττώσεων (κατὰ τὸ θέρος) τῶν ὑδάτων αὐτοῦ, κατὰ περιόδους μακρὰς 10—15 ἐτῶν ἐξαντλεῖται ἐντελῶς καὶ ἡ κοίτη του ξηραίνεται ἐπὶ τρεῖς καὶ ἐνίοτε τέσσαρας μῆνας, ἐνῶ οὐδέποτε πάσχει τοῦτο ἡ Στυμφαλὶς λίμνη καὶ ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς πρώτας τοῦ φθινοπώρου βροχὰς τὸ ὕδωρ ἐκρέει ὑπὸ τὸ Χάον θυλερὸν, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινε, λέγουν, ἐὰν ῥέη ἐκ Στυμφαλίδος.

IV

Ὁ Ἐρασίνος ἐγκλείει πολλὰς μυθολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, ἐκτὸς τῶν περὶ τῶν πηγῶν αὐτοῦ, περὶ ὧν εἰρηται. Καθόσον, οὐ μόνον διὰ τὴν Στυμφαλίδαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ Ἄργος ἦτον ἐκπαλαί ποταμὸς ἀρχαιότατος, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ πατήρ τῆς τραγωδίας Αἰσχύλος εἰς τὰς Ἰκέτιδας. Αἱ πενήκοντα θυγατέρες τοῦ Δαναοῦ, φυγοῦσαι τὴν Αἴγυπτον, ἤλθον εἰς τὴν «εὐφροναν» χώραν τοῦ Ἄργους, ἐνθα ἠτήσαντο τὴν εὐμένειαν τῶν Θεῶν καὶ τὴν προστασίαν

(1) Παυσαν. II. κδ. 7. vii. κβ. 3-9.—Στράβων vi, β. 9, viii. λ. 8, η. 4.—Ἡρόδοτος vi 76.—Ὀβίδιος. Μεταμορφώσεις Β:βλ. IΕ. στ. 275.—Ὠγυγία Γ. 195, Δ. 219.

τοῦ βασιλέως Πελασγοῦ. Ὅτε δὲ ἀγαθὸς ἀναξ, μὴ ἐνδοῦς τὸ πρῶτον εἰς τὰς ἰκεσίας αὐτῶν, συγκατένευσεν ἐπὶ τέλους, συναινοῦντος καὶ τοῦ λαοῦ του, ὁ χροὸς τῶν Δαναίδων ἀναφωνεῖ,

«Ἴτε μὲν ἀστύανακτας μάκαρας
Θεοὺς γανάνετες πολιούχους
τε, καὶ οἱ χεῦμ' Ἐρασίνου
περιναίετε παλαιόν·
Ἵποδέξασθ' ὀπαδοὶ μένος.
Αἶνος δὲ πόλιν τὴν δε Πελασγῶν
ἐχέτω, μὴδ' ἔτι Νείλου
προχοῶς σέβωμεν ὕμνοις.» (1)

Πρὸς βορρᾶν τοῦ ὄρους Χάου ἐκτείνεται ἡ Λυκῶνη, ὄρος, τὸ πάλαι κυπαρισσόφυτον, ὡς εἰρηται, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἱερὸν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος καὶ ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Λητοῦς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ἐκ λευκοῦ λίθου, περίφημα ἔργα τοῦ ἀθανάτου Πολυκλείτου. Παρὰ δὲ τὴν ὑπὸ τὴν Λυκῶνην λεωφόρον ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος. (2) Μεσημβρινῶς δὲ, ὀλίγον ἀπωτέρω, ὑπῆρχε τότε ἱερὸν ἄλλος πλατάνων, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ὄρους Ποντίου καὶ λήγον παρὰ τὴν κατὰ τὴν Λέρνην θάλασσαν καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἄλλους ἦσαν ἀγάλματα, τῆς Προσύμνης Δήμητρος, τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἀνάθημα τῶν θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, ὅστις ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας τοῦ Ποντίου εἶχεν ἱδρύσει ἱερὸν τῆς Ἀθηναῖς Σαίτιδος Ἐτελειτο δὲ κατὰ τὴν Λέρνην ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐορτὴ τῆς Λερναίας Δήμητρος, συστηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φιλάμωνος. (3)

Ἵπὸ τὸ Χάον ἐφύοντο καὶ τὸ παλαιὸν δένδρον ἡμερα. Ἐκεῖ δὲ, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρασίνου, ἐτέλειον οἱ ἀρχαῖοι Ἀργεῖοι, κισσοῖς στεφανούμενοι, θυσίας εἰς τὸν Δίονυσον καὶ τὸν Πάνα καὶ ἐορτὴν εἰς τὸν Δίονυσον, καλουμένην Τύρβην. (4) Τοῦ Διὸς καὶ τῆς Σεμέλης ὁ εὐχαρὶς υἱός, ὁ καὶ Βάκχος καὶ Ἰακχος ἐπιλεγόμενος, ὅστις ἀλληγορεῖτο καὶ εἰς τὸν Ἥλιον καὶ τὸν Ἐρωτα, κατὰ τὸν ὅστις ἀλληγορεῖτο, ὡς γεννηθεῖς, ἐξ ἔρωτος τὸ ἔαρ ἐν μέσῳ Ὀρφέα, ἐμυθολογεῖτο, ὡς γεννηθεῖς, ἐξ ἔρωτος τὸ ἔαρ ἐν μέσῳ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν καὶ κατὰ τὸ ζῳδιον τοῦ Ταύρου καὶ ἀνατραφεῖς ὑπὸ τῶν Ἰάδων, τῶν ἐπισημοτέρων ἀστέρων τοῦ κατα-

(1) Αἰσχύλου Ἰκέτιδες. 1015—1022.

(2) Παυσανίας II, κδ. 6—7.

(3) Παυσαν. II λς. 6-8, λς. 1-3.—Ὠγυγία Γ. 194, Δ. 216—218.

(4) Παυσαν. II κδ. 7.—Ὠγυγ. Γ. 434.

στερισμού τούτου εἰς τὸ ὄρος Νύσαν, ὅπου εὐρέθη πρῶτον τὸ κλῆμα καὶ ἡ σταφυλή. Ὁ Διόνυσος ἦν ὁ χαριέστερος τῶν ἀρχαίων Θεῶν, λατρευόμενος εἰς πολλὰς πόλεις καὶ ἔθνη. Ἡ ἀρχὴ τῆς λατρείας αὐτοῦ ἦτο συμβολικὴ, ἀλληγορουμένη εἰς τὴν γεννητικὴν δύναμιν τῆς φύσεως· διὸ καὶ οἱ Ὀρφανοὶ ἐκάλουν αὐτὸν Πρωτόγονον, καὶ πατέρα καὶ υἱόν, γεννῶντα καὶ γεννώμενον. Μετὰ ταῦτα ἡ λατρεία αὐτοῦ ἐτελείτο εἰς πολλὰς μυστικὰς ἐορτὰς καὶ τελετὰς καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξέπεσαν εἰς βακχεύματα. Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ Κάδμου ὁ ἀρχαῖος οὗτος θεὸς ἔφερε 415 ἐπίθετα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται καὶ τὰ Ἀνθεύς, Ἀμπελοφύτωρ, Ἀγλαόδωρος, Ἀγλαόμορφος, Βοτρυόεις, Βασιλεύς, Γηθόσυνος, Ζωογόνος, Ἡδύς, Ἡπιος, Κωμικστής, Μαινόμενος, Παιθινός, Ραδινός, Ὑπναλῆος, Φιλοπαίγμων, Χρυσοκόμης, Χορευτῆς καὶ Ψυχοπλανῆς. (1) Ὁ δὲ Πῆν φαίνεται ἔχων ἀδέσποτον τὴν γέννησιν, πολλῶν καὶ διαφόρων ἀναφερομένων, ὡς γονέων αὐτοῦ. Ἐγεννήθη ὅμως εἰς τὴν Ἀρκαδίαν εἰς τὸ Λύκαιον ὄρος. Ἦτο κακόμορφος, κατὰ μὲν τὸ ἄνω ἡμισυ τοῦ σώματος ἄνθρωπος, τὸ δὲ λοιπὸν τράχος. Ἀνετράφη ὅμως ὑπὸ τῶν Νυμφῶν. (2) Ὑπῆρξε κυνηγός, δούς τῇ Ἀρτέμιδι τοὺς θηρευτικὰς κύνες, ποιμὴν ἔμπειρος καὶ μάντις, διδάξας τὸν Ἀπόλλωνα τὴν μαντικὴν. Φιλόρημος φύσει, διέτριβεν εἰς τὰ ὄρη, δάση, πεδία καὶ σπήλαια μετὰ τῶν Νυμφῶν, ὀρχουμένων περὶ αὐτὸν, παίζοντα τὴν ἐπτάφωνον Σύριγγα ἐπὶ χόρτων χλωρῶν. Ἐνομιζέτο ὁ Πῆν θεὸς μέγας καὶ προστάτης τῶν ὀρέων, σπηλαίων, ἄτινα ἦσαν ἱερὰ αὐτοῦ, σκοπέλων, ποιμένων καὶ κυνηγῶν καὶ ἀρχηγός τῶν Νυμφῶν, ἐχθρὸς δὲ τῶν ὑλοτόμων. Ἐθυσίαζον αὐτῷ θυμιάματα καὶ ἀρώματα ποικίλα. Ὁ Πῆν ἔφερεν 86 ἐπίθετα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται καὶ τὰ Ἀγρότης, Ἀντροχαρῆς, Βακχευτῆς, Εὐκέλαδος, Ἡδύγγελος, Μουσοπόλος, Οἰστρομανῆς, Ὀρειβάτης, Φιλόδενδρος καὶ Φιλοπαίγμων. (3)

Ἡ μικρὰ αὕτη παρέκβασις περὶ τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Πανὸς χρησιμεύει διὰ τὴν νοήσιν τις κάλλιον τὸν λόγον, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν χάριν τῶν ἀρχαίων ἐκείνων παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρασίνου θυσίων καὶ ἐορτῶν, ἐν αἷς, ὑπὸ τὰς ποιητικωτέρας καὶ θελκτικωτέρας θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ ἐμπνεύσεις, οἱ ἀρχαῖοι Ἀργεῖοι, φύσει φαιδρῶν χαρακτῆρος καὶ μουσικώτατοι, ἀπήλαυον τῶν θείων δώρων τῆς ἐξοχῆς, εἰς διαχύσεις ψυχγωγικωτάτας εὐθυμουῦντες. Ἀλλά,

(1) Ὠγυγ. Γ. 159—175.

(2) Παυσαν., VIII λ. 2.

(3) Ὠγυγ. Α. 457—465. Γ. 303—307.

«Τότε ἡ ἔκτασις τοῦ πάλ' εὐκόσμου
κόσμου
διαίτημα εὐθύμων θεοτήτων
ἦτον,
καὶ ἔλαμπ' εἰς πᾶν δάσος ἀληθίδος
εἶδος
καὶ εἰς πᾶν βεῖθρον νόμφη ποταμίας
μία·
καὶ ἔκρυπτον ὄρεστιάδων πλήθη
λίθοι
καὶ εἰς πᾶσαν δρῦν δρυὰς ἐνεσαρκούτο
οὕτω! . . . » (1)

Ἐπὶ μακροῦ παρὰ τὸ Χάον βραχώδους ὕψους κεῖνται ἐρείπια πυραμίδος, ἧς ἡ κατασκευὴ δείκνυσι τέχνην μεταξὺ Κυκλωπείας καὶ Πελασγικῆς. Σύγκειται ἐκ μεγάλων πετρῶν, σχηματιζουσῶν σειρὰς ὀριζοντίους· εἰς μίαν δὲ τῶν γωνιῶν αὐτῆς παρατηρεῖται βάθος μετὰ μίαν πύλης. Ἡ πυραμὶς αὕτη εἶνε, κατὰ τὸν Emile Isambert, (2) ἀναμφιβόλως τὰ πολυάνδρια, ἄτινα ἐγένοντο πρὸς τιμὴν τῶν Ἀργείων, τῶν πεσόντων ἐν Ὑσιαίς, ἐν μάχῃ, καθ' ἣν, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους, καθ' ἣν ἐποχὴν ἦρχε τῶν Ἀθηναίων ὁ Πεισίστρατος, τὴν ἔκτην πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα. (3)

Ἡ παρὰ τὸν Ἐρασίνοιο χώρα ἦν τὸ πάλαι διάρρυτος ἐκ ποταμίων καὶ πηγῶν. (4)

Ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παυσανίας, ὁ Ἐρασίνοιο εἰσέβαλλεν εἰς τὸν ποταμὸν Φρύζον (ἢ Φρίζον), ὁ δὲ Φρύζος εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν μεταξὺ Λέρνης καὶ Τημενίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν ἱερὰ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ μνήμα τοῦ Τημένου (5). Τίς οὗτος ὁ Φρύζος, εἶνε σήμερον ἔδηλον. Βεβαιοῦται δὲ, ὅτι οἱ ἐπιζῶντες οὐδέποτε εἶνε ἐνεθυμήθησαν, οὔτε ἤκουσαν παραδοσιν, καθ' ἣν ὁ Ἐρασίνοιο εἰσέβαλλεν εἰς ἄλλον ποταμὸν· ἀλλ' ὡς ἐκπαλαί γνωστὸν, γινώσκουσιν, ὅτι ἀπυθθείας ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον καὶ μόνον κατὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ, ἐγγύτατα τῇ θαλάσῃ, ἐνῶνται μετὰ τοῦ χειμάρρου Χαράδρου. Ἐπειδὴ δὲ πιθανῶς δὲν πλανᾶται ὁ Παυσανίας, οὔτε συγγέει τὸν Φρύζον μετὰ τοῦ Χαράδρου, οὐ ἰδιαιτέρως μνημο-

(1) Στίχοι Ἀγγ. Βλάγου.

(2) Itinéraire Descriptif, Historique et Archéologique de l'Orient.

(3) Παυσαν. I κδ. 8.

(4) Παυσαν. II λς—λη

(5) Παυσαν. II λς 6 καὶ λη 1.

νεύει ἀλλαγῶ, (1) δέον νὰ παραδεχθῆ τις ἐξ ἀνάγκης, ὅτι ἔνεκα ἐδαφικῶν καὶ ὑδρολογικῶν ἀλλοιώσεων, ὁ Φρύζος ἐξηφανίσθη ἢ ἐπέζησε παρηκμακῶς, ὡς μικρὸν τι ποτάμιον, ἐκβάλλον εἰς τὸν Ἑρασίον. (2) Τοιοῦτοι ἐξαφανισμοί, καὶ ἀλλαγῶ ἀπαντῶντες, κυροῦσι τὸ ὄραϊον ἐκεῖνο τοῦ χαριστάτου Λουκιανοῦ, «Ἀποθνήσκουσιν, ὦ πορθμεῦ, καὶ πόλεις, ὡσπερ ἄνθρωποι· καὶ τὸ παραδοξότατον καὶ ποταμοὶ ὅλοι!» (3)

Περὶ τοῦ Ἑρασίου ἀναφέρεται, ὅτι ἠμποδίσε ποτε τὴν διάβασιν τῶν ὑπὸ τὸν Κλεομένην Σπαρτιατῶν, βαδιζόντων κατὰ τοῦ Ἄργους, καὶ ἐπροστάτευσεν οὕτω τοὺς συμπατριώτας του καὶ τὴν πόλιν. (4)

Τίς οἶδε πόσων καὶ πόσων ἄλλων σκηνῶν καὶ συμβάντων μάρτυς ἐγένετο ὁ προαιώνιος Ἑρασίος καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς πολυπληθεῖς ἐπιδρομεῖς καὶ κατακτητῆας αὐτῆς ἀπὸ

(1) Π α υ σ α ν. Π κ ε, 2.—Θ ο υ κ ι δ ῖ δ η ς Ε. 60.

(2) Ὑπάρχει σήμερον τοιοῦτο, καλούμενον κοινῶς Ποταμάκι.

(3) Λ ο υ κ ι α ν ὸ ς. Χάρων ἢ Ἐπισκοποῦντες. 23.

(4) Ὁραϊὸν καὶ ἀξιωμακτικὸν εἶνε τὸ ἱστορικόν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης ἐλάβε ποτε παρὰ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν χρησμὸν «Ἄργος αἰρήσειν», ἐν ᾧ ἡ Πυθία εἶχε δώσει εἰς τοὺς Ἄργείους ἄλλον, τόνδε:

«Ἄλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρρενα νικήσασα

«Ἐξέλασῃ καὶ κῦδος ἐν Ἄργείοισιν ἔρηται,

«Πολλὰς Ἄργείων ἀμριδρυφῆας τότε θήσει.»

Ὁ Κλεομένης, ἄγων τοὺς Σπαρτιάτας, ἀφίκετο εἰς τὸν ποταμὸν Ἑρασίον. Ἐκεῖ ἐτέλεσε θυσίας. Ἄλλ' ὁ Ἑρασίος ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀδιάβατος ἐξ ὑπερχειλίσεως τῶν ὑδάτων. Ὁ Κλεομένης τότε ἠσθάνθη θαυμασμὸν καὶ σέβας πρὸς τὸν Ἑρασίον, «οὐ προδιδόντα τοὺς πολίητας» καὶ ἀπῆλθεν εἰς Θυρέαν.

Ἐκ τῆς Θυρέας μετέβη εἰς Ναυπλίαν καὶ Τίρυνθα παρὰ τὴν Σήπειαν. Ἐκεῖ δὲ διὰ δολοῦ στρατηγικοῦ (διότι τὴν ἐκ τοῦ φανεροῦ μάχην δὲν ἐφοβοῦντο οἱ Ἄργεῖοι, ὧν τὴν πόλιν κατὰ τὸν Πλούταρχον (Κλεομ. 28), οὐδ' αὐτὸς ὁ δεινότατος τῶν στρατηγῶν Πύρρος ἠδυνήθη νὰ κατάρχη), κατέστρεψε τοὺς Ἄργείους, ὧν οἱ μὲν ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ, οἱ δὲ κατεσφάγησαν ἢ συγκατεκάρησαν μετὰ τὸ ἄλσος τοῦ Ἄργου, τοῦ υἱοῦ τῆς Νιόβης, ὅπου κατέφυγον καὶ τὸ ὅσιον ὁ Κλεομένης ἐνέπρησε. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν 7,777 Ἄργεῖοι κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὃν ὅμως ἀριθμὸν ἀρνεῖται ὁ Πλούταρχος, ὁμολογῶν ἐν τούτοις μεγάλην τὴν καταστροφὴν. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει, ὅτι πεντακισχίλιοι Ἄργεῖοι συγκατεκάρησαν μετὰ τοῦ ἄλσους, ἐκτὸς τῶν εἰς τὴν μάχην φονευθέντων. Κατὰ δὲ τὸν Βαρβελεμῆν καὶ τὸν κ. Κ. Παππαρηγόπουλον ἐφονεύθησαν ἑξακισχίλιοι πολεμισταί, οἱ ἄριστοι καὶ κράτιστοι τῶν πολιτῶν, ἐν οἷς καὶ τῆς νεολαίας τὸ ἄνθος.

ΙΩΑΝΝΗΣ
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΑΒΥΣΣΙΝΙΑΣ

τῶν Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων μέχρι τῶν Τούρκων, καὶ πόσα εἶδε, τελούμενα, παρὰ τὰ ἀργυρᾶ αὐτοῦ βρεῖθρα! (1)

Διηγοῦνται δέ, ὅτι, ὅτε ὁ Δράμακλις εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀργολίδα, συνέβη αὐτῷ παρὰ τὸν Ἐρασῖνον ἀνάλογόν τι ἀντιστρόφως τῷ τοῦ Κλεομένους. Πολλὰ ὑπέστη ὁ Τουρκικὸς στρατὸς διότι ὁ Ἐρασῖνος

οὕτως ὁ Κλεομένης ἐβάδιεν ἐπὶ τὸ Ἄργος, ἔρημον πλέον ἀνδρῶν μετὰ τὴν πανολεθρίαν.

Εἰς τὴν ὥραν δὲ ἐκείνην τοῦ ἐσχάτου κινδύνου μία γυνὴ Ἀργεῖα, ἀθάνατος, ἢ περιώνυμος λυρικὴ ποιήτρια, ἢ, ἐνδοξοῦ κακαγωγῆς καὶ ἀνδρεία, Τελέσιλλα, ἔσωσε τὴν πόλιν. Τοὺς μὲν οἰκέτας καὶ τοὺς μὴ δυναμένους νὰ φέρωσιν ὅπλα διὰ νεότητα ἢ γῆρας ἀνετίθασεν εἰς τὸ τεῖχος, σνήθροισε δὲ ἀμέσως τὰς ἀκμαίας γυναῖκας τοῦ Ἄργους καί, ὅπλασα αὐτὰς δι' ὅπλων ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις ὑπολειπομένων ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μεθ' ὀμῆς καὶ τόλμης δαιμονίου.

Ἐθαύμασαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν παράταξιν, τὸ παράστημα, τὴν ἀνδρείαν καὶ φιλοπατρίαν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες ἠρωϊκῶς ἐμάχοντο καὶ ἀπέκρουον αὐτοὺς, ἐξέβαλον δὲ τῆς πόλεως τόν, εἰσβαλόντα καὶ κατασχόντα τὸ Παμφυλικόν, ἕτερον βασιλεῖα Δημάρατον, καὶ σκεφθέντες, ὅτι, ἀν νικήσωσι γυναῖκας, οἰδεμία δοῖα δι' αὐτοὺς, ἀν δὲ νικηθῶσιν, ἢ ἕττα θά ῥηνε αὐτοῖς συμφορὰ καὶ ὄνειδος, ὑπεχώρησαν καὶ τὸ Ἄργος ἐσώθη.

Οἱ χρησμοὶ ἐξηγήθησαν, ὁ μὲν πρὸς τὸν Κλεομένην, ὅτι διὰ τοῦ α' Ἄργος κίρησειν ἐδήλου, ὅτι θὰ κυριεύσῃ τὸ ἄλλος τοῦ Ἄργου, ὁ δὲ πρὸς τοὺς Ἀργεῖους διὰ τῆς βῆθεις ἀριστείας τῶν γυναικῶν, εἰς τιμὴν καὶ ἀνάμνησιν τῆς ὁποίας ἰδρύθη ταῖς ἐπιζησάσαις γυναιξίν ἄγαλμα Θεοῦ γυναικῶν τοῦ Ἐνναλίου (Ἄρεως), τὰς δὲ πεσοῦσας ἐν τῇ μάχῃ ἔθαψαν ἐπὶ τῆς Ἀργεῖας ὁδοῦ, καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἐτέλουν κατ' ἔτος, κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς μάχης, ἑορτήν, καλοῦ μένην Ὑβριστικά, καθ' ἣν αἱ γυναῖκες ἔφερον ἀνδρικοὺς χιτῶνας καὶ χλαμύδας, οἱ δὲ ἄνδρες πέπλους καὶ καλύπτρας γυναικῶν. Ἡ μάχη δ' αὕτη ἐγένετο κατ' ἄλλους μὲν τῇ 7 Ἰσταμένου, κατ' ἄλλους δὲ τῇ νομηνίᾳ τοῦ κατ' Ἀργεῖους Ἐρμίου μηνός, περὶ τὰ τέλη τῆς σ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

(Ἡρόδοτος VI. 76—83.—Παυσαν. II, κ. 7—10, III. δ. 1.—Πλούταρχος. Γυναικῶν ἀρεταί, 4.—Ἀντήνορος Περιήγησις Γ. 162.—Λουκιανός. Ἐρωτες 30—Βαρθελεμῆς. Περιήγησις τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος Δ. κεφ. 53.—Δ. Πανταζῆς. Δέσχη περὶ Μυκηθῶν, σελ 14—Κ. Παπαρρηγόπουλος. Ἱστορία Ἑλλήν. Ἐθνους Α. 217, 358.—Ὠγουρία Γ 434—436.)

(1) Ὀλίγον μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρασίνου ἀνατολικῶς, εἰς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἄργους—Μύλων, εἰς τὸ πέμπτον ἀπ' Ἄργους στάδιον, θέσις γραφικωτάτη, διαρροεμένη ὑπὸ τοῦ Ἐρασίνου καὶ φυτοστολιστος, καλεῖται ἀπὸ ἀμνημονεῦτων ἐτῶν κοινῶς Μπαρμπαραύσα. Ἀγνωστὸν μοι πότε καὶ διὰ τίνα λόγον ἢ θέσις αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο. Πάντως ὅμως θὰ ἔχη τὴν ἱστορίαν της.

ἦτον ἐντελῶς ἀνδρὸς καὶ κατάξηρος. Ἦτο τότε φοβερὰ ἀνδρῖα ἐν τῇ Ἀργολίδι καὶ εἶχον ἐξαντληθῆ καὶ ὅλα τὰ φρέατα τῆς πόλεως. Ἄλλ' ὁ λαὸς τότε ἐξήγησε τὸ γεγονός, ὡς θαῦμα τῆς παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρασίνου Παναγίας τῆς Κεφαλαριώτισσας ὑπὲρ τῶν χριστιανικῶν ὄπλων. Ἀγαθὴ ἦτον ἡ πρόληψις καὶ ἡ Κεφαλαριώτισσα ἐθαυματουργήσεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν συμπατριωτῶν τῆς. Ἄλλὰ δὲ θαύματα αὐτῆς δὲν ἀναφέρονται, οὔτε θρυλεῖται,

«Ὡσὰν τῇ Δραπανιότισσι ποῦ ῥίγεται
Τὰ συμπάρα καὶ ἔαφνίζει τσοῦ πλακισότες·
Καὶ σὰν τὴν Παλαιόχτιστη, ποῦ ἰδρονει
Ἰδροτα κρύον, γλατ εἶναι μαρμαρένια·
Καὶ τὴν Κερριονιότισσι, ποῦ φεύγει
Καὶ πάει στὴν Μπαρμπαριῦ καὶ φέρνει σκλάβους!» (1)

Τοῦναντίον, ἡ Κεφαλαριώτισσα εἶνε ἀθόρυβος, ἰλαρὰ καὶ χαρμύσυνος Παναγία, ἱερὸν ἀγνῶν ἐξοχικῶν διαχύσεων καὶ θρησκευτικῆς λατρείας.

Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ κατ' ἔτος τὴν Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου τελουμένη, ἐπιμελεῖα τοῦ Ὀπλοστασίου, περίφημος αὐτῆς πανηγυρις, ἡ τὴν ἀρχαίαν Τύρβην ἀντικαταστήσασα, εἰς ἣν συρρέουν ἐκτὸς τῶν παρὰ τὸν Ἐρασίνο χωρίων, πολλοὶ Ναυπλιεῖς καὶ πολυπληθεῖς Ἀργεῖοι καὶ, ὑπὸ τοὺς βαθυσκίους καὶ χλοερὸς ἐκεῖ δεινδρώνας, παρὰ τὰ κελαρύζοντα ρεῖθρα τοῦ Ἐρασίνο, ἐν μέσῳ τῶν δροσερῶν πνοῶν τῶν ζεφύρων καὶ τῶν ἀπείρων ἐκείνων καλλονῶν τῆς φύσεως, διαχύνονται εἰς Πασχαλίους ψυχαγωγικωτάτας εὐθυμίας, ψήνοντες ὠραίους καὶ εὐδρώτους ἀμνοὺς καὶ ὀρχοῦμενοι τοὺς ἑλληνικοὺς χοροὺς πρὸς τοὺς ἦχους παντοίων μουσικῶν ὀργάνων καὶ ἔσμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀντήχει ἄλλοτε τὸ τοῦ εὐτραπέλου καὶ διογενίζοντος γέροντος Σεβαστοῦ, ἐπιστάτου τοῦ Πυριτοποιείου, ὅστις, ἦδεν ἐνθουσιῶν,

«Ἐρψις εἶνε ἡ εὐφροσύνη
Πάντοτε ἡ ἐξοχή! . . .»

Τὸ ὕδωρ τοῦ Ἐρασίνο ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν χρησιμώτατον τοῖς Ἀργεῖοις.

Δι' αὐτοῦ κινουῦνται ὀκτὼ ὑδρόμυλοι, ἀρχαῖοι, φθοδομημένοι εἰς τὴν περιφέρειαν Κεφαλαρίου. Ὑπῆρχον ἄλλοτε ἐννέα τοιοῦτοι, ἀλλὰ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν μόνον τὰ εἰρήσια ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν φαίνονται.

Εἴρηται δὲ, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1837 μέχρι τοῦ 1868 διὰ τοῦ

(1) Στίχοι Ἀνδρ. Λασκαράτου.

ὑδατος αὐτοῦ εἰργάζοντο καὶ τὰ παρὰ τὸν Ἐρασίνο δημόσια καταστήματα τοῦ Πυριτοποιείου.

Δι' αὐτοῦ ἐπίσης κατὰ κύριον λόγον κατωρθώθη ἡ θαυμασία φυτοργία τῆς φύσεως ὠραίας καὶ πολυθελγήτρου χώρας ἐκείνης.

Ἡ γῆ εἶνε ἡμερος, καλλιεργημένη καὶ εὐφωρωτάτη. Οἱ ἀγροὶ δίδουσι πλούσια καὶ πολυειδῆ προϊόντα. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1838 ἤρξατο ἡ ἐμφύτευσις τῶν σταφιδῶνων, ἀναπτυσσομένων ἔκτοτε καὶ νῦν ἔτι ὀσημέραι. Περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας στρεμμάτων τοῦ νοτίου Ἀργολικοῦ πεδίου, ὧν αἱ τρεῖς περίπου εἶνε σταφιδοφυτεῖαι, ἀρδεύει ὁ εὐεργετικώτατος Ἐρασίνο. Αἱ φυτεῖαι δὲ καὶ γαῖαι αὐταὶ ἀνήκουσιν εἰς 467 ἰδιοκτήμενας.

Ὁ Ἐρασίνο ἀνήκει εἰς τὸν Δήμον Ἀργείων, πρὸ οὗ καὶ διευθύνεται ἡ διανομὴ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ δι' ἐπιστατῶν, ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων. Ἐνεκα τούτου ἡ πόλις τοῦ Ἄργου ἐχει κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τοῦ ὑδατος αὐτοῦ δικαίωμα. Φαίνονται ἔτι τὰ ἔχνη ἀρχαίου ὑδραγωγείου, δι' οὗ τὸ ὕδωρ τοῦ Ἐρασίνο διαχετεύετο εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον πρὸ ἀμνημονεύτων ἐτῶν κατεστράφη. Κατὰ τὸ 1858 πρῶτον ἐπεχείρησεν ὁ τότε δήμαρχος νὰ διαχετεύσῃ πάλιν εἰς τὴν πόλιν τὸ ὕδωρ· ἐδαπανήθησαν ὅμως εἰς μάτην 24 χιλ. δραχμῶν, διότι τὸ ἔργον ἀπέτυχεν, ἐξ ἀνικανότητος, ὡς λέγεται, τοῦ ὑδραυλικοῦ. Ἐγένετο μετὰ τινὰ ἔτη καὶ ἄλλη ἀπόπειρα, ὁμοίως ναυαγήσασα. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1876, Γάλλος ὑδραυλικὸς ἐποίησατο νέας μελέτας καὶ ἐργασίας, ὅπως, ἐπὶ προϋπολογισμοῦ δαπάνης δρ. 135,000 διοχετεύθῃ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν διὰ σωλῆνων σιδηρῶν διαμέτρου 12]00 καὶ ὑδραγωγείου διαμέτρου 10]00. Κατὰ τὸν ὑδραυλικὸν τοῦτον, τὸ ὕδωρ, ὑψούμενον 25 μέτρα ἀνω τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ, θὰ διοχετεύηται εἰς τὴν πόλιν ἐν ποσότητι 7 λιτρῶν κατὰ δευτερόλεπτον, 420 λιτρῶν κατὰ ἐν λεπτόν τῆς ὥρας, 25 χιλ. καὶ 20]00 κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ 604 χιλ. λιτρῶν κατὰ πᾶν ἡμερονύκτιον πρὸς χρῆσιν ὄλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἄργου. Καὶ ἐπὶ τέλους σήμερον γίνονται νέαι σκέψεις τελειότεραι καὶ ἐμβριθέστεραι ἐργασίαι πρὸς διοχέτευσιν εἰς τὴν πόλιν τοῦ ὑδατος τοῦ Ἐρασίνο, αἵτινες πάντες εὐχονται νὰ τελεσφορήσωσιν ἐπ' ἀγαθῶ τῆς ὠραίας καὶ ιστορικῆς αὐτῆς πόλεως.

* *
*

Τοιοῦτος ὁ Ἐρασίνο καὶ ἡ παρ' αὐτὸν ὠραία χώρα.

Πλήρης μυθολογικῶν καὶ ιστορικῶν παραδόσεων ἀπὸ τῆς ἀπωπᾶτης ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Μὲ τὰς πολυπληθεῖς αὐτῆς καλλονὰς, ἃς ἡ φύσις καὶ ἡ φιλόκαλος τέχνη ἀφειδῶς τῇ ἐπεδαψίλευσαν, ἦτο τὸ πάλαι καὶ νῦν ἔτι ἐστίν

ἡ παρὰ τὸν Ἑρασίων χώρα πολυθέλητρον καὶ ἀνθοστεφές τοπεῖον καὶ ἡ ὠραιότερα καὶ τρυφηλοτέρα τοῦ Ἄργους ἐξοχή. Οὐδεμίαν κοινωνικῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας εἶνε ξένη, διότι ἐκεῖ συρρέουσι πάντοτε οἰκογενειακοὶ καὶ φιλικοὶ ὄμιλοι, ὅπως ἀναπνεύσασιν δρόσον καὶ ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς καὶ ὑπὸ τὰς δροσερωτάτας τῶν δεινροστομιῶν σκιᾶς ἐν ὠραῖς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας ἢ καὶ ὅταν ὁ ἀπεχθὴς τῆς μελαγχολίας ἐφιέλθῃ βαρύνῃ τὴν ἀλγοῦσαν ψυχὴν.

Εἶνε οὕτως ὁ προσφιλές Ἑρασίων ἀληθὲς τῆς ψυχῆς ἰατρῆον· ἐν ᾧ ἄφ' ἑτέρου, ἀρδεύων τὸ Ἄργολικὸν πεδίον, ἀποβάλλει τοσοῦτον εὐεργετικὸς καὶ μεγαλόδωρος.

Ἄγνοῶ, ἂν ἦνε εἰμαρμένον νὰ φωνήσῃ καὶ αὐτοῦ τὸ ἐπιτάφιον νέος ἐν τῷ μέλλοντι Λουκιανός. Ἀλλὰ θὰ κυλιῇ ἠδυπαθῶς καὶ γραφικώτατα τὰ ἀργυρᾶ καὶ εὐεργετικὰ βεῖθρα αὐτοῦ, ἕως οὗ, ὀργισθεὶς εἰς νέαν πρὸς τὴν Ἡραν κρισολογίαν, ἀποξήρανῃ αὐτὸν, ὡς ἀπεξήρανέ ποτε, κατὰ τὰ μυθολογούμενα, καὶ τὰς πηγὰς τῆς Ἄργολίδος, ὁ Ἑνοσίχθων Ποσειδῶν. (1)

Ἄργος, Αὐγούστος 1884.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΒΑΡΘΟΛΩΜΙΟΥ

(1) Παυσαν. Π. 1. 5.—Ἀπολλοδώρου Βιβλιοθήκη Π 1,4,7.

ΡΩΜΑΝΤΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΤΤ

I

Επιθίσται νὰ μὴ διέρχηται τις ἀδιαφόρως τὰς πράξεις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τῶν διαδραματισάντων σπουδαῖον ἐν τῇ πολιτείᾳ πρόσωπον. Εἴθισται αἱ ἐξεις τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτῶν βίου, τὰ πάθη των, αὐταὶ αἱ ἀδυναμίαι των νὰ χρησιμεύωσι πολλάκις τῷ ἀμερολήπτῳ χρονολογῶ ἢ τῷ ἱστορικῶ, ὡς πορίσματα, τοῦ δημοσίου αὐτῶν βίου. Ἐνὶ λόγῳ οὐδὲν τῶν ἀφορόντων τοὺς διαπρεπεῖς ἀνδρας, εἴτε πολιτικοὶ εἶναι οὗτοι, εἴτε συγγραφεῖς, εἴτε στρατιωτικοί, παρατηρεῖται μὲ ὄμμα ἀδιαφόρον· τούναντίον πᾶν αὐτῶν διάβημα πᾶσα κατ' οἶκον αὐτῶν συμπεριφορά, πᾶσα μετὰ ἰσοτίμου ἔστιν δ' ὅτι καὶ ὑποδεστέρου προσώπου συνομιλία ἢ συνδιάλεξις, πᾶν τέλος αὐτῶν κίνημα, γίνεται ἀντικείμενον μυρίων σχολίων τεχνιέντως ἢ ἀτέχνως ἐξυφαινομένων ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε ἀδεκάστων ἢ μὴ ἐπικριτῶν. Οὕτως δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀνωφελὲς τῷ ἱστορικῶ—ἐπιτραπήτω δ' ἡμῖν ἐνταῦθα νὰ λάβωμεν σύγχρονα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παραδείγματα— νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὸ ἐλευθέριον τῶν ἠθῶν τοῦ Φώξ δὲν τὸν ὑπεδίβασεν ἐν τῷ πνεύματι Γεωργίου τοῦ Γ'. ἤττον ἢ αἱ φιλελεύθεροι αὐτοῦ ἰδέαι, καὶ ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ μανία τοῦ Βενιαμὶν Κωνστάν πρὸς τὸ παιγνίδιον ὑπῆρξεν ἴσως τὸ μόνον ὅπερ τὸν ἐμπόδισε νὰ ἀνδειχθῇ ὁ μέγιστος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς του, ὡς ἀνδειχθῇ ὁ μέγιστος αὐτῆς πολιτικὸς συγγραφεὺς.

II

Παραιτίας ἀδυναμίας οὐδέποτε ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ προσάψῃ τις τῷ Γουλιέλμῳ Πίττ, τούναντίον μάλιστα οἱ ἐχθροὶ του τῷ ἀπῆθυναν ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους μομφάς. Ὁ μελετήσας τὸν βίον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, δὲν θὰ ἀγνοῇ βεβαίως ὅποσον οὗτος ὑπῆρξεν ἀσθηρὸς. Ὅχι μόνον δὲν ἐνουφεύθη ποτέ, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἱστορικῶν διίσχυρισθησαν ὅτι οὐδεμίαν γυνὴν ἐνεποίησέ ποτε

αὐτῷ τσακύτερη ἐντύπωσιν, ὥστε νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ λησμονήσῃ καὶ ἐπὶ στιγμὴν τὰς φιλοδόξους αὐτοῦ ὀρμάς, ἢ τὴν μέριμναν τῶν δημοσίων συμφερόντων. Δὲν θὰ διέλαθεν βεβαίως τὴν προσοχὴν πολλῶν ἀναγνωστῶν μας, τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο χωρίον ἐνῶ ὁ λόρδος Μακώλεϋ ἐνεχάραξε τὴν μεγάλην μορφήν τοῦ Πίττ, δι' ἀνεξαιρέτων χαρακτήρων καίτοι πῶς ὑπερβολικῶν. Ἐν τῇ ἐξαισίᾳ ταύτῃ εἰκόνι τῷ ἀποδίδει ἅπασαν τὴν αὐστηρότητα τοῦ στωϊκοῦ ὁ «Πίττ λέγει ἦτον ἀνώτερος τοῦ πάθους ὅπερ ἐπὶ τῆς νεότητος ἐνασκει συνήθως τὸ τυραννικώτατον κράτος.» Οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ ὠμίλου μετ' ἐλάσσονος σοβαρότητος περὶ τῆς ἀπόψεως ταύτης τοῦ χαρακτηῆρος του, καὶ τὰ εὐφυῆ λογοπαίγνια τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἦσαν πλήρη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον δριμέων ὑπαινιγμῶν πρὸς τὴν ἀναισθησίαν ἐκεῖνου ὃν ἀπεκάλου νεκρὸν ἄσπιλον Ἰπουργὸν (the young immaculate minister).

III

Ὁ ἀνεψιὸς ἐν τούτοις, τοῦ Φώξ, ὁ λόρδος Χόκλαντ ἐν τοῖς περιέργοις αὐτοῦ Ἀπομνημονεύμασι τοῦ κόμματος τῶν Οὐίγλων, ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Πίττ ἀπεδείχθη κατὰ δύο διαφόρους περιόδους ποιᾶν τινα κλίσιν διὰ τὴν δεσποινίδα Eden, ἑραδύτερον καίδυν Βουκυγκασάιρ, καὶ διὰ τὴν δεσποινίδα Duncan, ἑραδύτερον καίδυν Χάμιλτων. Πλήν, ὁ εὐγενὴς ἱστορικός σπεύδει νὰ προσθήσῃ ὅτι οὐδέτερά τῶν συμπαιθεῶν τούτων προσέβη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ παρὰσχῇ τὸ ἐνδόσιμον εἰς πιθανὸν τινὰ γάμον. Κατ' ἄλλας πληροφορίας τὸ αἰσθημα ὃ ἐνεπνεύσθη ὁ Πίττ διὰ τὴν Miss Eden, ὑπῆρξε βαθύτερον καὶ διακρέστερον ἢ ὅσον ἐπίστευεν αὐτὸ ὁ Χόκλαντ. Αἱ πρῶται πρὸς τὸ περιέργον τοῦτο ἐπεισοδίου σχετικαὶ πληροφορίαι ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ λόρδου Stanhope ἐν τῷ ἀξιωματικῶν αὐτοῦ βίῳ τοῦ Πίττ, ἢ ἀφήγησις τοῦ ὁποίου συνεπληρώθη ἐν μέρει, ἐν μέρει δὲ ἀντεκρούσθη ὑπὸ τοῦ λόρδου Χόκλαντ. Ὁ Stanhope ὁ ἐξ ἀγχιστείας ἀνεψιὸς τοῦ Πίττ, παρέχει προφανῶς, ἐπὶ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου τὴν γνώμην τῆς οἰκογενείας τοῦ μεγάλου Ἰπουργοῦ, καὶ τὰς πληροφορίας ἃς αὐτὴ κατεῖχεν, ἐνῶ ὁ Χόκλαντ συνέγραψε βασιθεῖς εἰς τὰς διαδόσεις τῆς οἰκογενείας Eden. Αἱ δύο τέλος ἀφηγήσεις συνεκρίθησαν καὶ ἐσυζητήθησαν ὑπὸ τῆς Ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐδιμβούργου μετὰ τῆς λεπτομεροῦς μερίμνης, ἣν οἱ Ἄγγλοι ἐπιδεικνύονται εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐρευνάς. Ἐκ τῆς ἀποφατικῆς δὲ ταύτης μαρτυρίας τὰ πρόγματα ὡς ἀκολούθως προκύπτουσι.

IIII

Τὸ ἔτος 1796 προσήγγιζεν εἰς τὸ τέρμα του καὶ ἀρκεῖ νὰ ἀνα-

μνησθῆ τις, τὴν κατάστασιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὅπως συλλάβῃ ἰδέαν τινὰ τῶν κόπων καὶ ἐνασχολήσεων ὑφ' ὧν ὁ Πίττ περιεστοιχεῖτο. Κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ αὐτοῦ ἔτους, νεκρὸς στρατηγὸς μόλις γνωστὸς μέχρι τότε διὰ τὴν δραστηριότητα μεθ' ἧς κατέβαλε, πρὸς ὄφελος τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως ἀνταρσίαν τινὰ τῆς συντηρητικῆς διακειμένης μεσαίας κοινωνικῆς τάξεως τῶν Παρισίων, εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν ἀνατρέψει τὰ σφᾶ στρατηγικὰ σχέδια τοῦ Αὐστριακοῦ ἐπιτελείου. Πανταχοῦ ἡ συμμαχία ὑπεχώρει, ἡ Ἰσπανία εἶχεν ἀποσυρθεῖ ἐκ τοῦ πολέμου, ἡ Ἰρλανδία ἠπειλεῖτο ἐξ ἐπιδρομῆς, καὶ ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Ρωσίας, ἀπέθνησκεν καθ' ἣν στιγμὴν ὑπέσχετο τὴν ὑποστήριξιν τῆς τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Αὐστρίᾳ.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὁ Πίττ εἶχε νὰ παλαίσῃ ἐναντίον τῶν σαρκασμῶν τοῦ Σχεριδάν, κατὰ τῆς νεανικῆς θέρμης τοῦ Γρέϋ, κατὰ τῆς ὀρμητικῆς εὐγλωττίας τοῦ Φώξ. Εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ θαυμάτων τόλμης, ψυχραιμίας, καὶ ἐπιτηδεσιότητος, τὴν ἀπειλουμένην δημοσίαν πίστιν, νὰ ἐκδώσῃ δάνειον ἐκ 450 ἑκατομμυρίων φράγκων, ποσὸν σημαντικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην καὶ τὸ ὅποιον ἐν τοσοῦτῳ ἐκαλύφθη ἐντὸς ἐκακίδεκα ὥρων ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ πατριωτισμοῦ παρὰ τοὺς καταστρεπτικούς διὰ τοὺς δανειστάς ὄρους.

V

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ φοβεροῦ τούτου ἔτους, ὁ Πίττ μετέβη ἀλληλοδιαδόχως ὅπως ἀπολαύσῃ στιγμῶν τινῶν ἀναπαύσεως εἰς ἐξοχικὴν τινὰ οἰκίαν, ἣν εἶχεν ἀγοράσει ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Κέντ. Η. Χάλθουδ, ὡς ὠνομάζετο ἢ διάσημος αὐτὴ μείνασα διαμονὴ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐκεῖτο εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς ἢ δύο μιλίων ἀπὸ τῆς οἰκίας, ὅπου ὁ μέγας Ἰπουργὸς ἐγεννήθη τὸ 1759, καὶ ἡ περίστασις αὕτη, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἐγγύς θέσιν τοῦ Λονδίνου, ἐπηρέασε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πίττ. Ὅπως δὴποτε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πίττ. Ἡ θέα ἐκτείνε-ται ἐπὶ μειδιῶντος πεδίου, διακοσμουμένου ὑπὸ ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους, καὶ περιστοιχουμένου ὑπὸ μικρῶν ὑψωμάτων. Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς ἐρρόχθαι τὸ κρυστάλλινον νόμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑψουμένη ἢ καλλιφύλλος λευκὴ καὶ ἡ ὑψικάρηνος κυπάρισσος, ἐξετήλισσεν ἐν ἀρμονικῇ ἀλληλουχίᾳ πάσας τὰς ἀποχρώσεις τῆς πρασίνης θλαερότητος, ἐκ μέσου παχυτάτου φυλλώματος υπερήφανος ἠγείρετο ἡ οἰκία τοῦ Πίττ, ἣτις καταρριφθεῖσα ἀνφοκοδομήθη βραδύτερον ὑπὸ λόρδου τινὸς περισυλλέξαντος πᾶν τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Πίττ ἀντικείμενον. Μία δὲ ἐκ τῶν περιέργων λεπτο-

μυριῶν, βεβαιουμένη ὑπὸ τοῦ ἐξηγοράσαντος τὸ κτήμα τοῦτο λόρδου εἶναι ὅτι ὁ Πίττ οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἐξοφλήσῃ τὴν ὑλκὴν τοῦ κτήματος ἀξίαν, μὴ ἀξιώθεις οὕτω νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν στέγην! ὕφ' ἣν ἀνεπαύετο βυθιζόμενος εἰς τὰς βαθεΐας αὐτοῦ μελέτας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βαθυτάτας σκέψεις. . . . Καὶ ὅμως ἦτο αὐτὸς ὁ ἐπὶ ἔτη μακρὰ τὸ πλουσιώτερον τῶν Κρατῶν κυβερνήσας, ἦτο αὐτὸς ὁ εἰς χρυσίον βυθισθείς, καὶ ἄσπιλος καὶ ἀκηλιδωτος αὐτοῦ ἐξελλῶν ἦτο ὁ μέγας πολιτικός ἀνὴρ ὁ ἀμέτρητα ἑκατομμύρια διαχειρισθείς, καὶ οὐδ' ὀβολὸν δι' ἑαυτὸν προσπορισάμενος.

VI

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς τοῦ Πίττ ἐν Χολβούδ ὁ πλησιέστερος αὐτοῦ γείτων ἦτο ὁ λόρδος Χόκλαντ ὅστις κατῴκει τότε ἐν Βέκενχαμ. Ὁ λόρδος Χόκλαντ γνωστός κατὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ σταδίου τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Eden, ἦτο πολιτικός ἐκ τῶν ἐπιτηδείων μᾶλλον, ἢ εὐσυνειδήτων, ἐξ ὧν ἡ Ἀγγλία ἠρίθμει πολλοὺς κατὰ τὸν 18 αἰῶνα. Εἶχε καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἔμφυτον τινὰ κλίσιν εἰς τὰς κοινωβουλευτικὰς βραδουργίας καὶ μηχανορραφίας. Αὐτὸς συνέλαθε λέγουσι τὴν πρώτην ιδέαν τοῦ περιωνύμου ἐκείνου συνδυασμοῦ ὃν τασάκις προσῆψαν εἰς τὸν Φῶξ καὶ εἰς τὸν λόρδον Νόρθ. Αὐτὸς ἐπίσης πρῶτος ἐγκατέλειψε τὸ σχέδιόν του, ὅτε παρετήρησεν ὅτι ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Προσεγγίσας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, καίτοι κατὰ τὸ φαινόμενον οὐδὲν ἐθήρυσεν ὑπὲρ τῶν ιδεῶν του, οὐχ' ἦττον πλεῖστα ἐπέτυχεν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων του. Ἄλλως τὰ ἀναμφισβήτητα αὐτοῦ προτερήματα τὸν κατέστησαν ὠφέλιμον τῷ Πίττ. Ἐπεφορτίσθη νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Γαλλίας τὴν ἐμπορικὴν ἐκείνην σύμβασιν τοῦ 1786 ἣτις κατόπιν ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα τῆς τοῦ 1860. Αἱ ἀξιοσημεῖοι ὑπηρεσίαι ἃς παρέσχε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τῇ χώρᾳ του ἀντεμείφθησαν λίαν πλουσιοπαρόχως. Ὁ κ. Eden ἐγένετο ἐναλλαξὶ γεροσικαστῆς τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ λόρδου Χόκλαντ προσεκλήθη εἰς τὴν σπουδαίαν καὶ ἐπικερδῆ θέσιν τοῦ γενικοῦ διεθυντοῦ τῶν ταχυδρομείων καὶ μολονότι δὲν ἀπετέλεσε ποσῶς μέρος τοῦ Ὑπουργείου οὐχ' ἦττον ἀπήλαυεν ἔκτοτε μεγάλης ἐπιρροῆς, πρὸ πάντων ἐν ταῖς ἐμπορικαῖς ζητήμασι καὶ ἐν ταῖς πράγμασι τῆς Ἰρλανδίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν περὶ ἧς ὀμιλοῦμεν μεγάλη οἰκειότης ὑπῆρχε μεταξὺ Πίττ καὶ λόρδου Χόκλαντ. Ὁ Πρωθυπουργὸς μετέβαινε συνεχῶς ὅπως διέλθῃ μίαν ἢ δύο ἡμέρας παρὰ τῷ ἰδιωτῆτι τῆς Βέκενχαμ. οὗτος δ' ἀφ' ἑτέρου ἀνταπέδιδε συνεχῶς ἐπισκέψεις τῷ ἐπιφανεῖ αὐτοῦ ἐξοχικῷ γείτονι. Φήμη διεδόθη ἀμέσως ὅτι δὲν εἴκλυσαν τὸν Πίττ παρὰ τῷ λόρδῳ Χόκλαντ λόγοι πολιτικῆς μόνον φιλίας

τόσον, ὅσον ἡ μαγνητικὴ δύναμις τῶν διαπεραστικῶν βλεμμάτων τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἐλεονώρας, δεκαεναεστοῦς νεάνιδος, ὠραίας καὶ συμπαθεστάτης μεθ' ἧς συνδιελέγετο ἐπὶ μακρόν, ἂν οὐχὶ μετὰ πλείονος ἐλευθερίας ἢ ὅσον ἐπέτρεπον τὰ Ἀγγλικά ἦθη, ἀλλὰ βεβαίως μετὰ πλείονος ἐνδιαφέροντος, παρ' ὅσον συνήθως προσῆπτε εἰς συνδιάλεξιν νεάνιδος δέκα καὶ ἑννέα ἀριθμούσης Μαΐου.

Οἱ τυχόντες εὐκαιρίας, ὅπως μελετήσωσι τὸν χαρακτήρα τοῦ Πίττ εὐκόλως ἤθελον συμπεράνει, ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ θέλητρα τῆς Miss Eden δὲν θὰ ἤρχον νὰ γεννήσωσιν ἐν αὐτῷ, τόσῳ νέον αἶσθημα, καὶ ὅτι ὑπῆρξε τι σπουδαιότερον ὅπερ ἐθριάμβευσε κατ' ἐκείνου, ὅστις μέχρι τότε ὑπῆρξεν ἀπρόσιτος πρὸς ὅλα τὰ θέλητρα ἐκτὸς τῶν τῆς ἐξουσίας. Ἡ γνώμη αὕτη ἐπικυροῦται ἐμμέσως ὑπὸ τινος περιέργου ἐπιστολῆς τοῦ λόρδου Χόκλαντ ἐν ἣ λέγει ὀμιλῶν περὶ τῆς θυγατρὸς του «Εἶναι ἀληθές ὅτι ἔχει κάλλος καὶ πνεῦμα ἀσύνηθες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.»

Ὁ Πίττ ἦτο νέος ἀκόμη, μολονότι ἠρίθμει ἤδη μακρὰ ὑπουργεΐας ἔτη. Δὲν ἦτο ἄνω τῶν τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν, καὶ ἔσως εἶχε φθάσει εἰς τὸ σημεῖον ἐκείνο, καθ' ὃ καὶ ἡ σκληροτέρα φύσις αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ γνωρίσῃ, νέας ἐτέρας συγκινήσεις παρὰ τὰς τῆς φιλοδοξίας, καὶ ἐτέρους δεσμοὺς ἢ τοὺς τῆς φιλίας. Ὅπως ποτ' ἂν ἔχη, φήμη διέτρεξε πάραυτα ὅτι ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ χώραν γάμος, καὶ πλείστοι φίλοι τοῦ λόρδου Χόκλαντ ἔσπευσαν ἐκ τῶν προτέρων νὰ συγχαρῶσιν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ τύχῃ τῆς θυγατρὸς του.

VII

Ὁ ἀείποτε προβλεπτικός Πίττ ἠσθάνθη ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη, δὲν ἠδύνατο νὰ κραταυθῇ ἐπὶ μακρόν, χωρὶς νὰ καταστῇ ὀδυνηρὰ δι' αὐτὸν, καὶ ἔσως ἐνοχοποιητικὴ διὰ τὴν δεσποινίδα Eden. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶχε μετὰ τοῦ λόρδου Χόκλαντ ἀλληλογραφίαν, ἧς περίληψις μόνον ἀτυχῶς δημοσιευθεῖσα οὐχ' ἦτον ἀρκετὸν ἐπὶ τοῦ ῥωμαντικοῦ τούτου ἐπεισοδίου διέχυσε φῶς. Φαίνεται ὅτι ὁ Πίττ ὡμολόγει ἐν αὐτῇ, δι' ἐκφράσεων ἀξιοπρεπῶν ὅσῳ καὶ εἰλικρινῶν τὴν βαθεῖαν ἐν αὐτῇ, δι' ἐκφράσεων ἀξιοπρεπῶν ὅσῳ καὶ ἀλλὰ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰ προσκόμματα ἄτινα παρενετίθεντο καθ' ἐνώσεως ἧς ἠσθάνετο ἄπασαν τὴν ἀξίαν, ἔκρινε καλὸν ὅτι ὤφειλεν ἐπὶ στιγμὴν νὰ διακόψῃ ἐπισκέψεις αἵτινες συνετέλουν μόνον εἰς τὸ νὰ αὐξήσωσι τὴν θλίψιν του. Τὰ προσκόμματα περὶ ὧν ὀμιλεῖ ὁ Πίττ ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ ταύτῃ, ἀναφέροντο εἰς οἰκονομικὴν κατάστασιν ἣτις δὲν περιεποιεῖ μὲν μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν πρόνοιάν του, ἀλλ' ἀναμφιβόλως περιεποιεῖ μεγίστην εἰς τὴν ἀφιλοκέρδειαν αὐτοῦ. Ὁ ἀνὴρ ὁ ἀπὸ τριῶν καὶ δέκα ἐτῶν κυβερνῶν μετ' ἀπεριορίστου σχε-

δὸν δυνάμει τὸ πλουσιώτατον τῆς γῆς βασιλείον ἦτο λίαν πτωχὸς ὅπως δυνήθη νὰ νυμφευθῆ κατ' ἀρέσκειάν του.

Ὁ λόρδος Χόκλαντ, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ἀφιλοκέρδειαν τοῦ Πίττ, εὗρε φυσικώτατον ὅτι ὁ πρῶτος πολιτικὸς τῆς Ἀγγλίας, μὴ σκῶν ἱκανὸν πνεῦμα ὅπως δημιουργήσῃ περιουσίαν, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἀνάξιον νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς του. Ἀπήντησεν ὅτι ἐγνώριζε γενικῶς πως τὰς οικονομικὰς δυσχερείας τοῦ Πίττ καὶ ὅτι, ὡς αὐτὸς, ἐπίσης ἐσκέπτετο ὅτι δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὰς περιπετείας τῆς πολιτικῆς καὶ εἰς τὰς διακυμάνσεις τοῦ βίου τὴν τύχην τῆς θυγατρὸς του, ἥτις ἀπέτέλει μέρος πολυαριθμοῦ οἰκογενείας, καὶ ἥτις κατὰ συνέπειαν δὲν ἐσκέπτετο οὐδ' αὐτὴ μεγάλην περιουσίαν.

Φαίνεται ὅτι ὁ λόρδος Χόκλαντ δὲν ἐδέχθη διαρκῶς τὴν λύσιν ταύτην μετὰ τῆς αὐτῆς φιλοσοφικῆς ἀπαθείας. Δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἀνείσθητος εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὰ πλεονεκτήματα τῆς μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ συγγενείας, χωρὶον δέ τι τοῦ ἡμερολογίου του διδῆι τὸ ἐνδόσιμον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι προέτεινε σχεδὸν τινα ἱκανά, κατ' αὐτὸν, νὰ ἄρῃσι τὰ κατὰ τῆς ἐνώσεως ταύτης παρεντιθέμενα προσκόμματα.

VIII

Φαίνεται ὅτι ἡ θεραπεία ἦν ὑπερήκουσεν ὁ λόρδος Χόκλαντ, δὲν ἦτο φύσεως τοιαύτης ὥστε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν λεπτότητα τοῦ Πίττ δηλώσαντος τούτου, ὅτι μεθ' ὅλην τὴν βίαν ἦν ἠναγκάζετο ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ καταβάλλῃ ὅπως καταπνίξῃ τὰ βαρύτερα αὐτοῦ αἰσθήματα, καὶ τὰς γλυκυτέρας αὐτοῦ ἐλπίδας, δὲν ἐπεθύμει νὰ παρατείνῃ τὴν διαπραγματεύσιν, καὶ τότε ἀναμφιβόλως ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν, ἧς ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω.

Μετὰ τρία ἔτη ἡ Ἐλεονώρα Eden συνεζεύχθη συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θέσεώς της, καὶ τοὺς πόθους τῆς οἰκογενείας της. Ἠνώθη μετ' ἀνδρὸς ἡττονος μὲν ἀξίας ἀλλὰ προωρισμένου νὰ κληρονομήσῃ σπουδαίαν περιουσίαν, καὶ τὸν τίτλον τοῦ κόμητος τῆς Βουκιγκαμσχίρ. Δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλῃ τις ὅτι τὰ αἰσθήματα τοῦ Πίττ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διετηρήθησαν οἷα ἐν τῷ παρελθόντι, καθὼ σαφέστατα διαφαίνόμενα διὰ τῆς συγγραμμάτων ἐπιστολῆς ἦν ἀπηύθυνε τῷ λόρδῳ Χόκλαντ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων τῆς θυγατρὸς του.

Ὁ λόρδος Χόκλαντ ἀβροῶς φερόμενος ἀνήγγειλε τὴν εἶδησιν ταύτην τῷ Πίττ διὰ τοῦ Ἀδδινγκτων τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς τῶν κοινοτήτων, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, διέκειτο στενότατα μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ Πίττ ἔγραψε ἀμέσως τῷ λόρδῳ Χόκλαντ τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις.

«Φίλιτάτε μοι λόρδε, ἔμαθον διὰ τοῦ προέδρου τὸ συμβῆν ὃ τῷ ἐπεφορτίσατε νὰ μοὶ ἀναγγείλῃ· σὰς εὐχαριστῶ ἐπὶ τε τῇ σκέψει ἣν ἔσχετε νὰ μοὶ τὸ κοινοποιήσητε, καὶ ἐπὶ τῷ προσώπῳ, ὅπερ πρὸς τοῦτο ἐξελέξατε. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἐνδιαφερόντων τὴν οἰκογενείαν σας γεγονότων δύναται νὰ μοὶ ἦναι ἀδιάφορον. Οὐχ ἦττον δὲ ζωηρῶς κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην αἰσθάνομαι τὸ αἰσθημα τοῦτο. Σὰς εὐχαριστῶ καὶ παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε διὰ τε ὑμᾶς καὶ δι' ἅπαντας τοὺς ὑμετέρους τὰς καλλιτέρας μου εὐχάς. Ὁ ἀφοσιωμένος ὑμῖν....»

Ὁ γάμος τῆς δεσποινίδος Eden ἐωρτάσθη διὰ μεγάλου χοροῦ. Ὁ Πίττ δὲν παρευρέθη, ἀλλ' ἐφρόντισε νὰ γράψῃ ἔτι τῷ λόρδῳ Χόκλαντ.

«Προσφιλῆ μου λόρδε, δεῖπνῶ ἐνταῦθα μετὰ τινων ἐκ τῶν προσκεκλημένων ὑμῶν, κατόπιν θὰ ἐξακολουθήσω τὸ ταξιδεῖόν μου μέχρι Χολβούδ, ἐνῶ οἱ συνδαιτυμόνες μου θὰ μεταβῶσιν ἵνα συμμετάσχῃσι τῆς φαιδρότητος καὶ τῆς χαρᾶς τῆς οἰκογενειακῆς σας ἑορτῆς. Ἐλπίζω νὰ λάβω ἀμέσως καιρὸν νὰ ἔλθω νὰ σὰς ἴδω ὅτε θὰ εὐρίσκεσθε ἐν μᾶλλον περιορισμένῳ κύκλῳ.

Βεβαίως διὰ τὸν γνωρίζοντα οἶον κράτος ὁ Πίττ ἐξήσκει ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ τὴν γαλήνην ἣν διετηρεῖ ἀείποτε ἐν ταῖς σοβαρωτέrais περιστάσει τοῦ βίου, αἱ ὀλίγαι αὐταὶ γραμμαὶ ἐκφράζουσι πολύ, καὶ ὅτι ὑπὸ τὰς στῶνχότητι περιβεβλημέναις ταύταις φράσεις ὑποκρύπτεται αἰσθημα τοσοῦτον βαθύτερον ὅσα ἡ ἐκδήλωσις αὐτοῦ ἦτο λεπτοτέρα καὶ ἐπιφυλακτικωτέρα.

IX

Τὰ γεγονότα ἐν τούτοις ταῦτα οὐδεμίαν ἐπήνεγκον ψυχρότητα ἐν ταῖς πολιτικαῖς καὶ ἰδιωτικαῖς σχέσεσιν, αἵτινες ὑφίσταντο μεταξύ Πίττ καὶ λόρδου Χόκλαντ. Πλὴν μετὰ τινα ἔτη ἐπῆλθον περιστάσεις ὑψίστης σοβαρότητος κατὰ πολὺ τὴν ἐποχὴν του διὰ τῆς σοφίας καὶ θυπουργοῦς ὑπερπηδῶν κατὰ πολὺ τὴν ἐποχὴν του διὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς εὐρύτητος τῶν βλέψεών του, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐξαφανίσῃ τὰς θρησκευτικὰς ἀνισότητας αἵτινες ὑφίσταντο ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τῆς Ἰρλανδίας. — Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡδὴ ἡμερῶν τοῦ 19 αἰῶνος, ἤθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν χειραφέτησιν τῶν καθολικῶν, ἥτις συνεπληρώθη μόλις τριάκοντα ἔτη βραδύτερον μετὰ ἀγῶνας ὧν δὲν ἐξηλείφθη ἔτι ἡ μνήμη. Τοιαύτη τις μεταρρυθμίσις ἦτον ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Πίττ, τὸ ἀναπόφευκτον συμπλήρωμα τοῦ μέτρου ὅπερ ἀρτίως εἶχεν ἐνώσει ἀδιαλύτως τὴν Ἰρλανδίαν μετὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, καὶ εἶνε πιθανὸν ὅτι πλεῖστα μέλη τοῦ Ἰρλανδικοῦ Κοινοβουλίου δὲν ἤθελον ψηφίσῃ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως, ἐὰν δὲν ὑπολόγιζον ἐπὶ τῇ ἀμοιβῇ ἣν ὁ Πίττ ἐπεφύλαττε τῇ χώρᾳ των. Πάντες γνωρίζουσιν ὅτι ἡ ἐπιμονὴ τοῦ βασιλέως Γεωργίου Γ'. ἐπέφερε τὸ ναυὰ

γιον του σχεδίου του υπουργού αυτού· πάντες ώσαύτως γνωρίζουσιν ότι ο Πίττ υποστηριζόμενος εν τῇ ἀποφάσει του υπό τῆς ἀνδρικῆς σταθερότητος του λόρδου Γρανβίλλ και υπό τῆς ζέσεως του νέου και εὐγλώττου Κάνιγκ ἐθυσίασε τὴν ἐξουσίαν εἰς ἡν τοσαύτην προσῆπτεν ἀξίαν και ἦν ἐξήσκει ἀπὸ ἐπτακκίδεσσ ἐτῶν εἰς τὴν μεγάλην ιδέαν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ὁ λόρδος Χόκλαντ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐπικίξε τὸ ἐλθεινότερον πρόσωπον, και τὸ μᾶλλον ἀνάξιον τῆς ἐμπιστοσύνης ἢν ὁ Πίττ οὐδέποτε ἐπαύσατο νὰ τῷ ἐπιδαψιλεύῃ. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ του νὰ προκαλέσῃ τὸ ναυάγιον νομοσχεδίου καταρτισθέντος ὑπὸ του ἀρχηγού τῆς κυβερνήσεως ἧς ἀπετέλει μέρος, και ἐπιδοκιμασθέντος ὑπὸ τῆς πλειονότητος του Ὑπουργείου εἰς οὗ τὴν ἐξάρτησιν ὑπήγετο, συνεταιρισθὴ τῷ καγκελάριῳ Λαμφμπορδ, ὅστις δὲν ἦτο μόνον ὁ πρῶτος δικαστῆς τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως και ὁ φαυλότερος αὐτῆς ἀνὴρ, ἐὰν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν εἰς λέξιν τινὰ του Γεωργίου Γ'. και τῷ λόρδῳ Κλαίρ ἐνὶ τῶν κυριωτέρων πρακτόρων τῆς καταδικωτικῆς και καταθλιπτικῆς ἐκείνης πολιτικῆς τῆς τοσαύτης τραχυῆς προκαλεσῆσθαι ἐν Ἰρλανδίᾳ. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἐντιμοὶ και εὐσυνείδητοι πολιτικοὶ ἐξήγειρον ἐν τῷ πνεύματι του βασιλέως Γεωργίου Γ'. θρησκευτικὸς ἐνδοιασμὸς κατὰ τῶν νομοσχεδίων του Πίττ ἐνδοιασμὸς βασιζόμενος ἰδίως ἐπὶ του ὅρκου ὃν ὁ βασιλεὺς ἀπήγγειλε κατὰ τὴν στέψιν του, και δι' οὗ ὑπεχρεώθη νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν τῶν δικτακτορῶν μένων θρησκείαν.

Μολονότι ὁ λόρδος Χόκλαντ ἐν ταῖς προσπάθειαις ἧς πρὸς ἐπιτυχίαν του σκοπομένου του κατέβαλεν ἔσχε τὴν φρόνησιν νὰ κρυβῇ ἐν τοῖς παρακηνίαις ἐπιτυχέστερον τῶν δύο ἐτέρων συναδέλφων του, εἶνε ἐν τούτοις ἀναμφίβολον ὅτι τὸ κύριον οὐτινος ἀπήλαυεν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἰρλανδίας ἐξήσκησεν ἀξιοσημείωτον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως του βασιλέως.

Ὁ Πίττ δὲν ἠγάπα παντάπασιν τὸ μέρος οὐτινος ὁ λόρδος Χόκλαντ μετέσχεν ἐν τῇ μηχανορραφίᾳ ταύτῃ· και ὁ ἀνὴρ οὗτος παρ' ὅσον λεπτή τις και ὑπερήφανος εὐκισθησίαι ἐκρούπετο ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀπαθείας, ἐπλήγη ὀδυνηρῶς ἐκ τῆς διαγωγῆς του ἀρχαίου φίλου του. Ὅπότεν οὗτος ἀπεφάσισε νὰ καταμεμφθῇ φανερῶς του νομοσχεδίου ὅπερ ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν χρόνων εἶχε κρυφίως πολεμήσει, ὁ Πίττ τῷ ἀπάντησε διὰ βραχείας ἐπιστολῆς ἐν ἧ διαφκίνεται ὁλόκληρος ἡ μεγάλη του ψυχῆ.

«Ἀγαπητέ μοι λόρδε· πληθὺς λόγων μοι ἐπιβάλλει νὰ μὴν ἀπαντήσω διὰ μακρῶν εἰς τὴν ἐπιστολήν σας τῆς πρώτης ταύτης. Ὅσον βαθέως και ἂν διαφωνῶμεν ἐπὶ του ἀντικειμένου εἰς ὃ ἀναφέρεσθε ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ λυποῦμαι μήπως εἴμεθα περισσότερον ἐτι διη-

ρημένοι ἐπὶ του ζητήματος τις ἐξ ἡμῶν ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ἐλ-
λειψε πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς φιλίας, τῆς ἐμπιστοσύνης και τῆς
διαίρεσεως.

Τὸ φοβοῦμαι τοσοῦτον, ὥστε δὲν θέλω νὰ ἐπιμείνω ἐπὶ του σημεί-
ου τούτου. Ἀλλ' ὅσον ὀδυνηραὶ και ἂν ὤσιν αἱ παρούσαι περιστάσεις,
διὰ τὰ προσωπικά μου αἰσθήματα, δὲν θὰ ἠδύναντο ποτὲ νὰ μὲ
ἀναγκάσωσι νὰ λησμονήσω ἐπὶ πόσον χρόνον και μετὰ πόσης εἰλι-
κρινείας ὑπῆρξα ἀφροσιωμένοις ὑμῖν.

Γ. ΠΙΤΤ»

X

Οὕτω διελύθη ἡ πολιτικὴ αὕτη φιλία, ἀρξάμενη ἀπὸ μέρους του
λόρδου Χόκλαντ διὰ προσοσίας, και περτωθεῖσα ὁμοιοτρόπως.
Ὁ Πίττ δούς τὴν περκαίτησιν του ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν
βίον. Μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν προσελήθη εἰς τὴν ἐξουσίαν ὑπὸ
τῆς κοινῆς γνώμης, ἐν μέσῳ δυσχερεστάτων περιστάσεων, και ἀφού
κατέβαλε γενναίως προσπάθειαι πρὸς ἀνύψωσιν του γούτρου τῆς Ἀγ-
γλίας, και ἐπίτευξεν τῆς Εὐρωπαϊκῆς συμμαχίας, ὑπέκυψε πληγείσ
θνασίμως ἐκ τῆς εἰδήσεως τῆς μάχης τῆς Ἀουστερλίτης.

Ὅσον ἀφορᾷ ἐκείνην, ἦτις κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ τῷ μεγάλῳ
Ὑπουργῷ αἰσθημα μοναδικὸν καθ' ὅλον τὸν βίον του, αὐτῇ ἐπέζη-
σεν αὐτῷ κατὰ ἡμῖς σχεδὸν αἰῶνα ἀποβιώσασα μάλιστα τῷ 1851.

Ἀθῆναι 6 Ἰουλίου 1884.

ΑΘΗΣΙΑΣ Κ. ΑΡΤΕΜΙΔ

Δὲν μ' ἀγαπᾷ!

Τί μ' ὀφελῆ ἂν ποιηταὶ τὸ ἔαρ ἐξυμῶσιν,
ἂν φάλλωσι περιπαθῶς εἰς δάση χωρῶν;
Τί μ' ὀφελῆ μὲ ἄσματα ἂν τὸ κενὸν πληρώσιν,
ἂν συλλέγῃ ἕκαστος ἀνόλλια νοπᾶ; . . .

Αὐτὸς δὲν μ' ἀγαπᾷ!

Τί μ' ὀφελῆ ἂν χάριτες τὸ ἔαρ μου κοσμῶσι,
ἂν τὸ κάλλος πέριξ μου τὸ μῦθόν του σκορπᾷ;
Ἐὰν ἰδέαι ὑψηλαὶ στήν κεφαλὴν ἀργῶσι,
τί μ' ὀφελούν; βαρυπενθὲς τὸ στόμα σωπᾷ; . . .

Αὐτὸς δὲν μ' ἀγαπᾷ!

Ἄν βῆ βίος ὀλιος, ἂν τραγωδῶσι πέριξ,
ἂν ἐρασταὶ ἠδυπαθεῖς συμπαίζουσι χωρῶν,
τί μ' ὀφελῆ; ἐμὲ κυκλοῖ ἢ τοῦ ἀγῶνος πτέρυξ,
ἢ χεῖρ ὄχρᾶ και ἀπελπίς τὸ στήθος μου κτυπᾷ,
Δὲν μ' ἀγαπᾷ.

Κωνσταντινούπολις 1884.

ΒΙΡΓΙΝΙΑ Π. ΒΥΑΠΤΕΜΙΔΟΥ

ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ
ΤΗΣ
ΕΛΕΝΗΣ Α. ΑΡΣΕΝΗ

ΛΕΓΕΙΣ, ὅτι τὰ εἴκοσι τρυφερά ἔτη της ἐπλάσθησαν διὰ τὴν γλυκυτέραν ἐπὶ τῆς γῆς εὐτυχίαν! Τὸ κάλλος, ἡ χάρις καὶ ἡ δρόσος τοῦ Ἀπριλίου ἐδώρησαν εἰς τὸ ἐράσμιον αὐτὸ σῶμα τὰ τόσα καὶ τόσα θέλγητρα καὶ νομίζεις, ὅτι ἔχεις ἐνώπιόν σου ἄγγελον ἄπτερον. Τρισευδαίμονα τῆς θαλλούσης νεότητος ἔτη, πόσον εἶσθε ἐρατεινὰ καὶ πολυθέλγητρα!

Ἐπὶ τοῦ ὡραίου καὶ συμπαθοῦς προσώπου της ἐκλάμπουσιν ἀκτῖνες ἀγαθότητος καὶ ἀγγελικῆς εὐαισθησίας. Ἡ γλυκεῖα ὄψις χρωματίζεται ἐξ ἐνδομύχων εὐγενοῦς καρδίας ὀνείρων καὶ πόθων, ἀγνῶν, ὡς τῆς ἐαρινῆς αὐγῆς ἢ πνοῆς, καὶ τρυφερῶν, ὡς τὸ ἀνθύλλιον τῆς ἰάσμης. Ἐπὶ τῶν ἀβρῶν χειλέων ἐπανθεῖ τὸ μάγον τῆς ἀθωότητος μεϊδίαιμα· ἐντὸς δὲ τῶν ἐπαγωγῶν ὀφθαλμῶν σπινθηροβόλεῖ τὸ πῦρ τῆς νεότητος καὶ ἡ αἰθρία τῆς ψυχῆς ἐπιλάμπει εἰς τὴν ἐρασίαν μορφήν γλυκυτάτη.

Καί, ἐὰν ἡ εἰκὼν στερῆται φωνῆς καὶ ζωῆς, μαντεύεις ὅμως ὅποια εὐγενῆς ψυχῆ ἔνοικεῖ εἰς τὸ χαριτόδωρον σῶμα καὶ ποῖα τρυφερά καρδιά πάλλει ὑπὸ τὰ γραφικὰ στήθη.

Εἶσαι φιλόσοφος καὶ ἐνώπιον τῆς ζωῆς βίβλου τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ κάλλους κλείεις τὰς νεκρὰς βίβλους σου καὶ φιλοσοφεῖς ἐπὶ τῆς ῥεμβώδους μορφῆς εἰς ἰδανικωτέρας μελέτας καὶ ὕψη.

Εἶσαι ποιητὴς καὶ αἰσθάνεσαι ἄρρητόν τι καὶ ἐμπνέσαι καὶ ψάλλεις θυμῆρος καὶ ἐνθους·

Que Dieu montre ou voile
les astres des cieux!
la plus pure étoile
brille dans tes yeux.

Qu' Avril renouvelle
le jardin en fleur!
la fleur la plus belle
fleurit dans ton coeur!

II

Φαντασάι καὶ χίμαιραι! Παλμοὶ πλάνοι! *Ὀνειρα, ἐπιτερπῆ, ἀλλὰ ψευδῆ καὶ ἀπατηλά, σβεννύμενα, ὡς τῆς Ἴριδος τὰ πολυθέλγητρα χρώματα! Λέξεις, λέξεις, λέξεις! ὡς ἔλεγεν ὁ Ἀμλέτος.

Ἴδετε τὴν εἰμαρμένην τοῦ ῥόδου καὶ μὴ πιστεύετε, ποτὲ μὴ πιστεύετε, εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς εὐδαιμονίαν. Ἄν ὑπάρχη πέραν αὐτῆς ἄλλη τις ἀληθὴς καὶ αἰδιος, παρηγορήθητε, ὅτι δὲν εἰργάσθη εἰς μάτην ὁ Δημιουργὸς, ἀλλ' ἐν προνοίᾳ καὶ σοφίᾳ τὰ πάντα ἐποίησεν. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχη, τότε οἰκτεῖρατε τὴν ἀνθρωπίνην μοῖραν.

Ἰδίως ὅ,τι εἶνε ὡραῖον, συμπαθὲς καὶ εὐγενὲς ἔχει τὴν εἰμαρμένην τοῦ ῥόδου. Διανύεται ὁ κάλυξ αὐτοῦ ἐν μέσῳ πνοῶν ζεφύρων, μύρων καὶ μηλολοθῶν. Θάλλει τῶν ἀνθέων ὁ ἀναξ εὐώδης καὶ πάγκαλος καὶ κοσμεῖ τὴν ἀβρὰν τῆς κόρης κεφαλῆς, ἐμπνέει τὴν λύραν τοῦ ποιητοῦ, καλλύνει τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ἑορτὴν καὶ μεθύσκει τὴν καρδίαν. Ἄλλὰ πόσον βραχύβιον εἶνε τὸ κάλλος του! Μαραίνεται μοιραίως τάχιστα καὶ τὰ εὐώδη του πέταλα σαρόνει ὁ ἀνεμος καὶ μένει ἄχαρις καὶ κατηφῆς ἢ τέως θάλλουσα ῥοδωνιά. Οὕτω συνήθως καὶ τὴν χαρίεσσαν καὶ ἀνθηρὰν νεότητα ἀπομαραίνει ἀπροσδοκῆτως εἰμαρμένη εἴρων, χαϊρέκακος καὶ ἀνίλεως καὶ ὠχρῶσιν ἐν μεσοῦντι Μαίῳ αἱ ῥοδινότεροι τῆς ζωῆς ἐλπίδες, πλησίον τὰ ὄνειρα οἰκτρῶς ναυαγοῦσιν εἰς ἀδιωράτους σκληροῦς ὑφάλους καὶ οἱ τρυφερώτεροι πόθοι θάπτονται μοιραίως εἰς πρόωρον καὶ πολυδάκρυον τάφον.

Οἱμοι, οἶα εἰμαρμένη!

Οὐδέποτε ἀνθρωπίνῃ εὐτυχίᾳ ἐτελεσφόρησεν ἐπὶ τῆς πολυπόνου ταύτης γῆς, ἣν κατοικοῦμεν. Οὐδεμίᾳ φιλοδοξίᾳ ποτὲ ἐκορέσθη, οὐδὲν ὄνειρον εὔρε τὸ ἄκρον ἄωτον αὐτοῦ, οὐδεὶς πόθος, οὐδεὶς παλμὸς, οὐδεμίᾳ ἐλπίδι εὔρον τὸ μὴ περαιτέρω των. Τίς Θεὸς ἢ δαίμων συντρίβει τόσον ἀμειλίκτως τὴν εὐτυχίαν τῶν θνητῶν; Ἴπρὸς τί οὗτος ὁ πικρὸς καὶ ἀπάνθρωπος κληρὸς τῶν πόνων καὶ τῶν δακρύων; . . .

Λέγουν, ὅτι εἰς τοῦ Γάγγου τὰς ὄχθας φύεται τῆς λήθης τὸ φυτόν. Μακαρία ἡ χώρα ἐκείνη τοῦ λωτοῦ! Λησμονεῖ τις τοῦλάχιστον καὶ ἂν λείπουν αἱ γλυκεῖαι ἀναμνήσεις, ὅμως ἡ καρδιά δὲν τήκεται ἐν στόνοις καὶ συμφοραῖς, οὐδ' ἀπομαραίνεται ποθοῦσα τῆς ἐκλιπούσης εὐδαιμονίας τὴν νεκρανάστασιν.

III

Τλήμων κόρη, ἦτο πεπρωμένον.

Ἡ χρυσοῦ νεότης Σου, ἢ τόσας ἐλπίδας εὐτυχοῦς ζωῆς ἐγκλείουσα, εἴμαρτο νὰ ἐκλείψῃ, ὡς τὸ ἄσμα ἐπὶ τῆς λύρας, νὰ καταρ-

ρεύση ἐν τῇ ἀκμῇ της καὶ τάφος πολύδακρυς καὶ σκληρὸς νὰ κατα-
φάγη τὰ ἀνθηρὰ ἔτη καὶ συμπαθῆ κάλλη Σου. *Ἐπιπτον ὠχρὰ τοῦ
φθινοπώρου τὰ φύλλα, ὅτε ἐκλινες τὴν ἐρασμίαν Σου κεφαλὴν ἐπὶ
τὸ προσκεφάλαιον τοῦ θανάτου. Διὰ τὸ ὅ θάνατος νὰ μὴ ἔχη σπλάγ-
χνα νὰ Σε λυπηθῆ, ψελλίζουσαν

je pars : il le faut et je cède ;

Mais le coeur me saigne, en partant !

Καὶ λοιπὸν διὰ τὸ χῶμα ἔπλασεν ἡ φύσις τὸ εὐγενέστερον καὶ
συμπαθέστερον τῶν τέκνων της ; Δὲν ἔχει πλέον τὸ πρωτότυπὸν
της ἢ προσφιλεῖς εἰκῶν Σου. Θλίβομαι, ὅτι δὲν τὸ ἐγνώρισα, οὔτε
ἐλπίζω πλέον νὰ τὸ γνωρίσω ποτέ. Μόνον ἡ σκιά αὐτοῦ ἀπέμεινεν,
ἀλλ' ἄνευ ζωῆς καὶ ψυχῆς. Οἱ γόητες αὐτοὶ καὶ παρθενικώτατοι
ὀφθαλμοὶ ἐσβέσθησαν πλέον καὶ ὠχετο ἡ λάμψις αὐτῶν καὶ τὸ πῦρ.
Ἄπεμαράνθησαν αἱ ῥόδιναι παρειαὶ καὶ τὰ χαρίεντα χεῖλη οὐδέ-
ποτε πλέον θὰ μειδιάσωσιν, ἀγαπητῇ Ἑλένη.

Ἄναπαύεται ἤδη τὸ σῶμα Σου τοῦτο εἰς τοὺς κόλπους τῆς μη-
τρὸς γῆς

« Κ' εἶν' ἀλαφρὸ τὸ χῶμα Σου

« Σὰν τῆς ἐληῶς τὸ φύλλο,

« Σὰν τῆς θροσιᾶς τὸ στάλαμμα ! »

IV

Ἄδουνηρὰ ἰδέα ἢ ἰδέα τοῦ αἰωνίου ἐξαφανισμοῦ. Καταρᾶται τις
τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐγεννήθη, ἂν πρέπη ν' ἀποθνήσκῃ εἰκοσαε-
τῆς ! Νὰ κλίνη ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, ῥικνὸς, κεκυρτωμένος,
ἄπελπις, κορεσθεὶς τῆς ζωῆς ἢ ἀπογοητευθεὶς, μὲ χιονώδη τὴν κό-
μην καὶ κοιμηθεῖσαν τὴν καρδίαν, εἶνε φυσικὸν, εἶνε ἀναπαυτικόν.
Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῶν γλυκυτέρων καὶ ἰδανικώτερων ἡμερῶν τοῦ βίου
του, ἐν ᾧ τρυφᾷ εἰς τὸ μέλι τῆς ζωῆς, ἐν ᾧ λάμπει εἰς τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς του πολυθέλητος ὁ κόσμος, ἐν ᾧ πάλλει εἰς τὰ φλογερά
στήθη του καρδία περιπαθῆς καὶ σκιρτῶσα, ἐν ᾧ βαυκαλῶσιν αὐτὸν
τὰ ἀγγελικώτερα ὄνειρα καὶ αἱ χαριέστεραι ἐλπίδες, τότε ὁ θάνα-
τος εἶνε ἢ μᾶλλον ἀποτρόπαιος καὶ ἢ πικροτέρα τῶν συμφορῶν.

V

Elle est morte, a quinze ans, belle, heureuse, adorée !

Ἔωραία, εὐτυχῆς, λατρευομένη, διότι ἦτο τὸ
σέμνωμα τοῦ οἴκου της καὶ ἐπ' αὐτῆς συνεκεντροῦτο θερμοτάτη τῶν
καλῶν γονέων της ἢ στοργὴ καὶ ἄπειρος τῶν προσφιλεστάτων ἀδελ-
φῶν ἢ λατρεία. Ἦτο αὐτὴ ἡ πηγὴ καὶ τὸ κέντρον πάσης τῶν χαρᾶς
καὶ πάσης ἐλπίδος. Ἐκεῖνοι ἦσαν ἡ μαγνητικὴ βελόνη καὶ ἡ Ἑλένη

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΟΥΣΚΙΝ

Ἐπιφανὴς ποιητῆς τῆς Ῥωσσίας.

των ὁ πολικὸς ἀστήρ. Ἦτο ἀκόμη ὁ λιμὴν πάσης βιωτικῆς τρικυμίας των καὶ Ἴρις παρηγορίας καὶ ἐλπίδος ἐν πάσῃ θλίψει των. Ἦτον ἡ εὐτυχία των, ὁ κόσμος ὅλος δι' αὐτοὺς, ἦτο τι πλειότερον....

Καὶ ὁ θάνατος αὐτῆς ἡμαύρωσεν ἀσπλάγχχνως τὴν γλυκυτέραν τῆς ζωῆς αὐτῶν λαμπηδόνα καὶ συνέθασεν ἐν τῷ τάφῳ τὴν εὐτυχίαν ὄλων αὐτῶν τῶν προσφιλῶν ὑπάρξεων.

Ταλαίπωροι γονεῖς, τίς ὁ παραμυθήσων τὸ ἄφατον ἄλγος Σας; Δύστηνοι ἀδελφοί, πόσα δάκρυα θὰ χύσητε πικρά!

Δὲν ὑπάρχει φάρμακον διὰ τοιαῦτα τραύματα. Δὲν ὑπάρχει ἰατρὸς, ὁ θεραπεύσων. Μόνον ὁ χρόνος ἀμβλύνει τὰ ἄλγη τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις ἀναξέει ἀσπλάγχχνως τὴν ἐπουλωμένην πληγὴν καὶ ἐπαναφέρει τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς στόνους εἰς τὴν καρδίαν.

Καὶ ἡ ἀνάμνησις ἐκείνης θὰ Σᾶς παρακολουθῆ ζωηρὰ καὶ ποθεινῆ εἰς πᾶν βῆμα, ὡς ἡ σκιά Σας, ἀχώριστος.

VI

Λάλει, φιλτάτη εἰκὼν.

Ποῦ μετέστη ἡ ὠραία Σου ψυχὴ; Ἐν μέσῳ τοῦ ἀπείρου σύμπαντος, ὅπου συστρέφονται μύριοι καὶ μύριοι κόσμοι, ὑπάρχει που τῆς ἀχανοῦς δημιουργίας ἄρα γε τόπος, εὐανθῆς παράδεισος, διὰ τοὺς ἐκ τῆς γῆς μας ἀφιπταμένους ἀγγέλους, ὅπου τὰ ῥόδα νὰ μὴ μαραινῶνται ποτέ, ὅπου τὰ πτηνὰ νὰ κελαδῶσιν αἰωνίως, ὅπου τὰ μῦρα τῶν ἀνθέων νὰ μὴ ἐξαντλῶνται καὶ τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας μηδέποτε νὰ δύῃ καὶ νὰ βασιλεύῃ αἰωνία γαλήνη, ἀρμονία καὶ μακαριότης; Ἦ μήπως τὰ πάντα λήγουσιν ἐν τῇ σποδῷ τοῦ τάφου εἰς αἰώνιον ἐξαφανισμόν;

Οἴμοι, σιωπᾶς καὶ ἡ σιγὴ Σου εἶνε, ὡς ὁ θάνατος παγερά. Αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου δὲν διαρρήγνυνται καὶ σκοτεινὸν μυστήριον περιβάλλει τὰ πέραν τοῦ τάφου. Ἀλλὰ προτιμῶ τὴν πρώτην ἰδέαν, διότι μὲ παρηγορεῖ καὶ ἀποστρέφομαι τὴν δευτέραν, διότι μὲ θλίβει καὶ μοὶ ἐμπνέει φρίκην καὶ ἀπόγνωσιν.

Ὑπαγε λοιπὸν ψυχὴ, νὰ συνεχίσῃς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς εὐδαιμονίαν Σου. Ἐκεῖ εἰς τὴν αἰωνίαν μακαριότητα θὰ ἐπανεύρῃς διὰ νὰ μὴ χάσῃς ποτὲ πλέον τὰ ὠραῖα καὶ τρυφερὰ εἴκοσιν ἔτη Σου ἐν ἀθανάτῳ καὶ αἰωνία νεότητι καὶ τὴν εὐγενῆ καὶ συμπαθῆ Σου καρδίαν. Γενοῦ τῶν ἀγγέλων ἀδελφῆ καὶ εὐτύχει εἰς τοὺς κόλπους τῆς θείας μακαριότητος παρὰ τὸν θρόνον τοῦ Πλάστου.

Adieu donc, j'enne amie, qui je n'ai pas connue!

Νοέμβριος 1884.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Συμβαίνει ένιοτε τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον. Μεγάλων ἀνδρῶν ὀνόματα νὰ ἦναι κοινότατα, καὶ ὅμως, ὅσον μεγαλύτερα εἶναι οἱ ἄνδρες, τοσοῦτο περισσότερον τὸ κοινὸν ἀγνοεῖ τὰ μερικώτερα τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων αὐτῶν. Τὰ ὀνόματα τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ναπολέοντος, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Μακιαβέλλου, τοῦ Νεύτωνος, τοῦ Περικλέους, τοῦ Βασιγκτώνας, καὶ ἄλλα τούτων, ἂν ὄχι ἴσα, παραπλήσια ὅμως, εἶναι κοινὰ εἰς τὰ στόματα ὅλου σχεδὸν τοῦ καλοῦ λεγομένου κόσμου, εὐάριθμοι πλὴν εἶναι οἱ τὰ καθέκαστα τοῦ βίου αὐτῶν γνωρίζοντες. Ὡς ἂν σύμπασα ἡ αἴγλη αὐτῶν ν' ἀποστράπτῃ ἐκ μόνου τοῦ ὀνόματός των, ἡ ἀνθρωπότης εὐχαριστεῖται εἰς μόνον αὐτό, χωρὶς νὰ μεριμνήσῃ περαιτέρω, χωρὶς νὰ ἐρευνήσῃ τὸν λόγον δικτὶ ἀναμιμνησκόμεθα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, συνεχῶς, ἐν ταῖς συνδιαλέξεσιν ἡμῶν, ὡς παραδειγμάτων ἀξίων μιμήσεως.

Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει, παρ' ἡμῖν ἰδίως, μετ' ὄνομα τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Τίνος Ἑλλήνος στόμα δὲν ἀνέφερον, ἢ δὲν ἀναφέρει, μυριάκις, μετὰ σεβασμοῦ βαθυτάτου, τὸ σεμνότατον καὶ προσφιλέστατον ὄνομα τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος! Καὶ ὅμως, οὔτε τὸν βίον αὐτοῦ, οὔτε τὰ καθέκαστα τῶν ἔργων αὐτοῦ, θέντος τὰ θεμέλια τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, πολλοὶ εἰσιν οἱ γνωρίζοντες.

Εὐχάριστος εἶναι ἡ εἰδήσις ὅτι, ὡς ἡμεῖς γνωρίζομεν, καὶ ὡς ἐλπίζομεν, οὐχὶ βραδέως, ἢ πρὸς τὸν Κυβερνήτην δικαίᾳ τοῦ κοινοῦ καὶ εὐλαθῆς ἀνάμνησις θὰ ικανοποιηθῇ, διὰ τῆς δημοσιεύσεως ποινήματος, ἐξετάζοντος τὴν ἐπὶ μόνους τεσσαράκοντα καὶ πέντε μῆνας διακρέσσαν προεδρείαν αὐτοῦ, ὡς ἀνωτάτου ἀρχόντος τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶμεν, προκειμένου περὶ τοῦ βίου μεγάλων ἀνδρῶν, νὰ μάθωμεν καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, κυρίως δὲ τὴν καταγωγὴν, τὴν γέννησιν, τὴν ἀγωγὴν, τὴν τύχην, καὶ τέλος πάντων, πᾶν ὅ,τι συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτῶν, ὡς τοιούτων, καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν πεπωμένην ὥραν τοῦ ἀνθρώπου

βίου. Περιεργάζονται προσέτι νὰ γνωρίσωσι καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα των καὶ αὐτὰς τὰς βιωτικὰς ἀσχημίας των. Ὁ φιλοπερίεργος καὶ φιλαλήθης Πλούταρχος ικανοποίησε περισσῶς τὴν τῆς αὐτοῦ ἐπιθυμίαν τοσοῦτων γενεῶν, μέχρι τοῦδε, καὶ ὁ Θεὸς μόνος ἤξευρε πόσων ἄλλων θὰ ικανοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον, διὰ τῆς λεπτομερεστάτης ἐξιστορήσεως τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀληθῶς, ἐκ μόνης τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Πλούταρχου, δυνάμεθα νὰ εὐχαριστηθῶμεν, διεξερχόμενοι καὶ τὰ ἐλάχιστα, πολλάκις, τοῦ βίου τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων. Ἄλλ' ὁ Πλούταρχος ἦτο σοφός, καὶ ἤξευρε νὰ παραγάγῃ καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων συμπέρασματα ὠφέλιμα. Τὸ βῆμα ὅμως τῶν τάφων, ὡς οἱ γάλλοι ὠνόμασαν τὴν ρητορείαν τῶν ἐπιφθαιῶν ἢ ἐπιταφίων, ἐν χρήσει νῦν ὑπερμέτρῳ λόγων, μᾶς παρέχει ἀηδῆ παραδείγματα, ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν κηδευομένων. Ἄς μᾶς συγχωρηθῇ ἡ ἰδιοτροπία αὐτῆ, ἢ παρεκβαίνουσα τοῦ συρμοῦ.

Ὁ Κυβερνήτης λοιπὸν ἐγεννήθη εἰς Κέρκυραν, τὸ 1776, ἐκ γονέων λίαν εὐσεβῶν, ἀνηκόντων εἰς οἰκογενεῖας τιμωμένες ἀνάκαθεν ἐπὶ χριστιανικὰς ἀρεταῖς. Γίνεται δὲ μνεῖα ἐνταῦθα τῶν περιστατικῶν τούτων τῆς γεννήσεως καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἡ μὲν ἐποχὴ τῆς γεννήσεώς του μεγάλως ἐπέδρα ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀνδρός, ἡ δὲ ἀρετὴ τῶν γονέων ἀνάπτυσεν εἰς αὐτὸν τὴν θεοσέβειαν ἐκείνην ἣν ἐχρῶσται καὶ ὁ Βασιγκτῶν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ.

Ὅτε ὁ Κυβερνήτης ἐγεννήθη, ἡ Ἑπτάνησος ἠριθμεῖτο μεταξὺ τῶν ἐνατικῶν κτήσεων. Αἱ νῆσοι ἐκείναι, καθὼς ὅλη ἡ Ἑλλάς, ἔλαβον τὴν ἀτυχίαν νὰ ξενοκρατηθῶσιν, ἐπὶ χρόνον μακρὸν, καὶ ὑπὸ διαφόρων φυλῶν, πολιτισμένων τε καὶ βαρβάρων. Τί δὲ ἦτον ὁ τότε πολιτισμὸς, περιττὸν ἐνταῦθα νὰ γίνῃ λόγος. Ὅσον ὅμως καὶ ἂν ἐπέδρων αἱ τοσαῦται ξενοκρατίαι καὶ ἐκεῖ, ὁ λαὸς ἔμεινε πάντοτε λαὸς ἑλληνικός, διατηρῶν ἀνεξιτήλους τοὺς ἀρχικούς χαρακτῆρας τῆς προγονικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς, ὡς παντοῦ τῆς ὑψηλίου, ὅπου καὶ ἂν ἀποκατεσταθῆσαν Ἕλληνες, διωχθέντες, ἢ φυγόντες, ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους, διετήρησαν, ἐπὶ αἰῶνας, καὶ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, πολλαχοῦ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, καθόλου ἢ ἐν μέρει, καὶ αὐτὴν ἐπι τὴν γλυκεῖαν τῆς πατρίδος ἀνάμνησιν. Μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἡμερῶν μας, οἱ ἐν Κύρῳ, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἄθροοι μεταναστάντες Κορωνάιοι, ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν δουλείαν, καὶ συνθηροῦντες καὶ συμπαραηγορούμενοι,—ὡς ὁ Μουστοζύδης, διὰ τῆς περιπαθοῦς ταύτης φράσεώς του, ἐξεικόνισε τὴν ψυχικὴν των κατάστασιν—διηγούντο, ἐκ παραδόσεως τῶν γονέων, τὰς φοβερὰς περιπετείας των, μετὰ τὴν ἐκ τῆς κοινῆς πατρίδος φυγὴν αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐκ τοῦ Δαυὶδ τοῦ Β' τῆς Τραπεζοῦντος καταγομένη μητρόθεν σύζυγος τοῦ

γάλλου στρατηγού Ζουνώ, δούκος τῆς Ἀβραντές, ἐπιχειρομένη ἐπὶ τῆ ἑλληνικῆ καὶ βασιλικῆ καταγωγῆ της, ἀνέφερε, πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἐν τῇ ἰδίᾳ νήσῳ, ὅταν, μικρὰν οὖσαν, ἤθελε νὰ τὴν θωπεύσῃ, τὴν ἀπεκάλει «μάτια της καὶ φῶς της», καὶ τοῦτο μετὰ παρέλευσιν τριῶν καὶ ἐπέκεινα αἰώνων.

Ἡ γειννίασις τινῶν μὲν ἐκ τῶν ἑπτὰ νήσων πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἄλλων δὲ πρὸς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἐδίδεν ἀφορμὰς σχέσεων καθημερινῶν καὶ ἀμοιβαίων. Καὶ ναὶ μὲν ἡμεῖς ἐξενοκρατούμεθα ὑπὸ ὀθωμανῶν, ἐκεῖνοι δὲ ὑπὸ φραγκικῶν, ὡσπερ τοπολύ, φυλῶν, ἀλλ' ἡ καταγωγῆ, ἡ γλῶσσαι, ἡ θρησκείαι, τὰ ἔθιμα, ἦσαν κοινὰ, ἐπομένως καὶ τὸ συμφέρον τῆς κοινῆς ἀπελευθερώσεως κοινόν. Ἡ Κέρκυρα, ἰδίως, εἶχε τότε ἀπέναντι αὐτῆς τοὺς ἀτρομήτους ἀρματουλοῦς, καὶ ὁ Ἀληπασᾶς ἐτυράννει εἰς τὰ Ἰωάννινα. Οἰκογενεῖαι τινες τῆς νήσου ταύτης, ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων, ἐθεώρουν ἀληθινὴν εὐγένειαν τὸ λαλεῖν καθαρῶς τὴν ἑλληνικὴν, παρὰ τὴν γενικὴν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως συνήθειαν τοῦ λαλεῖν τὸ ἐνετικὸν ἰδίωμα τῆς ἰταλικῆς. Προσέτι δὲ μέγιστον πλεονέκτημα διὰ τὰς οἰκογενεῖας αὐτὰς ἦτον τὸ διατηρεῖν σχέσεις μὲ τοὺς ἀρματουλοῦς τῆς Στερεᾶς, καὶ υποθάλλει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας. Μεταξὺ τῶν εὐκρίθμων αὐτῶν οἰκογενειῶν, διεκρίνετο, ἐπὶ τοιοῦτοις αἰσθήμασι, ἡ καποδιστριακῆ.

Περὶ τὸ δέκατον ἔτος τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, νεώτατος ἐτι, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς Παταύιον ὅπως ἐκπαιδευθῆ. Τὸ ἐν Παταύιῳ πανεπιστήμιον διεκρίνετο τότε ὡς ἐν τῶν σφωτέρων μεταξὺ τῶν πανεπιστημίων ὅλης τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης. Ὁ πατήρ εἶχε τὴν δικαίαν ἀξίωσιν νὰ μάθωσι τὰ τέκνα του ἐπιστήμην τινα ὡς ἐφόδιον τοῦ βίου αὐτῶν. Ὁ Ἰωάννης ἠσπασθη τὴν ἰατρικὴν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπεμελήθη νὰ γίνῃ καὶ ἐγκυκλοπαιδικός. Ἐντεῦθεν ἡ ποικιλία τῶν γνώσεων τὰς ὑποίας ἀνέπτυξε κατὰ τε τὸ διπλωματικὸν αὐτοῦ στάδιον καὶ κατὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς πατρίδος του.

Ὁ κ. Σάθας μᾶς ἔλυσε τὸ ζήτημα τὸ συνταράξαν τὴν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀντιπολίτευσιν, τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ λογίων συγκειμένην. Ὁ Κυβερνήτης, ἀντὶ τῆς Ἀθηνᾶς, παρεδέχθη ὡς σύμβολον τοῦ κράτους καὶ ἐν ταῖς σφραγίσιν καὶ ἐν τοῖς νομίσμασι, τὸν Φοῖνικα. Ἔλεγε δὲ ἡ ἀντιπολίτευσις ἐκεῖνη ὅτι ὁ Κυβερνήτης θέλει νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὡς πλάσμα μυθολογικόν, ὡς ἂν ἡ Ἀθηνᾶ μὴ ἦτο μυθολογία. Ἀλλ' αἱ ἀντιπολιτεῦσαι, ὅταν μιλῶνται, φυσικῶς τῶ λόγῳ, δὲν ἠξερουν τί λέγουν, καθὼς καὶ αἱ ἐξουσαι, ὅταν μεθύσωσιν ἐκ τῆς αὐταρχίας των, ὁμοιάζουσι τοὺς ἐκ τῆς ζάλης τοῦ οἴνου μεθύοντα, ἡ μέθη δὲ μικρὰ

μανία ἐστὶ. Τοῦτο δὲ γνωστὸν ἡμῖν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων. Λέγει λοιπὸν ὁ κ. Σάθας ὅτι, ὅτε ὁ Κυβερνήτης ἐμαθήτευεν εἰς τὸ Παταύιον, οἱ ἐκεῖσε σπουδασταὶ ἑλληνες συνεννοήθησαν περὶ συστάσεως ἐταιρίας τινος, σκοπούσης τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἔθνους, ὡς σύμβολον δὲ αὐτῆς παρεδέχθησαν τὸν φοῖνικα ἐκ τῆς τέφρας του ἀνάζωγονοῦμενον, εἴτε χάριν τῆς ιδέας, ἐχούσης ἀρμόζουσαν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐκ τῶν ἐρειπίων της μέλλουσαν νὰ ἀναγεννηθῆ, εἴτε κατὰ μίμησιν τῆς ἀμερικανικῆς ὁμοσπονδίας, τὸν φοῖνικα καὶ αὐτὴ, ὡς σύμβολον τοῦ κράτους, ἀναστηλώσασα. Ὁ κ. Σάθας, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ἀποδίδει τὴν τῆς τοιαύτης ἐταιρίας σύστασιν εἰς τὸν νέον Καποδίστριαν, καὶ βεβαίως, νομίζω, ὅτι οἱ νέοι ἐταῖροι ἔφερον δακτύλιον, ἀνάγλυπτον φέροντα τὸν φοῖνικα. Οὐδὲως λοιπὸν ἀπίθανον ἢ ἀνάμνησις αὐτῆ τοῦ βίου του νὰ ἦτο τοσοῦτο ἰσχυρὰ εἰς αὐτὸν ὥστε ἐθεώρησε καταλληλότεραν τὴν ἔκφρασιν τοῦ φοῖνικος, ἢ τὴν ἔκφρασιν τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς συμβόλου τοῦ κράτους.

Οἱ περὶ Κυβερνήτου γράφοντες ἰσχυρίζονται ὅτι ἦτον ἐκ νεότητος πλατωνικός, πυθαγόρειος, προσέτι δὲ λάτρης τῆς φιλοσοφίας τοῦ περιακλήτου φιλοσόφου Κονδιλιάκ, καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἰατρός, ἀπεστρέφετο τὸν ὕλισμὸν, καὶ τὸν πνευματισμὸν ἀπεθαύμαζεν.

Ὅλα ταῦτα εἶναι ξένα τῆς διατριβῆς ταύτης, ἐν δὲ καὶ μόνον παραδέχομαι ὡς ἀληθῆς. Ὁ ἀνὴρ ἐγεννήθη μεγαλοφυής, ἠτύχησε δὲ νὰ ἔχῃ καρδίαν ἀγαθὴν, καὶ λαβῶν ἀγωγὴν χριστιανικὴν, καὶ μάθησιν ποικίλην καὶ βάσιμον, ἠδυνήθη νὰ μελετήσῃ τὰ σύγχρονα μέγιστα συμβάντα μὲ κρίσιν ἀσφαλῆ, καὶ νὰ μὴν ἀπατηθῆ περὶ τῶν ὀριστικῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων. Εἰς τοῦτο, κυρίως, ὀφείλει τὸ προσεχὲς εὐρύτατον στάδιον τοῦ εἰς κράτος ὅπου ἡ θέλησις τοῦ μονάρχου ἦτον ὁ ὑπέρτατος νόμος. Πεῖρα δὲ ἀλάνθαστος, ἀποκτηθεῖσα κατὰ τὴν τέλει σὺβρατώτων συμβάντων, ἐπιδράντων ἐπὶ τῆς μελλούσης τύχης ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπικρατειῶν, ἐσχλημάτισεν, ἐν αὐτῶ, τὸν δημιουργὸν ἐκεῖνον χαρκατῆρα, οὐτινος ἢ ἐκτίμησις δὲν ἐγένετο εἰσέτι, ὡς πρέπει, καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ φάγῃ πολὺν ἄρτον καὶ πολὺ ἔλας ἀκόμη διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἄνδρα δυνάμενον νὰ βαδίσῃ, ἐν τῇ διοικήσει αὐτῆς, ἐπὶ τὰ ἔχνη ἐκεῖνου, τὸν ὅποιον εἶθε ἡ θεία Πρόνοια νὰ εὐδοκήσῃ ὅπως ἀποτυπώσῃ, ἐν ταῖς μελλούσαις ἑλληνικαῖς γενεαῖς, ὅμοιον καθ' ὅλα, καὶ ἀπαράλλακτον.

Ἡ ἐπτάνησος, κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, καὶ οἱ ἀριστοκράται αὐτῆς ἠναγκάσθησαν νὰ χορεύωσι, περὶ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, τὴν μαρσαλιώτιδα καὶ τὴν καρμανιῶλαν. Ὅτι συνέβη ὅπου ἡ γαλλικὴ ἐπαναστάσις ἐπάτησε τὸν πόδα της, συνέβη καὶ ἐκεῖ. Ἀλλά,

δὲν παρήλθε καιρὸς πολὺς, καὶ οἱ γάλλοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσι. Αἱ ἠνωμένοι δυνάμεις τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Τουρκίας κατέλαβον τὰς νήσους ἐκεῖνας, καὶ ἡ Ῥωσσία, κυρίως, ἤτις διέθετε τὴν πολιτικὴν αὐτῶν τύχην, ἀφῆκεν αὐτὰς ἐλευθέρως νὰ κυβερνηθῶσιν ὅπως ἂν ἐνόμιζαν συμφερότερόν των. Τότε ὁ νέος Καποδίστριας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα ἐκ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις του, ἀνεκηρύχθη τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ πρώτην τότε φοράν, μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ τελευταίου ἑλληνικοῦ βασιλείου τῆς Τραπεζοῦντος, ἠκούσθη, καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ἀνεφάνη ἀπροσδοκῆτως κράτος ἑλληνικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἴόνιος Πολιτεία.

Μέγιστον ἦτο τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ νέου σπουδαστοῦ τοῦ Παυταίου, ἴσως δέ, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὸ πολιτικώτερον πάντων τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἔργον. Εἰς ἣν εὐρίσκατο τότε κατάστασιν, ὁ ἑλληνισμὸς ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην ἐνὸς κέντρου ἑλληνικοῦ, ἐλευθέρου καὶ ἀνεξαρτήτου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ χρησιμεύσῃ, κατ' ἀρχάς, ὡς ἑλληνικὸν συνεντευκτήριον καὶ παρασκευαστήριον, ἐν προσήκοντι δὲ χρόνῳ, ἢ ἀφετηρία πάσης ἐνεργείας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἔθνους. Ἀληθῶς, ἰδέα μεγίστη καὶ πανελλήνιος, ἀξία τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς φιλοπατρίας τοῦ νέου ἑλληνοῦ πολιτικοῦ. Δικαίως δέ, διὰ τοῦτο, καὶ ἐκλήθη νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν νέαν πολιτείαν ὡς ὑπουργὸς τῆς ἐπικρατείας, μόνος ὑπουργὸς τὸν ὁποῖον ἡ πολιτεία ἐκεῖνη εἶχε, κατὰ τὸ πολίτευμα, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον συνεκεντροῦτο ἅπαντα ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις.

Ἡ Ῥωσσία διώρισεν ἀντιπρόσωπόν της πρὸς τὴν νέαν πολιτείαν τὸν Μοσενίγον, ἐπτάνησιον καὶ τοῦτον. Ὁ ἀντιπρόσωπος οὗτος ἦτον εἶδος ἀρμοστοῦ.

Εἰς τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς διοικητικῆς αὐτοῦ δεξιότητος, ὁ νεκρὸς ὑπουργὸς ἀπέδειξεν ὅτι ἐγνώριζε κάλλιστα πῶς ἔπρεπε νὰ διοργανώσῃ πολιτείαν, διηρημένην εἰς νήσους ἐπτὰ, ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ πρωτεύσῃ τὰ ἰδικά της συμφέροντα, ἐν τῷ συνόλῳ τῶν πολυειδῶν συμφερόντων σύμπαντος τοῦ Ἰονίου λαοῦ. Καὶ κατηύνασε μὲν, κατ' ἀρχάς, τὰ πάθη τῶν φατριῶν καὶ τοῦ ὄχλου, τὰ ἐξαφθέντα, κατὰ τὴν κατοχὴν τῶν νήσων ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, οὐχ ἦττον ὁμως ὑπεκρίνοντο καὶ ἐξαγριούντο, ἡμέρα τῆ ἡμέρα, συνδουλιζόμενα ὑπὸ τῆς φιλοταράχου ἐκείνης ἐποχῆς, καθ' ἣν τὰ πάντα ὑπέκειντο εἰς κλονισμούς, ἕνεκα τοῦ ἀκατακτύστου πολέμου καὶ τῆς ἀβεβαιοτήτος τῆς τύχης τῶν ὄπλων. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐθρήνουν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας, αἱ τοπικαὶ ἀρχοντικαὶ φατρίαι, αἱ ἀπληρχιωμένοι ἤδη, ἐκαρδάκουσιν ποτε νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ μίξ κατὰ τῆς ἄλλης, οἱ ἐργατικοὶ καὶ

ἅπαντα ἡ μεσαία τάξις εἶχον διακιρεθῆ εἰς φιλογάλλους καὶ φιλορώσους, καὶ ὁ ὄχλος (ὄχλος πολὺς!) διεκύβευε τὴν τύχην τῆς νέας πολιτείας, διὰ ἀνοσιουργημάτων, παραλύντων τὴν νόμιμον τάξιν. Οἱ φόροι δὲν εἰσπράττοντο, καὶ ὁ πρόεδρος τῆς νέας δημοκρατίας, ἀνὴρ ἐνάρετος, ἠναγκάσθη ν' ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μισθῶν των, ὅτι, ἀποῦ παραπονουμένους διὰ τὴν καθυστέρησιν τῶν μισθῶν των, ὅτι, ἀποῦ δὲν πληρώνονται, κἀμνον καλὰ καὶ αὐτοὶ νὰ μὴν ἐργάζωνται. Τὴν τοιαύτην ἐλεεινὴν καὶ ἀθεράπευτον κατάστασιν ὑπεστήριζεν ἡ ἐν γένει ἀνάστατος σχεδὸν κατάστασις ὅλης τῆς στερεᾶς Εὐρώπης. Οὔτε οἱ λαοὶ αὐτῆς, οὔτε αἱ κυβερνήσεις αὐτῶν, οὔτε οἱ ἡγεμόνες, ἐγνώριζαν τί ἐζήτουν, λέγει αὐστηρὸς τις τῶν ιστοριογράφων τῆς μεγαλοπράγμου, ἀλλὰ φοβερᾶς, ἐκείνης ἐποχῆς. Ὑπὸ σκοτοδινιάσεως πάντες ἐκυριεύθησαν ὅταν εἶδον τὸν δαιμόνιον ἄνδρα τῶν δύο τελευταίων αἰῶνων αὐτοκράτορα τῆς νικηφόρου Γαλλίας.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων προσκομμάτων, καταπολεμούντων τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τάξεως, ὑπὲρ ὧν συνεκεφαλαιούντο οἱ σπουδαιότεροι ὄροι τοῦ προγράμματος τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐπικρατείας, ἡ Γερουσία, δυνάμεις ἰσχυρᾶς, διότι περιέκλειε ἐν ἑαυτῇ πᾶσαν τοπικὴν ἐπιρροήν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν μοχθηρίαν, ὑποσκάπτουσαν τὸ κύρος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, κἀτήνησε νὰ ἔλθῃ ἀντιμέτωπος πρὸς αὐτήν, καὶ, διὰ σοφισμάτων καὶ ἀπληρχιωμένων προληπτικῶν ἐξεων, νὰ φιλονεικῇ καὶ ἀμφισβητῇ καὶ αὐτὰ τὰ ἱερώτερα καὶ αὐτὰ τὰ σφώτερα καὶ συνετώτερα τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ὑπηγόρευεν ἡ κοινὴ σωτηρία καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ ὑπουργὸς ἐκεῖνος ἔθετο ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὡς τὸν κυριώτερον λόγον τῆς ἐγκυθιδρύσεως τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἑλληνικῆς καὶ δημοκρατικῆς πολιτείας. Τὸ δυστύχημα ἦτον ὅτι οἱ λοιποὶ τῶν ἐπτάνησιων δὲν ἦσαν εἰσέτι ὄριμοι ὅπως ἐννοήσωσι τὸν μεγαλεπήβολον συμπατριώτην των, ἐνῶ, ἂν ἤθελον τὸν ἐννοήσαι, ἢ Ἐπτάνησος, μετ' ὀλίγον ἤθελε λάβει τὴν ἀγήρατον δόξαν τοῦ ν' ἀναδειχθῇ ὁ πρῶτιστος προμαχὼν τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Ἀληπακᾶς ἀφ' ἐτέρου ὑπέβλεπε τὴν νέαν πολιτείαν Ὑποπευόμενος δὲ τοὺς ἀρματωλοὺς, ἐξεδίωκεν αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἠπείρου, ἐκεῖνοι δὲ κατέφευγον εἰς τὴν Κέρκυραν. Πῶς δὲ νὰ οικονομηθῶσιν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι! Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ῥωσσίας ἤκουσε τὴν συμβουλὴν τοῦ ὑπουργοῦ, ὅπως μὴν ἀφήσῃ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους νὰ διασπαρῶσιν τῇ δε κάκεισε πρὸς εὐρεσιν τύχης καὶ πόρου ζωῆς, ἀλλὰ νὰ τοὺς χροισμοποιήσῃ, ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ιδέας. Τότε ἐσχηματίσθησαν, πρώτην φοράν, τὰ ἑλληνικὰ τάγματα ἐν Ἐπτανήσῳ, τὰ ὁποῖα καὶ ἡ Ἀγγλία κατόπι ἐπειροποιήθη, διὰ ἄλλους λόγους.

Τῆς πολιτείας εὐρισκαμένης εἰς κατάστασιν παραλυτικὴν, ὁ ὑ-

πουργός, προβλέπων ότι, εντός ολίγου, τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης ἤθελον ὑποστῆ μεταβολὴν αἰφνιδίαν, δυναμένην νὰ ἐπιδράσῃ ὀλεθριῶς καὶ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ἐπτανήσου, ἐσυμβούλευσε τοὺς συμπατριώτας του ν' ἀποστείλωσι πρεσβεῖαν πρὸς τὰς μεγάλας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ὅπως συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς νέας πολιτείας, καὶ ζητήσῃ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τακτοποιήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς διοίκησιν. Δυστυχῶς, δὲν εἰσηκούσθη. Τὰ ἀτομικὰ πάθη ἔβραζαν, καὶ τὰ φατριαστικὰ συμφέροντα, καθὼς παντοῦ, ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, οὕτω καὶ ἐκεῖ, ἐξηγηρώθησαν εἰς βαθμὸν ὥστε οὐδεμία συνεννόησις ἦτο δυνατὴ πλέον. Ἡ δίψα τῆς ἐξουσίας ἐτύφλωνε τὸν νοῦν τῶν πολιτευομένων, καὶ ἅπαντες ἐζήτουν διέξοδον, οὐχὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ πρὸς ἰκανοποίησιν τῶν παραλόγων ἀξιώσεών των. Οἱ μὲν ἤθελον τὴν ἐπανάστασιν μεθ' ὄλων τῶν συνεπειῶν αὐτῆς, οἱ δὲ ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὰ ἀριστοκρατικὰ δόγματα τῆς μκκαρίτιδος ἐνετικῆς δημοκρατίας. Ἀλλὰ οὔτε ἡ ἐπανάστασις ὑπῆρχε πλέον ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, οὔτε ἡ ἐνετικὴ δημοκρατία ἠδύνατο πλέον ν' ἀναγεννηθῆ. Καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ εἶχον ἤδη ἀποθάνει, καὶ ἡ κηδεῖα των ὑπῆρξεν πάνδημος.

Ὁ νέος ὑπουργός καλῶς προσεῖδε. Ἡ συνθήκη τοῦ Τιλσίτ, τὸ 1807, ἀπέδωκε τὴν Ἐπτανήσον εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ φιλελεύθεροι ἐπίστευσαν ὅτι θὰ χορεύσωσι πάλιν τὴν μασαλιώτιδα καὶ τὴν καρμανιώλαν, περὶ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας λησιμονήσαντες ὅτι ἡ Γαλλία εἶχεν ἤδη αὐτοκράτορα καὶ, ποῖον αὐτοκράτορα! τὸν Ναπολέοντα. Οἱ Γάλλοι ἐπανελθόντες ἐσωφρόνισαν αὐτούς. Τὸ ρωσικὸν κνωτο ὑπῆρξε γλυκύτερον τῶν γαλλικῶν τιμωριῶν. Ἡ Ἰόνιος ἀνεξάρτητος καὶ δημοκρατικὴ πολιτεία ἐξέπνευσε, καὶ ἡ ξενοκρατία ἐπανέλαβε τὸ ἀπαίσιον αὐτῆς ἔργον.

Ὁ νέος Καποδίστριας, μετὰ τὸ ναυάγιον τοῦτο τῶν γλυκυτέρων του ἐλπίδων, εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ὁ Καῖσαρ Βερτιέ καὶ ὁ στρατηγὸς Δονζελώ, οἵτινες ἐκυβέρνησαν τὰς νήσους ἐν ὀνόματι τοῦ Ναπολέοντος, ἐπροσπάθησαν, ἀλλὰ ματαίως, νὰ πείσωσιν αὐτὸν ὅπως δεχθῆ γαλλικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ τοῦ προσέφερον θέσιν τινα παρὰ τῷ συμβουλίῳ τῆς ἐπικρατείας. Ὁ προσεκτικῶς παρακολουθῶν τὰ μεγάλα τῆς Εὐρώπης συμβάντα πρῶτον ὑπουργός ἐλάβε τὴν ἰκανότητα νὰ προῖδῃ ὅτι ἡ Ἑλλάς οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ἐκ τῆς Γαλλίας, μὴ συνδεομένης μετ' αὐτῆς δι' οὐδενὸς τῶν δεσμῶν ἐκείνων τῶν δυναμένων νὰ συνδέσωσι τὰ ἔθνη εἰς κοινοπραξίαν τινα πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν. Τὸ μέλλον τοῦτο ἐβλεπεν εἰς μόνην τὴν Ρωσίαν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ ἡ σοβαρὰ αὕτη σκέψις του καὶ ἡ ἀκράδαντος αὕτη πεποιθήσις του, ἐχρησίμευσαν ὅπως ἀρνηθῆ τὴν γαλλικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ οὕτω νὰ γίνῃ τοσοῦτο

χρήσιμος καὶ τοσοῦτο ὠφέλιμος εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν πατρίδα. Δὲν παρήλθε λοιπὸν χρόνος πολὺς ὅτε ὁ ἀρχικαγγελάριος τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας κόμης Ρωμανῶφ ἐκάλεσεν αὐτόν, ἐξ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ μεγαλοφυῆς Κερκυραῖος, εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, εἶδεν τὸν δάκτυλον τῆς θεῆς Προνοίας. Ἐδέχθη τὴν πρότασιν, καὶ, ἄνευ ἀναβολῆς, μετέβη εἰς τὴν Πετροῦπολιν.

Ὁ ἀρχικαγγελάριος ἐδέχθη αὐτὸν μετ' ἀκριβοῦς φιλοφροσύνης. Ἀλλ' ἄντι νὰ χρησιμοποιήσῃ ἀμέσως τὴν ἰκανότητά του, ἄφησεν αὐτόν εἰς πλήρη ἀεργίαν, καὶ σχεδὸν εἰς πλήρη ἀπελπισίαν, ἐν μέσῳ τῆς Παλμύρας ἐκείνης τῆς Ἀρκτου, ἥτις, κατὰ τὴν ὥρειάν τοῦ Σιατωβριᾶν ἐκφρασιν, δὲν ἦτον ἄλλο παρὰ ἀπέραντος ἔρημος ἀνθρώπων. Ἡ καταστροφὴ τῆς Ἰονίου πολιτείας ὑπῆρξεν εἰς αὐτὸν πληγὴ θανάσιμος, καὶ ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην ἐνασχολήσεως ἐνεργοῦ. Διὰ τοῦ μειλιχίου χαρακτῆρος αὐτοῦ καὶ τῆς εὐγενοῦς φυσιογνωμίας του, κατώρθωσε νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν ἐξαιρέτων τινων ἀνδρῶν, παρ' οἷς ἀπήλαυσεν ὅ,τι ἐπεθύμει, ἤγουν συννακαστροφὴν σοβαρὰν καὶ ἰκανὴν νὰ στηρίξῃ αὐτόν εἰς τὰς πεποιθήσεις του.

Καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐνασχόλησις ὑπῆρξεν ἡ μελέτη τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι ἤξευρε πόθεν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ τὸ νέον στάδιόν του, ὡς ἤξευρε, καὶ πρῶτον ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, νὰ γνωρίσῃ, ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, ἂν καὶ μακρὰν, τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Τινὲς τῶν περὶ αὐτοῦ γραφόντων λέγουσι ὅτι ἦτον ὀπαδὸς τοῦ Λαβᾶτερ, ὡς ἐπίσης ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι προσκεφαλαίον του εἶχε τὸν Πλάτωνα, ὡς περὶ τούτου καὶ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, βεβαίως δὲν ἠθέλησε νὰ μελετήσῃ μόνον τὰς ρωσικὰς φυσιογνωμίας, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ σπουδάσῃ σπουδαιότερόν τι, ἤτοι νὰ σπουδάσῃ τὸν τύπον ἐκείνον ὃν ἡ θεῖα Πρόνοια ὑπέδειξεν εἰς αὐτόν ὡς δευτέραν πατρίδα του, τὴν ὁποίαν ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ κληθῆ νὰ ὑπηρετήσῃ. Κατὰ τὴν ἀρετὴν ὅμως καὶ τοὺς τρόπους, μεγάλως πιθανολογεῖται εἰς τοὺς γνωρίσαντας αὐτόν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ὅτι εἶχε πολλὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Λαβᾶτερ.

Κατὰ τὴν διετὴ ἀεργίαν του, θέλων νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ῥώσους ὑπουργοὺς δείγματα τῆς ἐκυτοῦ πολιτικῆς δεξιότητος, ἐγνωστοποίησεν εἰς αὐτοὺς ὑπομνήματά τινα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τοῦ μυστικοσυμβουλίου τῆς Πετροῦπόλεως, καὶ τότε ὁ ἀρχικαγγελάριος ἀπεφάσισε νὰ τὸν προσλάβῃ εἰς τὸ διπλωματικὸν σῶμα. Τοῦ ἐπρότεινε λοιπὸν τὴν θέσιν τοῦ συμβούλου παρὰ τῆ ρωσικῆς πρεσβεῖα τῆς Βρασιλίας. Ἀλλ' ἡ θέσις αὕτη ἐφάνη εἰς αὐτόν ἐξορῖα φοβερά. Ν' ἀπομακρυνθῆ τόσον πολὺ τῆς πατρί-

δεις του και των γονέων του, να εξορισθῆ εἰς τὸ ἄλλο ἡμισφάριον, να παύσῃ ἀπὸ τοῦ να σκέπτεται καὶ να πράττῃ ὑπὲρ τῆς δούλης πατρίδος, να λησμονηθῆ, τέλος πάντων, εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ὅπου οὐδὲν ἰδανικὸν ἠδύνατο να τὸν θέλῃ διὰ να καταστήσῃ ἐκὺτὸν χρήσιμον εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ βλαπτιζομένου ἔθνους του, ὅλα αὐταὶ αἱ ἀπελπιστικαὶ προκαταλήψεις τὸν ἐτυράνησαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας· οὐδὲ ὅμως ὅμως ἀναλογισθεὶς τὴν διεστῆ ἀργίαν του καὶ τὴν ἀνάγκην εἰς ἣν, ἀποποιούμενος, ἤθελεν εὐρεθῆ να περιμένη, εἰς τὸ ψυχρότατον ἐκεῖνο κλίμα, τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης, ἀπεφάσισε ν' ἀρνηθῆ, καὶ ἠρνήθη, ἐζήτησε δέ, ἂν δυνατόν, να τοῦ δοθῆ ἡ θέσις ὑπερκόσμου τινος ὑπαλλήλου παρὰ τῆ ἐν Βιέννῃ πρεσβεΐα, ἣτις ἦτο τότε κενή.

Ἡ ἐκλογὴ του αὕτη εἶχε τὸν σκοπὸν τῆς. Ἡ Βιέννη τότε ἦτον ὁ τίπος ἐνθα ἐμελλον ν' ἀναπτυχθῶσιν ὅλα τὰ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀντιδραστικὰ μέτρα. Ἦτον ἡ ἀπόκρυφος καὶ πανικῦργος ἐστία, ὅπου συνεκεντροῦντο σιωπηλῶς ἅπανσι αἱ δυσαρέσκαι καὶ αἱ ψυχρότητες τῶν ἀπειλουμένων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, κατὰ τῆς ἀπεριόριστου ὑπεροχῆς τοῦ τροπαιούχου πολεμιστοῦ, ὅστις ἦτο φανερόν πλέον ὅτι ἐσχεδιάζε ν' ἀνακηρυχθῆ δικαίτητις ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ἕλλην ἀκόλουθος τῆς ἐν Βιέννῃ ρωσικῆς πρεσβεΐας ἠθέλησε, δεχόμενος τὴν ταπεινὴν ταύτην θέσιν, να δυνηθῆ ἐξ αὐτῆς να ἐπισκοπήσῃ καὶ μελετήσῃ ἅπαντα τὰ προδρομικὰ σημεῖα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀντιδράσεως, τῆς ὁποίας προσέδεν ὅτι κύριος μοχλὸς θὰ ἦτο τὸ ρωσικὸν ἀνακτοβούλιον.

Ἦρχε τότε ἐν Βιέννῃ ρώσος πρεσβευτῆς ὁ Στακελθέργ· οὗτος ἐδέχθη τὸν Ἕλληνα ἀκόλουθον, μετὰ τινος δυσπιστίας. Ἀλλά, μετ' οὐ πολὺ, αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἐδίστασε ν' ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν ἐργασίαν τιναν, λίαν περιεργον. Τὸν ἐπεφόρτισε να συντάξῃ ὑπόμνημα περὶ Τουρκίας καὶ περὶ τοῦ ἡπειρωτικοῦ συστήματος, σχετικῶς ὅμως πρὸς μόνους τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς.

Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐπραγματεύθη ὁ νέος Ἕλλην διὰ διαφόρων ἀλληλοδιαδόχων ὑπομνημάτων, εἰς ἃ διέλκμπον κρίσεις φωτεινότητι καὶ σχέδιον ἄξιον μεγίστης προσοχῆς. Ἐνεκ τούτου, καὶ ἀπεσιέλλοντο τὰ ὑπομνήματα αὐτά, τακτικῶς, πρὸς τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ, μὴ ἀποκρύπτοντος τὸν συγγραφέα.

Ἐν τοσοῦτῳ, τὰ πάντα ὀρίζεζαν, καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπληρούαζε. Κατὰ τὸ 1811, ἐπρομηνύετο γενικὴ ἀναστάσις· ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία, Ναπολέον καὶ Ἀλέξανδρος, ἀντεφιλοτιμοῦντο τίς να καταβάλῃ τὸν ἄλλον. Ἡ Ἀγγλία ἀνησυχεὶ καὶ ἐστενοχωρεῖτο ὡς ἐκ τῆς μακρῆς ἀπομονώσεώς τῆς, καὶ πᾶσαν κατέβλαβε προσπάθειαν ὅπως συνενώσῃ ὅλας τὰς λοιπὰς μεγάλας Δυνάμεις καὶ

ὅλους τοὺς λαοὺς εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἀπὸ τῆς ναπολεοντείου ὑπεροχῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν, ἐνῶ ἡ Ἰσπανία, περιορισθεῖσα εἰς τὰ Γαλιεῖρα, καὶ δεσμευθεῖσα εἰς τὰς ἡρακλειωτικὰς στήλας, ὡς ὁ Προμηθεύς, ἐπάλαμιν εἰσέτι γενναίως κατὰ τοῦ γίγαντος ἀντιπάλου αὐτῆς.

Ἐπὶ ἐξαετίαν ἡ Ρωσία ἐπολέμει κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Περσίας. Καὶ ὅμως, συνήθροισε πᾶσαν διαθέσιμον δύναμιν αὐτῆς ὅπως δυνηθῆ ν' ἀντιταχθῆ κατὰ ἐχθροῦ, θεωροῦντος αὐτὴν ὡς τὸ μόνον καὶ τελευταῖον πρόσκομμα εἰς τοὺς σκοπούς του. Ὑπὸ νέων τότε ἀνησυχῶν συνεταράχθη ὅλη ἡ Εὐρώπη. Δυστυχῆς διὰ τὴν ἀνωποπότητα ὑπῆρξε τὸ ἔτος 1811. Πανταχόθεν ἐπρομηνύετο καταγίς Κομήτης δέ, ἔχων σχῆμα ρομφαίας, ἐπεφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἦτον ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1811, ὁ ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Φλωζέρου κατὰ μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁ κατόπιν ἐπικληθεὶς τοῦ 1812, διὰ τὴν σύγχρονον σχεδὸν καταστροφὴν τῆς ναπολεοντείου στρατιῆς ἐν Ρωσίᾳ, καὶ διότι ἀνεφάνη πάλιν κατὰ ἰανουάριον καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1812.

Ὁ Ναπολέων ἠτοιμάζετο εἰς πόλεμον, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐκλείνει εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας, καὶ συνεμάχει μετὰ τῆς Σουηδίας, πλησιαζὼν συγχρόνως, ὅσον ἠδύνατο, καὶ τὸ βρετανικὸν ὑπουργεῖον. Μόνος ὁ τῆς Ρωσίας ἀρχικαγγελάριος Ρωμανζώφ ἠλπίζεν ἀκόμη ὅτι ἠθέλε καταρθῶσαι να διατηρηθῶσιν αἱ εἰρηνικαὶ σχέσεις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἐπετάχχον τὴν ρῆξιν. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας διώρισε τὸν νεώτερον Τσιτσαγῶφ, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγῶ Κουτουζῶφ, ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Δουνάβου, ἐνταλλθέντα συγχρόνως να ἐξκολλουθήσῃ τὰς ἐν Βουκορεστίῳ ἀρξαμένας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις. Ἀλλ' ὁ Κουτουζῶφ, δυνάμει τῆς πληρεξουσιότητος ἣν εἶχε, ἔσπευσε καὶ ὑπέγραψε, κατὰ τὴν 2 μαΐου 1812, τὰ προκαταρκτικὰ τῆς εἰρήνης. Τοῦτο δέ, ὡς ἦτον ἐπόμενον, παρώρισε τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἐπετάχχον τὴν πορείαν τῆς ἐκστρατείας τῶν πεντακασίων χιλιῶδων πρὸς τὸν ποταμὸν Νιέμεν, ὅπου ἐσήμεινε ὅτι ἀπεράσισε να εἰσέλθῃ εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος.

Ὁ Τσιτσαγῶφ εἶχε ὀδηγίαις μυστικῶς, καὶ ἐξουσίαν σχεδὸν ἀπεριόριστον. Τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν αὐτοῦ σχέδιον εἶχεν ἐγκριθῆ ἐν Πετροπόλει, καὶ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ αἱ ὅροι προσέβλεπον μεγίστη συμφέροντα. Ὁ τοῦ Δουνάβου στρατὸς, μετὰ τὴν εἰρήνην, ἀπέβλεπεν ἐκεῖ περιττός. Αἱ ὀδηγίαι δὲ τοῦ εἰρημένου νεωτέρου ἀπέβλεπον, κυριώτερον, εἰς τὸ να πεισθῆ ἡ Τουρκία να ὀπλισθῆ, ὅπως οὕτω διευκολυνθῶσιν αἱ ἐργασίαι τῆς μεγάλης στρατιῆς ἣτις ἐμελλε ν' ἀντιταχθῆ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.

Ὅπως ἐκατέλεθ ὁ Τσιτσαγῶφ τὸ μέγα τοῦτο σχέδιον, εἶχεν ἄ-

νάγκην ἀνδρῶν ἰκανῶν καὶ γενναίων. Ἐνθυμήθη τότε τὸν Ἕλληνα Καποδίστριαν, καὶ ἐζήτησεν αὐτὸν παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Παρὰ κρημὰ ἐδόθη ἡ περὶ τούτου διαταγή πρὸς τὸν πρεσβευτὴν Στακελβέργι, οὗτος δὲ ἐκάλεσεν εὐθὺς τὸν Ἕλληνα συναργάτην του νὰ μεταβῆ, ἀνευ ἀναβολῆς, εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῆς Βλαχίας. Ὁ Καποδίστριος ἀνεχώρησεν ἀμέσως, εὐχαριστήσας τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν διὰ τὸ νέον πρὸς αὐτὸν τοῦτο σημεῖον εὐνοίας, εἰ καὶ ἠγνόει ὀλοτελῶς διατὶ ἐζητεῖτο, καὶ ὑπὸ τίνος τὰς διαταγὰς ἔμελλε νὰ διατελῆ εἰς τὸ μέλλον.

Ὁ ναύαρχος Τσιτσαγῶφ ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Καποδίστριαν τὴν διεύθυνσιν τοῦ γραφείου του, καὶ ἰδίως τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς Βιέννης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τοῦ σερβικοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἀνωτάτων συμβουλιῶν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας. Περιπλέον τοῦ παρήγγηλε νὰ συντάξῃ σχέδιον διοργανώσεως ὄλων τῶν χωρῶν, τῶν κειμένων μεταξύ τῶν ποταμῶν Τύρα καὶ Δουνάβεως, τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ Ἰεράσου (Προύτου), χωρῶν τὰς ὁποίας ἡ Τουρκία τότε ἔμελλε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρωσίαν, κατὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ συνθήκην. Ὁ Καποδίστριος ἀφιερώθη ἀμέσως εἰς τὰς πολύπονα καθήκοντα ἅτινα ἀνέλαβε, καὶ ἠυχαριστεῖτο, εὐρῶν εἰς τὸν Τσιτσαγῶφ τὸν ἀνθρώπον τὸν δυνάμενον νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Ἐνόησε δὲ εὐχερῶς ὁποῖαν αἱ περιστάσεις ἀπήλθον ἀπὸ αὐτὸν δεξιότιμα πολιτικὴν, καὶ ἐνέκυψεν εἰς τὸ γιγάντειον ἔργον, μὲ σκοπὸν νὰ παραγγῆγῃ ὠφελείας ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας ἐξ ὄλων τῶν περιστάσεων θέσεως ἧτις ἀναγκασίως ἔμελλε νὰ ἦναι προσωρινή. Ἐπενήργησε δὲ ἀφανῶς ἐπὶ τοῦ κοινῆ φρονήματος τῶν ἡγεμονιῶν, συνέδεσε νέας σχέσεις, δυναμένες νὰ γίνωσι πρὸς τὸν σκοπὸν του χρήσιμοι, καὶ οὕτω ἐβοήθησεν ἰσχυρῶς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ, ἀφήσας συγχρόνως διαρκεῖς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἀναμνήσεις, ἃν καὶ ὁ σῶφρων αὐτοῦ βίος καὶ ἡ συμπαθὴς ἀξιοπρέπειά του ἀντέκειντο προφανῶς εἰς τὰς ὡς ἐκ τοῦ πολέμου εἰσχυθείσας ἐν αὐτῷ οὐχὶ ἀνεπιλήπτους ἔξεις.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ φουβερὰ τοῦ Ναπολέοντος στρατιὰ ἐπροχώρει πρὸς τὰ πρόσω, καὶ ἀφηνιδίως σχεδὸν εὐρέθη ἐπὶ τοῦ Βερουθίνους. Ὁ μέγας στρατηλάτης ἤλπισε, διὰ τῆς καταπληκτικῆς ταχύτητος, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ρωσικῶν στρατῶν, ἀποτελούντων δύναμιν 180 χιλιάδων ἀνδρῶν. Τούτου μὴ κατορθωθέντος, προέβη πρὸς τὴν Σμολένσκην καὶ τὴν Μόσχην, ὅπως οὕτω τελειώσῃ δικαίως τοὺς λογαριασμοὺς του μετὰ τῆς Ρωσσίας.

Ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὰ τὰ μετὰ ταῦτα. Κατὰ τὰς φουβερὰς ἐκεῖνας στιγμὰς τῆς εἰσβολῆς τῆς ναπολεωνταίου στρατιᾶς εἰς τὴν Σμολένσκην καὶ τὴν Μόσχην, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ἰδὼν

τὸν μέγαν κίνδυνον, μετακάλεσατο 35 χιλιάδας ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δουνάβεως. Τὸ σῶμα τοῦτο παρεκλούθησεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁ Καποδίστριος, τεταγμένος ὢν ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Τσιτσαγῶφ ὅπως συντάσῃ τὰς προκηρύξεις τοῦ πολέμου, καὶ ἐκδίδῃ τὰ δελτία τοῦ πολέμου, τὰ ἀποστελλόμενα εἰς τὴν Βιένναν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἔμεινεν ὁ Καποδίστριος θεατὴς ὅλης ἐκείνης τῆς φοβερᾶς καταστροφῆς τῆς κατὰ τῆς Ῥωσσίας γαλλικῆς ἐκστρατείας, ἥτοι καθ' ὅλην τὴν περιλάλητον ἐκστρατείαν τοῦ 1813. Τὸν ναύαρχον Τσιτσαγῶφ διεδέχθη ὁ στρατηγὸς Βαρκλέυ, ὅστις ἐπίσης, ὡς ἐκεῖνος, ἐξετίμησε τὴν μεγαλοφυίαν τοῦ Ἕλληνος ἀκολουθῆναι τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ, παρευρεθέντος εἰς τὰς μάχας τοῦ Λούτσην τοῦ Βώτσην καὶ τῆς Λειψίας, καὶ μελετήσαντος ὅλας τὰς διδακτικὰς περιπετείας τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς, κατὰ τὰς εἰρημένους μάχας καὶ κατὰ τὴν ἀνακωχὴν τῶν ὄπλων, καὶ ἀντιληφθέντος ἰδίως ὅμοια τὴν πραγματικὴν πτώσιν τοῦ γίγαντος. Εἰς τὴν Φραγκφούρτην δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἐπίπουν μαθητείαν του καὶ εἰς τὴν ἀσημότητά του. Τοῦτο συνέβη κατὰ νοέμβριον τοῦ 1813.

Μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν μάχην τῆς Λειψίας, οἱ νικηταὶ συνῆλθον εἰς τὴν Φραγκφούρτην, καὶ ἐδημοσίευσαν τὴν περίφημον προκήρυξιν τῆς 30 τοῦ μηνὸς ἐκεῖνου, δι' ἧς ἐκαλεῖτο τὸ γαλλικὸν ἔθνος ὅπως ἀπομόσῃ τὸν Ναπολέοντα. Οἱ νικηταὶ εἶχον ἀνάγκην προσέτι νὰ ἀποσπάσωσιν ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὴν Ἑλβετίαν, καὶ νὰ ἀνοίξωσι τὴν διὰ τῶν Ἀλπεων διάβασιν, ἀφοῦ ἤδη εἶχον ἐξασφαλίσθῃ ἐκ τοῦ Ῥήνου. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔρριψε τότε τὰ βλέμματά του ἐπὶ τὸν Καποδίστριαν, τὸν ὁποῖον ἐθεώρησεν ὡς τὸν καταλληλότερον διὰ τὴν εἰς Ἑλβετίαν ἀποστολήν. Μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν, ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν ἔθλον τὴν σύνταξιν τῶν ὀδηγιῶν του, τὰς ὁποίας ἐνέκρινε, καὶ διέταξε τὴν παρακρημὰ ἀναχώρησιν αὐτοῦ.

Μεταβὰς εἰς τὴν Ἑλβετίαν, πρώτιστον καθήκον του ἐθεώρησε νὰ μελετήσῃ τὰ ἑλβετικὰ πραγματά καὶ τὸν ἑλβετικὸν λαόν, ἐσυμπέρανε δὲ ἐκ τῆς μελέτης αὐτῆς ὅτι δὲν ἦτο δύσκολον νὰ μηδενισθῇ ἡ ναπολεόντειος ἐπιρροή, ἂν ἐδείκνυεν ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὰ ἀντίθετα συμφέροντα, τὰ μεταξύ τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων καντωνίων ὑπάρχοντα. Γεννηθεὶς ὑπὸ δημοκρατίαν, ἀσθενῆ, καὶ καταδιωρημένην τότε οὖσαν, συνειθισμένος δὲ εἰς τὴν ἐμπειρὴ γλώσσαν τῶν φατριαζόντων λαῶν, εἶχεν ὅλην τὴν εὐχέρειαν νὰ πραγματευθῇ ἐπιτυχῶς καὶ ἀκανθάλιστως ὅλα τὰ δυσχερῆ ζητήματα, ἐκ τῆς λύσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶτο ἡ ἐπίτευξις ἀποτελέσματος, συμφώνου πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του. Ὄθεν κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ

τήν υπόληψιν ὄλων τῶν ἑλβετῶν, βαδίσας τὴν μέσην ὁδὸν, καὶ συμβιβάσας, διὰ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς παρρησίας αὐτοῦ, τὰ πολιτικὰ συμφέροντα ὄλων τῶν τοπικῶν φατριῶν, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ὠνεϊσεύοντο, ἄλλοι δὲ ἐφοβοῦντο, τὴν ἐπάνοδον τοῦ παρελθόντος.

Εἶχε δοθῆ σύντροφος, εἰς τὴν ἀποστολὴν ταύτην, πρὸς τὸν Καποδίστριαν ὁ ἱππότης Λεβζέλτερν, αὐστριακὸς ἀντιπρόσωπος. Ἐνῶ δὲ, κατ' ἀρχάς, αἱ σύμμαχοι δυνάμεις δὲν ἐζήτουν παρὰ τῆς Ἑλβετίας ἄλλο τι παρὰ μόνον τὴν οὐδετερότητα, ἀδύνατον καὶ ἀκυτόρθωτον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοσούτων φατριῶν, ἐπιτευχθεῖσαν ὅμως διὰ τῆς πολιτικῆς δεξιότητος τοῦ Καποδιστρίου, αἰφνης ἀποστέλλονται πρὸς τὸν εἰρημένον Λιβζέλτερν, διακρουσῶν ἔτι τῶν περὶ οὐδετερότητος διαπραγματεύσεων, νεώτεροι διαταγαί, δι' ὧν παρηγγέλλοντο οἱ ἀπεσταλμένοι ὅπως ζητήσωσι τὴν ἐλευθέραν διάβασιν στρατοῦ διὰ τῆς ἑλβετικῆς ἐπικρατείας. Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐλογίσθη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου ὡς κεραυνὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς του. Πῶς νὰ ψευσθῆ ἀπέναντι τῆς Ὀμοσπονδίας! Πῶς νὰ δικαιολογηθῆ ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης! Πῶς αὐτὴ ἡ ὀμοσπονδικὴ κυβέρνησις ν' ἀναιρέσῃ τὰς διαβεβαιώσεις τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ αὐτῶν καὶ κατέστησεν αὐτὰς γνωστὰς εἰς ὄλον τὸν λαόν; Πῶς ν' ἀρνηθῆ ἀφ' ἑτέρου τὴν σύμπραξίν του εἰς τὸν αὐστριακὸν συναδέλφόν του, ἀφοῦ οὗτος διετάσσεται νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ εἰρημένον διὰ τῆς, τῆ συμπαράξου τοῦ ῥώσσο ἀπεσταλμένου! Ὅλα ταῦτα ἐθοροῦθησαν εἰς ἄκρον τὸν ἑλληνα διπλωμάτην, βλέποντα τὸν κίνδυνον τοῦ ναυαγίου τῶν εἰλικρινῶν προσπαθειῶν του, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχία ἐμελλε ν' ἀποτελέσῃ τὸ πρῶτον κατόρθωμα τοῦ μόλις ἀρχικμένου διπλωματικοῦ του σταδίου. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ δὲν ἐσκέπτετο μόνον περὶ ἐκυτοῦ, ἐσκέπτετο κυρίως περὶ τῆς εὐδοκίμησεως τοῦ κοινῶς σκοποῦ τῶν συμμάχων. Ὅθεν ὑπέγραψε μὲν τὴν πρὸς τὴν ἑλβετικὴν ὀμοσπονδίαν διακοίνωσιν, συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λεβζέλτερν, ἀλλ' ἀνεχώρησεν ἀμέσως πρὸς τὸ γενικὸν στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐν τοσούτῳ, ἐνῶ ὁ αὐστριακὸς στρατός, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Σβαρτσμπέργ, διεβλινε τὸν Ῥήνον, παρὰ τὴν Βασιλείαν, ὁ Καποδίστριος ἐνεργεῖτο ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἔνοχος, ὁ παραβιάσας τὸ γράμμα τῆς ἐντολῆς του, ἐκ φόβου μὴ παραγνωρίσῃ τὴν ἔννοιαν αὐτῆς.

Ἄλλ' ἀπροσδοκῆτως, ἡ ἐπιδέξιος καὶ εὐγενὴς διαγωγή του ἐνεκρίθη, καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἐκτασιν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ διώρισεν ἐκ νέου αὐτὸν πρεσβευτὴν του παρὰ τῆς ἑλβετικῆς ὀμοσπονδίας.

Καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1814, ὁ Καποδίστριος ἐργάσθη, ὅλως δυνάμειν, ὅπως συμβιβάσῃ τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν εὐμερεῖαν τῆς Ἑλβετίας καὶ πρὸς τοὺς σκοποὺς τῶν συμ-

μάχων Δυνάμεων. Τὴν 30 μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους ὑπεγράφετο ἡ εἰρήνη τῶν Παρισίων, καὶ συγχρόνως ἐκαλεῖτο ὁ Καποδίστριος εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου ὄλα τὰ βουλευόμενα τῶν συμμάχων εἶχον ἤδη ὀριστικῶς ἀποφασισθῆ. Ὁ Ναπολέων ἐπορεύετο ἤδη πρὸς τὴν Ἑλβαν, καὶ ἡ μεγάλη Βρεταννία προσέβλεψε φρονίμως περὶ ὄλων τῶν ἑαυτῆς συμφερόντων. Οἱ Βουρβῶνοι ἀνέβαινον ἤδη τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, καὶ ὄλοι οἱ αὐτοῦργοι τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος διεχέοντο ἐν τῇ εὐφροσύνῳ ἀναμνήσει τῆς νίκης, χωρὶς ὅμως νὰ προνοήσωσι τί τεῖεται ἡ αὔριον.

Ἐν μέσῳ τῆς μέθης ταύτης, ἦν ἡ νίκη ἐπροξένησεν, ὡς συνήθως τοῦτο συμβαίνει, ὁ Καποδίστριος ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ φωνὴν ὅπως καταδείξῃ τὰς ἀναφουμένους περιπλοκάς. Ἐμελέτησε τὴν σύμβασιν τοῦ Φοντενεμπλώ, καὶ μετὰ παρρησίας προσέειπεν ὅτι θὰ μεταμεληθῶσιν οἱ ὑπογράφαντες αὐτήν, διότι ἡ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ῥωσσίας συζήτησις παρεπέμθη εἰς τὴν μέλλουσαν συνδιάσκεψιν. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀντὶ νὰ ὀργισθῆ ἐπὶ τῇ ἀπροκαλύπτῳ παρρησίᾳ του, ἀπεναντίας ἐχωρήγησεν αὐτῷ τὸ παράσημον τοῦ ἀγίου Βλαδραμήρου, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, διαταχθέντα νὰ τελειοποιήσῃ τὸ ἔργον τῆς εἰρηνοποιήσεως τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Βιέννην, ἐν καιρῷ τῆς ἐναρξέως τῶν ἐργασιῶν τῆς νέας συνδικασέψεως.

Κατὰ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὁ Καποδίστριος ἐνησχολήθη εἰς ἀκανθώδεις διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν διαφόρων καντωνίων, ἢ μᾶλλον, μετὰ τοῦ κόμματος τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ μετὰ τοῦ κόμματος τῶν δημοκρατικῶν. Οἱ ἡγέται τῶν κομμάτων τούτων ἐπροσπάθησαν νὰ κλονήσωσι τὴν πρὸς τὴν ἀμεροληψίαν του ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἀναδεχόμενος νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα διατρέχει πάντοτε τὸν κίνδυνον τῆς ἀχαριστίας.

Καὶ ὅμως, μετὰ τὸ πέραν τῶν πολυμύθων ἐργασιῶν του, καὶ ἀφοῦ τὰ ἀποτελέσματα τὸν ἐδικαίωσαν, ἡ Ἑλβετία ὄλη καὶ τὸν ἠγάπησε καὶ τὸν ἐθύμασε, καὶ πολίτην αὐτῶν τὸν ἀνεκῆρυξαν αἱ Πολιτεῖαι τῆς Γενεύης καὶ τοῦ Βῶδ, καὶ ἡ πόλις τῆς Λυζάνης. Τοσαύτην δὲ σημασίαν ἀπέδιδεν ὁ Καποδίστριος εἰς τὰ δείγματα ταῦτα τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ὑπολήψεως τῶν Ἑλβετῶν, ὥστε ποτὲ δὲν ἐλησμόνησε νὰ κἀμνη μνηεῖν τῶν τίτλων τούτων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς συνθήκας, εἰς ἃς φαίνεται ἡ ὑπογραφή αὐτοῦ.

Κατὰ τὰ τέλη ὁκτωβρίου τοῦ 1814, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡ ἐν Βιέννῃ συνδιάσκεψις. Ποτὲ ἄλλοτε ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχεν ἰδεῖ τοσαύτας ἐστειμένους κεφαλὰς συνελθούσας ἐν εἰρηνικῷ συνεδρίῳ δι' ὀνές, μετὰ πόλεμον ὅστις κατόρθωσε ν' ἀδελφοποιήσῃ αὐτάς.

Ἄλλ' ἐντὸς τῆς συνδιασκέψεως ταύτης, κληθείσης ὅπως θέσῃ νέα θεμέλια εἰς τὸ κοινωνικὸν τῆς Εὐρώπης οἰκοδόμημα, ἢ σκηνὴ μετεβλήθη, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ διαλυθῇ ἢ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπικρατήσασα σύμπνοια. Καί, ἐνῶ ἡ ἐργασία διενέμετο εἰς διαφόρους ἐπιτροπὰς, καὶ ἐγίνετο γνωστὴ ἡ σύμπραξις εἰς ἣν ἕκαστος ἐκαλεῖτο πρὸς συντέλεσιν τοῦ ὅλου ἔργου, ὁ λόρδος Καστελερῆ ἤρξατο ἐγγράφως προκαταρκτικῆς τινος συζητήσεως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, σκοπούσης νὰ προλάβῃ τὴν αὐξήσιν τῆς ῥωσικῆς δυνάμεως, καὶ ἰδίως τὴν ἴδουσιν τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἤδη ἐκφρασθῆ. Σημειωτέον ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐλογίζετο τότε ὡς ὁ Ἀγαμέμνων τῆς εὐρωπαϊκῆς συμμαχίας, ὡς ὁ γενναίουψυχος ἐλευθερωτὴς τῆς Εὐρώπης. Τὸ τόλμημα λοιπὸν τοῦ Καστελερῆ ἐκρίθη ὡς λίαν ῥιψοκίνδυνον, καὶ πάντες ἀνέμενον ἐξ αὐτοῦ, ὡς βεβαίαν, τὴν ῥῆξιν. Ἐκτὸς τούτου, ἤρξαντο συγχρόνως ἄλλαι συζητήσεις, σκοποῦσαι νὰ ἐγείρωσι προσκόμματα ἄλλης φύσεως. Μεταξὺ τῶν πολλῶν νέων ζητημάτων, ἠγέρθη καὶ τὸ ζήτημα τῶν ὑποσχεθεισῶν εἰς τὴν Πρωσσίαν ἀποζημιώσεων, ἐναντιουμένων τινῶν εἰς τὸν διαμελισμὸν τῆς Σαξωνίας. Μετὰ πολλὰ ἀγγλικὰ ὑπομνήματα, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, προὐδὼν τὰ ἄτοπα ἀγῶνος ἀνίσου, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καστελερῆ, ἀνέθετο τὴν πρὸς τοῦτον ἀπάντησιν εἰς τὸν Καποδίστριαν, καὶ οὕτω ἡ συζήτησις εἰσῆλθεν εἰς τὸ τμήμα τῆς συνδιασκέψεως, εἰς ὃ παρεκάθητο ὁ πρίγκιψ Ἄνδρέας Ῥασουμόβσκις, βοηθὸς αὐτοῦ ἔχων τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν καγκελάριον Ἀρδενβέργ, εὐρισκαμένους ἀπέναντι τοῦ πρίγκιπος Μετερνίχου καὶ τοῦ πρίγκιπος Ταλεϋράν, ἀμφοτέρους προμάχους κεκηρυγμένους ὑπὲρ τῆς Σαξωνίας καὶ κατὰ τῆς παλινορθώσεως τῆς Πολωνίας. Τῆς συζητήσεως ταύτης, γενομένης μετὰ πείσματος, κύριος μοχλὸς ὑπῆρξεν ὁ Καποδίστριος, ἡ νίκη δὲ ἔσπεφε τὰς προσπάθειάς του. Οὐδὲ μίαν στιγμὴν δὲν ἠσύχασε, κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ὅπως δυνηθῆ νὰ δικαιώσῃ τὴν ἄκραν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁρμηθῆ δὲ μεγάλως ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν πολυπλόκων ἐλβετικῶν πραγμάτων, καὶ ἐκ τῶν συντελεστικωτάτων σχέσεών του μετὰ τοῦ βαρῶνος Στάην, ἄλλου ἐπίσης ἐναρέτου διπλωμάτου, καὶ μεθ' ὅλων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν γερμανικῶν κρατῶν. Ποικίλαι ὑπῆρξαν αἱ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐνέργειαι του, καὶ οὐδεὶς διπλωμάτης, διατρέχων τὸ στάδιον τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς, ἀνεδείχθη ποτε ἄξιος, ὅσον αὐτός, εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίσῃ μετὰ θάρρους, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μετὰ συνέσεως σπανίας, ὅλας τὰς ἐναντίας περιστάσεις, καὶ νὰ τρέψῃ, πρὸς ὄφελος τῆς ὑποθέσεως, ἣν ὑπεράσπιζε, πᾶν ἐπιχείρημα τῶν ἀντιπάλων του, ὀδηγὸν του ἔχων πάντοτε αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ὅποια ἐφρόντιζε νὰ μελετᾷ κατὰ βάθος, καὶ ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων ν' ἀντλή τὴν ἀρρενωπὸν καὶ πειστικωτάτην ἐκείνην στωμυλίαν του, τῆς ὁποίας τὰ ταχύτερα πτερὰ ἦσαν ἡ ὀρθοφοροσύνη του, καὶ ἡ ἀξία θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης συγχρόνως, γαλήνιος αὐτοῦ ἀξιοπρέπεια.

Ὅ,τι ἔσωσε τὰ βουλευμάτα τῆς ἐν Βιέννῃ συνδιασκέψεως εἶναι τὸ μέτρον ὑπὲρ αὐτὸς ἐπρότεινε εἰς τοὺς συμμάχους. Εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἀπαραίτητος ἀνάγκη ὑπαγορεύει τὸ σωτήριο μέτρον ὅπως τὰ διάφορα πρωτόκολλα τελειοποιῶνται καὶ ὑπογράφωνται, ἅμα ἕκαστον αὐτῶν ψηφίζεται, κατ' ἀρχὴν, νὰ μὴν ἀναβάλλωνται δὲ αἱ καθ' ἕκαστον ἀποφάσεις καὶ πράξεις τῆς συνδιασκέψεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συμπεριληφθῶσι τὰ πάντα εἰς μίαν γενικὴν σύμβασιν, συνταχθησομένην εἰς τὸ τέλος. Ὅτε τοῦτο τὸ μέτρον ἐπροτάθη, ἡ συνδιασκέψις εὐρίσκετο, ἕνεκα τῶν ἐγερθεισῶν διαφωνιῶν, εἰς τὸ χεῖλος νέας ἀβύσσου. Ὁ Καποδίστριας, προΐδων τὸν μέγαν τοῦτον κίνδυνον, ἐπέμεινε ἀπέναντι ἀντιρρήσεων ἰσχυροτάτων· ἀλλ' ἡ ἀπόρρητος λογικὴ του κατέπεισε τοὺς πλείστους, καὶ, μετὰ μακρὰς συζητήσεις, τὸ προσταθὲν μέτρον ἐγένετο παραδεκτόν. Ἡ πρόνοια αὕτη τοῦ Καποδιστριαίου, μετ' οὐ πολὺ, ἐξέπληξε σύμπασαν τὴν διπλωματίαν, διότι, χάρις εἰς αὐτήν, ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εὐρετὰς κυριωτέρας ἀποφάσεις τῶν συμμάχων ἐψηφισμένας ἤδη, καὶ ἐγγράφως βεβαιωμένας, καὶ ὑπογεγραμμένας· ἄλλως, Κύριος οἶδε τί ἤθελε συμβῆ, κατόπι μάλιστα τῶν ἀναφυσισῶν ἐρίδων, ἐν τῇ συνδιασκέψει ἐκείνῃ.

Ὁ Ναπολέων εἶχεν ἤδη εἰσέλθει εἰς τοὺς Παρισίους. Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστὴ εἶναι ἡ μεταξὺ Ἀγγλίας Αὐστρίας καὶ Βουρβῶνων μυστικὴ συνθήκη, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν λοιπῶν συμμάχων. Ὁ Ναπολέων ἤλπισεν ὅτι, κάμων γνωστὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν συνθήκην ἐκείνην, ἤθελε τὸν μαλαξεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ ἤθελε τὸν παροργίσει κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἰδίως, ἀποτέλεσμα δὲ θὰ ἦτον ἡ ἐκ τῆς συμμαχίας ἀποχώρησις τῆς Ῥωσσίας. Τοῦτο ὅμως δὲν συνέβη. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀμεσθεὶς μόνον νὰ θέσῃ ὑπ' ὅψιν τῶν πληρεξουσίων τὴν μυστικὴν συνθήκην, ἀπεφάνθη πρὸς αὐτοὺς ὅτι, καὶ ἀπέναντι τοσαύτης ἀπιστίας, αὐτὸς θὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τοὺς συμμάχους του, καὶ ἔτοιμος εἶναι νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλιν, μετ' αὐτῶν, κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Τότε ἐδημοσιεύθη ἡ περιλάλητος ἐκείνη προκήρυξις τῶν συμμάχων ἧτις παρέδιδε τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸ ἀνάθεμα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ προκήρυξις αὕτη ἔφερεν ἡμερομηνίαν 25 μαρτίου 1815. Ἐπεραιώθησαν δὲ καὶ ὅλοι αἱ λοιπαὶ ἐργασίαι τῆς συνδιασκέψεως, καὶ ἐκηρύχθη ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν τῆς τῆν 9 ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους. Τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βαρσοβίας ἀνεκηρύχθη βασιλεῖον ἀδιάσπαστον εἰς

τὴν ῥωσικὴν αὐτοκρατορίαν. Τότε ἐπίσης ὁ Καποδίστριας κατώρθωσε νὰ συμπεριληφθῆ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνδιασκέψεως ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισίς, ὡς κράτους ἀνεξαρτήτου, ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, τῆς ἑπτανήσου.

Ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Οἱ στρατοὶ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν πανταχόθεν. Ἡ ὀριστικὴ κρίσις ἐπρομηνύετο ταχεῖα. Οἱ τρεῖς αὐτοκράτορες ἐστρατοποικίδευσαν εἰς τὴν Ἐιδελβέργην, ὅτε ἐμάθον τὴν ἐν Βατερλώ μάχην. Οἱ ῥωσικοὶ καὶ αὐστριακοὶ στρατοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλίαν. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις αὐτῆς ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ ἐπιτροπὴν εἰς ἀπάντησίν των, ἐνῶ ὁ Ναπολεὼν, αἰχμάλωτος, ἔδωκε πρὸς τὸ ἄλλο ἡμισφαίριον, καὶ οἱ Βουρβῶνοι ἐβάδιζον πρὸς τὴν ἀγαπητὴν αὐτῶν μητρόπολιν.

Μετὰ τὴν εἰς Παρισίους εἴσοδον τῶν αὐτοκρατόρων, ἐγένετο ἔναρξις τῶν διαπραγματεύσεων. Ὁ Καποδίστριας διωρίσθη πληρεξούσιος τῆς Ῥωσσίας. Τὸ ἔργον ἦτο δυσχερέστατον, διότι τὰ πάθη μεταξὺ ἔθνων, ἀναζωπυρούμενα καθεκάστην, εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ ταπεινώσωσι, πρὸ πάντων, τὴν ὑψηλοφροσύνην τῆς Γαλλίας, αἰτίου θεωρουμένης ὅλων τῶν κακῶν, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἀνικανότητος τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς. Ματαίως οἱ τῆς Ῥωσσίας ἀντιπρόσωποι ἰσχυρίσθησαν, ἐνώπιον τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων, ὅτι ὁ θέλων νὰ ἐπιτύχῃ σκοπὸν τινα, πρέπει ἀναγκασίως νὰ θέλῃ καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ τῶν Βουρβῶνων εἰς τὸν θρόνον ἀποκατάστασις, ὡς ἐγγύησις σπουδαία ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς Εὐρώπης, θὰ ἦτον οὐχὶ λογικὸν τὸ μέτρον τοῦ νὰ υποβάλλωσιν αὐτοὺς οἱ σύμμαχοι εἰς θυσίας ἀσυμβιβάστους πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, καὶ νὰ προετοιμάσωσιν οὕτως εἰς αὐτοὺς τὴν ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης βεβαίαν πτώσιν των. Ἄλλ' ἡ Πρωσσία, μνησικακοῦσα μεγάλως, καὶ ἡ Αὐστρία, σύμφωνοι οὔσαι μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐπέμενον εἰς τὴν ἐναντίαν γνώμην.

Τότε ὁ δούξ τοῦ Ρισελιέ, ἐμβρόντητος γενόμενος ἐκ τῶν υπερβολικῶν ἀξιώσεων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐκινδύνευον νὰ διακοπῶσιν αἱ μετὰ τῆς Γαλλίας, ἢ μᾶλλον, μετὰ τῶν Βουρβῶνων αἱ διαπραγματεύσεις κατέφυγεν εἰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τοῦ ἐζήτησε συμβουλήν. Τὸν Καποδίστριαν ἐγνώριζεν ὁ Ρισελιέ πρὸ καιροῦ, καὶ ἐτίμα αὐτόν μεγάλως. Ὁ γόνιμος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου νοῦς ἀμέσως εὔρε τὴν λύσιν τῆς μεγάλης δυσχερείας εἰς μέτρον τὸ ὅποιον οὐδεὶς ἄλλος ἤθελε λάβει τὸ θάρρος νὰ ἐπινοήσῃ. Ἐδῶκε λοιπὸν εἰς τὸν δούκα Ρισελιέ τὴν συμβουλήν ὅπως ὁ Λουδοβίκος ΙΗ' γράψῃ παρακρημὸν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, διαλαμβάνουσαν τὰ παράπονά του, καὶ ῥητῶς ἐξηγοῦσαν τὴν δυσχερῆ θέσιν του, ὑπαγορεύουσαν εἰς αὐτόν μᾶλλον τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν, ἢ νὰ δεχθῆ τὴν κα-

ταστροφὴν τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ἰδικὴν του ἀτίμωσιν. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Καποδίστριας παρηγγέλθη νὰ υποβάλλῃ εἰς τὴν συνδιασκέψιν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' ἐξηγῶν αὐτήν. Τοῦτο καὶ ἔπραξε μετὰ ἐξαίρετου διπλωματικῆς δεξιότητος, καὶ οἱ μετριοφρονούντες ὑπερίσχυσαν τῶν ἐπιδιωκόντων τὰς ἐπικινδύνους ἀντιδράσεις.

Ἐκτοτε πλέον αἱ διαπραγματεύσεις προέβησαν ἀπροσκόπτως, βεβαιοῦσαι ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μετριοπαθείας. Ἐκαλονίσθησαν τὰ τῶν ὀρίων τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων χωρῶν, ὠρίσθη ἡ πολεμικὴ ἀποζημιώσις εἰς τὸ ποσὸν τῶν 700 ἑκατομμυρίων φράγκων, ἐπεβλήθη εἰς τὴν Γαλίαν ἡ ὑποχρέωσις νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰς ἰδιωτικὰς καὶ κοινωτικὰς ἀποζημιώσεις, καὶ ὑπεβλήθη αὕτη εἰς τὴν ξένην κατοχὴν, μέλλουσαν νὰ διαρκῆσῃ ἀπὸ τρία ἔτη μέχρι πέντε, καὶ, ἐπὶ τέλους, ἀπεφασίσθη ἡ ἀπόδοσις ὅλων τῶν ἀριστοτεχνημάτων τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας ἀφαιρεθέντων, καὶ ἀποκειμένων τότε εἰς τὸ Λούβρον. Ἰδιαιτέρα δὲ συνθήκη παρεχώρει τὴν ἐπτάνησον εἰς τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας, κατεχομένην ἤδη παρ' αὐτῆς στρατιωτικῶς. Τὸ δῶρον τοῦτο ἐφιλονεικεῖθη, ἐν κρυπτῷ καὶ παρὰ τὸν ἄλλο, μετὰξὺ Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας. Ἐπροτιμήθη ὅμως ἡ πρώτη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου, διὰ πλείστους ὅσους λόγους, ἰσχυροτάτους, καὶ τὸ μέλλον, ἂν καὶ ὀλίγον βραδέως, ἐδικαίωσε πληρέστατα τὴν λελογισμένην προτίμησιν αὐτοῦ.

Τὸ πλείστον τῆς συνθήκης τῆς 20 Νοεμβρίου 1815 ἦτον ἔργον τοῦ Καποδιστρίου. Ἐκεῖ ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν λάμπην τῆς φωτεινῆς αὐτοῦ διανοίας, καὶ ἐκεῖ ἡ Εὐρώπη ὅλη ἀπεθαύμασε τὴν διπλωματικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρὸς, εὐρεθέντος ἐτοίμου πάντοτε εἰς ὅλα τὰ δυσχερῆ ἐκείνα ζητήματα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν λύσιν ἐνδιεφέροντο ὅλοι αἱ κυβερνήσεις καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ σύμπαντος τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ὁ Ἕλλην διπλωμάτης εἶχε τότε ὡς ἐφόδιόν του μόλις τετραετὴ διπλωματικὴν πεῖραν, καὶ ὅμως, ὅταν ἐξῆλθε τῆς τελευταίας τῶν Παρισίων συνδιασκέψεως, κατέστη περιβλεπτός καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, τιμήσας οὕτω τὴν πατρίδα του καὶ τὸ ἔθνος του, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀνεβίβαζεν αὐτόν, διὰ τὰς ἐξόχους ὑπηρεσίας του, καὶ τὴν ἀδιαφιλονεικίτον ἱκανότητά του, εἰς τὸ ὑψιστον ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ ἀπεράντου καὶ ἰσχυροτάτου ῥωσικοῦ κράτους.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὐδεμίαν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἀνθρωπίνους συνθήκας. Πρὸς τὸν Θεὸν ὅλως ἀφοσιωθείς, ἀσταθῆς καὶ ἐφήμερον ἔβλεπεν πᾶν τὸ μὴ στηριζόμενον εἰς τὰς θεοσκευτικὰς ἀρχάς. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη εἰς αὐτόν ἡ ἰδέα τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, τὴν συνθήκην τῆς ὁποίας ἐσχεδιάσεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ παρέδωκε τὸ σχέδιον εἰς τὸν Καποδίστριαν ὅπως τὸ μελετήσῃ. Ἐπεθύμει ὁ Ἀλέξανδρος νὰ συνδεθῶσιν ἅπαντες οἱ ἡγεμόνες θεοσκευτικῶς, τρύ-

πον τινα, εἰς ἔμπρακτον ἀλληλοβοήθειαν κατὰ τῶν λαῶν, τῶν ζητούντων ἀνατροπᾶς, καὶ οὕτω ἐπίστευεν ὅτι συνθήκη τοιαύτη θὰ ἦτον ἀπαράβατος, καὶ θὰ ἐχρησίμευεν εἰς τήρησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰερὰν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσαν συμμαχίαν ὠνόμασε.

Οἱ ἱστοριογράφοι λέγουσιν ὅτι ἡ παράδοξος αὕτη ἰδέα ἦτο προῖον τῆς σχεδὸν συνεχοῦς συναναστροφῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς βαρωνίδος Ἰουλίας Κνύδνερ, περιφήμου καταστάσεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ρίγας, ἐγεννήθη δὲ τὸ 1964, καὶ, δεκατετραετίς μόλις, ἐνυμφεῖθη τὸν ἐν Βερολίῳ πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας βαρῶνον Κνύδνερ. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βίου αὐτῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ὅπως ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἀληθοῦς χριστιανισμοῦ. Ὑπὸ ἐξάλλου δὲ εὐσεβείας κατεχομένη, καὶ θεομανῆς καταντήσασα, περιῆλθεν ἄπασαν τὴν Γερμανίαν, κηρύττουσα δημοσίᾳ, ἐπισκεπτομένη τὰς φυλακὰς, καὶ διανέμουσα βοηθήματα γενναῖα εἰς τοὺς πένητας. Ἐνεκα τοῦ τοιοῦτου βίου αὐτῆς, μυριάδες ἀνθρώπων τὴν ἠκολούθουν παντοῦ, καὶ κατὰ τὸ 1814 ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν διαθέσεων τῶν εἰς τοὺς Παρισίους τότε εἰσβαλόντων ἡγεμόνων, πρὸ πάντων δὲ ἐπὶ τῶν διαθέσεων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Λέγεται δὲ ὅτι τοῦ ἐπροφῆτευσεν τὴν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐπάνοδον τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους, ἂν τὸ συμβᾶν τοῦτο, τοσοῦτο φανερόν, δύναται νὰ ὀνομασθῆ προφητεία, καὶ προσέτι τὴν ἐκ δευτέρου ταχεῖαν αὐτοῦ πτώσιν. Ἐκ Παρισίων μετέβη εἰς τὴν Ἑλβετίαν, καὶ κατόπι πάλιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἐπανελάβε τὰ δημόσια κηρύγματα αὐτῆς. Ὑποπτος ὅμως καταστάσας, ἔνεκα τῆς δυνάμεως ἣν ἀπέκτησε παρὰ τοῖς λαοῖς, ἐξεδιώχθη πανταχόθεν, καὶ κατέφυγεν, ἐπὶ τέλους, εἰς τὴν Κριμαίαν. Κατὰ τὸ 1802, καταγινόμενη εἰς τὴν Ἱδρυσιν ἀσύλου διὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ τοὺς ἐγκληματίας, ἀπεβίωσε, μετ' ὀλίγον, ἐκεῖ. Τὸ 1803, ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις, μυθιστόρημα ἐπιγραφόμενον Οὐαλερία, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἢ εἰκὼν τοῦ βίου τῆς. Ὁ γνωστότατος ἡμῖν Ἐυνάργος συνέγραψε τὴν βιογραφίαν αὐτῆς.

Ὁ Καποδίστριας, λαβὼν, ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ διὰ μολιθοδοκονδύλου γεγραμμένον παρ' αὐτοῦ σχέδιον τῆς συνθήκης τῆς Ἰερᾶς συμμαχίας, ἐνησχολήθη μὲ μόνην τὴν πρόθεσιν νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχη κάμμιναν πεποιθῆσιν εἰς τὸ ἔργον. Συνέταξε λοιπὸν τὴν συνθήκην ἐπὶ τῶν διαπραχθεισῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος βάσεων, καὶ οὐδεμίαν ἔφερεν εἰς αὐτὰς μεταβολήν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε μόνος του νὰ ἐνεργήσῃ τὰς περὶ τῆς συνθήκης αὐτῆς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ αὐτοκρά-

τορος τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, οἵτινες προσωπικῶς ἀπεδέχθησαν αὐτήν, ὡς καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις, ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τοῦ Πάπα. Ἡ παραδοχὴ ὅμως αὕτη ἦτον ἔργον συναρσεκείας μᾶλλον, ἢ ἀνάγκης ἀνεγνωρισμένης. Αἱ ἀποδεχθεῖσαι τὴν συνθήκην Δυνάμεις, ἠθέλησαν, διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν, κυρίως νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ συνθήκη δὲν ἐδημοσιεύθη εἰς κανὲν ἄλλο μέρος, παρὰ εἰς μόνην τὴν Ρωσσίαν, ἀνεγνώσθη δὲ ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ ἀπεστάλη πρὸς ἅπαντας τοὺς διπλωματικούς ῥώσσους πράκτορας, μετὰ ἐρμηνειῶν καὶ σχολίων. Ἀλλά, καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἡ συνθήκη αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς ὄπλον εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ δὲ κυβερνῶντες ἐδέχθησαν αὐτήν ὡς ἔργον ἄξιον καταγελασμοῦ.

Μετὰ τὴν ἐν Παρισίοις δευτέραν συνδιάσκεψιν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ὁ Καποδίστριας διετάχθη νὰ μεταβῆ εἰς Πετρούπολιν. Εἰς μάτην ἐπροσπάθησε νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα ὅπως ὑπηρετήσῃ τὴν Ρωσσίαν ἐξωτερικῶς, μεταχειρισθεὶς τὸν ἰσχυρότατον λόγον ὅτι, ξένος ὢν, ἠθελεν ἀπαντήσῃ, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν στάδιόν του, δυσκολίας ἴσως ἀνυπερβλήτους. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἀμετάπειστος. Ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ, μετὰ τῆς λυπηρᾶς ἐκείνης προαισθήσεως, ἣτις ἀποκαλύπτει, εἰς τὰς μεγάλας ψυχὰς, μέλλον πλήρες δοκιμασιῶν καὶ θλίψεων.

Ἀναλαβὼν ὁ Καποδίστριας τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ καθήκοντα, καὶ συμμεριζόμενος μετὰ τοῦ Νεσελρῶδ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος, ἐνησχολήθη, μετὰ ζήσεως λελογισμένης, εἰς τὴν διατήρησιν τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμα καὶ τὸν Νεσελρῶδ, ὡς ἄνδρα πεπειραμένον καὶ ἔχοντα χαρακτῆρα πρᾶον. Ἐπεθύμει δὲ ὥστε ἀμφοτέροι οἱ εἰρημένοι ὑπουργοὶ του νὰ διατελῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ καὶ νὰ συνεργάζωνται· οὕτω, ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη, διετηρήθη ἄκρα σύμφοιτα μετὰ αὐτῶν, συνεργαζομένων· τοῦτο δὲ τιμᾶ ἀμφοτέρους μεγάλως.

Ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, τὴν ὁποίαν οἱ ὑπουργοὶ ἐκείνοι ἐσυζήτουν, δις τῆς ἐβδομάδος, παρόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐνεπιστεύθη οὗτος εἰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὴν ὑπουργίαν τῶν ὑποθέσεων τῆς Βεσσαραβίας, νέας κτήσεως, ἐχούσης ἀνάγκας εἰδικῆς διοικήσεως. Βαρύτατα προσέτι ἦσαν καὶ τὰ καθήκοντα, τὰ ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τοῦ νέου βασιλείου τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ τὸν κλάδον τοῦτον διεξήγαγεν ἐπίσης, ἐπὶ τῶν σπουδαιοτέρων περιστάσεων, ὁ Καποδίστριας, διὰ τοῦ συμβιβαστικοῦ χαρακτῆρός του, ἔχων ἐντολήν νὰ συνεργάζηται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Πολωνικῶν πραγμάτων. Καὶ μέχρι σήμερον μνημονεύονται εὐγνωμόνως εἰς τὴν Πολω-

νίαν οι άγαθοποιοί διοικητικοί οργανισμοί του Καποδιστρίου, εξ ών πολλαί εισέτι σώζονται διατάξεις εις πλήρη ένεργειαν. Πρό πάντων δέ ειργάσθη λυσιτελώς ύπέρ τής διανομής τών άπεράντων και πλουσιωτάτων χέρσων γαιών, τών κειμένων μεταξύ τών ποταμών Τύρα και Δουνάβεως, εις άς έγκατεστάθησαν παντοίων φυλών άνθρωποι, και σήμεραν άκμάζουσιν εκεί, εύημεροῦντες, άποικισμοί, όφειλόμενοι εις τήν κοσμοπολιτικήν αύτου διάνοιαν, τής όποιας έργα άθάνατα υπήρξαν άπαντα τά νομοθετήματα, τά χρησιμεύσαντα προς ίδρυσιν αύτών, και προς διοίκησιν αύτών, έκτοτε και μέχρι τών ήμερών μας θαυμαζόμενα. Οι ιστοροῦντες αύτόν έκστατικοί άπομένουσιν άπέναντι τής σπανίας, κατά τούς χρόνους μάλιστα εκείνους, άυταπαρνήσεώς του, μη καταδεχθέντος οὐδὲ ένός στρέμματος, εκ τών δημοσίων αύτών γαιών, ιδιοκτητής να γίνη, άφου άλλοι, και πολιτικοί και διπλωμάται άπέκτησαν μεγάλας και λίαν προσοδοφόρους εκτάσεις.

Από του 1816 μέχρι του 1822, ή Ρωσία διετέλεσεν εις τό κατακόρυφον τής ισχύος αύτης. Ο άυτοκράτωρ, κατά τήν εποχήν αύτήν, ύψώθη εις τήν περιωπήν του συμβιβαστου πάσης εύρωπαϊκής έριδος, και του δικαιτητου μεταξύ Αγγλίας και Αμερικης, εις διαφοράν τινα, περι ής ειχε καταντήσει άδύνατος ή μεταξύ των συνεννόησις. Τότε ο Καποδίστριας διεπραγματεύθη, προς μέγα όφελος τής Γαλλίας, τό ακανθώδες ζήτημα περι έλαττώσεως του συμμαχικού στρατου, του κατέχοντος εισέτι αύτήν. Επίσης αύτός έσυνήγορησεν, κατά τό 1817, ύπέρ τών παραπόνων του δουκός Ρισελιέ κατά τών υπερμέτρων αξιώσεων τής μικτής επιτροπής τής συσταθείσης προς εκκαθάρισιν τών ιδιωτικών άποζημιώσεων, και ή επινόησις του του κα ζήτηση τήν μεσολάβησιν του δουκός Βελγικώνος έσωσε τό σπουδαιότατον εκείνο ζήτημα ύπέρ τής Γαλλίας.

Καθεκάστην όμως νέαι δυσχέρειαι έπαρουσιάζοντο. Η Σουηδία έπροσάθησε ν' άποφύγη υποχρέωσιν τινα προς τήν Δανίαν, άφορώσαν τό εθνικόν δάνειον τής Νορβηγίας. Το ζήτημα τουτο ειχεν άποφασισθη διχ τής έν Κιέλφ γενομένης συνθήκης, μεταξύ Σουηδίας, και Δανίας. Η Σουηδία ήλπιζεν εις τήν βοήθειαν τής Ρωσίας. Ο Καποδίστριας όμως εκηρύχθη κατά πάσης προσπαθείας, σκοπούσης τήν διάρρηξιν τών συνθηκών, υποδειξας τά όλέθρια άποτελέσματα τής άθετήσεως αύτών, έστω και αν περιοριζετο τό άτοπον τουτο εις έν και μόνον παράδειγμα, τό όποιον ήθελε, μετά ταυτα, χρησιμεύσει ως προηγούμενον όλέθριον. Συγχρόνως και άλλη δυσχέρεια, σπουδαιότερα ήσως, ανεφάνη, ή εξής. Αί κυβερνήσεις τής Βιέννης και του Μονάχου ήθέλησαν να ώφεληθώσι εκ τής έν Φραγκοφούρτη συνθήκης όπως επιβάλωσιν εις τόν μέγαν δουκα του Βάδεν θυσίας

τινας εδαφικας. Ο Αλέξανδρος ήσθάνετο τύψιν συνεδήσεως ν' άναμιχθη εις τήν ύπόθεσιν αύτήν ύπέρ του δουκός θστις ήτο γαμβρός αύτου επί άδελφη. Τετραετίαν όλην, ο Καποδίστριας επάλαισε κατά πασών τών δυσχερειών θσας ή διπλωματία κατώρθωσε να έγείρη κατά προφανοῦς δικαίου, και, επί τέλους, ή γνώμη του υπερίσχυσε, και τό δουκάτον του Βάδεν έσώθη εκ του άπειλουμένου διαμελισμου αύτου.

Αλλ' ή προσήλωσις τής Ρωσίας προς τά κατά τήν Ανατολήν, έν γενει, συμφέροντα αύτης, και ιδίως προς τά έν τω θωμανικω κράτει, ήρχισε να εξέγειρη τας ύποψίας και τας αντιζηλίαις τής δυτικής Ευρώπης, ήτις, όλόκληρος σχεδόν, έπίστευσεν ότι ο Αλέξανδρος προτίθεται να πραγματοποιήση τά φιλόδοξα σχέδια τής Αικατερίνης. Τότε ο Καποδίστριας, ιδών ότι εύρίσκετο μεταξύ του καθήκοντος τό όποιον, ως εκ τής δημοσίας θέσεώς του, ώφειλε προς τήν Ρωσίαν, και τών εθνικων αύτου αισθημάτων, άτινα ήσαν ιερώτερα, έσκέφη ότι ή θέσις αύτου ήρχισε να γίνεται δυσχερής. Και κατώρθωσε μεν να διορισθη πρέσβυς έν Κωνσταντινουπόλει ο Στρογανωφ, άνηρ δους, εις τό διπλωματικόν του σταδιον, δείγματα ικανότητος και γενναιοψυχίας μεγίστης, επί τή έλπίδι ότι ήθελεν ουτος δυναθη να εξομαλίση όλας τας άναφυσιας φοβερὰς διπλωματικας άνωμαλίαις μετά τήν άποτυχίαν του πρεσβευτου Ιταλίνσκι, άλλλ τά πράγματα προσελθον πάσαν ανθρωπίνην πρόνοιαν, διότι, έν δικαστήματι τεσσάρων έτών, μετά τήν έν Βουκορεστίφ συναιολογηθείσαν συνθήκην, τά άμειβαία παράπονα μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας δεν έπικυσαν οὐδὲ μίαν στιγμήν, και ο σουλτάνος ήρχισε τας κατά τών χριστιανων κακοπραγίας του, μετά πείσματος και άγριότητος, παροργίζουσης τήν ανθρωπίνην συνείδησιν. Περιπλέον, παρεβίβασε τήν περι άσυδοσίας τών παραδουναβίων ήγεμονιών συμφωνίαν, και επιμώρησε τήν Σερβίαν, διχ φρικαλέων άπανθρωπιών, διότι δεν επείθετο να άφοπλισθη. Και μεταξύ όλων τούτων τών κακοπραγιών, ήρνεϊτο να δώση τας όφειλομένας άποζημιώσεις εις ρώσσους εμπόρους, παθόντας τά πάνδεινα. Εξ άλλου δε μέρους, ή Ρωσία άπεπεινήθη τήν εις τούς τούρκους παράδοσιν τών φρουρίων τής άσιατικής παραλίας προς τόν Καύκασον, και άμφισβητήσιμον κατέστησε τήν κατοχήν τών έν τοις στομίαις του Δουνάβεως νήσων. Εν τω μέσω όλων αύτών τών άνωμαλιών και τών διενέξεων, ο Καποδίστριας εφρώνει ότι ή Τουρκία, άνευ άπειλης, άδύνατον ήτο να σωφρονισθη διχ μόνου του λόγου, ισχυριζόμενος ότι τοιούτο υπήρξε πάντοτε τό πνεῦμα τής θωμανικής κυβερνήσεως, και ότι, εύλαβουμένη ή ρωσική κυβερνήσις τήν ευαισθησίαν τής τουρκικής ύπέρ τό δέον, δεν θα φέρη άλλο άποτέλεσμα παρά να καταστήση αύτήν θρασύτεραν και να προκαλέση

τὸν πόλεμον. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἀπεδέχθη τὰς ὀρθὰς καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν στηριζομένας ταύτας ἀληθείας τοῦ Καποδιστρίου, καὶ διέταξε τὸν Στρογανῶφ νὰ φερθῆ πρὸς τὴν Πύλῃν ἡπίως καὶ ἡμέρως. Ἐκ μόνου τούτου τοῦ σπουδαιοτάτου σφάλματος προέκυψαν ὅλα αἱ μεταγενέστεραι περιπλοκαί.

Ὁ δοῦξ ἐν γένει τῆς Εὐρώπης ἤρχισε νὰ θολοῦται, τὰ δὲ τῆς Ἀνατολῆς πράγματα, ἡμέρα, τῆ ἡμέρα, ἐχειροτέρευαν. Ἡ Τουρκία, καταστρέψασα τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ κράτους αὐτῆς, ἀπόλεσεν ὅλην τὴν δύναμίν τῆς. Ὁ Χαλέτ-Ἐφέντης, πρωθυπουργός, ἀφοῦ, γενόμενος κύριος τῆς θελήσεως τοῦ σουλτάνου, κατάρθρωσε τὴν καταστροφήν τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ δυνατῶν, ἐστράφη ἀμέσως κατὰ τοῦ ἰσχυροτέρου ἐξ αὐτῶν, τοῦ Ἀληπασῆ τῶν Ἰωννίνων, καὶ τὸ σπουδαιοτάτον τοῦτο περιστατικὸν ἐπετάχυνε τὴν ἐκρηξίν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνόησε πλέον ὅτι ὅσα καὶ ἂν ἐνήργησε, πρὸς Ἰδρυσιν ἀτζεως ἀσφαλοῦς καὶ μονίμου, ἀπέβησαν ἀνωφελῆ, καὶ ἐπίσθη ὅτι διὰ τῆς Ἱερῆς συμμαχίας, ἐφευρέσεως ἰδικῆς του, ἀντὶ νὰ βελτιώσῃ, ἐβλαψε μᾶλλον τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης. Τότε ὁ Καποδίστριας προσεπάθησε νὰ συνδέσῃ ὅλας τὰς ἐπικρατείας μεγάλας τε καὶ μικράς, εἰς κοινὴν τινα σύμπραξιν καὶ ἀλληλοβοήθειαν, ὅπως οὕτω καὶ τὰ ἀσθενῆ κράτη εὐρωσι τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, καὶ καταστῆ οὕτω ἡ κοινὴ αὕτη συνεννόησις ἀδιάσπαστος, δι' ἀμοιβαίων ἐγγυήσεων. Ἄλλ' ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἀγγλία, καὶ αὕτη ἡ Προυσία, ἀπέκλιον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀξιολόγου ὑπομνήματος τοῦ Ἀνσιλιῶν, ὑπουργοῦ τῆς τελευταίας Δυναμείας, περὶ τῶν ἀμοιβαίων ἐγγυήσεων, ἐσκέπτοντο πῶς νὰ περιορίσωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἄπασαν τὴν δύναμιν τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Σατιλιῶν συσταθείσης, φοβούμενοι μὴ ἡ Ῥωσία ἐξέβλη τῶν ὀρίων τῆς μετριότητος καὶ τῆς ἀφιλοκερδείας, ἀπῆτουν δὲ τὴν δικτῆρσιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας, καὶ ἐδυσπίστουν πρὸς τὴν Γαλλίαν, διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῆς πρὸς τὴν παλινῶρθωσιν τῶν Βουρβῶνων, μὴ ὑποσχομένην πλέον οὐδεμίαν ἐγγύησιν ἡσυχίας καὶ εἰρήνης πρὸς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων, ἐλογίσθη κατεπίγουσα ἡ ἀνάγκη τῆς κοινῆς τῶν ἡγεμόνων συνεννόσεως, καὶ ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ συγκρότησις νέας συνδιασκέψεως, ἐν Αἰξ-λά-Σαπέλλ, ἧτις καὶ ἐκαμὲν ἐναρξίν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1818.

Ἐκεῖ διετάχθη καὶ ὁ Καποδίστριας νὰ μεταβῆ, καὶ μετέβη μετὰ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς ξένης κατοχῆς, καὶ νὰ συνδέσῃ ἀπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, διὰ κοινῆς τινος συμβάσεως, ἀπαγορευομένης τοῦ λοιποῦ πά-

σης μερικῆς καὶ ἰδιαίτερας συνθήκης. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτεύουσῃ τοῦ Μεγάλου Καρόλου, τῆς ὁποίας αἱ ἀναμνήσεις κατήντησαν διαρκεῖς καὶ ἀνεξάλειπτοι, συνήλθον οἱ δύο αὐτοκράτορες, ὁ βασιλεὺς τῆς Προυσίας, οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν λοιπῶν μεγάλων Δυναμείων, ὁ δούξ Βελιγκτῶν, ὁ δούξ Ρισελιέ, καὶ πληθὺς πρακτόρων, ἀνεγνωρισμένων καὶ μυστικῶν, τῶν μικρῶν κρατῶν. Τὸ ζήτημα τῆς Γαλλίας ἐτέθη πρῶτον, οὕτω πῶς : «Μετὰ τριετῆ στρατιωτικὴν κατοχὴν ἐξεπλήρωσεν αὕτη τὰς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων ἐπιβληθείσας αὐτῇ ὑποχρεώσεις ; Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς κατάστασις παρέχει τῇ Εὐρώπῃ ἀποχρῶσαν ἐγγύησιν ἡσυχίας διαρκούς ; Πρέπει νὰ παραταθῆ ἐπὶ δύο ἀκόμη ἔτη ἡ διαμονὴ ἐν αὐτῇ 120 χιλιάδων ξένου στρατοῦ, ἢ πρέπει ν' ἀπαλαχθῆ αὐτοῦ κατὰ τὴν λήξιν τῆς τριετίας, τῆς τεθείσης, διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, ὡς ὅρου δοκιμαστικοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παλινῶρθώσεως τῶν Βουρβῶνων ; »

Ὁ Καποδίστριας ἐξῆλθε καὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου νικητῆς, ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν παρατηρήσεων ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ δουκὸς Ρισελιέ, καὶ ἐξ ἑτέρου ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ δουκὸς Βελιγκτῶνος καὶ τοῦ Πότσο δὲ Βόργου. Παραχρῆμα ἐψηφίσθη ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοῦ ξένου στρατοῦ. Ἄλλ' ἔμμεν ἐκκρεμῆς τὸ ζήτημα τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, ἀποφασισθὲν μὲν εἰς Σαντιλιῶν, ἀνανεωθὲν δὲ ἐν Παρισίοις. Ἡ τετραπλῆ συμμαχία ἐθεωρεῖτο ὡς ἀγκυρα σωτηρίας παρά τινων, παρ' ἄλλων δὲ ὡς ἐφήμερον καὶ ἐτοιμόρροπον κατασκευάσμα, μεταξὺ δὲ τῶν πρεσβευόντων τὴν τελευταίαν ταύτην ἰδέαν, ἐτάσσετο καὶ ὁ Καποδίστριας, φρονῶν ὅμως ὅτι ἡ συμμαχία αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀξίαν τινα, ἂν δὲν ὠρίζετο ἀκριβῶς ὁ σκοπὸς αὐτῆς.

Τῆς συζητήσεως ταύτης τὰς διαφόρους φάσεις ὠδήγηε ἡ ἰδιοτέλεια. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, ὡς εἶχε καὶ εὕρισκετο, καὶ ἡ Γαλλία, ὠφεληθεῖσα ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου, ἠξίωσε νὰ γίνῃ παραδεκτὴ εἰς τὴν συμμαχίαν, ὅλων δὲ τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐκδοσις διακηρύξεως ἐκ μέρους τῆς συνδιασκέψεως, γνωστῆς γενομένης ἀμέσως εἰς ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Ὁ δούξ Ρισελιέ, πρὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς Παρισίους, ἐθεώρησε χρέος του νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὸν Καποδίστριαν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ βασιλέως του, ἐνεκα σπουδαιοτάτης βοήθειας ἣν ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐν κρίσιμῳ περιστάσει. Ἐμπιστευτικῶς δὲ πολλάκις τοῦ ἐπανέλαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς, γνωρίζων τὴν μετριότητα τῆς ἰδίας του περιουσίας, ἐπεθύμει νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασίν του διὰ τῆς χορηγήσεως ἰκανῆς χρηματικῆς ποσότητος. Ὁ Καποδίστριας ἠὺχαρίστησε τὸν δούκα, ἀλλ' ἀπεποιήθη τὴν προσφορὰν, ἐξήτησεν

ὅμως παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἄλλην τινα χάριν· «Ἄν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς ἐπιθυμῇ νὰ μὲ εὐεργετήσῃ, τὸν παρακαλῶ νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως συγροτηθῇ συλλογὴ τις βιβλίων, ἐκ τῶν εἰς τὰς βασιλικὰς βιβλιοθήκας ὑπαρχόντων διπλῶν συγγραμμάτων, καὶ ἡ συλλογὴ αὕτη ν' ἀποσταλῇ εἰς τὴν πατρίδα μου, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς πυρὴν δημοσίας τινος βιβλιοθήκης, ἐν Ἑπτανήσῳ.» «Ἡ χάρις τὴν ὁποίαν ζητεῖτε τοῦ ἀπήντησεν ὁ Ρισελιέ, δύναται νὰ θεωρηθῇ τετελεσμένη ἀπὸ τοῦδε». Καὶ τῶντι, μετὰ τινος μῆνας, ὁ Καποδίστριας ἠρωτήθη παρὰ τοῦ Ρισελιέ, κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως, εἰς τίνα ἐπιθυμεί ν' ἀνατεθῇ ἡ τῶν βιβλίων ἐκλογὴ. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας, ἄλλας σοβαρώτερας καὶ μᾶλλον κατεπειγούσας φροντίδας ἔχων, ἀνέβαλε τὸ πρᾶγμα, εὐελπιζόμενος εἰς περιστάσεις καλλιτέρας. Πλὴν, ὁ καιρὸς παρήλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ συμπέρεσσε καὶ τὸν Λουδοβίκον ΙΗ' καὶ τὸν Ρισελιέ, καὶ ἐκεῖνον προσέτι ὅστις ἐπεθύμησε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν διανοητικὴν ἀπόλαυσιν τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας του.

Ὁ Καποδίστριας ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Αἰξ-λά-σαπέλ, στενοχωρημένος, διότι δὲν κατώρθωσε νὰ ὀρίσῃ τὸν σκοπὸν τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Ῥωσσίαν ἀπὸ πολλὰ βάρη καὶ ἀπὸ πολλὰς ἐνοχλήσεις. Προεῖδε δὲ ὅτι προσεχῶς νέαι περιπλοκαὶ ἔμελλον ν' ἀναφανῶσι. Καὶ τῶντι, ἡ μὲν Ἰσπανία συνταράχθη, ριψοκινδυνεύσασα τὰ πάντα, ἡ δὲ Πολωνία ἔβραζεν ἐν ἑαυτῇ. Περιπλέον τὰ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Περσίας πρᾶγματα δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ φθάσωσιν εἰς ἕν πέρας, ἡ δὲ Ἑπτανήσος, στεναίζουσα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Μαιτλάνδου, ἐφάνετο ὡς παραπονουμένη κατὰ τοῦ Καποδίστριας, ὑπογράφαντος δῆθεν τὴν δουλείαν τῆς. Τότε ἔλαβε τὸ μέτρον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπως εἶδῃ, διὰ τελευταίαν φοράν, τὸν πατέρα του. Τὸ μέτρον τοῦτο ἦτον ἐπόμενον νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς μυρίας παρεξηγήσεις ἐκ μέρους τῶν ἄγγλων.

Εἰς τὴν Βιέννην ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀνεχώρησε κατ' εὐθείαν διὰ τὴν Κέρκυραν. Ἐκεῖ ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὴν κατάστασιν τῆς Ἑπτανήσου, καὶ ἐκεῖ εἶδε τοὺς κορυφαίους τῶν ἀρματωλῶν ἐλλήνων, ἡπειρωτῶν καὶ πελοποννησίων, τῶν πολλάκις στρατολογηθέντων καὶ ἀποστρατευθέντων ἀλληλοδιδόχως ὑπὸ τῶν Ῥώσσιων, τῶν γάλλων καὶ τῶν ἄγγλων, ὅτινες ἐθρήνουν ἐνώπιόν του διὰ τὴν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν τυραννίαν καταστάσιν τῆς πατρίδος, καὶ ἐζήτουν νὰ εὐρωσιν ἄσυλον εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ Σατράπης τῶν Ἰωαννῶν ἦλθεν εἰς σχέσεις ἀλληλογραφίας μετ' αὐτοῦ, περιέργως νὰ μάθῃ τὸν σκοπὸν τῆς εἰς Κέρκυραν ἐλεύσεώς του. Ἡ φιλύποπτος ἀγγλικὴ κυβέρνησις, κατ' ὅλην τὴν ἐκεῖσε διαμονὴν του, κατεσχόπευε τὰ διαθήματά του καὶ τοὺς λόγους του,

καὶ μυριοτρόπως ἐπροσπάθησε νὰ τοῦ προξενήσῃ ἐνοχλήσεις, διότι ἡ παρουσία του εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἰονίου κράτους καὶ αἱ σχέσεις του μετὰ τῶν ἐλλήνων ἀρματωλῶν, τὴν ἀνησυχούν μεγάλως. Ὡφελήθεις δὲ ἐκ τῆς σχέσεως ἦν ἔλαβε μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, κατώρθωσε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς οἰκογενείας Μόστρα, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἐκρατεῖτο ὑπὸ τοῦ τυράννου ὡς αἰχμάλωτος.

Ἀναχωήσας ἐκ Κερκύρας, καὶ διελθὼν τὴν Ἰταλίαν, μετέβη εἰς Παρισίους καὶ εἰς Λονδίον. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην ἔλαβε διαφόρους συνεντεύξεις μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων, καὶ μετ' αὐτῶν τῶν ὑπουργῶν, ἀλλ' ὅλαι του αἱ προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐπτανήσιακῆς διοικήσεως ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς. Πολεμικὸν Ῥωσικὸν πλοῖον ἀνέμενεν αὐτὸν εἰς τὸν Τάμειον. Δι' αὐτοῦ ἀνεχώρησεν εἰς Κοπενάγην, καὶ ἐκεῖθεν κατευθύνθη εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος εἶδεν αὐτόν, μετ' ἄρκρας εὐχαριστήσεως, ἐπαυθόντα. Τοῦτο ἐγένετο τὸν Αὐγούστον τοῦ 1819.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἔλαβεν ἀμέσως συνδιαλέξεις ἀλλεπαλλήλους μετὰ τοῦ Καποδίστριας, πληροφορήσαντος αὐτόν περὶ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν εὗρε τὴν Ἀνατολήν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Αἱ πληροφορίες του ἦσαν ἀκριβεῖς καὶ ρηταί, τὰ δὲ συμπεράσματά του λυπηρὰ ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἠλπίζεν ἀκόμη εἰς τὴν τετραπλῆν συμμαχίαν, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι, δι' αὐτῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι οἱ καιροὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι πλέον. Ἐστενοχωρεῖτο δὲ μεγάλως, βλέπων τὴν Πολωνίαν ἀφηνιάζουσαν, καὶ μὴ θέλουσαν νὰ δεχθῇ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς εὐεργεσίας του. Ἐβλεπε λοιπόν, ἡμέρα τῇ ἡμέρα, ἀποτυγχανούσας τὰς εὐγενεῖς προσπάθειάς του, καὶ, ἀπογοητευόμενος, ἤρχισε ν' ἀποκλίνῃ εἰς τὸ ἀντίθετον σημεῖον, ἦτοι εἰς τὴν ἄκραν ἀπολυτοφροσύνην καὶ εἰς τὴν ἄκραν αὐταρχίαν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν παλαιῶν μοναρχιῶν. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν ἦτον ὁ ἄνθρωπος τοῦ παρελθόντος. Ἠγάπα μὲν τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἠγάπα ἐπίσης καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν πρόοδον, καὶ ἐξ αὐτῶν προσεδόκα τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Μ' ὅλην ὅμως τὴν διάστασιν, εἰς ἣν εὐρέθη πρὸς τὰς γνώμας τοῦ αὐτοκράτορος, κατὰ τὴν ἐποχὴν, περὶ ἧς ἦδη γράφομεν, ὁ αὐτοκράτωρ οὐδὲ στιγμὴν ἔπαυσε νὰ τιμᾷ αὐτόν, ὡς καὶ πρότερον, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούετο, ὡς ἄλλοτε, παρ' αὐτοῦ.

Τὸ 1820 ἔλαβε χώραν ἡ γνωστὴ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις τῆς Μαδρίτης, ἧς ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἡ αἰχμαλωσία τοῦ ἀδυνάτου βασιλέως Φερδινάνδου, ἀναγνωρίσαντος βιασίως τὴν νέαν ἐγκαθιδρυσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν τετραπλῆν συμμαχίαν Δυνάμεις, ἐκτὸς τῆς Ῥωσσίας, ἀντὶ νὰ ὀργι-

σθῶσιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, ὡς ἡ Ῥωσσία ἠλπίζε, χαριεντιζόμεναι, συνεχάρησαν τὸν Φερδινάνδον, ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ του.

Συγχρόνως σχεδὸν ἀνεκηρύχθη τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα καὶ εἰς τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας. Ἡ Αὐστρία τότε ἐταράχθη μεγάλως, καὶ ἠθέλησε νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Νεαπόλεως, ἀναθεματίζουσα ὅτι τὴν προτεραίαν εἶχεν ἐγκρίνει. Ἡ διπλωματία τότε κατέφυγεν εἰς τὸν συνήθη ἱατρὸν. Καὶ πάλιν συνδιάσκειψις. Ἡ Εὐρώπη ἐκηρύχθη νοσοῦσα βαρέως, καὶ τὸσον περισσώτερον βαρέως, ὅσον, ὡς ὁ ἀββᾶς δὲ Πράδ ἔλεγε, τὰ ἱατρικὰ συμβούλια ἐπολλαπλασιάζοντο.

Εἰς τὰς δυσχερείας ταύτας, προσετίθετο, ἰδίως ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ ἄλλη τις, ἀνησυχούσα αὐτὴν μεγάλως. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου, ὁ Πάπας εἶχεν ἐπιτείνει τὰς περὶ προσηλυτισμοῦ προσπάθειάς του, ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ἐκείνῃ, διὰ τῶν ἰησοῦτιτῶν, οἵτινες εἶχον καταστήσει ἀκάθεκτοι. Ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, εἶχον ἐκδιωχθῆ, ἀλλὰ πάλιν ἐπανῆλθον τολμηρότεροι ἐπὶ Παύλου τοῦ Α'. Ἠναγκάσθη λοιπὸν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ διατάξῃ τὴν ἐκ τῆς χώρας ἀπέλασιν αὐτῶν. Ὁ Καποδίστριας, ὅστις εἶχε μείνει πάντῃ ξένος τῶν θρησκευτικῶν τούτων ἐρίδων, διετάχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ δικαιολογήσῃ πρὸς τὴν παπικὴν κυβέρνησιν τὸ αὐστηρὸν αὐτὸ μέτρον. Αὐτὸς ὁ ἴδιος μάλιστα, ἀπὸ τοῦ 1816, εἶχεν ἐπιφορτισθῆ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διαπραγματεύσεων περὶ τῆς ἐξομαλίσεως τῶν ἐν Ῥωσσίᾳ σχέσεων τῆς Ῥωμικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως μάλιστα περὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Τὰ ἀναπτυχθέντα εἰς τὰς διαπραγματεύσεις αὐτὰς ζητήματα ἦσαν ἀκαθώδη, καὶ ὅμως ὁ περιουστάτος διπλωμάτης δικαίως ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ἄκραν δεξιότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς πέρας τὴν δυσχερεστάτην αὐτὴν ὑπόθεσιν κατορθώσας νὰ ἐπιτευχθῆ πλήρης συνεννόησις μετὰ τῆς Ῥωσσιῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς παπικῆς.

Μετ' ὀλίγον, πάλιν ἀνανεοῦται ἡ ἐπιθυμία τῆς κοινῆς συνεννοήσεως μετὰ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ πόλις τῆς αὐστριακῆς Σιλεσίας Τροππὼ ὠρίσθη ὡς τόπος συνεντεύξεως, καὶ ἐκεῖ συνῆλθον ἐκ νέου ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται. Ὁ Καποδίστριας δὲν ἠσυχάζεν ὅπως προκαλέσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐλπίζομένας συνεπειάς τῆς Ἰερᾶς συμμαχίας, ἀλλ' εἰς μάτην ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἐφρονεῖ περὶ αὐτῆς, τοῦτο καὶ συνέβη. Τελοσπάντων, ἡ νέα συνδιάσκειψις ἤρχισε τὰς ἐργασίας της, καὶ ὁ Μοτερνίχας, ὑποστηριζόμενός ὑπὸ τῶν λοιπῶν διπλωματικῶν, παρέστησεν ὡς ἀπειλητικὴν κατὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης τὴν ἐπανάστασιν τῆς Νεαπόλεως. Τότε δὲ ἐνθυμήθη καὶ αὐτὸς τὴν συνθήκην τῆς 12 Μαΐου 1815, καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αἱ ἀνεδέχθη, δι' αὐτῆς, ὁ βασιλεὺς τῶν Δύο Σικελιῶν. Καὶ ἡ μὲν

Αὐστρία εἶχε δίκαιον, ἀλλὰ, προκειμένου νὰ ἐπέμβωσιν ὄλαι αἱ Δυνάμεις, ἀπὸ κοινοῦ, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Νεαπόλεως, ὁ Καποδίστριας ἀντέτεινε, λέγων ὅτι ἡ Ῥωσσία δὲν ἔπρεπε νὰ περιπλεχθῆ εἰς ὑπόθεσιν ὅπως ξένην τῶν συμφερόντων της. Ἐπρότεινε δὲ νὰ προκληθῆ ἡ μεσολάβησις τοῦ Πάπα, καὶ ἡ πρότασις ἐγένετο παραδεκτὴ. Ἄλλ' ὁ Πάπας, ἐμβρόντητος γενόμενος ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος, ἀπεποιήθη. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, φοβούμενος μὴ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς Ἰερᾶς συμμαχίας, διὰ τῆς ἠθικῆς ἀποχωρήσεώς του, ὑπεσχέθη τὴν σύμπράξιν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Ὁ γέρον βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως προσεκληθῆ εἰς Λαυδιάχ, καὶ ἐκεῖ μετέβησαν ἐπίσης καὶ οἱ σύμμαχοι ἡγεμόνες.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Νεαπόλεως κατεστάλη τάχιστα. Ἄλλ' ἐνῶ αὐτὴ κατεστέλλετο, ἄλλη ἐξεργάγη, ἡ ἐν Τουρίνῳ. Πλὴν καὶ αὐτὴ ὀλίγον διήρκεσε. Καὶ ὅμως οἱ σύμμαχοι δὲν ἦτο πεπωμένον νὰ εὐρωσιν ἡσυχίαν τινα κατὰ τὸ περιόδιον καὶ γόνιμον ἐκεῖνο ἔτος 1821, δυστυχῆς δὲ μόνον διὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.

Ἐνῶ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ διπλωμάται, προσηλωμένους εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἡ συνδιάσκειψις ἐνησυχολεῖτο πῶς νὰ εὕρῃ τρόπους κατευνάσεως τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀναπτυχθέντος εἰς τὰς ἰταλικὰς ἰδίως χώρας, ταχυδρόμος ἀπροσδόκητος φέρει τὴν εἰδησιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὴν Δακίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐταράχθη σφόδρα. Ὁ εὐεργετηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ὁ ἀναδειχθεὶς καὶ διατελὼν ὑπασπιστής του, νὰ τραπῆ εἰς πρᾶξιν τοιαύτην, ὦ! τοῦτο ἐνοχοποιεῖ τὴν Ῥωσικὴν πολιτικὴν ἐνώπιον ὄλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀπεδοκίμασε τὴν διαγωγὴν του, χωρὶς ποσῶς νὰ γίνῃ λόγος περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐγένετο ἀντικείμενον ὑπονοιῶν, κακολογίας καὶ μίσους, ἐπιμελῶς δὲ ἐνησυχολήθη οὗτος, ὅπως μὴ ὁ αὐτοκράτωρ συμπεριλάβῃ εἰς τὴν ὀργὴν του καὶ τὸ τυραννόμενον ἔθνος, καὶ ὅπως ἀναβάλῃ πᾶσαν ὀριστικὴν ἀπόφασίν του, μέχρι τῆς εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἐπανάδου του, ὅπου θὰ ἦτον ἐλεύθερος τῶν ξένων ἐπιρροῶν. Ὅταν δὲ ἡ Πελοπόννησος ἐπανεστή, ἡ μανία τῶν ἀντιπάλων τοῦ Καποδιστρίου ὑπερέβη πᾶν ὄριον, καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ πανουργίαι ἐφθασαν μέχρις ἐχθρότητος. Τὸ στάδιον τῆς κακεντροχειρίας ὑπῆρξεν ὀμαλώτατον. Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἰσπανίας, τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Τουρίνου, τὴν ἐξαψιν τῶν πνευμάτων καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν, τὴν δολοφονίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Βερρῦ, συγχρόνως μὲ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Καποδιστρίου κατὰ τῆς προτάσεως περὶ κοινῶν ἀναγκαστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Νεαπό-

λεως, να συμβώσιν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ὑψηλάντου ἐν Μολδαυίᾳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπροσδόκητοι συμπτώσεις ἐπιθανολόγουν τὴν ἐνοχὴν τοῦ ἑλληνοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ῥωσσίας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ὄμματα διπλωματῶν τινῶν, φθονούτων αὐτόν, ἐμπαθῶς, διὰ τε τὴν φημιζομένην ἱκανότητά του καὶ διὰ τὸν θαυμαζόμενον ἐντιμότητα χαρακτῆρά του, ὑπόπτειον δὲ ὅτι, ἐνόσω ὁ ἑλληὴν οὗτος ἀπηλάμβανε τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, ἡ λοιπὴ Εὐρώπη δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, ὅπως ἂν ἠδύδακε, τὰ τῆς Τουρκίας πράγματα. Γνωστός δὲ εἶναι ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μισορωσισμὸς ἀπάσης τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης, ἔχων κυρίως τὴν πηγὴν του εἰς τὰ σχέδια τῆς Αἰκατερίνης καὶ εἰς τὴν, ἡμέρα τῆ ἡμέρα, παρακμάζουσαν δύναμιν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Πολλάκις ἡ διπλωματία ἐπίστευεν ὅτι ἡ Θράκη ὅλη ἦτον ἐγγὺς νὰ κατακτήσῃ λεῖα τῆς Ῥωσικῆς λαίμαργίας, κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν ἀθυροστομίαν τῶν διπλωματῶν. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι οἱ διπλωμάται εἶναι κρυφίνους, καὶ προσεκτικοὶ ἐπομένως εἰς τὰς ἐκφράσεις των, καὶ ὅμως τὸ ἐναντίον συμβαίνει, ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων. Ἄς ἦναι! Τὸ ζήτημα τοῦτο διαφεύγει, νῦν, τὴν ἰδικὴν μας ἀρμοδιότητα.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Καποδίστριας εἶδε τὴν ἀνάγκην ἥτις ὑπηγόρευεν εἰς αὐτόν ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς Ῥωσικῆς ὑπηρεσίας. Διέκρινε, μὲ τὴν συνήθη του ὀξυδέρκειαν, ὅτι ἄλλα ὤφειλεν ὡς ἑλληὴν, καὶ ἄλλα ὡς ὑπουργὸς τῆς Ῥωσσίας. Τὰ δύο ταῦτα καθήκοντα ἀπέβανιν ἀσυμβίβαστα εἰς ψυχὴν, ὡς τὴν ἰδικὴν του, καὶ ἡ ἐκλογὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι εἰς αὐτόν ἀμφίβολος. Ἡ θέσις του, βεβαίως, ἦτο κρίσιμος· ὤφειλεν, ἀνευ δισταγμοῦ, νὰ θυσιάσῃ τὴν δόξαν του καὶ τὸ μέλλον του εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του, καὶ νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν θυσίαν παντός προσωπικοῦ συμφέροντος διὰ νὰ σώσῃ ὅ,τι θεωρεῖ ἀνώτερον πάσης ἄλλης ἐπιθυμίας, καὶ πάσης ἀναπαύσεως.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1822, συνῆλθεν ἡ ἐν Βερόνῃ συνδιάσκεψις τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν διπλωματῶν. Ὀλίγας ἡμέρας, πρὸ τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην μεταβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ὁ Καποδίστριας ἐζήτησεν ἄδειαν ἀπουσίας ἀπεριόριστον, καὶ μετέβη εἰς τὴν Γενεύην, τῆς ὁποίας ἦτον ἤδη πολίτης, καὶ ὅπου περιεστοιχίζετο ὑπὸ πολλῶν φίλων, καὶ πολλῶν συγγενῶς θαυμαστῶν.

Δύω μῆνας, προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπεριόριστον ἄδειαν, ἀφοῦ ἐπέισθη ὀριστικῶς περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν πολιτικῶν φρονημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὐρέθη εἰς ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐνθα ὁ αὐτοκράτωρ ἐγνωστοποίησε τὴν μέλλουσαν πορείαν, ἣν τῷ ὑπηγόρευον αἱ περιστάσεις. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην, στραφεὶς πρὸς τὸν Καποδίστριαν

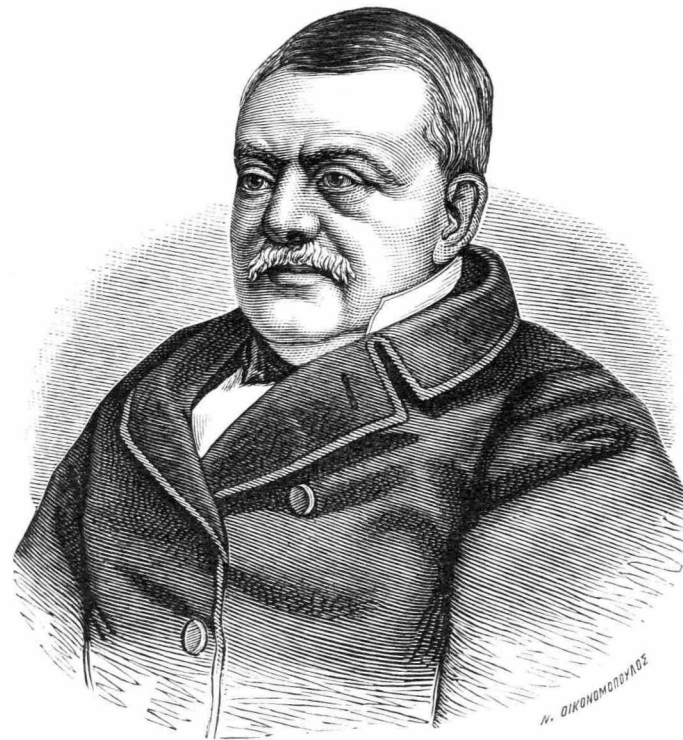
ἀνέθετο αὐτῷ τὴν σύνταξιν ὑπομνήματος περὶ τῆς νέας πολιτικῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Καποδίστριας οὐδεμίαν ἔφευγεν ἀντίρρησην, ἀλλ' ἐξερχομένων τῶν ὑπουργῶν ἐκ τοῦ συμβουλίου, ἀπηνυθύνθη πρὸς ἓνα ἐξ αὐτῶν, λέγων : Ἡ Ὑμετέρα ἐξοχότης θὰ εὐαρεστηθῆ νὰ μὲ ἀναπληρώσῃ εἰς τὴν ἐργασίαν, περὶ ἧς μ' ἔκαμε λόγον ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ ὑπουργὸς ἐκεῖνος ἀκούσας ταῦτα ἐξεπλάγη, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐξηκολούθησε λέγων : Θέλω ἐξηγήσαι πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τοὺς λόγους τοὺς ὑπαγορευομένους με τὴν ἀποποίησιν ταύτην· καὶ παραχρῆμα ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἀκρόασιν ἰδιαιτέραν. Οὗτος ἠκροάσθη αὐτόν ἐπὶ τὸν ὥραν λαλοῦντα, χωρὶς νὰ τὸν διακόψῃ. Ὡμίλησε δὲ μετὰ τοσαύτης παρρησίας ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἐκθαμβος, καὶ, ἐγερθεὶς, εἶπεν αὐτῷ. « Ἄν ἦμην Καποδίστριας, ἦθελα ἴσως ἀπαφασίσει, ὡς σὺ ἀπεφάσιζες περὶ σεαυτοῦ, ἀλλ' ὡς αὐτοκράτωρ, καὶ σὺ θὰ ἀπεφάσιζες νὰ βადίσης τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὀφείλω νὰ προτιμήσω. » Ἐντοσοῦτῳ, μὴ παύσης νὰ παρευρίσκεσαι εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια, ἐνασχολήθητι δὲ εἰς τὰς ἤδη ἀρχαμένας ὑποθέσεις, καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ζητήσω ἀπὸ σὲ πράγματα ἀπᾶλλον εἰς τὰς πεποιθήσεις σου. Καὶ πράγματι, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δύο μῆνας παρευρισκόμενος εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια, μετὰ τὴν περαιοῖσιν δὲ τῶν ἤδη ἀρχαμένων ἐργασιῶν, χωρὶς ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὴν διεξαγωγὴν νέων, ἐπανελάβε τὴν αἴτησιν αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπὸ τῆς Ῥωσικῆς ὑπηρεσίας ὀριστικῆς παραιτήσεώς του, καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Γενεύην μεταβάσεώς του. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήνεσε, καὶ ἐναγκαλιζόμενος αὐτόν, τοῦ εἶπε : Ἀγαπητέ μου κόμη, ἡ ὑπόληψίς μου θὰ σὲ συνοδεύσῃ καὶ μακρὰν τῆς Ῥωσικῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ τὴν παραίτησίν σου. Ἐνεκα τῆς θελήσεως ταύτης τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Καποδίστριας, κατὰ τὰ τέσσαρα ἔτη τῆς εἰς Γενεύην διημερεύσεώς του, ἐτήρησεν, ἐν Πετροῦπόλει, τὸ παλάτιον, εἰς ὃ κατώκει, ὑπουργὸς ὢν. Καθ' ὅλον τὸ τετραετές αὐτὸ διάστημα, δὲν ἐνησχολήθη εἰς ἄλλο τι παρὰ εἰς πᾶν ὅ,τι συντελεστικὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ καταφυγοῦσῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων αὐτῶν. Πῶποτε δὲ δὲν ἐπειράθη, ἐν τῷ διαστήματι αὐτῷ, νὰ προσεγγίσῃ καὶ πάλιν τὸν αὐτοκράτορα, καὶ, μ' ὅλην τὴν πρὸς αὐτόν εὐκρινῆ ἀφοσίωσίν του, δὲν τοῦ ἔγραψεν οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιστολήν, παρὰ μόνον τὰς συνήθεις συγχαρητηρίους ἐπιστολάς, ἐν κειρῶ τῶν ἐορτῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἦτο δὲ ἀδύνατον Ῥώσος ὑπάλληλος νὰ διαβῆ τῆς Γενεύης, χωρὶς νὰ τὸν ἐπισκερθῆ, ὡς ἂν ἦτο ἀκόμη ἐν ἐνεργείᾳ ὑπουργός. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνῶ εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἀμαξάν, διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Κρι-

μαίαν, παρήγγειλε στενόν τινα φίλον τοῦ Καποδιστρίου νὰ τοῦ γράψῃ ὅτι, παρά ποτε ἄλλοτε, ἐτίμα αὐτόν, τότε, διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετάς.

Ἐν Γενεύῃ ἐνησχολήθη εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπῃν προσφύγων ἐλλήνων, καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν πολλῶν ἐκ τῶν τέκνων αὐτῶν, συστήσας καὶ σχολὴν ἐλληνικὴν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν μακαρίτου Ῥαδινού, γυμνασιάρχου χρηματίσαντος. Ἡ περιουσία του δὲν ἦτο μεγάλη, καὶ ὅμως ἰκανὸν μέρος αὐτῆς ἐδᾶπάνησε εἰς τὰ θεοφιλῆ ταῦτα ἔργα. Οὕτω διήνησε τὸν βίον ἐν Ἐλβετίᾳ, ἀπὸ τοῦ 1823 μέχρι τοῦ 1826, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος προώρως καὶ ἀπροσδοκῆτως ἀπεβίωσε.

Ἄλλ' ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἤδη διαπράξει θαύματα, κατὰ τὰ τρία μάλιστα πρώτα αὐτῆς ἔτη, καὶ ὁ Καποδίστριας, βλέπων ἔτι μᾶλλον παροξυνομένην τὴν κατὰ τῆς Ῥωσσίας δυσπιστίαν τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν μυστικοσυμβουλιῶν, τὰ δὲ πράγματα προβαίνοντα εἰς τὴν κατὰ τῆς Τουρκίας ῥῆξιν, ἀπεφάσισε, μονάζων ἐν τῇ Ἐλβετίᾳ νὰ διακόψῃ πᾶσαν σχέσιν, ἰδιωτικὴν τε καὶ δημοσίαν, δυναμένην νὰ δώσῃ ὀπωσδήποτε, ἀφορμὴν, εἰς νέας παρεξήγησεις. Ἐκεῖ λοιπὸν ἐπερίμενε νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν αἱ περιστάσεις πότε ἔπρεπε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἐκούσιον ἐξορίαν του.

Γνωστὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων δυστυχημάτων καὶ τῶν μετεώρων ἐλπίδων τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1824 μέχρι τοῦ 1828. Ἡ περὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἐπινοηθεῖσα αἴτησις, ἐπινόημα ὑψίστης πολιτικῆς συνέσεως, τὰ δύο ἀγγλικά δάνεια, ἡ ἀποβίβασις τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτῆς τῆς ἰδίᾳς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἀπελπιστικὴ πανστρατιὰ κατὰ τοῦ Ἰβραίμῃ, ἡ τοῦ Κιουταλή εἰσβολή, ἡ ὑποταγὴ ἀπάσης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς τοὺς ὀθωμανούς, ἡ ἡρωικὴ ἐξοδος τῶν ἐν Μεσολογγίῳ πολιορκουμένων, καὶ ἡ πτώσις τοῦ ἐνδόξου τούτου προμαχῶνος τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη αὐταπάρνησις καὶ στρατηγικὴ ἰκανότης, ἀρεταὶ σώσασαι τὴν ἐλληνικὴν ἐλευθερίαν, ἡ ἀνάρρησις εἰς τὸν Ῥωσσικὸν θρόνον τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ἡ κοσμοπολιτικὴ φιλάνθρωπία τοῦ Κάνιγκος, αἱ ζήλοτυπίαί τῆς Ἀγγλίας, ὁ ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἡ συνθήκη τῆς 6 Ἰουλίου, ἡ ἐν Τροιζίνι ἐθνικὴ συνέλευσις καὶ ἡ ἐν αὐτῇ πραγματοποιηθεῖσα ἐθνικὴ σύμπνοια, ἡ ἐκλογὴ τοῦ Καποδιστρίου, ὡς Κυβερνήτου, ἡ πεισμονὴ τῆς Τουρκίας νὰ μὴ ἐνδώσῃ εἰς οὐδέναν συμβιβασμὸν πρὸς καθησύχασιν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ κυρίως τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, ἡ ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφή τοῦ ὀθωμανικοῦ καὶ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἐκτελεσθεῖσα ὑπ'

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

αὐτῆς τῆς ἰδίας Εὐρώπης, καὶ ἐπὶ τέλους, ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅλα ταῦτα, τὰ μεγαλοπρεπέστατα θαύματα τῆς Θείας Προνοίας, συνετέλεσαν ὅπως ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καθ' ὃ τὸ πολυδάκρυ καὶ πολυστένηκτον ἐκεῖνο δρᾶμα, τὸ κκλούμενον ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, διέψευσε τὸ περιλάλητον ἱστορικοῦ τινος ἀπόφθεγμα, τὸ ἀπεφαινόμενον ὅτι, ἔθνος, δοῦλον διατελέσκει πέραν τοῦ αἰῶνος, δὲν δύναται ν' ἀναγεννηθῆ, ἀπόφθεγμα ἀπάνθρωπον καὶ ἀποτρόπαιον, τοῦ ὁποίου καὶ σήμερον γίνεται ὑβριστικὴ κατὰ τοῦ ἔθνους χρῆσις ἀπὸ τὰ ἀχρεῖα στόματα πολιτικῶν τινων κοθόρων, θελότων, μὲ τὴν καταδίκην τοῦ ἔθνους, νὰ δικαιολογήσωσι τὰς ἐκυτῶν ἀμαρτίας. Καὶ ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀμαρτίας, σφάλλομεν, ἀντὶ νὰ λέγωμεν ὅτι αἱ ἀμαρτίαι τῶν τοιούτων πολιτικῶν κοθόρων παιδεύουσιν ἀδίκως τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα!

Οὕτω συνετελέσθη ὅ,τι οὐδεὶς, πρὸς τοῦ 1821, ἤτο δυνατόν νὰ πιστεύσῃ! «Τόλμησον καὶ καρτέρισον», ἰδοὺ τὸ μέγα μυστήριον τῶν μεγάλων ἀγῶνων. Ἐνίκησαμεν, καὶ εὐλογοῦμεν, διὰ τοῦτο, τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ! Ἀλλά, καὶ ἂν ἠθέλωμεν ἠττηθῆ, ἡ ἀνθρωπότης δὲν θὰ μᾶς ἐλυσμόνει πώποτε, ἡμεῖς δὲ θὰ ἐχαίραμεν πάντοτε, ἀποθαυμάζοντες τὴν ὠραιότητα τοῦ αἵματος τῶν τυράννων μᾶς ἐπὶ τοῦ ξίφους τῆς ἐλευθερίας, ἄλλοι δὲ λαοί, δοῦλοι, θὰ ἐφθόουν, διὰ παντός, τὸ ἐνδοξόν καὶ ἀθάνατον ἡμῶν μαρτυρολόγιον!

Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ὁ Καποδίστριας μετέβη εἰς Πετρούπολιν ὅπως πενήθησῃ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν ὁποῖον δικαίως ἐθεώρει μέγαν εὐεργέτην του, συγχρόνως δὲ καὶ ὅπως συγχαρῆ τὸν Νικόλαον, διὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησίν του. Ἀμφότερα τὰ καθήκοντα ταῦτα ἐξεπλήρωσεν, ἅμα ἀφιχθεὶς, ἔλαβε δὲ περιποιήσεις ἐξαιρέτους ὑπὸ τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Καθ' ὁδόν, μεταβαινὼν εἰς Πετρούπολιν, ἔμαθε τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζίνι συνελεύσεως ἐκλογῆν του, ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν ὀριστικὴν παραιτήσιν του ἀπὸ τῆς ῥωσσιακῆς υπηρεσίας, δικαιολογηθεὶς ὅτι ὀφείλει νὰ προσφέρῃ ἐκυτὸν ὀλοκαύτωμα εἰς τὴν πατρίδα του, ἐσυναγόρησε παρὰ τῷ Νικολάῳ ὑπὲρ αὐτῆς, ἐπικαλεσθεὶς θερμοῖς δακρύοις, τὴν φιλικανθρωπίαν του, ἠρνήθη τὴν προσφερομένην αὐτῷ ἐτήσιαν σύνταξιν ἐκ φράγκων ἐζήκοντα χιλιάδων, διὰ τὰς μεγάλας υπηρεσίας του πρὸς τε τὸ κράτος καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, εὐχαριστήσας τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ πρόνοιαν, καὶ δικαιολογήσας τὴν ἀποποίησίν του. Ἡ μέλλουσα θεοὶς του, εἶπε, μὲ ὑποχρεοῦ νὰ τηρήσω, ἀπέναντι τοῦ κόσμου, πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1827 ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ῥωσσιακῆς πρωτευούσης καὶ κατευθύνθη εἰς Βερολίνον, ὅπου ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐπαύλει του

διαμένοντα σενώτατον αὐτοῦ φίλον Σπῆν τὴν ἐφεξῆς ὥραϊν ἐπιστολὴν.

« Ἐ μὲσω ἐνδεΐας φοβερῆς καὶ συμφορῶν ἀναριθμητῶν, ἐν μέσῳ λαοῦ πεινῶντος καὶ ὑπὸ τῆς καθοδαιμονίας μαστιζομένου, ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς δὲ ρομφαίας ἀπειλομένου, μέχρι τελείας καταστροφῆς, καὶ ἀπηλπισμένου νὰ εὕρῃ τὴν δέουσαν βοήθειαν ὅπως ὀδηγηθῆ εἰς τὸ πέρας τῶν ἀγῶνων του, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὁμως πᾶσα γενναία ψυχὴ ὀθ' αἰσθάνεται αἰωνίως συμπάθειαν βαθυτάτην, ὡς μὴ παύσαντος ἢ ὡποτε νὰ ἐμπνέῃ ζωηρότατον συμφέρον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς συγκαταλαμβανόμενους ἐκ τῶν ἱερῶν ὀνομάτων τῆς θρησκείας, τῆς πατριδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἔργον μου, βεβαίως, θὰ ἦναι δυσχερέστατον. Ἄν δὲ τοιμῶ ν' ἀποπειραθῶ τὴν ἐκτέλεσίν του, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν ἐμῶν καθηκόντων, ἐκ τῆς σταθερᾶς θελήσεως τοῦ νὰ ἐκπληρώσω αὐτὰ, καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος προσέτι ὅτι ὁ Θεός, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ εὐσπλαγγίᾳ του, καὶ οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς, ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτῶν κλοκαρχίᾳ, δὲν ὀθ' μὲ ἀφήσωσιν ἐγκατακλειμμένον.

Ὁ εἰς τὸν Καποδίστριαν ἀφωσιωμένος καὶ εὐγνώμων Στούρτζας, ὁ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ προτάξας εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν, τὸ 1839, ἀλληλογραφίαν του, βεβαίως πρᾶγμα ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Βεβαίως ὅτι ἡ περὶ προσκλήσεως τοῦ Καποδιστριαίου, ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ιδέα ἦλθε, κατὰ πρῶτον, εἰς τὴν διάνοιν τοῦ Καρυσιακοῦ, καὶ ὅτι τοῦ ἔγραψεν, ἰκετεύων αὐτὸν νὰ ἔλθῃ, τὸ ταχύτερον, εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, χωρὶς δὲ νὰ περιμείνῃ ἀπάντησιν, συνεννοήθη μετὰ τοῦ Κολοκοτρῶνη περὶ τούτου, καὶ οὕτω κατορθώθη ἢ ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζίνι συνελούσεως ἐκλογῆ αὐτοῦ. Διὰ τὴν γράψην τοῦτο ὁ Στούρτζας, τοσοῦτο βεβαιωτικῶς, θὰ εἶπῃ ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Καρυσιακοῦ καὶ Κύριος οἶδε πόσας ἄλλας ἐπισήμους ἐπιστολάς, ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς. Αὐτηρότατον εἶναι ὅτι, μὴ ὅλας τὰς γενόμενας παρ' ἐμοῦ ἐρεῦνας, δὲν ἠδυνήθην εἰσέτι νὰ πληροφορηθῶ τὴν τύχην ἣν ἔλαβε τὸ ἀρχεῖον τοῦ Κυβερνήτου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἄλλ' ἀφοῦ περιεσώθησαν αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐπιστολαί, βεβαίως θὰ περιεσώθησαν καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ ἔγγραφα. Ἄλλὰ ποῦ εὕρισκονται!

Ἐκ τοῦ Βερολίνου μετέβη εἰς τὸ Λονδίνον, εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γενεύην καὶ τὸν Ἀγκῶνα. Ἡ εἰς τὸ Λονδίνον καὶ τοὺς Παρισίους μετὰβασίς του ἐσκύπει νὰ εἶδῃ τοὺς δυνάμειους νὰ γίνωσιν ὠφελίμοι εἰς τὰ τόσα περὶ Ἑλλάδος ἐκκενμη τότε ζητήματα καὶ εἰς τὰς μᾶλλον καταπειγούσας αὐτῆς ἀνάγκας. Ἐν τοσοῦτῳ, εἶχε λάβει τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Τροιζίνι συνελούσεως, δι' οὗ ἐξελέγη Κυβερνήτης, καὶ ἐκ Λονδίνου ἔγραψεν εἰς ἀπάντησιν τὰ ἐφεξῆς δύο ἔγγραφα, τὸ μὲν πρὸς τὴν Ἑθνικὴν συνέλευσιν, τὸ δὲ πρὸς τὴν ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

Ἐν Λονδίῳ, τὴν 14]26 Αὐγούστου 1827.

Κύριε!

Ἐνῶ ἡτοιμαζόμεν ν' ἀναχωρήσω ἐκ τῆς ῥωσικῆς πρωτεύουσας, ἔλαβον, διὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου, τὴν διακοίνωσιν τῆς Ὑμετέρης ἐξοχότητος καὶ τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους, δι' ἧς μ' ἐγνωστοποιήθησαν δύο ψήφισματα, τὸ μὲν περὶ τῆς ἐκλογῆς ἐμοῦ, ὡς προέδρου τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ περὶ τῆς διδομένης εἰς ἐμὲ πληρεξουσιότητος ὅπως διαπραγματευθῶ ἑθνικὸν δάνειον.

Ἀπὸ τοῦ Μαΐου, ἅμα ἀφίχθην εἰς Πετροῦπολιν, ἐφημερίδες καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαὶ μ' ἔκαμαν γνωστὴν τὴν τοσοῦτο κολακευτικὴν καὶ τοσοῦτο ἐπίσημον διαβεβαίωσιν τῆς ἑθνικῆς πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνης.

Δὲν θέλω κάμει λόγον πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα καὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους ὑμῶν, οὔτε περὶ τῶν αἰσθημάτων ἐξ ὧν ἐμπνέομαι, ὑπ' ὄψιν ἔχων τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ψήφισματα, οὔτε περὶ τῶν εὐχῶν ἃς ἀπευθύω πρὸς τὸν Ὑψιστον ὅπως ἐπιδαψιλεύσῃ καὶ πρὸς Ὑμᾶς, καὶ πρὸς ἐμὲ ἐπίσης, τὴν δύναμιν, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τῶν μακρῶν καὶ αἰματοφύρτων θυσιῶν, εἰς ἃς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπεβλήθη, καὶ ὑποβάλλεται ἤδη, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεώς του.

Θέλω λοιπὸν περιορισθῆ, σήμερον, νὰ Σᾶς δώσω λόγον τῶν μέχρι τοῦδε μικρῶν μου προσπαθειῶν, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ μέτρον τῆς εἰς τὸ μέλλον πλήρους ἀφοσιώσεώς μου.

Πληροφορηθεὶς τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὰς χρηματικὰς δυσχερείας τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, καὶ τὴν θλιβερὰν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν εὗρέθη αὕτη ὅπως ζητήσῃ τὴν συναμολόγησιν δανείου, ἐν Ἐπτανήσῳ, ἱκανοῦ μόνον διὰ τινὰς ἡμέρας, ἔσπευσα, ἀντὶ πάσης ἀπάντησεως, ν' ἀποστείλω πρὸς τὸν ἀδελφόν μου μέγρος τῆς μετριωτάτης περιουσίας μου, καὶ τὸν παρήγγειλα νὰ λάβῃ μετοχὴν εἰς τὸ δάνειον αὐτό, ἂν τῷ ὄντι ἐγένετο, ἄλλως, νὰ καταθέσῃ, εἰς τὰς χεῖρας τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, δύο χιλιάδας λίρας στερλίνας. Συγχρόνως κατέφυγα πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πλουσίους ὁμογενεῖς παρακαλέσας αὐτοὺς ν' ἀκολουθήσασιν τὸ παράδειγμα τοῦτο, καὶ συντρέξωσι καὶ αὐτοὶ τὸ κατὰ δύναμιν.

Ἡ προσπάθειά μου αὕτη ἐπέτυχε, καὶ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις θὰ εὐκολυνθῆ οὕτω, ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρὸς θεαπαίαν τῶν μᾶλλον καταπειγούσων ἀναγκῶν. Εἶπον ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι ἐλπίζω, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνέσεως ὑμῶν, τὸ ἡμέτερον ἔθνος νὰ λάβῃ ταχέως ἄλλην τινὰ ἰσχυροτέραν βοήθειαν.

«Κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἡ βοήθεια αὐτή, διὰ τὴν κατασταθῆ ζωτική, δέον νὰ ἔχη διπλοῦν σκοπόν. Δέον νὰ ἐξάξη τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς ὀλεθρίας ἀπομονώσεώς της, καὶ προσέτι νὰ θέσῃ αὐτὴν εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Δέον ἢ ισχυροτέρα αὐτῇ βοήθεια νὰ προμηθεύσῃ εἰς αὐτὴν τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ὑπερασπίσεως, μέχρις οὗτου ἢ κυβερνήσεις δυνήθῃ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰξιν τινα ἐν τῇ διοικήσει τοῦ ἔθνους, καὶ εὑρεθῇ τοῦτο εἰς κατάστασιν νὰ ἐπαρκῇ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς ἀνάγκας του.

«Διὰ τοῦτο, ἐξαιρητικῶς ἐπεμελήθη τὰ μέγιστα ταῦτα συμφέροντα, καὶ θὰ ἐξακολουθήσω, ἐπιμελούμενος αὐτά. Ἐνεκα δὲ τούτου, προτοῦ ἀφίχθῶ αὐτόθι, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ διέλθω καὶ ἐκ Παρισίων.

«Ἄν ἡ Θεία Πρόνοια εὐλογήσῃ, καὶ εἰς τὸ μέλλον, τὰς προσπάθειάς μου, τολμῶ νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ δυνήθῃ νὰ Σῶσιν καὶ ἐξοσίουσιν τινὰ, τὸ δὲ ἔθνος πιστεύω, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῇ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ζητήσω, ὅπως κανονισθῶσιν, ἐν τῇ νομίμῳ ἐνασχόησιν τῶν προταθέντων μοι σπουδαιωτάτων καθηκόντων, ὅλα τὰ ἀναγκαῖα συνδιαλλακτικὰ μέτρα μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν αὐτῶν, αἵτινες θὰ παρέμβωσι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας.

«Οὐδὲ στιγμὴ μία θ' ἀφήσω νὰ παρέλθῃ ἀπραγματοῦς. Ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἡμπορεῖ ν' ἀποφασισθῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος τὸ μέγα ζήτημα τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου. Τί θὰ γίνῃ, μόνος ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει. Ἄλλ' ἄς μὴν ἀποκρούσωμεν, κύριοι, ὅτι ἀπὸ ὑμῶν ἐξαρτᾶται νὰ ἔλθωσιν αἱ περιστάσεις εὐνοϊκαὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· καὶ θὰ ἔλθωσιν (ἐστὶ βεβαίως περὶ τούτου), ἂν, ἀκλόνητοι μένοντες ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων ἀρχῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν Θρησκείας ἐργασθῆτε, ἐν συμπονοῖα, καὶ ἐν ἀγαθοπιστίᾳ, εἰς τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, οἱ μὲν ἐξ ὑμῶν φέροντες τὰ ὅπλα, ὅχι μόνον μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀνδρείας, ἀλλὰ καὶ μετὰ αὐστηρᾶς πειθαρχίας εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων σας, οἱ δὲ διοικούντες τὸν τόπον ὑπὲρ τοῦ τόπου, καὶ ὅχι ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν δεῖναι προσώπων ἢ ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν δεῖναι συμφερόντων.

«Ἐνταῦθα, κύριοι, παύω τὸν λόγον, ἀφίνας εἰς τὴν ὑμετέραν σύνεσιν καὶ εἰς τὴν φιλοπατριάν σας τὴν φροντίδα τοῦ νὰ καταμετρήσῃτε τὴν μεγίστην εὐθύνην τὴν βεβύλουσιν τὰς ὑμετέρας κεφαλὰς. Θεωρῶ δὲ τιμὴν τὴν νὰ συμμερισθῶ μαζί σας τὴν εὐθύνην ταύτην, ἀλλὰ δὲν διστάζω παντάπασιν νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἀδύνατον μοῦ εἶναι νὰ συμμερισθῶ αὐτὴν προτοῦ μὲ ἀκούσατε, καὶ προτοῦ συγκατατεθῆτε νὰ μὲ δώσατε ὅλην σας τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐμπνεύσω εἰς τὰς καρδίαι σας.

Μετὰ τῶν διαπύρων εὐχῶν μου, δέχθητε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως.»

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος-

Ἐν Λονδίῳ, τὴν 14]26 Αὐγ. 1827.

Κύριε!

«Δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπαντήσω πληρέστερον εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἡ Ὑμ. ἐξοχότης μ' ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μὲ διευθύνῃ, παρὰ μεταβιβάζων πρὸς ὑμᾶς ἀνοικτήν, τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐθνικῆς συνελύσεως σημερινὴν ἐπιστολήν μου.

«Μακρύτερας ἐξηγήσεις δὲν θὰ προήγαγον ἐπὶ τὰ πρόσω τὸ ἔργον ὑπὲρ τῆς τελέσεως τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ ὅλον τὸν χρόνον μας καὶ ὅλας τὰς προσπάθειάς μας.

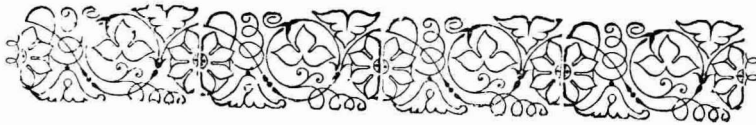
«Ἄς ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τοῦ ἐνδύξου αὐτοῦ ἔργου. Ἄς ἐργασθῶμεν ἐν ἀγαθῇ πίστει, μετ' ἀφιλοκαρδείας, συμπνοίας καὶ συνέσεως. Ἡ κοινὴ αὐτῇ ὑποχρέωσις εἶναι ἡ πρωτίστη τῶν ἰδικῶν μας ὑποχρεώσεων, καὶ ἂν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, ἢ πατρὶς θὰ σωθῇ.

«Μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφίξίν μου, διαφυλάττομαι νὰ κάμω τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι γνωστοποιήσεις ὑψίστου συμφέροντος, συνοψίζουσας τὸ μέλλον, καὶ, κατὰ τὰς ἐλπίδας μου, τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος.»

Ἐνταῦθα, κύριοι, παύω τὸν λόγον, ἀφίνας εἰς τὴν ὑμετέραν σύνεσιν καὶ εἰς τὴν φιλοπατριάν σας τὴν φροντίδα τοῦ νὰ καταμετρήσῃτε τὴν μεγίστην εὐθύνην τὴν βεβύλουσιν τὰς ὑμετέρας κεφαλὰς. Θεωρῶ δὲ τιμὴν τὴν νὰ συμμερισθῶ μαζί σας τὴν εὐθύνην ταύτην, ἀλλὰ δὲν διστάζω παντάπασιν νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἀδύνατον μοῦ εἶναι νὰ συμμερισθῶ αὐτὴν προτοῦ μὲ ἀκούσατε, καὶ προτοῦ συγκατατεθῆτε νὰ μὲ δώσατε ὅλην σας τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐμπνεύσω εἰς τὰς καρδίαι σας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Νοεμβρίου 1824.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

X

Τοιούτου ἐξόχου πατρός υἱός ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ περιφανέστατον πρόσωπον ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐθνικῇ ἱστορίᾳ.

Ἀνετράφη ὑπὸ τὰς μεγάλας ἐμπνεύσεις καὶ ἀρετὰς τοῦ μεγάλου πατρὸς του.

Ὁ φιλόμουσος πατὴρ νηπιόθεν παρέδωκε τὸν υἱὸν εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν. Εἰς τῶν διαπρεπεστέρων τότε λογίων, ὁ Παναγιώτης Παλαμᾶς, ὅστις ἦτο καὶ τοῦ πατρὸς του ὁ διδάσκαλος, ἐδίδαξε τὸν παῖδα τὰ πρώτα γράμματα.

Ἐκτοτε διέλαμπεν ὁ μέγας νοῦς τοῦ Σπυρίδωνος καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἀντικείμενον ἐξόχου τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ παρὰ τοῖς συμπολίταις καὶ συνομήλιξιν αὐτοῦ. Παιδίον ἐτι ἡγάπα ἐμμανῶς τὴν ῥητορικὴν καὶ πολλάκις ἐνεφανίζετο καὶ ἐξεφώνει λόγους δημοσίᾳ, ῥήτωρ αὐτοσχέδιος καὶ εὐγλωττος. Τὰ μικρὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ῥητορικὰ δοκίμια, προοιώνιζον τὸν κατόπιν ἐξόχον καὶ μεγαλόνονον τοῦ Ἔθνους ῥήτορα, ὃν ἐθαύμαζαν δύο περίπου παραδραμοῦσαγενεαί.

Τόση δὲ ἦτο ἡ φιλομουσία αὐτοῦ καὶ ὁ πρὸς τὰ γράμματα ὄργασμός, ὥστε νεώτατος ἐτι ἐξέμαθεν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ ἐν Πάτραις ἄριστα τὴν Ἑλληνικὴν, Ἰταλικὴν, Γαλλικὴν καὶ Ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Ἀπὸ τῶν νεαρῶν του χρόνων ἀνέπτυσσεν ἤδη ὁ Σπυρίδων Τρικούπης καὶ πολιτικὸν νοῦν.

Σπουδάζων ἐν Πάτραις ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ προξενείου καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Ἐκεῖ ἔλαβε τὸ βᾶπτισμα τοῦ δημοσίου βίου καὶ τῆς ἐξόχως Ἀγγλικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς ἀνατροφῆς. Ἐγνωρίσθη βραχυπρόθετος μετὰ πολλῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ξένων καὶ ἀνέπτυξε πολυτίμους σχέσεις μετὰ τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ λαμπρὰ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἰδίως ἱστορίας καὶ τῶν γραμμάτων, ἡ νέα αὐτοῦ πολιτικὴ ζωὴ, ἡ κατάστασις τῆς πατρίδος τότε, ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν θερμὸς καὶ ἀκράθετος ἔρως του, ἡ ἐμπνευσμένη αὐτοῦ φαντασία, ἀνεβρίπησαν ἐν αὐτῷ ποιητικὸν λαμπρὸν πῦρ καὶ πλήρης ἱερῶ ἐνθουσιασμοῦ, κρούων τὴν φιλοπατρίδα λύραν του, συνέθεσε θούρειον ἄσμα, φλογερὸν καὶ ἐνθουσιῶδες, τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο

«Ὁ καιρὸς, ἀδελφοί, τῆς ἐλευθερίας φθάνει!»

ὅπερ ἠλέκτριζε τότε καὶ ἐνεθουσίαζε τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.

Τὰς ἀρετὰς τοῦ νεαροῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, θαυμασίως διέγινωκε καὶ ἐξετίμησεν ὁ λόρδος Γκίλφορντ, γνωρίσας αὐτὸν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ τιμῆσας αὐτὸν διὰ τῆς ὑψηλῆς εὐνοίας καὶ φι-

ἐν ἐποχῇ μεγάλων ιδεῶν καὶ αἰσθημάτων, καθ' ἣν ἐκυοφορεῖτο ἡ μεγάλη τῆς Γαλλίας ἐπανάστασις, ἡ διαχύσασα εἰς τὸν κόσμον τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀδελφότητος, ἡ συντρίψασα τοὺς τυράννους τῆς γῆς ὑπὸ τὸ σφοδρὸν αὐτῆς καὶ καθημαγμένον ἄρμα, ὅτε οἱ ἄρματωλοὶ ἐλίγιζον εἰς τῆς Ἑλλάδος τὰ βουνὰ τὴν παλιγγενεσίαν αὐτῆς, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1788, εἰς τὸ τότε ἄσμημον, ὑστερον δὲ τρισέβδοζον καὶ ἱστορικὸν Μεσολόγγιον, ἐγεν-

νήθη παιδίον, ὅπερ ἔμελλε νὰ δοξάσῃ μίαν ἡμέραν τὴν πατρίδα του καὶ νὰ πληρώσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς δι' ἐξόχου λάμπσεως.

Ἦτον ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, υἱὸς πρωτότοκος περιφανοῦς τοῦ Μεσολογγίου οἰκογενείας. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης Τρικούπης, ἦν εἰς τῶν ἐξοχωτέρων προεστῶν τῆς πατρίδος του, μουσοτραφῆς, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, πρόεδρος τῶν δημογερόντων ἐπὶ τῆς Ἐπανάστασεως καὶ μετ' αὐτὴν γερουσιαστῆς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ μέλος τοῦ πολιτικοῦ τμήματος τοῦ συμβουλίου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς ἔγραψαν τὰ Ἑλληνικὰ Χρονικὰ, ἀγγέλλοντα τὸν θάνατόν του κατὰ τὸ ἔτος 1824: «Πατὴρ λαμπρᾶς οἰκογενείας, ἐνθερμος πατριώτης, ἀφιερωμένος ὅλως εἰς τὰ κοινὰ πράγματα τῆς πατρίδος, ἄοκνος εἰς τοὺς κόπους του, ἀγαπῶν πάντοτε τὰ καλὰ καὶ τιμώμενος παρὰ πάντων.»

λίας του. Προσκληθείς τοῦ περιωνύμου ἐκείνου ἀνδρὸς ὁ Σπυρίδων Τρικόπουλος μετέβη εἰς Ῥώμην καὶ ἐπορεύθη εἰς διάφορα Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Ἐνῶ δὲ ἐν αὐταῖς ἐκρατύνητο, ἀπέκτησε διὰ τοῦ Γκίλφορντ ὑψηλὰς γνώσεις παρὰ τῆ Ἀγγλικῆ ἀριστοκρατίᾳ καὶ πολλοὺς ἐπιστήμους ἀνδρας τῆς Ἀγγλίας, ἐν οἷς καὶ τὸν αἰμυνηστὸν φιλέλληνα Γεώργιον Κάνιγκ, φίλους ἀπέκτησεν. Οὕτω δὲ ἐτελειοποιεῖτο συνάμα ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῆ πολιτικῇ, ἥτις βραδύτερον ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς κολοφῶνα περιωπῆς καὶ δόξης.

✕

Ἄλλ' ἀνέτειλε διὰ τὴν πατρίδα, ὁ ἀστὴρ τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας καὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ ὄρη καὶ αἱ φάραγγες ἀντήχουν τοὺς ἱεροὺς τῆς ἐλευθερίας παιᾶνας καὶ τὰ ἀθάνατα καρυσφύλλια ἐβροντοφώνουν ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τοῦ Ἰστρου. Πνεῦμα ἐλευθερίας ἀνήγειρε τοὺς τέως δούλους ἀπὸ τοῦ τετρακαινίου ληθάργου καὶ ἐπιπτον οἱ ἥρωες καὶ οἱ μάρτυρες τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως, ἵνα ἐκ τοῦ ἀγίου αὐτῶν αἵματος ἀναγεννηθῇ ἡ Ἑλλάς.

Ἡ Εὐρώπη ὅλη συνεκινεῖτο εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς δρᾶμα τοῦ Ἀγῶνός μας καὶ οἱ εὐγενεῖς φίλοι τῆς ἀνθρωπότητος κλύδουν τὴν κυανόλευκον σημαίαν τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων.

Ὁ πλήρης πυρὸς, ζωῆς καὶ φιλοπατρίας Σπυρίδων Τρικόπουλος, ἐνεπνεύθη τότε ὑψηλὸν καὶ ἐνθουσιῶδες ποίημα, ὁ Δῆμος, ἐκδοθὲν ἐν Παρίσι καὶ μεγάλως συγκινηθῆναι τὰς καρδίας τῶν φιλελλήνων. Πόση φιλοπατρία διαλάμπει εἰς τοὺς φλογεροὺς καὶ ὑψηλοὺς τοῦτους στίχους του.

ἌΚλεφτόπουλα ! ποῦ ζώνεσθε τ' ἀδούλωτο κοντάρι !

Πόσον γλυκὸς ὁ θάνατος, ὅποιον γεννᾷ τὸ βόλι !

Τὸν θάνατον στὸν πόλεμον τιμῆ τὸν ἔχουν ὄλοι.

Γίνονται τῶν ἀγῶνων του σάλπιγγες ἢ πληγαὶ του,

Στολίζουν τὰ πολεμικὰ χεῖλ' ἢ παλληκαριάς του

Προσκυνητάρια γίνονται οἱ λόγοι του κ' οἱ τράφοι

Στὸ αἶμα τὸ μανδύλι του τὸ παλληκάρι βάρει !

Καὶ ἐν ᾧ ὁ μέγας φιλέλληνας Γκίλφορντ τὸν προώριζεν, ὡς διευθυντὴν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, κατίσχυσεν ὁ πρὸς τὴν πατρίδα θεῖος ἔρως καὶ κατήλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ὁ Σπυρίδων Τρικόπουλος δὲν ἦτο ἄνθρωπος τῶν ὅπλων, διὸ καὶ ὑπῆρέτησε τὸν ἱερὸν Ἀγῶνα διὰ τῆς μεγαλονοίας του, ἥς εἶχεν ἐπίσης ἀνάγκην ἢ Πατρίς.

Συνετέλεσεν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐν ἔτει 1822 ἐκστρατείας ὑπὸ τὸν Μαυροκορδάτον, ὃν καὶ παρηκολούθησε. Διέτρεξε δὲ πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἑπτανήσου, ἐμπνέων πανταχοῦ ἐνθουσιασμὸν ἢ θάρρος, ὡς ἄγγελος ἀπολυτρώσεως. Ὑπῆρξεν ὁ Τυρταῖος τοῦ Ἀγῶνος διὰ τῆς ῥητορείας του καὶ ὁ Νέστωρ διὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ συνέσεως καὶ ἐμβριθείας. Δὲν παρήλθε μέγα συμβᾶν χωρὶς νὰ τὸ ὑμνήσῃ διὰ τῆς φλογεράς του εὐγλωττίας, διαχύνων πανταχοῦ ζῶην, ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ ἄκραν ἀρρασίωσιν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος. Ἐξεφώνησε τὸν ἐπικηδεῖον τοῦ μεγάλου φιλέλληνος καὶ ποιητοῦ τοῦ φιλάτου αὐτοῦ Βύρωνος, ὕμνησε τὴν ἐνδοξὸν ναυμαχίαν τοῦ Καφηρέως καὶ τὴν νίκην τῆς Ἀραχώβης, λαμπρὸν εὐγλωττίας στέφανον ἐπέλεξε ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Ἀστιγγοῦ. Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ ἡ ἀνάκτησις τοῦ Μεσολογγίου τῷ ἐνεπνευσαν περιζήτους πανηγυρικοὺς. Πολύτιμον Θησαυρὸν εὐγλωττίας καὶ πατριωτισμοῦ ἀποτελοῦν ἐνὶ λόγῳ οἱ ῥητορικοὶ τοῦ Σπυρίδωνος Τρικόπουλου λόγοι.

Κατὰ τὸ 1824 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς πατρίδος του καὶ διέπρεψεν ἐπὶ ἐξόχοις πολιτικαῖς ἀρεταῖς εἰς τὴν ἐν Αἰτωλικῷ γενικὴν συνέλευσιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἀντεπροσώπευσεν ἕκτοτε, ὡς βουλευτὴς καὶ πληρεξούσιος τὸ Μεσολόγγιον εἰς τὰς Ἐθνικὰς Βουλὰς καὶ Συνελεύσεις ἐν αἷς ἀνεδείχθη ἐπιφανὴς πολιτικὸς ῥήτωρ καὶ μεγάλως ἐπέδρασεν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας διεύθυνσιν. Ὅσακις κρίσιμοις πολιτικῇ περιστάσει ἀνεφαίνετο, ὁ Σπυρ Τρικόπουλος ἦν ἐκ τῶν πρώτων ἀνδρῶν εἰς τὰ φῶτα, τὴν πείραν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν ὁποίων προσέφευγε τὸ νεαρὸν Ἔθνος καὶ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἐξωτερικὰς ὑπεθέσεις αὐτὸς πάλιν ἦτον ὁ ἀπαραίτητος μοχλὸς πρὸς διεξαγωγὴν πάσης δυσχερείας ἐθνικῆς. Ὑπῆρξε δὲ μέλος ἐπίσημον καὶ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1826 συστηθείσης δικτατορικῆς κυβερνήσεως πρὸς διοίκησιν τοῦ τότε ἀνωμαλοῦ Ἔθνους, ἥτις καίπερ ἀπορροῦσα χρημάτων καὶ ἄλλων μέσων προπαρασκευάσασεν τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκστρατείαν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἐδόξασε τὴν χώραν.

✕

Ὁ κατόπιν πολιτικὸς βίος τῆς Ἑλλάδος ἠνέωξε περιφανεστέρως δόξης σελίδας εἰς τὸν Σπυρίδωνα Τρικόπουλον.

Γνωστὴ πασίγνωστος πλέον ἦτον ἡ χεῖρα καὶ δόξα τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς, ἅπαν τὸ ἔθνος πληροῦσα. Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας μεταξὺ πάντων τῶν Ἑλλήνων αὐτὸν μόνον εἶρε τὸν ἐπιφανέστατον καὶ ἱκανώτατον, ἵνα διορίσῃ πρῶτον πρῶθυπουργὸν αὐτοῦ καὶ ὑστερον πρῶτον ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν πρὸ-

ανάπτυξιν τῶν μετὰ τῶν ἄλλων ἔθνων φιλικῶν πολιτικῶν σχέσεων τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος.

Καί μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Καποδιστριαίου ὁ Σπυρ. Τρικούπης ἐκυβέρνησε τὴν χώραν, ὡς ὑπουργὸς καὶ αὐτὸς διηύθυνε τελεσφόρως τὰς περὶ ἐκλογῆς τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν τριῶν προστατῶν δυνάμεων καὶ τῆς Βαυαρίας.

Ὁ Σπυρ. Τρικούπης ὑπῆρξε ὁ πρῶτος πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος. Τόσον ἦτο πολῦτιμος καὶ ἀπαράιτητος ὁ ἐπιφανὴς ἀνὴρ εἰς τὰ ὑπάτα ἀξιώματα τῆς χώρας.

Ἄλλ' ἦτον ἀνὴρ πολιτικὸς καὶ Ἀγγλικῶν χαρακτῆρος. Φύσει φιλελεύθερος καὶ συνταγματικῶν ἀρχῶν, δημόσιος ἀνὴρ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβιβασθῆ διαρκῶς πρὸς τὴν ἀπολιτόχρονα Βαυαροκρατίαν. Διὸ καὶ ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτῆς ἀπεστάλη πρέσβυς εἰς Λονδίνον καὶ ἐπτερήθη ἡ χώρα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ νοός καὶ πείρας μέχρι τοῦ 1843 ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

Εἰς τῶν πρωτίστων ἐργατῶν τοῦ Συνταγματικῶν ἡμῶν πολιτεύματος ἀνεδείχθη ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, πολλὰ μὲν καὶ ποθέρον ἐργασθεὶς, μεγάλως δὲ συντελέσας ἐν τῇ συνελεύσει τοῦ 1844 πρὸς μὀρφωσιν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐκτάκτου ῥητορικῆς αὐτοῦ δεινότητος, τῶν μεγάλων αὐτοῦ γνώσεων, συνέσεως καὶ πείρας καὶ τοῦ ὄγκου τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἐπιρροῆς.

Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ συντάγματος διορίσθη ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, γερουσιαστῆς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Γερουσίας.

Εἰς πάσας τὰς μεγάλας περιστάσεις καὶ μετὰ τὸ 1848 καὶ κατὰ τὰ Παρκερικὰ ὁ βασιλεὺς Ὁθων μεγάλως ἐξετίμησε τὴν μεγάλην προσωπικὴν καὶ πολιτικὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός καὶ τὰς ιδέας αὐτοῦ μεγάλως ἐξετίμα.

Μετὰ δὲ τὸ 1850, ὅτε συνεστήθησαν καὶ αὐθις αἱ προσβείαι, ὁ Σπυρ. Τρικούπης διορίσθη πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίνω, ἐνθα διετέλεσεν, ὡς τοιοῦτος, μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1861. Κατὰ τὸ πολυχρόνιον τοῦτο διάστημα πολυτίμους παρέσχεν εἰς τὸ ἔθνος ὑπηρεσίας, καὶ διὰ τὴν ἀρσιν τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ δι' αὐτὴν τὴν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου ἐξόχως ἐργασθεὶς. Μία δὲ τῶν πολυτιμωτέρων αὐτοῦ ἐργασιῶν ἦν καὶ ἡ συγγραφή Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔργον περισπούδαστον, ἐξοχον κατασχὼν θέσιν εἰς τὴν νεωτέραν φιλολογίαν καὶ ἐξυμνήσαν εὐγλώττως τὸν ἱερόν Ἀγῶνα μας.

Μετὰ δὲ τὸ 1861 ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα, προεβίβη τὴν γαλήνην τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἐπὶ τόσα μακρὰ ἔτη ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἐργασθεὶς. Κατὰ τοὺς πολιτικὸς σάλους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπέ-

κρουσε τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ πρωθυπουργίαν, συνεβούλευε δὲ πάντοτε τὸν Ὁθωνα νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸ ἔθνος πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ καθαρῶς κοινοβουλευτικὸν σύστημα πρὸς ἀποσόθισιν τῆς ἀπειλουμένης πολιτικῆς καταπίεσιδος. Ἄν αἱ γνώμαι τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ πατριώτου εἰσθηκούοντο, βεβαίως ἄλλη θὰ ἦτο σήμερον ἡ πολιτικὴ τοῦ τόπου κατάστασις.

Ἄμα τῇ μεταπολιτεύσει τοῦ 1862 ἔλαβεν ἐξοχον μέρος εἰς τὴν Β' ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὴν Συνέλευσιν. Μετὰ δὲ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀλφρέδου, ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ἐργασίας του, ὡς ἐθέωρει ὡς τὸ πατριωτικώτερον ἔργον διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος, ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ ἐζῆσεν οὕτω μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1873, ὅτε ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, μετὰ πενήντα ἐτῶν πολιτικὸν βίον, τὸ 85ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἄγων.

×

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἐν σκιαγραφίᾳ ὁ μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ ὑπηρέτησας εὐκλεῶς τὴν Πατρίδα ἐπὶ δύο σχεδὸν γενεὰς πατριωτικῶν τατα καὶ τὰ ὑπάτα τῆς πολιτείας ἀξιώματα κατασχὼν.

Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἦτον ἔκτακτος φύσις, ἀστήρ τηλαυγῆς εἰς τὸν πολιτικὸν οὐρανὸν τῆς Πατρίδος. Νοῦς στερεός, χαρακτῆρ βράχος, καρδία εὐγενῆς καὶ πλήρης μεγάλων ὀνείρων καὶ ιδεῶν, πνεῦμα φιλόμουσον καὶ ἐμπνευσμένον, ἀνατροφή καὶ πολιτικὴ μὀρφωσις Ἀγγλικῆ, ἀνὴρ πλήρης φιλελευθέρων καὶ ὑψηλῶν φρονημάτων, πατριότης ἐξοχος, ῥήτωρ διάσημος, ἱστορικὸς ἐπιφανής, πολιτευτῆς μεγαλόνομος μέγας ἀνὴρ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄν μα κοσμεῖ πάνταν ἐπίσημον σελίδα τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, ἰδοὺ ὁ Σπυρίδων Τρικούπης.

Θέλετε νὰ τὸν γνωρίσητε καλλίτερον; Ἴδου κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἐπισήμου ἀνδρός τινὰ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δογμάτων ἐκφραστικώτατα τῶν ἐξόχων αὐτοῦ ἀρετῶν.

— Ἡ ἱερότης τῆς ὑποθέσεως, ἔλεγεν, ἡ εἰλικρίνεια τῆς συνειδητέσεως, τὸ ἄδολον τῆς ἐκφράσεως, ἰδοὺ τ' ἀποκαθιστῶντα τὸν μέγαν ῥήτορα.

— Ἡ ὑπηρεσία πρὸς τὴν Πατρίδα ἐπιβάλλει καθήκοντα καὶ οὐχὶ δικαιώματα.

— Ἡ ἐξουσία δίδεται χάριν τῆς ὑπηρεσίας τῆς Πατρίδος καὶ οὐχὶ χάριν τῆς ὠφελείας τοῦ ἀτόμου.

Καὶ ἐφαίνετο ἀνέως Βροῦτος, κρατῶν τὸν πέλεκυν τῆς ἠθικῆς, ἵνα τὸν καταφέρῃ ἀμειλίχτως κατὰ τοῦ παρὰ τὸν τῆς ἠθικῆς καθήκοντος.»

*Ενθερμος τῶν γραμμάτων ἐραστής, ἀνεδείχθη ἔξοχος φιλόλογος, ἱστορικός καὶ ρήτωρ. Ἄγνός πατριώτης, ἀνεδείχθη μέγας τοῦ ἔθνους πολιτικός καὶ δημόσιος ἀνὴρ ἐπιφανέστατος.

Τόση δὲ ἦτον ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἀξία ὥστε τὸν ἐτίμησαν διὰ τῆς φιλίας των ὁ Γκίλφορντ, ὁ Βύρων, ὁ Κάνιγγ, ὁ Πάλμερστον, πολλοὶ ἄλλοι μεγάλοι ἄνδρες τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅλοι τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐπιφανέστατοι, ὁ Κυβερνήτης, ὁ Ὅθων καὶ ὁ Γεώργιος.

Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μέγα καὶ λαμπρὸν πληροῖ ὅλην τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ ἀναγεννηθέντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ζῆ καὶ θά ζήσῃ αἰωνία, τετιμημένη καὶ ἐνδοξος εἰς τὸ Πάνθεον τῆς ἀθανασίας.

X

Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης κατέλιπε δύο τέκνα, κληρονόμους τοῦ ἐνδόξου ὀνόματος καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ τὸν Χαρίλαον καὶ τὴν Σοφίαν.

Καὶ ὁ μὲν κ. Χαρίλαος Τρικούπης (σκιαγραφίαν τοῦ ὁποίου ἐγράψαμεν εἰς τὸ παρελθὸν ἔτος) ἀντικατέστησεν ἤδη τὸν ἐνδοξὸν αὐτοῦ πατέρα εἰς τὴν πολιτικὴν περιωπὴν καὶ δόξαν. Ἐξοχος καὶ οὗτος καὶ μεγαλοεργὸς νοῦς, ἀνῆλθεν ἐπανειλημμένως εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ, εἰς ὃ καὶ νῦν διατελεῖ, διὰ μεγίστης κοινοβουλευτικῆς ἰσχύος καὶ πολιτικῆς ἐπιρροῆς. Εἶνε ὁμοίως ὡς ὁ πατὴρ του ἔξοχος πολιτικός ρήτωρ, πολυμαθὴς καὶ σταθερῶν ἀρχῶν καὶ φρονημάτων ὑψηλῶν. Ἀνεμόρρωσε διὰ νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ μεγάλων κοινωφελῶν ἔργων τὸν τόπον καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ ἑσπερέωσεν. Ἄγγλος καὶ αὐτὸς εἰς τὰς ἀρχάς του, ἀπολαύει μεγάλης τιμῆς καὶ παρὰ τῆς ξένης ἔθνεσι, καὶ εἶνε ὁ μόνος πολιτικός ἀνὴρ, εἰς ὃν μετὰ πεποιθήσεως δύναται τὸ ἔθνος ν' ἀτενίσῃ καὶ στηριχθῆ. Ὄντως ὁ υἱὸς Τρικούπης ἐδάδισεν ἐφαιμίλλως ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ μεγάλου πατρὸς του.

Ἡ δὲ Κυρία Σοφία Τρικούπη εἶνε μία τῶν περιφανεστέρων δεσποινίδων τῆς Ἑλλάδος, διακρινομένη ἐν τοῖς ὑψηλοῖς κύκλοις τῆς κοινωνίας οὐ μόνον ἐπὶ ἀθροτάτῃ καὶ εὐγενεστάτῃ ἀνατροφῇ καὶ συμπεριφορᾷ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐξόχῳ πνεύματι καὶ μορφώσει σπανία, καὶ ἀπείροις ἀρεταῖς, δι' ὧν διαλάμπει πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ ἐπιβάλλει εἰς πάντας τοὺς γνωρίζοντας αὐτὴν τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν θαυμασμὸν ἀπειρίοιστον.

Ἄριστα τέκνα ἀρίστου πατρὸς συνεχίζουσι τὴν ὑψηλὴν ἐκείνου φήμην καὶ δόξαν ἐν τῇ συγχρόνῳ γενεᾷ.

X

Ὁ ἱστορικός, ὅστις θά συγγράψῃ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς νέας Ἑλλάδος, χρυσᾶς θ' ἀφιερῶσθαι σελίδας διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ αἰοδύμου Σπυρίδωνος Τρικούπης, οὗ ἡμεῖς σήμερον ἀμυδρὰν ἐπεχειρήσαμεν σκιαγραφίαν.

Ὁ βίος τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπης συνδεόμενος ἀναποσπαστῶς μετὰ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς νέας Ἑλλάδος, ὀγκώδη θ' ἀπαρτίσῃ καὶ λαμπρὰν ἱστορίαν πρὸς διδασκαλίαν καὶ παραδειγματισμὸν τῶν μεταγενεστέρων.

Περαίνομεν δὲ τὴν σκιαγραφίαν ταύτην μὲ τὸ προοίμιον τοῦ μεγαλοπρεποῦς λόγου, ὃν ἐξεφώνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου ἀνδρός, κηδευθέντος, ὁ αἰοδύμος Ἀλέξανδρος Κουμουνοδούρος.

«Ἀποκαλύψατε τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου νεκροῦ! Εἶνε ὁ νεκρὸς ἐνὸς τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς μεγάλης γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος. Εὐλογήσατε τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία τὸν φέρει σήμερον πρὸς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων συναδέλφων του. Ὅποια ἀντίθεσις! Ἐδῶ, πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, τῆς νῦν μικρολόγου ταύτης πόλεως τῶν ζώντων, ἐγείρεται ἡ νεκρόπολις τῶν μεγάλων νεκρῶν. Ἐδῶ ἀναμνήσεις μεγάλαι! ἐκεῖ ὑπολογισμοὶ ἐγωϊστικοί. Εἰρωνία οἰκτρά! Ἄλλ' οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οἱ ἔκτακτοι καιροὶ, εἴτε οἱ μὲν γεννώσι τοὺς δὲ, εἴτε οὗτοι πλάττουσιν ἐκείνους, εἶνε φαινόμενα σπάνια, μετέωρα, τὰ ὁποία κατὰ διαστήματα ἀναφαίνονται εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Τοιαύτη εἶνε ἡ τύχη τῆς ἀνθρωπότητος!»

Νοέμβριος 1884

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΑΡΣΕΝΗΣ.

ΤΗ: ΚΥΡΙΑ: ΖΩΗ: Ε. ΒΑΛΤΑΤΖΗ:

Πλειάδος αἰθερῆς καλὸς μέσος ἵσταται ἀστὴρ,
Ἄτλαγενῶν τεκῶν ἑπταραοῦς ὁμάδος.
Πλειάδος ἀνδρομέης Ζωὴ μέση ἵσταται ἀδελφῶν,
Ἐπταχόρου γενέθλης εὐγενέων τοκεῶν.
Ἰληϊάς αἰθερῆς κοσμεῖ πόλον ἀστερέοντα,
Βύζαντος δὲ πόλις καὶ γένος ἡ χθονίη.
Ζωὴν δ' ἄμφις ἔχοντες ὁμαίμονες ἀμραγαπῶσι.
Μοῦσαι δ' αἰνοῦσιν. πᾶσιν ἀγαλλόμεναι.
Χαῖρε φίλη κόρη, καλὸν ὄνομα· τῷ δὲ κεκλήσῃ
καὶ μήτηρ ζώντων· γράμμα τὸ θεῖον ἔφη.

Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
Ὁ ἐξ Οἰκονόμων.

(Ἀνέκδοτον).

Τ ἦ α ὕ τ ἦ.

Πῶς παρήλθον αἰφνιδίως αἱ ἡμέραι τοῦ χειμῶνος
 Καὶ τοῦ Ἑαρος ὡσαύτως μὲ ταχύτητα πνοῆς.
 Ἰδοὺ πάλιν προσετέθη σήμερον καὶ νέος χρόνος
 Καὶ προσθέτει πτυχὰς νέας εἰς τὴν βίβλον τῆς ζωῆς.
 Ἄδηλον δὲ τὸ τί κρύπτει δι' ἡμᾶς ἐν ἐνδομύχοις
 Θέλει αὖθις ἀνατείλει ὁ ὀρίζων ζωηρὸς,
 Ὡστε νὰ δεχθῶμεν πάλιν ἐν μειδιάματι τῆς τύχης.
 Καὶ ὁ οὐρανὸς νὰ μείνῃ δι' ἡμᾶς πάντῃ φαιδρὸς ;
 Θέλει ἄρα γε πληρώσει τὰς χρηστάς μας προσδοκίας ;
 Ὅτ' ἡ φύσις μετ' ἀνθέων θέλει πάλιν στολισθῆ
 Καὶ τὰ δάση θ' ἀντηχῶσι μὲ ἀσμάτων μελωδίας,
 Τότε θέλω, ὦ Ζωή μου, καὶ ἐγὼ σὲ ἀσπασθῆ ;
 Θέλεις ἐπιστρέψει πάλιν εὐθυμὸς, ἀγαλλομένη,
 Εἰς τοὺς κόλπους τῶν γονέων καὶ φιλιτάτων ἀδελφῶν ;
 Ὡ ἐλπίς πλήρης θελητήρων, ὦ χαρὰ προσδοκωμένη
 Ἦτις τώρα εἶν' ἡ μόνῃ ἡδονῇ ὄλων ἡμῶν !

ΕΛΕΝΗ Μ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Ἡ 24η Μαρτίου 1884 ὑπῆρξεν ἡμέρα λυπηρὰ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Μία ἐξοχότης τῶν γραμμάτων, εἰς τῶν διαπρεπεστέρων συνεργατῶν τῆς «Ποικιλίας Στοῆς», ὁ Δημήτριος Πανταζῆς ἐξεμέτρησε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν ζωὴν, τὸ 71ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἄγων.

Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, καὶ ἰδίως ὁ λόγιος, ἐπένησεν ἀνυποκρίτως ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀξιοσεβαστοῦ τῶν Μουσῶν ἱεροφάντου καὶ αἱ κόραι τῆς Μνημοσύνης ἔχυσαν δάκρυα ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Ἡ δὲ «Ποικιλία Στοῆς», ἣν κατέβλησεν ἡ ἀπώλεια τόσον ἐπιφανοῦς συνεργάτου, τελεῖ ἐλάχιστον φρόνησιν εἰς τὴν μεγάτιμον μνήμην του, κοσμοῦσα τὰς σελίδας αὐτῆς διὰ τῆς εἰκόνης του καὶ χαράσσουσα τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς.

X

Ὁ βίος τοῦ Δημήτριου Πανταζῆ εἶνε σχεδὸν ἀποκλει-

στικῶς πνευματικὸς βίος. Συνδέεται μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν γραμμάτων τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Ἐπὶ πεντήκοντα ὄλα ἔτη εἰργάσθη τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν τῶν γραμμάτων καὶ χάριν τῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως τὸ ἔκτακτον καὶ ἀκαταπόνητον πνεῦμα του.

Πολυγράφος ἐκ τῶν σπανίων συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε πάμπολλα διδακτικὰ καὶ φιλολογικὰ ἐν γένει συγγράμματα, ἐπὶ 28 ὀλόκληρα ἔτη συνέγραψε καὶ ἐξέδιδε τὸ ἐξάισιον εἰς τὸ εἶδός του φιλολογικὸν περιοδικὸν Ἐφημερίδα τῶν Φιλομαθῶν, ἐξεφώνησεν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ὥραιους καὶ ἐμβροθεῖς λόγους, ἐδημοσίευσεν περὶ τὰς 150 φιλολογικὰς διατριβὰς, ἐδίδαξε τὴν νεολαίαν ἐπὶ 18 ἔτη καὶ ἐπὶ 32 ἄλλα ὑπηρετήσας τὴν πατρίδα, ὡς δημόσιος ὑπάλληλος καὶ ἰδίως, ὡς τμηματάρχης τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ οἰκίῳ Ὑπουργείῳ.

Πόσοι ἄρα γε ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων δύνανται νὰ καυχήθωσιν, ὅτι ὑπηρετήσαν οὕτω τὴν πατρίδα καὶ ὑπὲρ τῆς νέας αὐτῆς φιλολογίας τοσοῦτον ἠγωνίσθησαν καὶ πολλοὺς κλάδους αὐτῆς ἐξαιρέτως ἐκαλλιέργησαν ;

Ὁ Δημήτριος Πανταζῆς ἦτο διακεκριμένος λόγιος, διδάσκαλος, λογιγράφος ἀμίμητος, ἀρχαιολόγος, θεολόγος, δημοσιογράφος, ρήτωρ καὶ ἀνώτερος τοῦ Κράτους λειτουργός.

Τὸ ἀγλάν, πλούσιον καὶ χαριέστατον πνεῦμα αὐτοῦ ἀκτινοβολεῖ εἰς ὄλα τὰ ἔργα του, ὡς ἠκτινοβολεῖ τῆς εὐρυΐας ἡ λαμπριδῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του μέχρῃ ἐσχάτης πνοῆς. Ἐρασιμωτάτα ἰδιορρυθμικὰ ἐκάλλυεν θρυμακτικῶς ὄλα τὰ προϊόντα τοῦ καλῆμου του, τὰ ἀπλήτως πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀναγινωσκόμενα. Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ οὐδέποτε ἐγήρατε καὶ ἐν ᾧ τὸ σῶμα κατεβάλλετο ὑπὸ τὸ μοιραῖον γῆρας, τὸ πνεῦμα του εἶχε τὴν χάριν, τὴν γοργότητα, τὴν φαιδρότητα καὶ τὸ πῦρ τῶν δεκαοκτῶ ἔτων. Σπανία ἀντίθεσις τοῦ ἐξῶ πρὸς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, τῆς ὁποίας μοναδικὸν σχεδὸν παράδειγμα ἦτο παρ' ἡμῶν ὁ Δημήτριος Πανταζῆς. Τὸ πολὺσημον Ἀττικὸν ἄλλας ἀρθρον ἐκέκτητο ἡ γραφὴ του. Ἦτο εἶδος Λουκιανῶ. Ἀνάγνωτε τὴν μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν «Συλλογὴν Παρέργων» του διὰ νὰ συμπληρώσῃτε τὰς ἐντυπώσεις καὶ κρίσεις σας.

Ἐξαιρετὸς δὲ καλλιθετητὴς δέκρινε πάντοτε τὰς ἐμπνεύσεις καὶ ἐκλογὰς τῶν θεμάτων τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας. Ἄλλ' ἦτο θρυμακτικὸς καλλιτέχνης τοῦ λόγου καὶ εἰς πᾶν ὅτι ἔγραψεν, εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ διδῇ ἔκτακτον κάλλος ὕψους, ποικιλίας γνώσεων καὶ ἐνδιαφέροντος.

Διὰ τοῦτο ὁ κάλλημός του ἦτο ἐπιζήτητος καὶ πολύτιμος εἰς πᾶ

σαν φιλολογικὴν κίνησιν, ἰδίως δὲ εἰς τὰ περιοδικὰ συγγράμματα, ἡμερολόγια καὶ τὰς ἐφημερίδας.

×

Ἐπέθανεν ἡ Ἀττικὴ μέλισσα, ὁ γόης τῆς γραφίδος,

αὐτοῦ καὶ ἀπὸ στόματος μέλιτος γλυκίεν βέως αὐδῆ»,

καὶ ἀφῆκε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ κενόν, ὅπερ ἄδηλον πότε ἀναπληρωθήσεται.

Οἱ φίλοι τῶν γραμμάτων εἰς μάτην θ' ἀναζητήσωσι πλέον τὴν γραφίδα του.

Μόνον τὰ πολυάριθμα αὐτῆς καὶ χαριτόβρυτα ἔργα θὰ κῆνται ἐν-θύμιον ἱερὸν καὶ προσφιλὲς τῆς ἀγαπητῆς μνήμης του καὶ ταμείον πλούσιον πολυτίμων καὶ παντοίων γνώσεων διὰ τοὺς μεταγενεστέρους.

Καὶ αἱ Μοῦσαι περιλυποὶ καὶ κατηρεῖς θὰ βρῖνῶσι μὲ δάκρυα ἀγάπης καὶ τιμῆς τὸν σεμνὸν τάφον τοῦ Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Π α ν τ α ζ ῆ, ὅστις ἐπὶ πενήκοντα ὅλα ἔτη διαπύρως καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ἡγάπησεν αὐτάς.

Ὅποταν δὲ ὁ ἱστορικὸς γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας, μεταξὺ τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, διὰ τὰ ὅποια θὰ διαθέσῃ τὰ ὠραιότερα σελίδας, ἔσται ἀναντιρρήτως καὶ τὸ διαπρεπὲς ὄνομα τοῦ αἰοδύμου Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Π α ν τ α ζ ῆ.

I*

Ο ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΓΑΜΒΡΟΣ

Α'.

δοῦ ἡ χρονολογία ἀφ' ἧς ἀρχεται ἡ ὑποψηφιότης τοῦ κ. Ἰωάννου Κ. Δελφίδου. Πρὸ ὀλίγου εἰσελθὼν εἰς τὸ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας του, οὐδὲν ἄλλο συλλογίζεται εἰμὴ πῶς θὰ ἐπιτύχῃ κάλλιον ὡς ὑποψήφιος γαμβρός. Ἔχει δίκαιον. Διότι, ὡς βλέπετε, εἶναι εἰς τὴν ὠριμοτέραν ἡλικίαν, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐκλέγει τις τὴν σύμβιόν του, ἐκπληρῶν οὕτω τὸν κοινὸν τῆς φύσεως νόμον. Ἡ χάραξ του εἶναι ἀνέκφρατος καὶ ἀνυπομόνως προσ-

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ν. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

(Θεσσαλός)

ΑΝΑΠΡΕΑΣ Σ. ΚΟΥΤΟΥΒΑΣΗΣ

δοκᾷ τὴν εὐλογημένην στιγμήν, ὅτε θὰ κρατῆ ὑπὸ τὸν βραχίονά του τὴν πολυτίμον σύντροφον τῆς καρδίας του. Ὁμοιάζει μὲ τὸν πολιτικὸν ἐκεῖνον τὸν ἐν ἄκρᾳ ἀνυπομονησίᾳ ἀναμένοντα τὴν ἐκλογὴν του καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀρήτῳ ὀνειρευόμενον τὸ βραχύτιμον χαρτοφυλάκιον ὑπουργείου τινός.

Ἐποίας δυσκολίας παρουσιάζει ἡ ἀρχὴ ὁποιασδήποτε ἐπιχειρήσεως! Πρόκειται νὰ γείνη τις ἱερεύς; Ὁφείλει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀπαρνηθῆ ἀπάσαι, τὰς κοσμικὰς διασκεδάσεις, ὅλα τὰ θέλητρα τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Ἐπιχειρεῖ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα; Ἀνάγκη εἰς τὰ πρῶτα τῆς σπουδῆς του βήματα νὰ μάθῃ ὅλας τὰς σ τ ρ ε ψ ο δ ι κ ί α ς. Θέλει νὰ γείνη ἔμπορος; Θὰ σπουδάσῃ πρῶτον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὅλους τοὺς θεμιτοὺς καὶ ἀθεμίτους τρόπους τοῦ κ ε ρ δ ο σ κ ο π ε ἰ ν. Ἄπεφάσισε τέλος; νὰ νυμφευθῆ; Εἶναι ἡ δυσκολοτέρα πασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐν πρώτοις θὰ σκεφθῆ πόσῃ προῖκα πρέπει νὰ ζητήσῃ ἀναλόγως ἢ καὶ δυσανχλόγως (ἄπερ καὶ συνειθέστερον) τῆς ἀτομικῆς του ἀξίας. Κατόπιν θὰ σπουδάσῃ μετὰ προσοχῆς καὶ πλειστής ὅσης ἀκριβείας τὴν μορφήν, τὸ βλέμμα, τὴν καρδίαν, τὴν συμπεριφορὰν, τὸ βᾶδισμα, τὰς πτυχὰς τῶν ἐνδυμάτων τῆς γυναικὸς ἐκεῖνης, ἣν πρόκειται νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον. Ἴσως φανῶ λεπτολόγος καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιττολογῶν, ὡς ἀξίων καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ ὑποδέσει τοῦ ὑποδήματος νὰ δεικνύῃ ὁ γαμβρὸς φιλοσοφικὴν ἐξέτασιν. Ἄλλ' ὑπάρχουσι περιπέτεται τόσῳ ἀλλόκοτοι καὶ παράδοξοι ἐν τῷ μακρῷ βίῳ τοῦ ὄ ρ α ἰ ο υ φ ὕ λ ο υ, ὥστε δικαιοῦμεθα ἡμεῖς οἱ νεώτεροι τὰ πάντα νὰ ἀκριβολογῶμεν καὶ τὰ πάντα διὰ τοῦ μικροσκοπίου νὰ ὀρῶμεν.

Β'.

Ὁ κ. Δελφίδου ὑποψήφιος γαμβρός!

Τί ὠραία ἰδέα! Τί χαριτωμένος σύζυγος ποῦ θὰ ᾔηται! Πολὺ ὀρθὰ ἐσκέφθη, ἀφοῦ σήμερον οἱ περισσότεροὶ εἶναι ὑπὲρ τοῦ γάμου. — «Μὴ ἄγε βίον ἀγάμου, λέγει ὁ Φωκυλίδης, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἀνώνυμος. Ἄπόδος τι τῇ φύσει, παραγαγὼν ὄντα ὡς καὶ σὺ παρήχθης».

Ἄλλως τε μήπως εἶναι κανένας τοῦ δ ρ ὀ μ ο υ; Θεὸς φυλάξοι! Εἶναι νέος τῆς ἐποχῆς, κομψὸς, χαριτολόγος, φιλοπαίγμων καὶ . . . ἔχει τέλος πᾶν ὅ, τι δύναται νὰ ἀρέσῃ εἰς μίαν νέαν.

Τὸ μόνον του ἐλάττωμα εἶναι: ὅτι δὲν ἔχει πολλὰ χρήματα. Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη πάντοτε ὁ γαμβρὸς νὰ ἔχῃ μεγάλην περιουσίαν; Ὅταν ἡ νύμφη φέρῃ καλὴν προῖκα, δὲν ἀρκεῖ τοῦτο; Βεβαίως! Ἀναφωνεῖ, λογαριάζων, — ὡς βλέπετε, «τὸ φαγητὸν χωρὶς τὸν ξενόδοχον». —

Ἦν νέος, ὡς εἵπομεν, τῆς ἐποχῆς, συνάμα δὲ πεπραιοκισμένος ἐκ φύσεως καὶ διὰ πολλῆς εὐφυΐας, ἐπισταμένως ἀναλαμβάνει τὸ περι

τῆς ὑπανδρείας αὐτοῦ ζήτημα. "Ἄλλως τε δά, δὲν βιάζεται καὶ τόσω πολὺ. Ναὶ μὲν ταχέως ποθεῖ νὰ ἴδῃ εἰς τὸ πλευρόν του χαριστάτην σύζυγον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλου γινώσκει ὅτι: ἡ ταχύτης ἐν παντὶ πράγματι δὲν ἀποφέρει πάντοτε ἀγλαοὺς καρπούς». — *Chi va riano, va sano; et chi va sano, va lontano*—λέγει Ἰταλική τις παροιμία.

—30,000!! ἰδοὺ ἡ ἀμοιβή, ἣν σκοπεύει νὰ ζητήσῃ, λαμβάνων ὑπὸ τὸν βραχιονά του τὴν κόρην τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος. Τίποτε περισσώτερον τίποτε ὀλιγώτερον. "Ἄν εἶχε περιουσίαν δὲν θά ἐζήτει οὔτε λ ε π τ ὀ ν. "Ἀλλὰ προκειμένου αὐτός, μὴ ὦν εὐπορος, νὰ ἀνοίξῃ, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, σ π ἦ τ ι, ὅπερ ἀπαιτεῖ οὐχὶ μικρὰς δαπάνας, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην χρημάτων καὶ χρημάτων οὐχὶ ὀλίγων.

Τὴν ἐπαύριον, ἣτις ἦτο ἡ 12 Ἰουλίου ἀνηγγέλθη διὰ πλείστον μεσιτῶν εἰς πολλὰς οἰκογενεῖας τῆς πόλεως Πατρῶν ἡ ὑποψηφιότης του ὡς γαμβροῦ.

Μόλις ἡ εἰδήσις διεδόθη καὶ ἄκρα ἰλαρότης διεχύθη εἰς πολλοὺς οἰκογενειακοὺς ὄμιλους.

Πατὴρ καὶ μήτηρ ἔλεεινολογοῦσι τὸν καυμένον τὸν Γιάννη, νεάνιδες λιγῶσι διὰ τὴν ὑποψηφιότητά του, καὶ οἱ μεσίται διατρέχουσι ὅλην τὴν ἡμέραν τὸ ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ μέχρι τῆς μελλούσης νύμφης διάστημα.

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ἡ οἰκογένεια M*, ἀγνοοῦσα, ὡς φαίνεται, τὴν ποιότητα τοῦ ὑποψηφίου, δίδει ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὴν ῥέουσαν μέλι καὶ γάλα ἐπιδεξίαν δ' ἄλλως γλώσσαν τοῦ μεσίτου καὶ δέχεται νὰ δώσῃ ὀριστικὴν ἀπάντησιν, ἀφοῦ προηγουμένως ἴδῃ αὐτὸν ἢ δεσποινὴς Εἰρήνην.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁ Ἰωάννης εἰδοποιεῖται παρὰ τοῦ φίλου του μεσίτου P... νὰ παρατηρήσῃ ἐξαιρετικῶς σήμερον ἐν τῷ περιπάτῳ τὴν δεσποσύνην Εἰρήνην M*.

"Ἡ συνάντησις θά γείνη ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν «Υψηλῶν Ἀλων».

"Ὅποια συγκίνησις ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν!

"Ἀμφοτέροι πρόκειται νὰ ἐξασκήσωσι τὸ ὕψιστον τῶν δικαιωμάτων του ἐκ λέγειν καὶ ἐκ λέγεσθαι.

"Ἡ νεάνις περιβάλλεται τὸ ὠραιότερον καὶ σεμνότερον αὐτῆς ἔνδυμα! Ὁ νέος τὸ κομψότερον καὶ πολυτελέστερον μαῦρον ἔνδυμα! Ὁ ἀλληλοθαυμασμός πρέπει νὰ ἐπέλθῃ ἀκαριαίως καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως, ὅπως ἦ πλήρης ἡ ἐπιτυχία!!

"Ὡς πρὸς τὴν δεσποσύνην Εἰρήνην ἡ ἐπιτυχία ἐκ τῶν προτέρων προμηνύεται θριαμβευτικώτατη. Δὲν εἶναι μὲν ὠραία, ἀλλ' ἔχει πρῶτον σεμνὸν καὶ συμπαθητικόν. Τὸ ὄλον τῆς παράστημα εἶναι πρό-

τυπον κανονικότητος καὶ συμμετρίας. Ἡ καρδιά τῆς (διότι ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τὴν γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγου) ἀγαθοτάτη ὡς μικρᾶς παιδείας. Συνελόντι εἰπεῖν, εἶναι μία ἐκ τῶν καλλιτέρων δεσποινίδων τῶν Πατρῶν.

Διὰ τὸν Ἰωάννην ὅμως προβλέπει τις ὅλως τὸ ἐναντίον, ὃ ἐστὶ, οἰκτροτάτην ἀποτυχίαν! Τὸ βραχὺ του ἀνάστημα εὐκόλως δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸ τὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ στρατηγοῦ Τὸμ-Θὸμ τοῦ γνωστοῦ περιφήμου νάνου. Συνεπῶς μηδὲν παράδοξον νὰ ἀπαρῆται εἰς τὴν εὐζωνον καὶ ἀρρενωπὴν Εἰρήνην. Ἡ μορφή οὐχ ἦττον τοῦ σώματός του ἰσόλογος καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ὅμοιοι πρὸς δύο μικρὰς ὑαλίνας σφαιράς προκαλοῦσι, συστρεφόμενοι ἄνω-κάτω, τὸν γέλωτα. Ἡ καρδιά του (διότι ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσω καὶ αὐτὸν) ἦτον, πρᾶγμα παράδοξον (!) ἀγαθὴ πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ κακὴ πρὸς τοὺς ἄνδρας.

Συμπιπτούσης Κυριακῆς, μεγάλη ἐστὶν ἡ συρροὴ τοῦ πλήθους ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν «Υψηλῶν Ἀλων», ἔνθα παιανίζει ἡ φιλαρμονικὴ μουσικὴ καὶ ἐν ἧ μέλλουσι νὰ συναντηθῶσιν, ὡς εἵπομεν, οἱ δύο ὑποψήφιοι.

"Ὁ Ἰωάννης ἦν ἐκ τῶν πρώτων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ φίλου του K... εἰς ὃν ἐμπιστευτικῶς εἶχεν εἰπεῖ τὸ μέλλον συνοικέσιόν του. Θὰ τοῦ ἐχρησίμευε ἄλλωστε καὶ ὡς ὁδηγός, διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν δεσποσύνην Εἰρήνην M* εἰμὴ μόνον ἐξ ἀκοῆς.

Μία ὀλόκληρος ὥρα παρῆλθε χωρὶς νὰ φανῇ ἡ μέλλουσα ἐκλεκτῆ-τῆς καρδιάς του! Ὅποια ἀνυπομονησία! Ὅποια συγκίνησις! Μάτην προσήλου ἐπὶ ἐκάστης νεάνιδος τοὺς μικροσκοπικοὺς ὀφθαλμούς του! Μάτην ἐπανειλημένως ἠρώτα τὸν φίλον του! Ἄλλ' ἐν ᾧ ἀφρημένος παρετήρει εὐηδῆ νεάνιδα ἐγκαρσίως αὐτοῦ διερχομένην, αἴφνης ὁ φίλος του λαμβάνων τὴν χεῖρα του καὶ πιέζων αὐτὴν σφοδρῶς τῷ λέγει: Προσοχή!... "Ἐρχεται... Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ μας μὲ τὸ κυανοῦν ἔνδυμα. Εἶναι μὲ τὴν φίλην τῆς Καλλιρρόην..."

"Ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ φίλου του, ἐστράφη, ὡς μαγνητικὴ βελόνη, πρὸς τὴν ὑποδειχθεῖσαν διεύθυνσιν.

Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ἡ Εἰρήνη εἰδοποιηθεῖσα παρὰ τῆς φίλης τῆς. Οἱ δύο ὑποψήφιοι τοῦ γάμου εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι.

Τὰ βλέμματά των συννητήθησαν, ὡς δύο κύματα ἐν τρικυμιώδει θαλάσῃ, συνεκρούσθησαν, διεσπάρθησαν, ἀνεμίχθησαν, καὶ τὸ ἀσθενέστερον ἐνέδωκε πρὸς τῆς ὀρμῆς τοῦ ἰσχυροτέρου. Τὸ ὄμμα τῆς νεάνιδος ὑπεχώρησεν ἐκκελυμένον καὶ τὸ πεδίον τῆς ἐπιθεωρήσεως ἀφέθη ἐλεύθερον εἰς τὸν Ἰωάννην.

"Ἀρίστας ἐντυπώσεις θὰ ἀπεκόμιζε ἐκ τῆς πρώτης συναντήσεως

ἐὰν μὴ ὁ ἀπροσδόκητος γέλως τῆς Εἰρήνης δὲν προϋξένοι αὐτῷ βαθεῖαν αἴσθησιν.

Διατί ἐγέλασεν ὅταν τὸν εἶδεν; Πρὸς τί ὁ παταγώδης καὶ ἄχαρις γέλως εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, ὅτε μᾶλλον γλυκὺ μειδιάμα, χάριν ἀβρότητας τοῦλάχιστον, ἔπρεπε νὰ φανῇ ἐν τῷ συμπαιθητικῷ αὐτῆς προσώπῳ;

Οἱ πικροὶ οὗτοι συλλογισμοὶ ὅσῳ μᾶλλον ἐθασάνιζον τὸν νοῦν του, ἐπὶ τοσοῦτῳ ἄκρα μελαγχολία διεχέετο ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Καὶ μετὰ μικρὰν κατάλληλον σκέψιν:

— Πηγαίνομεν, λέγει, εἰς τὸν φίλον του. Ἄρκει ἐπὶ τοῦ παρόντος. *Εἰς αὔριον!

III.

Τί ὠραία νέα, πόσον ἦτο κομψὰ ἐνδεδυμένη! Ὅποια ἀπαράμιλλος χάρις εἰς τὸ βᾶδισμά της! Τί ὠραία προίκα 40,000 (;). Πλέον τοῦ ὅ,τι ἐπεθύμει. Εὐτυχῆς ὅθεν θὰ ἐλογίζετο, ἐὰν κατώρθει νὰ νυμφευθῇ αὐτὴν τὴν πεπρωκισμένην διὰ τοιούτων λυμπρῶν προτερημάτων.

Γλυκεῖα αὐτῆς ἀνάμνησις ἀπαύστως ἐπήρχετο ἐν τῷ νῷ του, καὶ ἡ συμπαιθητικὴ τῆς μορφή ἐπεφαίνετο ἐν τῇ φαντασίᾳ του, ὡς οὐράνιος ἀστὴρ, καταυγάζων τὰ ἔνδον τῆς καρδίας του.

Ἄλλ' αἴφνης, μέσῳ τῶν τερψιθύμων αὐτοῦ λογισμῶν, μέλαν, ἀποτρόπαιον νέφος ἐπεσκίαζε τὸ φωτεινὸν ἔνδαγμα τῆς φαντασίας του καὶ πικρὰ μελαγχολία ἐπίεζε τὴν καρδίαν του.

Τὸ γέλασμα τῆς Εἰρήνης κατεδίβρωσκε τὰ σπλάγγνα του καὶ μᾶτην προσεπάθη νὰ τὸ λησμονήσῃ!

Πρὸς τί, καὶ πάλιν ἐπανελάμβανεν ὁ ἀκατάλληλος ἐκεῖνος χαριεντισμὸς; Δυστυχῶς δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τὴν αἰτίαν. Ἄμα τὴν εἶδε νὰ γελᾷ, πικρευθὺς ἠννόησε τὸ ἀντικείμενον τὸ προκαλέσαν τὸν γέλωτα. Ἄλλὰ χάριν τῆς ἀτομικῆς του φιλοτιμίας προσεποιεῖτο ἄγνοιαν πρὸς δὲ καὶ μεγίστην ἀδιαφορίαν.

Καὶ ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς οὗτος κατήχετο ὑπὸ τοιούτων γλυκυπέκρων ἀναμνήσεων, ἀφ' ἐτέρου ἡ Εἰρήνη κατελαμβάνετο ὑπὸ σπασμωδικοῦ γέλωτος ὁσάκις ἐνεθυμείτο τὰ ματάκια του, ὡς ἔλεγεν, καὶ τοὺς γελοίους χαριεντισμοὺς του.

Ἐπιστρέψασα δὲ οἴκαδε ἐδήλωσε, φανερὰ, φανερὰ εἰς τοὺς γονεῖς της: ὅτι δὲν τῆς ἀρέσει ὁ γαμβρὸς, ἐπιχαρίτως προσθέτουςα — δὲν ἠμπορῶ νὰ κρατήσω τὰ γέλωτα ὅταν τὸν ἐνθυμοῦμαι. —

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἀπάντησις δὲν ἐβράδυνεν, ἐννοεῖται, νὰ ἔλθῃ ἀρνητικὴ ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας M*.

Ἡ ὑποψηφιότης του λοιπὸν ἀπετύγχανε καὶ τὸ γλυκὺ ὄνειρον τοῦ γάμου του ὡς καπνὸς διελύετο!

Ἡ πρώτη αὕτη ἀποτυχία ἦτον ἀντικρὺς προσβολὴ κατ' αὐτῆς τῆς προσωπικότητος του καὶ τὸν καθίστα φοβερὸν ἐχθρὸν τῆς φύσεως, ἥτις τόσον φειδωλῆ ὑπῆρξε πρὸς αὐτόν.

Παρήλθεν ἕκτοτε ἀρκετὸς καιρὸς, χωρὶς νὰ γίνηται πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ. Οὐδὲ κἄν ἐφαίνετο πλέον ἐν τῷ περιπάτῳ αὐτὸς ὅστις ἄλλοτε ἦτον ὁ προσφιλέστερος θαμῶν.

Εὐεξήγητόν τὸ φαινόμενον. Ἡ ἀποτυχία ἐν οἰαδήποτε ἐπιχειρήσει συνεπάγεται πάντοτε τὴν ψυχολογικὴν διατάραξιν.

Ἀπὸ πρῶτας κεκλεισμένος ἐν τῷ δωματίῳ του, ἀνεγίνωσκε διάφορα βιβλία καὶ μόνον πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐξήρχετο εἰς μακρυνούς περιπάτους μετὰ τοῦ φίλου του K*. ὅτε μὲν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως, ὅτε δὲ πρὸς τὴν ὠραίαν παράλιον ὁδὸν τοῦ «Ἁγίου Ἀνδρέου.»

Πόσον ἦτον ἀνόητος ἐπαναπαυόμενος ἐπὶ τῆς γυναικείας ιδιοτροπίας! Ἐνόμιζεν, ἢ μᾶλλον ἐπίστευεν ὅτι ἠδύνατο μεθ' ὅλα τὰ φυσικὰ ἐλαττώματα τοῦ σώματός του, μεθ' ὅλην τὴν μὴ ἀνθηρὰν χρηματικὴν πρόσοδον τῶν μικρῶν κτημάτων του, νὰ νυμφευθῇ ν ἑ α ν, π λ ο υ σ ῖ α ν καὶ ὠ ρ α ῖ α ν! Εἶχον λάθει χώραν, ἐν ᾗ ἔζη κοινωνίᾳ, πολλὰ ἀνάρμοστα καὶ ἀνέλπιστα συνοικίσια, τὰ ὅποια ἐπερώννυσον τὰς ιδέας του καὶ ἀνεπτέρουν τὰς ἐλπίδας του! Καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα ἐπειράτο νὰ εὕρῃ διέξοδον εἰς τὸν φοβερὸν λαβύρινθον τοῦ ὠ ρ α ῖ ο υ φύ λ ο υ. Αὐτὸ τὸ πρῶτον βῆμα ἐν τῇ πράξει κατέδειξεν ἀριδῆλως ὅτι: ἂν, ὁ ἀνὴρ εὐμοιρῶν ἀνωτέρως διανοητικῆς ἀναπτύξεως, κρίνη εὐλογον ἐπισταμένως νὰ σπουδάσῃ τὴν μέλλουσαν σύμβιον του, ἐκλέγων συνάμα τὴν ὠραιότεραν, τὴν εὐειδεστέραν καὶ τὴν πλουσιωτέραν, πολὺ περισσώτερον ἢ γυνή, ὡς ὃν κατώτερον τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀσθενέστερον, δικαιούται ἐμβριθῶς νὰ μελετήσῃ τὸν μέλλοντα σύζυγον της καὶ κατάλληλον νὰ ποιήτῃται αὐτοῦ ἐκλογὴν.

Μετὰ ἓνα μῆνα οὐδὲν πλέον ἐνθυμεῖτο. Εἶχε λησμονήσει τὰ πάντα. Ἐσκέφθη ὅτι δὲν εἶναι καλὸν πράγμα νὰ ἀπογοητευθῆται εἰς τὴν πρώτην ἀποτυχίαν διαθήματός τινος. Προκειμένου μάλιστα νὰ ἐκλέξῃ τις σύζυγον, ἢ ἀποθάρρυνσις, ἐν πρώτῃ ἀποτυχίᾳ, εἶναι ὀλεθρία.

Ἐχον δὲ, ἐλπίδας ὅτι πιθανὸν ἐν τῇ δευτέρᾳ του ὑποψηφιότητι νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθούμενον, μετὰ πλειοτέρᾳ γενναιότητος καὶ προθυμίας ἐρρίθθη εἰς νέον ἐκλογικὸν ἀγῶνα.

Πρώτιστον καὶ κύριον αὐτοῦ μέλημα ἦτο νὰ ἀλλάξῃ παρευθὺς τὸν ἀνεπιτήδειον φ ο υ σ τ α ν ε λ λ ο φ ὄ ρ ο ν μ ε σ ῖ τ η ν διὰ τοῦ περωτοῦ καὶ ξανθοκόμου. . . . ἔρωτος!

Τίς οἶδεν μήπως τὸ ἄτακτον παιδίον τῆς Ἀφροδίτης, σαγηνεύσῃ τὴν καρδίαν νεανιδός τινος διὰ τῶν ἀπειρῶν αὐτοῦ θεληγῆτρων ; Ἡ μετατρέψῃ τὴν διάνοιαν αὐτῆς εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε : καλλο- νὴν νὰ θεωρήσῃ τὴν ἀσχημίαν ; Ἄν μάλιστα ἀληθεύῃ καὶ τὸ τοῦ διασῆμου Μολλιέρου ὅτι :

La tête d'une femme est comme la girouette
Au haut d'une maison, qui tourne au premier vent.

Δ'.

Νέον ὅθεν στάδιον ἀνοίγεται πρὸ αὐτοῦ καὶ εἰς νέους ἀποδύεται ἀγῶνας. Αὐτὸς ὁ μήποτε ἀγαπήσας, ὁ μὴ αἰσθανθεὶς ἔτι τὴν τρυ- φερὰν ἀσθένειαν, ῥίπτεται εὐελπίς ἐπὶ τῶν χρυσῶν περυγῶν τοῦ Ἐρωτος. Ποῦ θὰ τὸν φέρῃ ; Ἄγνοεῖ. Ποῖον ἔσται τὸ ἀποτέλεσμα, ἀδύνατον νὰ προῖδῃ ! Ἐν μόνον γνωρίζει : ὅτι εἶναι ἄστατον παι- δίον καὶ καλὸν εἶναι νὰ προφυλάττηται καὶ νὰ μὴ ἐπαναπαύηται ἀμέριμνος ἐπὶ τῶν ἡδυπαθῶν αὐτοῦ περυγῶν.

Ἡ ὑποψηφιότης του νῦν ἀναφκίνεται μετὰ μείζονος ζωηρότητος ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐπιδόξων γαμβρῶν· οἱ πόθοι του ἀναρρίπτονται ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ Ἐρωτος καὶ τὸ σπιθαμιαῖον αὐτοῦ ἀνάστημα ἀνορθοῦται καθ' ἑκάστην ἐν τῇ πλατεῖᾳ τῶν « Ὑ ψ η λ ὦ ν Ἀ λ ω ν ί ω ν » μέσῳ τοῦ πλήθους, ὡς μήκων ἐν καταφύτῳ ἀγρῶ.

Οἱ περιπατηταὶ τῶν « Ὑ ψ η λ ὦ ν Ἀ λ ω ν ί ω ν » δὲν παύουσι σχολιάζοντες διαφοροτρόπως τὴν νέαν αὐτοῦ ἐμφάνισιν καὶ οἱ πλεῖ- στοι ἐναγωνίως παρκαλοιοῦσι τοὺς ποικίλους αὐτοῦ ἀκκισμοὺς καὶ τὰ ῥιπτόμενα ἐρωτύλα βλέμματα ἐπὶ τῶν διερχομένων νεανίδων, δίκην ἀνδρὸς ζητούντος τὴν νύμφην μὲ τὸ φανέρει.

Ὡς ἀχώριστον σύντροφον ἔχει πάντοτε τὸν φίλον του Κ* μεθ' οὗ ἀδιαλείπτως συνδιαλέγεται περὶ τῶν νεανίδων, περὶ τοῦ προσώπου των, περὶ τῆς ἐνδυμασίας των, περὶ τοῦ βαδίσματός των περὶ . . . περὶ . . . ἐκφέρων ἐκάστοτε περὶ αὐτῶν τὴν γνώμην του.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας οὐδεμίαν νέα προσείλκεν ἰδιαιτέρως τὴν προ- σοχὴν του. Ὅλοι τοῦ ἤρεσκον καὶ ὅλας, εἰ δυνατόν, ἐπεθύμει νὰ ἐλάμβανε συζύγους. Τέλος, ἡμέραν τινα διακρίνει κατὰ τύχην εἰς ὅμιλον νεανίδων, χαρίσσαν τινὰ νέαν, ἀναστήματος παρεμφεροῦς τοῦ ἰδικοῦ του μὲ πρόσωπον πλήρες χάριτος, (διότι αὐτὰ χαριέν- τως ἔβλεπεν). Ἐπωφελοῦμενος τῆς καταλλήλου περιστάσεως δὲν χάνει καιρόν, ἀλλ' αὐτοστιγμῆι προσηλώνει τοὺς μικροὺς του ὀφθαλ- μοὺς ἐπ' αὐτῆς καὶ . . . ἐπειδὴ εὔρεν «Ὁ Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ» ἐγέλασαν ἀμφοτέρω, ψιθυρίζοντες μὲ τρέμουσαν φωνήν : τί νό- σ τ ι μ ο ς ; — τί νό σ τ ι μ η ;

Λίαν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς συναντήσεως ταύτης τῆς ἐπελθού-

σης ἄνευ προμελετημένης συμφωνίας, τόσῳ ἀπροσδοκῆτως ὄσῳ καὶ ἐπιτυχῶς, δὲν παρέλιπεν ἕκτοτε ἐν τῷ περιπάτῳ νὰ τὴν παρκα- τηρῇ προσεκτικῶς καὶ μετὰ μείζονος ἐνδιαφέροντος.

Ὁ γέλως τῆς οὐδεμίαν προῦξένοι αὐτῷ αἰσθησιν· διότι καὶ αὐ- τὸς ἐγέλασεν. Εὐρέθησαν ὅμοιοι κατὰ τε τὴν μορφήν καὶ τὸ ἀνά- στημα· συνεπῶς . . . ἡ ἐντύπωσις των ὑπῆρξεν ἀμοιβαία.

Ἐκτοτε τὰ βλέμματα των ἐκ τῆς διηνεκοῦς συναντήσεως, ἐγνω- ρίσθησαν, συνεφιλιώθησαν καὶ ἡ καρδία των ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ πάλλῃ!

Πόσον ταχέως ἀγαπᾷ τις ! Ἐν μόνον λεπτόν, μία καὶ μόνη στιγμή, παράδοξός τις σύμπτωσις εἶναι ἰκανὴ νὰ δημιουργήσῃ τὸν μᾶλλον παράδοξον ἔρωτα.

Ἡ Ἑλένη (οὕτω ἐκαλεῖτο ἡ νέα ἐπίδοξος σύζυγος) ἄμα τὸν εἶ- δεν, ἤρᾶσθη αὐτοῦ ἐμμανῶς. Ὅσῳ δὲ μᾶλλον συνεχῶς τὸν ἔβλεπεν, ἐπὶ τοσοῦτω καὶ ἡ συμπάθειά τῆς ἐπηύξανε καταπληκτικῶς. Ἀκκα- τάσχετος ὁρμή, ἰσχυρὰ ἔλξις ἔφερον αὐτὴν πρὸς τὸν Ἰωάννην.

Ἡ αὐτὴ μυστικὴ δύναμις εἴλκε μετὰ πλειοτέρας δυνάμεως καὶ αὐτὸν τὸν δοκιμάσαντα ἐν τῇ πρώτῃ του ὑποψηφιότητι οὐχὶ ὀλίγας πικρίας.

Μέχρι τινός ἡ κατάκτησις ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἔβκινε καλῶς, καὶ ἡ ὑποψηφιότης του παμψηφεί θὰ ἐγίγνετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς νύμ- φης, ἐὰν μὴ ἀπρόοπτον συμβᾶν δὲν ἀνεχαίτιζε τὰ ἐρωτικά του δια- βήματα καὶ διαρρήδην πάλιν διέψευδε τὰ ὄρατα του ὄνειρος.

Οἱ γονεῖς τῆς Ἑλένης πληροφορηθέντες, ὅτι ὡς σύζυγον αὐτῆ ἐξέλεξε τὸν Ἰωάννην, ὃν μάλιστα καὶ περιπαθῶς ἠγάπα, συνεκάλε- σαν οἰκογενειακὸν συμβούλιον δηλ. τὴν νόνα, τὸν θερό, τὴν θειά, τὸν Ἐξάδραφο κ.τ.λ. καὶ μετὰ πολλὰς διαμειφθείσας σκέψεις ἀπε- φάσισαν νὰ ἀντιτάξωσιν πᾶσαν δυνατὴν ἀρνήσιν. Διότι, ὡς διῦσχυ- ρίζοντο—Ἡ Ἑλένη δὲν εἶναι γιὰ τὸν Δελφίδου.

Καὶ ἐνῶ ἄφ' ἐνός ἐπετύγγανεν ὁ ὑποψήφιος βουλευτής—διότι οὕτω πρέπει νὰ παρομοιάσωμεν αὐτὸν—ἄφ' ἐτέρου ἡ Βουλὴ συνερ- χομένη εἰς συνεδρίαν ἤρνετο νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν του καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἀποτυχία ἐπήρχετο πλήρης μὴ ἐπιδεχομένη πλέον οὐδεμίαν θεραπείαν.

Μάτην τὸ ἐπαγωγὸν παιδίον τῆς Ἀφροδίτης ἔτρωσε διὰ τῶν χρυσῶν του βελῶν τὴν καρδίαν τῆς Ἑλένης. Ἐπὶ ματαίῳ αὕτη ἠπέιλει ὅτι θὰ ῥιφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐὰν δὲν νυμφευθῆ τὸν Ἰωάννην. Ἡ ἀπόφασις τῶν γονέων τῆς ἦν ἀμετάτρεπτος. Ὅπως δὲ μάλιστα πατήρ καὶ μήτηρ προλάβωσιν ἀπεικταῖόν τι, παρέλα- βον αὐτὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ ἀπῆλθον εἰς Κέρκυραν.

Ἐκεῖ ὑπὸ νέον ὀρίζοντα, μακρὰν τοῦ φιλτάτου τῆς προσεπάθει

ρίσθη κατὰ τύχην ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ μετὰ τῆς χήρας Δ*, μεθ' ἧς καὶ συνῆψε στενήν φιλίαν.

Εἶπομεν ἐν ἀρχῇ περιγράφοντες τὸν Ἰωάννην, ὅτι ἦν λίαν εὐφυῆς, φιλοφρονέστατος καὶ ἀγαθότατος πρὸς τὰς γυναῖκας!

Ἡ χήρα Δ. κατὰ πρῶτον ἐγάλα ἐνδομύχως, ἀκούουσα τὰς φιλοφρονήσεις του καὶ βλέπουσα τοὺς ποικίλους αὐτοῦ χαριεντισμούς. Μετέπειτα ἐγένετο σοβαρὰ καὶ ἤρξατο μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγομένη περὶ διαφόρων ἀντικειμένων σπουδαίων τε καὶ μῆ.

Ἄλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ ταξειδίου των ἡ ναυτίασις κατέλαβεν αὐτὴν καὶ ἡ θελητικὴ των συνδιάλεξις διεκόπη λίαν ἀποτόμως.

Κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν καὶ ἡ συνοδεύουσα αὐτὴν γραῖα μῆτηρ τῆς ζαλισθεῖσα ὑπὸ τῆς θαλάσσης, δὲν ἠδύνατο νὰ περιποιηθῆ τὴν κόρην τῆς εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν.

Μόνος ὁ Ἰωάννης ἐλεύθερος εὐτυχῶς τῆς ναυτιάσεως, ἠδυνήθη νὰ παράσχω αὐτῇ καὶ τῇ γραῖα μητρὶ τῆς πάσας τὰς δυνατὰς περιποιήσεις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κακοδιαθεσίας των.

Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! (ἐὰν ἀληθεύῃ ὅτι γίνονται ἀκόμη ἐν τῷ κόσμῳ θαύματα), ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ὁ φ ο υ σ τ α ν ε λ λ ο φ ὀ ρ ο ς μ ε σ ἰ τ η ς, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας ὁ πτερωτὸς ἔ ρ ω ς, τὸ ἀνεπλήρωσεν ἡ . . . ν α υ τ ῖ α σ ἰ ς!

Οὕτω ἐπαλήθευσε μίαν ἔτι φορὰν ὅτι ὁ γάμος εἶναι τυχερὸν παιγνίδιον.—Ἐν τῷ παιγνιδίῳ ὅσῳ ζητεῖ τις ἐπιμόνωσ νὰ κερδίσῃ τὴν εὖνοιαν τῆς τύχης, τόσῳ περισσότερον χάνει! Ἐν τῷ γάμῳ, ἐφ' ὅσον ζητεῖ τις τὴν νύμφην ἐπιμόνωσ καὶ ἐν ἀνυπομονησίᾳ, ἐπὶ τοσοῦτῳ ἀποτυγχάνει! Πρέπει νὰ ἀφίητε εἰς τὴν τύχην. Εἶναι συμπέρασμα ἐξαχθὲν ἐκ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Ἰωάννου, ὅπερ πιθανὸν νὰ ἐφαρμολογῆται καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ὑποψηφίους. . .

Μετὰ δέκα ἡμέρας οἱ τε συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ Ἰωάννου ἐλάβανον τὸ προσκλητήριο τοῦ γάμου του, μέσῳ δὲ τῶν εὐχῶν αὐτῶν ἐτέλεσε πανηγυρικώτατα τοὺς μετὰ τῆς χήρας Δ. γάμους του καὶ ἐν ἀρρήτῳ χαρᾷ καὶ ἀγαλλιᾶσει εἶδεν ἐκπληρούμενον τὸ ὄνειρον τοῦ γάμου του, ὅπερ τόσῳ ἐπαγωγὸν τῷ ἐφαίνετο ἐκάστην ἐσπέραν, ὡσάκις παρεδίδοτο εἰς τὰς ἀναπαυτικὰς τοῦ Μορφέως ἀγκάλας!

Καθ' ἐκάστην ἐξερχόμενοι νῦν εἰς τὸν περίπατον παρουσιάζουσι πρότυπον ἀρμονικοῦ ζεύγους—αὐτὸς κ ο ν τ ὅ ς, μ ι κ ρ ὅ ς, ὡ ς εἶπομεν,—αὐτὴ δὲ π ρ ὶ τ ο υ ἀναστήματος, ὡ ρ α ῖ α καὶ εὐ τ ρ α φ ῆ ς. Κακεντρεχεῖς δὲ τινες ἢ μᾶλλον ζηλότυποι διαβάθται γλυκοεποφθαλμιῶντες τότε τὴν κ. Δελφίδου ἀνακράζουσιν.

—Βρὲ τὸν κοντούτσικο εἶδες τί γυναῖκα ἔπῃρε ; ;

Πάτριαι, Ἰούλιος 884.

Κ. Δ. ΚΑΠΡΑΛΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΜΑΡΙΑ, ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ,

(ΤΟ ΓΕΝΟΣ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.)

Α'.

Ταλαίπωρός μου ἀδελφή, γλυκεῖα μου Μαρία!
Τὸ ἔμαθα, τὸ ἔμαθα! ἀλλ' ἔτι δὲν πιστεύω,
Ἄλλ' ἔτι δυσπιστεῖ ὁ νοῦς κ' ἡ φρίττουσα καρδιά
Καὶ εἰς τὸ μέλαν ἄκουσμα εἰσέτι ἀνανεύω.
Ἄχ! ποτὲ δὲν δίδεται, ποτὲ τοιοῦτος πόνος
Καὶ εἶναι ψεῦδος μοχθηρὸν κ' ἐπάρατον συγχρόνωσ!

Εἰπέ, δὲν εἶναι ἀληθὲς; ἐκεῖνος ζῆ εἰσέτι!
Ἐψεῦσθη κ' ἡ ἀλήθεια, τὸ πᾶν, ἡ φήμη, ὄλα,
Καὶ δὲν καλύπτει φέρετρον τὰ εὐσομᾶ του ἔτη,
Οὐδ' ἐκλείσαν τὰ ὄμματα ποτὲ τ' ἀκτινοβόλα!
Καὶ ἴσως τὴν στιγμήν αὐτὴν ἀβρὸς ἐγγύς σου νεύει
Καὶ τὰς ροδίνοὺς παρειὰς τῶν τέκνων του θωπεύει . . .

Καὶ πῶς! Νὰ ἦναι σύζυγος, Σοῦ, φίλη, τῆς Μαρίας!
Ν' ἀποκαλῆται ὄλβιος πατὴρ μικρῶν ἀγγέλων,
Εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἀνδρικήσ νὰ ἦναι ἡλικίας,

Νὰ ἔχη ἔμπροσθεν αὐτοῦ εὐρὺ ἀκόμα μέλλον,
Καὶ ὅλα ταῦτα, τόσον φῶς, φιλήματα, θωπείας,
Νὰ ρίψη κατὰ τοῦ καλοῦ Θεοῦ μετ' ἀσεβείας!

Ποτέ, ποτέ· ἐγκαρτεροῦν εἰς πείσιμονα ὁδύνῃν
Ἀκόμη κ' οἱ ἀπέλιπες· οὐδ' ἡ ἀχαριστία
Νὰ ἔχη τόσην δύναται ποτέ ἀγνωμοσύνην. . . .
Καὶ δὲν ἦτον ἀχάριστος ἐκεῖνου ἡ καρδιά!
Εἶχεν ἀκόμη ἀσπασμοὺς νὰ λάβῃ καὶ νὰ δώσῃ
Καὶ ἡ ζωὴ του νεοσσούς φιλτάτους νὰ πτερῶσῃ.

Ναί, οὕτως, οὕτως· ψεύδονται . . . Ὁ νοῦς μου ἀποκρούει
Πεισματωδῶς ὅποσα Γλαυῆ μηνύει ἀπαισία·
Ὡ! φήμην ἀδιάφορον εὐκόλως τίς ἀκούει·
Πλὴν εἰς ἀλήθειαν πικρὰν κωφεύει ἡ καρδιά
Ὅποταν αὕτη θάνατον φιλτάτου ἀναγγέλει·
Φεῦ, ἂν πιστεύσῃ καὶ αὕτη νὰ τελευτήσῃ μέλλει. . .

Ναί· ὅταν ἔλθω θὰ ἰδῶ τὸν φίλον μου καὶ πάλιν·
Τὴν ὄψιν του τὴν φαιρινήν, τὸ διαυγές του ὄμμα·
Θὰ θλίψω φίλον παλαιὸν εἰς τὴν θερμὴν ἀγκάλην
Καὶ δὲν θὰ ἰδῶ ἀντ' αὐτοῦ Σταυρὸν εἰς τάφου χῶμα·
Μὲ μαύρην δὲν θὰ σὲ ἰδοῦν στολὴν οἱ ὀφθαλμοί μου
Καὶ τὰ μικρά σου Σεραφεῖμ με πένθιμ' ἀδελφῆ μου!

Β'.

Σὺ χήρα! ὀρφανὰ αὐτά· χωρὶς, χωρὶς πατέρα ;
Νὰ μὴ τὸ δώσῃ ὁ Θεός. . . Οἱμοὶ τὸ ἔχει δώσει·
Ἡ Γλαυῆ δὲν ψεύδεται ποτέ· καὶ εἶν' ἀληθεστέρα
Τῆς ἀηδόνος, τῆς χαρᾶς . . . αὐταὶ μᾶς ἀπατώσι!
Ἐπανελθῶν, τὸν φίλον μου δὲν θὰ ἰδῶ· κ' ἠξεύρω
Εἰς ποῖαν γῆν με πένθιμον ἐσθῆτα θὰ σὲ εὐρω. . . .

Ἐκεῖ . . . ὦ, βέβαια ἐκεῖ τὸν χῶρον τὸν γνωρίζω·
Ἰδιοκτήτης εἰς αὐτὸ τὸ μέρος εἶμαι μόνον. . . .
Οἰκτοκὸν ὕψωσα λευκόν, κηπάριον ποτίζω·
Κρῖνον, Μηλέαν, Πλάτανον ἐφύτευσα πρὸ χρόνων
Ἀλλ' ἄκων, ἄκων . . . — ψεύδομαι — οὐχὶ ἐγώ — ὁ χάρων,
Ὁ φρικαλέος κηπουρὸς καὶ κτήτωρ τῶν μαρμάρων,

Ἐγὼ τὰ δύω δένδρα μου καὶ τ' ἄνθος μου ποτίζω,
Ἀλλ' ὄχι μ' ὕδωρ· ὦ, αὐτὸ τὰς ρίζας των δὲν φθάνει·
Μ' αἷμα καρδίας τρέφονται καὶ μ' αἷμα τὰ δροσίζω,
Μὲ δάκρυον αὐξάνουσι καὶ δάκρυον τ' αὐξάνει.
Γνωρίζεις σὺ τὰ δένδρα μου καὶ τ' ἄνθος μου εἰξεύρεις. . .
Ἐκεῖ, ὡχρά μου ἀδελφῆ, θὰ σ' ἴδω καὶ θὰ μ' εὐρησῶ.

Εἴμεθα γείτονες ἡμεῖς· οἱμοὶ· ἐκεῖ Μαρία,
Οἰκτοκὸν καὶ κηπάριον ἔχεις καὶ σὺ ἀκόμα
Ὅν χθὲς ἀκόμα ἠύξησε σκαπάνῃ ἀπαισία
Κ' ἐφύτευαν τὴν νέαν σου Ἐλάτην εἰς τὸ χῶμα . . .
Πλὴν, ὅ,τι σπείρεις εἰς τὴν γῆν αὐτὴν δὲν πρασινίζει·
Τῆς ρίπτεις σπόρον Χερουβείμ καὶ σκελετοὺς ἀνθίζει!

Εἶναι ἡ γῆ ἐπάρατος, ἀγνωμὸν χῶμα, στεῖρον·
Φυτεύεις κρῖνα δροσερά, δρῦς, δάφνας· τὸ ποτίζεις
Μ' αἷμα καρδίας καὶ ψυχῆς καὶ με δακρῶν μῦρον,
Δήσεις καὶ φιλήματα ἐπάνω του σκορπίζεας
Κ' ἐκεῖνο εἶρον, ἀκαμπτον, τόσων ἀνθέων κάλλη,
Τοσαῦτας δάφνας, τόσας δρῦς, εἰς τέφραν μεταβάλλει!

Ἀλλ' ὄχ' εἰς τέφραν, σκελετούς, ἀλλ' ὄχ' εἰς ὄζον χῶμα
Ἀκομ' εἰς εἰδεχθέστερα εἰς τὰ μεταβάλλει,
Ἡμεῖς θὰ τὰ λατρεύωμεν πλειότερον ἀκόμα·
Ὡ, τὴν ἀγάπην τίποτε ποτέ δὲν καταβάλλει,
Καὶ δὲν νικᾷ τὴν μνήμην της ποτέ χαρὰ ἢ πόνος·
Τὴν ὑποσκάπτει μόνον εἰς, λάθρα, ἀργά· ὁ χρόνος!

Ὁ κατηφῆς παρήγορος αὐτός. . . Καὶ σοῦ, Μαρία,
Τὴν θλίψιν τὴν ἀκοίμητον ἀκόμη θὰ πραύνη·
Αὐτὸς καί—μὴ ἀγανακτῆς—αὐτὸς καὶ ἡ θρησκεία,
Τὸ βάρος τὸ δυσβάστακτον τοῦ ἄλγους ἐλαφρύνει·
Πλὴν ἀνανεύεις· ἀνυψοῖς τὴν κεφαλὴν ὀργίλην·
Καὶ ψιθυρίζουσι «ποτέ» τὰ κάτωχρά σου χεῖλη!

Καὶ ὅμως δὲν σοὶ ὀμιλεῖ καρδιά παγωμένη·
Σὺ μὲ γνωρίζεις· τί ἐγὼ ὑπέστην, ἐνθυμήσου
Ὅτι σὲ γράφω σήμερον, ποτέ συγκινημένη
Μοὶ ἔλεγεν περίλυπος ἡ φιλικὴ φωνὴ σου.
Καὶ δὲν σ' ἐπίστευα· ἀλλά, ἀλλά πιστεύω ἤδη·
Καὶ τ' ἄλγος ἔτι, καὶ αὐτὸ με τὸν καιρὸν ἐνδίδει.

Τὴν ἡρεμοῦσαν θάλασσαν βορῶρα πνοή ἀγρία,
 Σπαράττει καὶ τὸ κύμα τῆς τὸ γαλανὸν μαυρίζει·
 Ἄλλ' ἢ γαλήνη ἔρχεται καὶ φεύγ' ἢ τρικυμία,
 Καὶ ἢ ἀποφυλλήσασα καρδία πρασινίζει·
 Ναί, πρασινίζει—σύγγνωθι—ἀλλὰ οὐχὶ ταχέως·
 ὦ, κατ' ὀλίγον, βαθμηδόν· βραδύτατα, βεβαίως . . .

Ναί· αὐτ' ἢ θλίψις ἢ στιγνὴ, ὁ δάκνων οὗτος πόνος,
 Ἡ μνήμη ἢ σπαράττουσα, ἢ φρίττουσα ὀδύνη,
 Τὸ αἱματώδες δάκρυ σου καὶ ὁ ἀτέρμων στόνος
 Ἐν ὄνειρον ἠδύπικρον μετὰ καιρὸν θά γίνη,
 Κ' ἐκεῖνος εἰς τοὺς ὕπνους σου θά ἔρχεται ἡρέμα,
 Ν' ἀναζητῆ τὴν ὑπαρξιν εἰς τὸ πιστὸν σου βλέμμα.

Ἄλλ' ὄχι μὲ αὐτόχειρος πληγὴν εἰς τοὺς κροτάφους·
 Οὐχὶ μὲ σάβανον λευκὸν καὶ στέμμα διὰ τάφους.
 Θά ἔρχεται πλησίον σου φαιδρὸς καὶ λευκοχίτων,
 Ὁραῖος καὶ γαλήνιος, Μαρία, καθὼς ἦτον . . .
 Μὲ τὴν πλουσίαν κόμην του, τὴν ὄψιν τὴν ῥοδίνην,
 Ὡς φῶς, ὡς ἄνθος, ὡς ἀκτὶς ἀφεῖσα τὴν σελήνην.

Καὶ εἰς τὰς συνεντεύξεις σας τὰς πλήρης μυστηρίου
 Θανάτου καὶ ὑπάρξεως, ζωῆς καὶ ἐνυπνίου,
 Πνέουσα τάφου ἄρωμα, θά ζῆς εἰς τοὺς αἰθέρας
 Κ' εἰς μνήμα προσκεφάλαιον θά ἔχῃς τοὺς ἀστέρας.
 Ἐχει καὶ ἡ κυπάρισσος τὸ ἄρωμά της ἔχει
 Καὶ μὲ τὸν χρόνον μειδιᾷ τὸ δάκρυ, ὅπερ τρέχει.
 Ἐγγραφον ἐν Ταϊγανίῳ κατὰ τὸ 1883.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΠΟΙΗΜΑ
 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ.

Καὶ τῶρα εὐρέθηκες ἐσὺ δροσοῦλα, λουλουδάκι
 νὰ σκιάζῃς τὸ γεράκι!
 Κ' ἐνῶ ψηλὰ 'ς τὰ σύγνεφα μὲ τ' ἄγρια τὰ φτερά του
 ἔσχιζε τ' ἀστραπόβροντα, ἐνῶ 'ς τὸ πέρασμά του

σκιασμένα ἐφεύγαν τὰ πουλιά . . . μία σπιθ' ἀπὸ τὸ φῶς σου·
 ἓνα σου δάκρυ πῶσταξε προχθές 'ς τὸ πρόσωπό σου,
 κύτταξε, τῶρριξαν 'σ τὴ γῆ. Δειλὸ φωτοκαμμένο
 δὲ τὸ λυπᾶσαι τὸ φτωχό; Ὅσα τὰ πόδια σου ἀπλωμένο
 δὲ βλέπεις ἀπαρνήθηκε γιὰ σὲ τὴ λευθεριά του,
 λησμόνησε τὰ νύχια του, ἐσδύστηκ' ἢ ἀνδρεία του.

ὦ! δρόσιέ το, κρῦψε το βαθειὰ 'ς τὴ τραχηλιά σου
 δός του προσκέφαλο γλυκὸ τὰ ξέπλεγα μαλλιά σου
 κ' ἄφες το 'κεῖ νὰ τρέφεται μὲ τὸ χρυσὸ ὄνειρό του
 καὶ ταπεινὸ νὰ λησμονῆ τὸ πρῶτον οὐρανὸ του.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΠΟΙΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΥΚΛΑΥΣΤΟΥ
 ΦΩΤΕΙΝΗΣ Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Τί μοὶ μέλει;

τῷ ποιητῇ Ε. Σ.

Ἄς μὲ νομιζῶσι σκληράν, ἀναίσθητον οἱ ἄλλοι
 ἐγωῖσμοῦ ταμεῖον
 Ἄς λέγουν εἰς τὸ στήθος μου καρδία πῶς δὲν πάλλει,
 ὅτι ἀμεριμνος φαιδρὸν διέρχομαι τὸν βίον,
 τὸ οὖς μου δὲν ταραττοῦσι τοιαῦται φλυαρίαι,
 εἶνε καθεὶς ἐλεύθερος νὰ κρίνῃ ὅπως θέλῃ.
 Ἄρκεῖ ὀλίγαι εὐγενεῖς νὰ μ' ἔννοσῶν καρδία
 δι' ἄλλους τί μοὶ μέλει;

Ἄφου πλαστὸν μειδιάμα, προσποιητὴ φαιδρότης
 τί εἶναι δὲν γνωρίζουν
 Ἄφου ἐξ ὄψεως ζητοῦν νὰ κρίνωσι τῆς πρώτης
 καὶ τὴν προσποίησιν μωρῶς ἀλήθειαν νομίζουν·
 ἀφου εἰς ὅ,τι βλέπουσιν ὡς νήπια πιστεύουν
 καὶ τὸ πλαστὸν τὸ ὄμμα των οὐδόλως διαστέλλει,
 Ἄμεριμνῶ τί δι' ἐμὲ φρονοῦσι καὶ πρεσβεύουν
 τί λέγουν δὲν μοὶ μέλλει.

Ἄς μᾶς ὑβρίζουν, ἄφες τους ἀφοῦ δὲν ἐννοοῦσι . . .
εἰς λήρους θ' ἀπαντήσης ;

Μὴ ταπεινοῦσαι ἀπαντῶν, τὸ οὖς των δὲν θ' ἀκούσῃ
καὶ μάτην μὲ τοὺς στίχους σου παράπονον θ' ἀφήσης.
Ἄδιαφόρει, οἱ πολλοὶ ἐὰν κακῶς μᾶς κρίνουν
τὰ χεῖλη των μειδίαμα ἂν εἶρον διαστέλλει,
ἄφες τὸν φθόνον, τὴν χολὴν εἰς ὕβρεις νὰ ἐκχύνουν
διόλου μὴ σοὶ μέλει.

ΟΛΙΓΑ ΔΑΚΡΥΑ Τῆς ΑΩΡΩΣ ΘΑΝΟΥΣΗΣ

ΕΛΕΝΗ Α. ΑΡΣΕΝΗ

Ἐκεῖ ποῦ τὸ λιγερόφωνο πουλάκι τῆς ἀνοιξῆς, ἀπάνω 'στὴν ἀγαπημένη του λεύκα, ἀρχίζει τὰ γλυκὰ κελαδῆματα μέσα 'στὰ χαράμματα τῆς ἡμέρας, μιὰ σκληρὴ σφαῖρα τὸ κόβει ἀπάνω 'στὸ τραγοῦδι του καὶ τὸ ρίχνει 'στὸ χῶμα νεκρὸ : καὶ ἡ γλυκειὰ του μανούλα πετάει τρομασμένη ἀπὸ τὸ κλαδί καὶ κρύβεται μέσα 'στὴ φωλιά τῆς μὲ κλάμματα καὶ ἀναστεναγμούς. Ἦταν γραφτό του νὰ πάῃ τὸ πουλί καὶ ἦταν γραφτό τῆς νὰ κλαίῃ ἡ μανούλα του· ἔτσι λέει ὁ κόσμος. Ἀλλὰ ξέρεῖ ὁλόκληρος ὁ κόσμος πόσο πικρὰ εἶνε τὰ δάκρυα ἐκεῖνα, ποῦ χύνουν τὰ μάτια μιᾶς μητέρας ; Ξέρεῖ ὁ κόσμος ὁλόκληρος ποῖα λαύρα καὶ ποιοὶ καῦμοί, ἀφοῦ ξεχειλίσουν μέσα 'στὴν καρδιά, χύνονται σὰν ποτάμια, καὶ ὅπου πέσουν καὶ ὅπου χυθοῦν μαραίνουν τὸ χορτάρι, καθὼς μαραίνουν καὶ τὰ μάγουλα, ἀπὸ τὰ ὅποια διαβαίνουν ; Ἐρχεται τότε ἕνας φιλόσοφος μὲ τὴν πένα 'στὸ χέρι καὶ μὲ πρόσωπο σοδαρὸ, κάθετα ἀνάμεσα 'στους λυπημένους καὶ μὲ βαρεῖα φωνή : «Μὴν κλαίετε, λέει, τὸ πουλί εἶνε νεκρὸ, ἡ κόρη εἶνε πεθαμένη, καὶ τὰ δάκρυά σας δὲν 'μποροῦν νὰ τὴν ἀναστήσουν». Καὶ ποῖός σου εἶπε, φτωχὲ φιλόσοφε, ὅτι τὰ δάκρυα κυλοῦν γιὰ ν' ἀναστήσουν τοὺς πεθαμένους ; Ἡ καρδιά ἔχει 'δική τῆς φιλοσοφία, καὶ τὰ λόγια σου εἶνε λόγια....

Μέσα 'στῆς ζωῆς τὰ χαράμματα, ἐκεῖ ποῦ τρεμοσβύνουν τὰστρα τῆς παιδικῆς νύκτας καὶ ξυπνάει ἀπὸ τὸν ὕπνο τῆς ἡ αὐγῆ τῆς νηότης ῥοδοστολισμένη καὶ περιχυμένη μὲ τὸ γλυκύτερο φῶς τοῦ κόσμου· ἐκεῖ ποῦ τὸ τραγοῦδι εἶνε ἀγγελόφωνο καὶ τὸ χαμόγελο

γλυκὸ σὰν φιλὶ καὶ γοργόπτερο σὰν πουλάκι ἀνάβει καὶ σβύνεται 'στῆς νηότης τὰ χεῖλη· ἐκεῖ ποῦ ἡ καρδιά εἶνε γεμάτη ἀπὸ ἀγάπαις καὶ χαραῖς, ὅπου καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ λύπη εἶνε 'ντυμένη μὲ τὰ ὡμορφότερα στολίδια, σὰν συννεφάκι 'στοῦ ἡλίου τὸ βασίλειμα· ἐκεῖ ὅπου τὸ δάκρυο εἶνε δροσοῦλα κι' ὁ ἀναστεναγμὸς δροσιζει τὰ χεῖλη ὅπως τὸ ζεφυράκι δροσιζει τὸ ῥόδο, ἐκεῖ καὶ ἡ ΕΛΕΝΗ ἔρριξε μιὰ ματιὰ 'στὴ μανούλα τῆς, ἕνα θλιβερὸ χαμόγελο 'στὸν πατέρα τῆς καὶ 'στους ἀδελφούς τῆς καὶ ἡ κατάλευκη ψυχὴ τῆς ἐπέταξε 'στὰ οὐράνια. Τὸ τελευταῖο τῆς χαμόγελο ἀπεκρυσταλλώθηκε 'στὰ χεῖλη τῆς καὶ ἡ τελευταία τῆς ματιὰ ἐπῆρε φωνὴ καὶ ζωὴ μέσα 'στὴν καρδιά τῆς μητέρας τῆς. Δύστυχη μητέρα, δὲν θὰ 'μπορέσης ποτὲ νὰ λησμονήσης τὴ ματιὰ ἐκείνη ποῦ τὰ μισσοδυσμένα μάτια τῆς κόρης σου σοῦ ἔστειλαν γιὰ τελευταία φορά !

Τώρα ἡ ἄτυχη κόρη λευκοντυμένη σὰν νυφούλα, μὲ κλεισμένα τὰ μάτια καὶ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, ξαπλωμένη 'στὸ φέρετρό τῆς, τὸ περιχυμένο ἀπὸ δροσομυρωμένα λουλούδια οὔτε 'μπορεῖ καν νὰ γυρίσῃ τὴ χλωμὴ τῆς ὄψι καὶ νὰ 'δῇ τὴν παραπονεμένη καὶ θλιβερὴν καρδιά ποῦ κάθετα δίπλα τῆς καὶ τὴν πνίγει ἡ ἀγόρταγη λύπη. Ἡ καρδιά ἐκείνη ποῦ τόσο καιρὸ ἐπερίμενε νὰ ἐνωθῇ μαζὶ τῆς σὲ ὄλη τῆς τὴ ζωὴ τὴν χάνει διὰ παντός κι' οὔτε τὰ τόσα τῆς δάκρυα ἀνακουφίζουν τὸν πόνο τῆς. Ὅλα τὰ γλυκὰ τῆς νηότης ὄνειρα καὶ ὄλαις ἢ φθερωταῖς ἐλπίδες ἐπέταξαν καὶ ἔσθυσαν σὰν σκιαῖς ἐμπρὸς 'στοῦ χάρου τὴν ἄγρια ὄψι : καὶ ἀπὸ σήμερα ἀφίνει ὅ,τι 'στὸν κόσμον ἀγάπησε ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλένης καὶ αὐτὴ κλείνετε 'στὸν ἀραχνιασμένο καὶ σκοτεινὸ τάφο, ὅπου τόσα νηῶτα τὸ μαῦρο χῶμα κατέφαγε.

Κοιμήσου Ἑλένη, τὸ κυπαρίσσι φυλάει τὸν ὕπνο σου καὶ τὸ πουλάκι τῆς αὐγούλας νανουρίζει τὰ ὄνειρά σου, ἂν 'μποροῦν νὰ λθοῦν ὄνειρα 'στὴν παντοτεινὴ ἐκείνη νύκτα τοῦ τάφου σου !

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΠΟΛΕΜΗΣ

[1884] *

ΜΥΘΟΣ.

Ἦτανε ὁ Ζεὺς μιὰ μέρα στὴν καλὴ του
Κ' ἐμοίραζε χαρίσματα τοῦ κόσμου.
Ὅλα τὰδινε μ' ὄλην τὴν ψυχὴ του
Χωρὶς ν' ἀφίνη νὰ τοῦ λένε δῶ σ' μ ο υ.
Κ' εἶχε δώσει μὲ τ' ἄλλα του καλὰ

* Ἐγράφη τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τῆς πολυκλύστου κόρης Ἑλένης Α. Ἀρσενῆ, τὸ πρῶτον δὲ νῦν δημοσιεύεται.

Καλὸ κεφάλι καὶ καλὴν καρδιά.
 Τὸ Ῥιζικὸ ποῦ ἀκούει τὴν ἀσωτεία
 Πόκανε ὁ Ζεὺς εἰς τὰ χαρίσματά του,
 Τρέχει; πάει στὸ θεόσπητό τοῦ Δία
 «Ἐδοσε, λέει, τοῦ Κόσμου σου τοῦ κάτω
 «Μὲ μίας καλὴ καρδιά, καλὸ κεφάλι!
 «Μὰ γίνεται ἀλαλιά πουλιὸ μεγάλη;
 «Μὰ τώρα τῶν ἀνθρώπων τί τοὺς μένει
 «Γιὰ νὰ μοιάσουν κ' ἐκεῖνοι τοὺς Θεούς;
 «Νοήμονες ὁμοῦ κ' ἀγαπημένοι,
 «Δὲν θὲ νᾶχουμε χρεῖα τοὺς Οὐρανοῦς.
 «Καὶ γι' αὐτὴ σου τὴν τόση ἀνοησία
 «Θὰ κάνωμε οἱ Θεοὶ τώρα νηστεία!
 «Δὲ θὲ νὰ ξέρης βέβαια πόσο ἀξίζουν
 «Τὰ δῶν ἐκεῖ ἀδοσμένα ὁμοῦ μὲ μία.
 «Ἐκεῖνα τοὺς θνητοὺς ἰσοθείζουν . . .
 «Ἄλλ' ἐγὼ τοῦ σικόνω ἀπ' τὴν ἀξία
 Διορίζοντας ἀπὸ ἓνα στὸν καθένα,
 Καὶ σπανίως, ἂν ποτέ, ζευγαρωμένα.

1884.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

ΘΗΡΕΥΤΗΣ ΝΕΟΣΣΩΝ.

Πέρα ὡς πέρα στ' ἀκρογιάλι,
 πέρα ὡς πέρα στὴ βραχιά,
 τὴν ἄγρια καὶ τὴν τραχειά,
 ἀκούεται βοὴ μεγάλη.

Σηκόνεται σὰν τὸ βουνὸ
 τὸ κῦμα τὸ ἀγριωμένο
 καὶ σπάζει, λύνει σὲ ἀχνὸ
 στὸ βράχο τὸ σιδερωμένο.

Καὶ ἀποσύρεται μὲ βιά
 καὶ ὡς στῆς ρίζαις φανερώνει
 τὴ φυκισμένη ἀκρογιαλιά,
 καὶ χύνεται, τὴν ξαναχώνει.

Σφυρίγματα, ρουχαλιὰ
 ἀκούονται μὲς στὰ ρουκούνια,

ποῦ ξεφυσοῦνε δυνατά,
 σὰν δράκου φλογερά ρουθούνια.

Τί μουσική! τί μυρολόγι!
 θαρρεῖς διαβόλων σκυλολόγι
 μὲς στὰ κουφώματα κτυποῦνε,
 καὶ ὄργαν' ἄγρια φυσοῦνε.

Σ' αὐτὸ τὸ φοβερὸ ἀγῶνα,
 ποῦ γίνεται στὴν ἐρημιά,
 ψυχὴ δὲν παραστέκει μιά!
 τὰ σύννεφα περνοῦνε μόνα

Καὶ μὲ κατάμαυρο φτεροῦ
 τὸν ἴσκιο βιαστικὸ ξαπλόνουν,
 καὶ τοῦ πελάγου τὸν ἀφρὸ
 τὰ ὄρνια κράζουν καὶ μαλόνουν.

Στέκουν θεόρατα γκρεμνά,
 μυριότροπα, καὶ ζαρωμένα,
 καὶ τὰ στολίζουνε σπανὰ
 κλαδιὰ χλωμὰ κ' ἀρρώστημένα.

Τὰ μάγουλά των τὰ πλατειά,
 τραχηλά, ἀγριοκοκκινίζουν,
 καὶ ρίπτουν φλογερὴ ματιὰ
 στὰ κύματα ποῦ τὰ ραντίζουν.

Στῆς γλίστραις, ὅπου συνειθίζουν
 κατσίκια μόνον νὰ πατοῦν,
 καὶ ὄρνια ἄγρια πετοῦν
 καὶ τῆς φωληαῖς των ἐκεῖ κτίζουν,

Στὰ ὕψη 'κεῖ τὰ κρεμαστὰ
 ἀνθρώπος ἔξαφνα προβάλλει
 καὶ καταβραίνει ἀγάλι 'γάλι,
 καὶ προχωρεῖ συρτὰ συρτὰ.

Ἄγριωμέν' εἶν' ἡ ματιὰ του,
 κίτρινη σὰν τοῦ γερακιοῦ,
 σαλεύει ἀγέρας τὰ μαλλιά του,
 σὰν πλοκαμούς τοῦ κταποδιοῦ.

Σύρνεται, μόλις ἀνασαίνει
 τώρα τὸ πόδι τὸ γυμνὸ,
 χονδροδερμὸς κολλᾷ, βυζαίνει
 στὸ ἀφιλόξενο γκρεμνὸ.

Τώρα τὸ χέρι του ξαπλόνει
 κ' ἀδράχεται τρεμουλιαστὸ
 ρίζα ἀπ' ἄγριο φυτό,
 ποῦ 'κεῖ σὰν φίδι ξετρυπώνει.

Εἶνε παιδί! μὲ καταφρόνια
 'μπιστεύεται καὶ ἀπονία
 τὰ τρυφερά δεκάξη χρόνια
 ἐκεῖ στὸ βράχο τὸ φονηᾷ.

Μέσα στοῦ βράχου τὴν ἀγκάλη,
 ὅπου ἀμέτρητη ξαπλόνει,
 φαίνεται ἐκεῖνος σὰν μεγάλη
 ἀράχνη μαύρη ποῦ τσιγκρώνει.

Σὲ τόσο ὕψος δὲν δειλιάζει
 πέτρινη ἔχει τὴν καρδιά,
 καὶ τὴ ζωὴ του θυσιάζει
 γιὰ ἓνα πάθος—μιὰ φωληά!

Νά! φθάνει βαρειοανασαίνει,
 κρυφοκυττάζει στὴ φωληά
 πετιέτ' ἡ μάννα τρομασμένη,
 ὅπου ζεσταίνει τὰ πουλιά!

Καὶ τριγυρνᾷ, γυρνᾷ, θρηνεῖ,
 τρομάζει νᾶλθῃ στὰ μικρά,
 νὰ φύγῃ μακριὰ πονεῖ,
 γυρνᾷ, θρηνεῖ λυπητερὰ.

Μὲ τῶνα χέρι του φοικτόνει
 μιὰ ρίζα δυνατὰ κρατεῖ
 ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου πατεῖ,
 εἶναι ὁ βράχος σὰν ἀκόνι.

Καθὼς πετάχτηκ' ἡ μητέρα,
 ξιππάσθηκε καὶ ξεγλυστρᾷ,
 καὶ κοπιάζει, σπαρταρᾷ
 καὶ κρέμεται εἰς τὸν ἀγέρα.

Χάνει τὸ θάρρος! τρεμουλιάζει,
 τὸ πόδι τρέμει, προσπαθεῖ
 νὰ βρῇ ἄρμὸ, νὰ στηριχθῇ
 ἡ ρίζα τρίζει, ἀργὰ σπάζει!

Σὰν τὸ σουδάρ' εἶναι χλωμὸς,
 κρούς ἰδρώς τὸν περιχεῖ,
 εἶν' ἡ καρδιά του 'νας παλμὸς,
 κρατεῖ στὰ δόντια τὴ ψυχὴ.

Ἡ μάννα τῶν πουλιῶν φωνάζει,
τὰ χάλαρα ἀντιλαλοῦν,
ψηλὰ τὰ σύννεφα κυλοῦν,
τὸ περιγιάλι κάτω βράζει.

Ἐξαφνα κράκ! ἡ ρίζα σπᾶ!
ὦ, τί φρικτὴ φωνὴ ἐχύθη,

Ἐν Σίφνῳ. Αὐγούστος τοῦ 1884.

φωνή, ὅπου παγώνει στήθη!
ἢ ἄβυσσος ἀντικτυπᾶ.

Στῆς πέτραις σωροβολιαστός,
αἱματωμένος καὶ κομμάτια,
ἀγνώριστος καὶ εἰς τὰ μάτια
τῆς μάννας, κοίτεται αὐτός.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Φίλτατέ μοι κ. Γ. Ἀρσένη,

Μέσα 'ς τὴν τόση ποικιλίᾳ
Τῆς λατρευμένης μου Σ τ ο ᾶ ς σ ο υ
Ρίξε κι' αὐτὴ τὴν ἀσχημία
Ἡ φύλαχτη γιὰ ἄλλη δουλιὰ σου.

Μ' ἐκείνη μαθημένο!

Ὁ πρῶτος μου καϊμός, ἢ Ἀνιώ, μὲ κλαίει,
Πῶς συχναλάζω εἰκῶνες τοῦ ἔρωτά μου,
Φαρμάκι ἀφ' τὸ γλυκὸ της στόμμα ῥέει
Γιὰ ἐκείναις ποῦ ἐσπλαχνιοῦνται τὴν ματιά μου.
Συχνὰ μ' ἐν ἄγριο χαμογέλοιο λέει
Πῶς μοιάζει μὲ ἀνεμόμυλο ἢ καρδιά μου,
Λέει ποῦναι Album, πίνακας, τραπέζι,
Κι' ὅποιος τῆς κάνει, κάθετα καὶ παίζει.

Καὶ ἔχει ἄδικο ἢ ζηλιάρα ποῦ μὲ βρίζει.
Ἄν τῆς καρδιάς μου ἢ θέρμη τῆ θυμόνει,—
Τὸ αἶτιο μόνη ἐκείνη τὸ γνωρίζει
Ὅπου ἔστριψε τοῦ νοῦμου τὸ τιμόνι.
Παράξενο ζουρλὸς ἂν παιδιαρίζη;
Ἄν θέλω ἀγάπη ἐγὼ κι' ὁ τύφος χιόνι;
Παράξενο ἂν, μ' ἐκείνη μαθημένο
Κυττάζω χίλιας—δυὸ καὶ δὲν χορταίνω;

Ζάκυνθος. Νοέμβριος 1884.

Γ. Γ. ΤΣΑΚΑΣΙΑΝΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΕΝΟΣ ΑΥΤΟΧΕΙΡΟΣ

Α'.

Νεκρέ! δύναμις ἀγνωστος πλησίον σου μὲ φέρει,
ἢ δὲ ψυχὴ μου ρίπτεται εἰς κλύδωνας δακρῶν,
κ' ἢ τεθλιμμένη Μοῦσα μου τὸ κάλυμμά της αἶρει,
καὶ εὐσεβάστως προχωρεῖ τοῦ τάφου σου πλησίον,

Τί ἄρα θέλει νὰ σοῦ 'πῆ ἢ μήπως νὰ συγχίση
μ' ἀπελπισίας δάκρυα τοὺς τάφους ἤλθε πάλιν,
ὄχι ἀλλ' ἐν τις δάκρυον σιωπηλὸν νὰ χύση;
φόρον θερμόν, 'ς τοῦ τάφου σου τὴν κρουεράν ἀγκάλην.

Καὶ ὅμως δὲν σ' ἐγνώρισα καὶ φίλος μου δὲν ἦσο,
μόνον μὲ τ' ὄμμα τῆς ψυχῆς εἰς τὰς ὑστάτας σ' εἶδον
στιγμάς σου, ποῦ εἰς ἄβυσσον ἐκατακυλινδεῖσο
ἀνάγκης καὶ καθήκοντος καὶ πόθων καὶ ἐλπίδων.

Ἄν ἔρωτες ἢ συμφοραὶ ψευδοφιλοτιμίας
σ' ἐκίνουν εἰς τοῦ βίου σου τὸ ὑστατόν σου βῆμα,
δὲν θὰ σ' ἐθρήνουν ἔνδακρυς, υἱὲ τῆς δυστυχίας,
καὶ γόνυ δὲν θὰ ἐκλινον 'ς τὸ ἔρημόν σου μνημα...

Β'.

Πλὴν βλέπω 'ς τ' ἄλλα μνημάτα σταυρὸν ἢ λίθον ἕνα,
εἰς ἄλλα ἢ κυπάρισσος καὶ ἢ ἰτέα θάλλει,
εἰς τὸ δικό σου διατὶ δὲν φαίνεται κανένα,
σῆμα θανάτου, πλὴν φρικτὴ καὶ μαύρη ἀνεμοζάλη,

Νὰ σὲ χωρίζη τῶν λοιπῶν καὶ βροντερῶς νὰ κράζη
«εἶναι αὐτόχειρος ἐδῶ τὸ μνημα ποῦ χωρεῖτε;»
καὶ μὲ φωνὴν κεραύνειον τὸν ἀνανδρον τρομάζει
καὶ ὁ εὐήθης χωρικὸς δις—τρὶς σταυροκοπεῖται.

Α! τί λυσσώδης ὕαινα, ποῦ εἶσαι κοινωνία
ἀφοῦ σφάζεις τὸ θῦμα σου τὸ αἷμά του ροφῶσα,

δὲν δίδεις οὐτ' ἀνάπαυσιν ἔς τὰ μέλη του τὰ κρύα
πλὴν κ' εἰς αὐτὸ τὸ μνημα του «ὁ ἄθλιος» βοῶσα.

Ἄλλ' ἄρα εἶναι ἄθλιος, ὅστις αὐτὸν φονεύει ;
Ἔ! τίς μισεῖ τὰ θέλγητρα ἔαρινῆς πρωίας ;
καὶ τίνα νύξ μαγευτικὴ δὲν θέλγει, δὲν μαγεύει ;
ὥστε νὰ πνίξη τῆς ζωῆς τόσας ὀρμάς ἀγίας ;

Ποῖος τὸ ἀτελεύτητον τῆς φύσεως βιβλίον
δὲν εἶδε, δὲν ἀνέγνωσε, μὲ πάλλουσαν καρδίαν,
καὶ τίς δὲν ἐπεθύμησε ἀτέρμονα τὸν βίον,
νὰ αἶρεται ἔς τῶν οὐρανῶν τὴν πλάσιν τὴν ἀγίαν.

Νὰ ταξειδεύη ἔς τοῦ κενοῦ τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις,
νὰ λούηται ἔς τὸ φωτεινὸν τοῦ γαλαζίου νάμα,
καὶ πλέον γρῖφος δι' αὐτὸν νὰ μὴν ἦναι ἢ πλάσις,
καὶ ναῦρη τὸν δραματοουργόν, ἀφοῦ κλείση τὸ δρᾶμα.

Πλὴν τίς καρδία δὲν σκιρτᾷ καὶ εἰς τῆς γῆς τὴν θέαν,
τίνα δὲν θέλγει ὁ ἠδὺς μόρμος τῶν ρυάκων ;
Πρὸς τί λοιπὸν τὴν ὑπαρξίν νὰ σβέση τὴν ὠραίαν ;
Ἔ! κλαύσατε τὸν δυστυχῆ ἀπέθαν' ἴσως ἄκων :

Ναὶ ἀπληρνήθη φεῦ ! τὸ πᾶν χάριν τῆς κοινωνίας,
κ' ἐθυσιάσθη, ὅπως μὴ προσκρούση εἰς ἐκείνην.
Ἦθελ' ἀγέρωχος νὰ ζῆ ὁ ἥρωσ τολμητίας,
κ' ἤθελεν ἢ συνείδησις νὰ πλέη εἰς γαλήνην.

Δὲν ἤθελε τοῦ πένητος τὸν ἄρτον νὰ ἀρπάσῃ,
μὲ τοῦ ὀρφανοῦ δὲν ἤθελε νὰ ζήσῃ τὸ ψυχίον,
κ' ἐπαίνους διθυραμβικοὺς δὲν ἤξευρε νὰ ἄσῃ
ἢ εὐγενῆς καρδία του ἔς τὰ σμήνη τῶν πλουσιῶν.

Πλὴν ἂς εἰργάζετο λαλοῦν τὰ χεῖλη τινῶν λάλων.
Τίς ρίπτει ἔς ἐτοιμόσβεστον λύχνον ἵνα μὴ σόσῃ
ἔλαιον καὶ δὲν δέχεται εὐγνώμων φῶς ἐκβάλλων ; . . .
Ἄθλιος μόνον λέγεται, ὅστις τὸ πᾶν μισήσῃ.

Ὅχι ! δὲν εἶναι ἄθλιος, ὅστις αὐτοκτονεῖται.
Αὐτὸς δὲν φεύγ' ἐκ τῆς ζωῆς ἀλλ' ἐκ τῆς κοινωνίας.

Τὸ ἔαρ πάντοτ' εἰς φρικτὸν χειμῶνα λησμονεῖται
καὶ κλίνει ἄνθος ἔς τὴν ψυχρὰν πνοὴν τῆς τρικυμίας.

Τότε τὰ πάντα θεωρεῖ θολά, ἀπηλπισμένα,
καὶ πλάττει μέλλον σκοτεινὸν μὲ δακρυσμένον ὄμμα,
φέρει τὰ βήματ' ἄσκοπα, νωθρά καὶ κουρασμένα
καὶ κύπτει ὑπὸ τὸ βαρὺ φορτίον πρὸς τὸ χῶμα.

Κύπτει . . . ἀλλὰ δὲν ἔπεσε, ἀνθίσταται ἀκόμα . . .
Συνδράμετέ τον, ἀδελφοί ! ὦ φαῦλος κοινωνία,
διδάσκεις μόνον ἀρετὴν μὲ τὸ φρικτὸν σου στόμα
κ' εἶναι λειμών σου προσφιλῆς τὸ ψεῦδος, ἢ κακία.

Γ'.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς ποτὲ ἔαρινῆς πρωίας
τὰ βήματά μου ἔφερον πρὸς ἓν νεκροταφεῖον
ἦτο στιγμή τῆς νεκρικῆς ἱεροελεγγείας,
ἐστάθην, ἐνητένισα τὸν θάνατον, τὸν βίον.

Εἰς ἀχανῆ καὶ σκοτεινὰ πλανώμεθα πελάγη,
κ' ὑψούμεθα καὶ πίπτομεν ἔς τοῦ κλύδωνος τὸν σάλον,
καὶ καταγιγίς τρομακτικὴ μᾶς φέρει καὶ μᾶς ἄγει,
ὁ δὲ τυφῶν μᾶς ὀδηγεῖ ἐπὶ φρικτῶν ὑφάλων.

Μετὰ ἀρῶν καὶ οἰμωγῶν ὅλοι ἐμπρὸς χωροῦμεν,
καὶ ἕκαστος στενάζοντα βλέπει τὸν γείτονά του,
καὶ μᾶς μαστίζει ὁ τυφῶν, καὶ τέλος ναυαγοῦμεν
εἰς χώραν μαύρην, ἀγνωστον, ἔς τὴν χώραν τοῦ θανάτου.

Τοιοῦτους εἶχον λογισμοὺς, ὅποταν μέγα φάσμα
μὲ πλησιάζει μὲ λεπτὴν ὀμίχλην τυλιγμένον
καὶ ἤρχισε περιπαθῶς ἠδὺ νὰ ψάλλῃ ἄσμα
χωρὶς τὰ χεῖλη νὰ κινῆ καὶ σκυθρωπὸν ἐμμένον.

Εἶν' ἢ φωνὴ του ἐλαφρὰ καὶ φοβερὰ συνάμα,
ψαύει ὡς ἤχος μακρυνοῦ σημάτων τὴν καρδίαν.
Εἶναι τι τρόμου καὶ χαρᾶς μυστηριῶδες κρᾶμα,
ἀκούσατέ το πῶς θρηνηῖ μ' ἀγρίαν μελωδίαν.

Κ' ἐγὼ ἐπέρασα τὴν γῆν, ὅπως περνοῦν τὰ νέφη
τοὺς διαυγεῖς ὀρίζοντας, τὰς κυανᾶς ἐκτάσεις,

ὡς δυστυχὲς μετέωρον ποῦ ὁ τυφῶν, τὸ τρέφει,
κ' ἔβλεπον ἄστρα ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ὁάσεις.

Ναί! εἶδον πέριξ μου χαρὰ τὸ πᾶν νὰ περιβάλλῃ
καὶ μόνος δυστυχῆς ἐγὼ τὸν βίον μου ἐπέρων
περιπαθῶς ἠτένιζον τοῦ ἔαρος τὰ κάλλη,
καὶ μ' ἔσπρωχνε δεινὸς βορρᾶς ἐν μέσῳ τῶν αἰθέρων.

Ἄλλὰ ἐπῆλθε θύελλα καὶ καταγιγίς φρικώδης,
τὰ νέφη συνεκρούσθησαν, ἡ λαῖλαψ διεχύθη,
κ' ἐκ τῆς συγκρούσεως αὐτῆς ἐξῆλθε μανιώδης
ὁ κεραυνὸς καὶ ἡ βροντὴ, τὸ νέφος διελύθη. . . .

Ἡτοκτονήθη ἔκραξεν ἡ κοινωμία τότε.
Ἡ τάλαινα θὰ ἀγνοῆ ὁ ἄνθρωπος τί εἶναι!
Πλήν, σεῖς καρδίαι εὐγενεῖς δικαιοσύνην δότε,
ὕμεῖς ὑφ' ὧν ἐγνώσθησαν τοῦ βίου αἱ ὁδύναι.

Τί πταίω, ἂν τὸ δάκρυ μου βρέχει τὰς παρειάς μου,
ἂν ἐκουράσθην προχωρῶν κ' ἴσταμαι ν' ἀνασάνω,
ἢτε ἂν ὕπνος νήδυμος κλείῃ τὰ βλέφαρά μου,
ἂν ἐπεθύμησα νὰ ζῶ ἢ θέλω ν' ἀποθάνω;

Τί πταίω; Τίς μοι ἔδωσε τὴν δύναμιν, τὴν κρίσιν;
Ἄν ἐγεννήθην ἀτελής, Θεέ μου, πταίω ἄρα;
Εἶπε καὶ μ' ὄμμα ἄγριον εἶδε τὴν πέριξ φύσιν,
καὶ πολλοὶ τότε στεναγμοὶ ὡσάν δειλὴ κατάρα.

Ἐξῆλθον ἀπ' τὰ μνήματα τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων·
τυφῶν τότε ἀνήρπασε τὸ νεφελῶδες φάσμα.
Ὁ Φοῖβος δὲ ἐξήρχετο χρυσίνους διαχύνων
ἀκτῖνας ἔς τοὺς ὀρίζοντας μὲ πορφυρόχρουν ἄρμα.

᾿Ω! ἄφες, Μοῦσα, τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ νεκροταφεῖα
κ' εἰς τὰς ὁάσεις φέρε με τῶν ἀνθηρῶν λειμῶνων.
Πέτα μακρὰν τῶν συμφορῶν, φύγε μακρὰν τῶν πόνων,
ἀνάβηθι ἔς τῶν οὐρανῶν τὰ ἑναστρα πεδία.

Ἐν Γαλαζίῳ 1870.

ΣΠ. Φ. ΑΝΤΥΠΑΣ.

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΣΟΥ

(Κατὰ τὸν HUGO).

Ἄς ψάλλουν ὅλα τὰ πουλιά
ἄς τραγουδῇ τ' ἀηδόνι·
ἢ ἐδικὴ σου ἢ λαλιά
ὅλα τ' ἀποστομῶνει.

Ἄς λάμπῃ εἰς τὸν οὐρανὸ
τὸ πειδὸ λαμπρὸ ἀστέρι·
τὸ μάτι σου τὸ γαλανὸ
εἶν' ἄστρο χωρὶς ταῖρι.

Ἄς ἔχ' ἡ ἀνοιξὶ στολῇ
τὰ λούλουδα τ' Ἀπρίλη·
κανένα δὲν μοσκοβολεῖ
ὄταν τὸ δικό σου χεῖλι.

Τ' ἄστρο ἐκεῖνο τὸ λαμπρὸ
τ' ἀηδόνι τῆς λαλιᾶς σου,
τὸ χεῖλι σου τὸ δροσερὸ,
εἶνε . . . ὁ ἔρωτάς σου.

Νοέμβριος 1884.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Μετὰ καδμείαν νίκην.

Μετὰ τὸν πρῶτον ἔρωτα, γεννήσαντα πικρίαν,
εἰς νίκην ἀπολήξαντα, δακρύνουσαν, καδμείαν,
ἐν ᾧ ἡσύχως ἔβαινον ἀπογοητευμένος,
ὡς ἐξ ἐφόδου χθὲς δειλὴ μ' ἀφώπλισε παρθένος.

Εἶχε δειλίαν λαγωῦ τὸ ἀσταθὲς τῆς βῆμα·
τὴν σιωπὴν τοῦ χεῖλους τῆς ἐφθόνει καὶ τὸ μνῆμα

καὶ ἀγνοῶ τι ἄρρητον ἐλάλ' εἰς τὴν καρδίαν
ἢ κόρη μετὰ τὴν πολλὴν τῶν συμφορῶν πικρίαν.

Ἐλάλουν μυστηριωδῶς ὡς ἡ μικρὰ κογχύλη
ἀγνώστων πόθων ψελλισμούς τὰ εὐμορφά της χεῖλη.
Κ' ἐγὼ ζητῶν ἀναψυχὴν ἀπὸ τῆς τρικυμίας
ὡς Ἴριδα τὴν ἔβλεπον προάγγελον εὐδίας.

— Πλὴν, κόρη, ἔφθασες ἀργά, μετὰ τὴν τρικυμίαν.
Ἄν ψαύσης εἰς τὸ στηθός μου θὰ εὕρης μὴ καρδίαν,
ἀλλὰ ναυάγιον . . . παλμούς δὲν σπαταλᾷ ἀφθόνως·
ἤδη τὴν ἀπεσκήρυνεν ὁ ἔρωσ καὶ ὁ χρόνος.

Ὡς σὲ ἦτο ποτε ἀγνή, κ' ἡ πρώτη ἐρωμένη·
ἐρυθριῶσα μ' ἔβλεπε, δειλὴ συνεσταλμένη
καὶ ἔρωτα οὐράνιον ὑπέσχετο κ' ἐπόθει
κ' αἴφνης πρὸ λέχους ἐσβύσαν συζύγου τόσοι πόθοι!

Τίς οἶδε, κόρη, καὶ αὐτὰ τὰ χεῖλη τὰ μικρά σου
τὰ νῦν βωδῶς προδίδοντα τὴν ἀθωότητά σου
εἰς πόσους περὶ ἔρωτος ἐνόρκως θὰ λαλήσουν
καὶ πόσους θὰ φιλήσωσιν ἵνα τοὺς ἀπατήσουν!

Παῖζε πλαγγῶνας κάλλιον, μαθήτρια ἀκόμη·
λυττή, ἀνεπιτήδευτος ἄς πίπτ' ἢ νέα κόμη.
Ἐἶνε τερπνὴ ἢ ἐποχὴ τῆς νέας μαθητρίας
μὴ σπεύδης καὶ τῆς νέας σου προτρέχης ἡλικίας.

Φοβοῦ τὰ πρῶτα παίγνια τῶν ἐλαφρῶν ἐρώτων.
Πολλάκις τὸ ἀστεῖευμα, τὸ παίγνιον τὸ πρῶτον,
τὰ πρῶτα, κόρη, βλέμματα, ὅσα γελῶσα ρίπτεις,
ἀνοίγουν βάραθρον γλυκὺ καὶ πίπτεις, πίπτεις, πίπτεις.

Τὰ ἔπη ταῦτα πρόσθεσε εἰς τὰ μαθήματά σου,
καὶ πληρῶσόν μοι διδάκτρον ἐν μόνον φίλημά σου.
Ἄλλ' ὄχι, κόρη· ἐν ἀρκεῖ τὸ χεῖλος νὰ ἀνοίξῃ,
τὸ ἐν θὰ γίνῃ ἑκατὸν κ' εἰξεύρεις ποῦ θὰ λήξῃ;

(Ἐκ τῶν Μυρσινῶν Ἀνεκδότου Συλλογῆς).

Σὲ μιὰ ψαροπούλα.

Εἰς τοῦ γιालοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ποῦ σπᾶν τὰ κυματάκια,
καὶ χίλια δίνουν χρώματα λαμπρὰ ὅτ' ἀ χαλικάκια,
μιὰ ψαροπούλα κάθεται τῆς νύχταις καὶ ψαρεύει
ὡς, θαλασσένια μάγισσα, κ' ἐμένα μὲ μαγεύει:

«Βασίλισσα τῆς θάλασσας, τῆς θάλασσας νεράϊδα
τὰ κάλλη σου τ' ἀμέτρητα ἄλλοῦ ποτέ δὲν τὰ εἶδα.
Νυχτιάτικη βασίλισσα, τῆς θάλασσας γοργῶνα
καράβια, σαποκάραβα σὺ δὲ μαγεύεις μόνα·
μαγεύεις κάθε ἄνθρωπο καὶ κάθε παληκάρι
σὺν νάχης εἰς τὸ χέρι σου τὸ μαγικὸ χορτάρι·
μὲ τὰ πολλὰ τὰ κάλλη σου σὺν ἦρθα ἀπὸ τὰ ξένα
μ' ἐμάγεψες κ' ἐμένα.

«Τὰ κουρασμένα κύματα ποῦ ἔρχονται σιμά σου,
σὺν σπάνουνε, σκορπίζουνε ἀφρὸ ὡς τὴν ποδιά σου·
κ' ἐγὼ μιὰ νύχτα, μάγισσα, ἄς εἶχα τέτοια χάρι,
κ' ἄς ἔρχονταν ὁ θάνατος ἀμέσως νὰ μὲ πάρῃ

«Τὰ ψάρια ποῦ τὰ ἔζάλισε ὀστὴ θάλασσα ἢ πεῖνα
τριγύρω ἀπὸ τὰ γκῦστρί σου ἔμαζεύθησαν κ' ἐκεῖνα
κ' ἀρπάζουνε τσιμπήματα κρυφὰ τῆς πετονιάς σου·
νὰ εἶχα κ' ἐγὼ τὴν τύχη τους ὅτ' ἀγκῦστρι τὸ εὐμορφιάς σου!

«Τὸ γλᾶρο, ποῦ ἀκούραστα πετᾷ ἀπάνωθ' ἐσὺ
ν' ἀρπάξῃ ἀπομεινάρια σου, ἐκοίταξες ποτέ σου;
σὺν κουρασθῆ ἔλπιζοντας τὴν πεῖνά του νὰ σβύσῃ,
μαζεύει τὰ φτερούγια του καὶ πὰ νὰ κολυμβήσῃ
ὀστῆς θάλασσας τὴν ἄβυσσον τοῦ κόρφου του τ' ἀέρι
ὅς εὐτυχημέναις θάλασσαῖς μὴν τύχη καὶ τὸν φέρει·
κ' ἐγὼ ὅταν ἀνέλπιστα ἰδῶ πῶς περιμένω
νὰ ράψω ἀπὸ τὰ χεῖλη σου φιλὶ λαχταρισμένο,
θὰ σβήσω τῆς ἐλπίδαίς μου, θὰ σβύσω τὴν καρδιά μου,
καὶ θὰ ρίχθῶ ὀστὴν ἄβυσσο μὴ σβύσῃ κ' ἡ φωτιά μου».

Ἐν Πάτραις Ἰούνιος 1884.

Η ΦΙΛΟΜΕΝΗ

Ἔσμα ἐκ τῆς Κυκεωνιάδος.

Πῶς κοιμᾶσαι Φιλομένη
 Στὸ κρεβάτι μοναχῆ;
 Τ' εἶν' αὐτὸ ποῦ σε μαραίνει,
 Δὲν διψᾷς φιλιὰ καὶ Σὺ;

Ἄν προσμένης νὰ γηράσης
 Δὲν θὰ ᾄῃς ποτὲ χαρά,
 Σπεῦσε τ' ἄνθη σου νὰ μάσσης
 Ἀγγελόπλαστη εὐμορφία.

Ὁ καθεὶς ἐδῶ σε θέλει
 Ἀλλὰ Σὺ μᾶς ἀπωθεῖς,
 Καὶ κρυφὸ τὸ γλυκὺ μέλι
 Σὰν τῆ μέλισσα κρατεῖς.

Πλὴν σ' αὐτὰ τὰ πυκνὰ δάση
 Κάποιο χέρι θὰ εὐρεθῆ,
 Ποῦ τὸ μέλι σου θὰ μάσση
 Μέλισσά μου ζηλευτή.

1884

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΛΟΥΖΗΣ

Εἰς τὸ λεύκωμα τῆς Δεσποινίδος

ANNIS A. KASSABETH

Ὅποτε ἔξ' ἡ Μοῦσά μου ἂν στίχους μοῦ ἐζήτεις
 Θὰ ἔπνεον ἀρώματα οἱ στίχοί μου ἐκεῖνοι,
 Διότι μὲ ἐνέπνεεν ἡ θεία καλλονή της,
 Πλὴν τώρα τὴν γραφίδα μου ἡ θλίψις της ἀμβλύνει.

Ἦτένιζον τὸ βλέμμα της κ' ἡ φωτεινὴ λαμπὰς της
 Ὡδήγει τὴν γραφίδα μου εἰς ὑψηλάς ποιήσεις,

Ἄς νὰ θαυμάση ὤφειλε καὶ ἐκθειάσῃ πᾶς τις
 Ἄφοῦ μοὶ τὰς ἐνέπνεεν ἡ φωτεινὴ της φύσις.

Ἀλλὰ τῇ ἔκοψαν σκληρῶς τοῦ βίου της τὸ νῆμα,
 Καὶ κόπτεται μοὶ ἡ ζωὴ μὲ δάκρυα καὶ θρήνους,
 Καὶ μὲ ὠθοῦσι στεναγμοὶ διαίως πρὸς τὸ μνήμα·
 Πῶς στίχους λοιπὸν δύναμαι νὰ γράψω χαρμωσύνους!

Ὅποτε ἦν ἐν τῇ ζωῇ πλήρης χαρᾶς καὶ σθένους,
 Ἡ Μοῦσά μου, τὴν ἔβλεπον ἀρωματῶδες κρίνον,
 Καὶ περίεξ αὐτῆς κάλυκας εὐώδεις τὰς παρθένους
 Κ' ἐμέθυον ἐξ ἡδονῆς τὰ ἄσματά μου χύνων.

Ὡ τότε ἂν μοὶ ἔλεγες: «ὀλίγους στίχους δός μοι»
 Θὰ ἦσαν οὔτοι ἄρρητος ἀγγέλων μελωδία,
 Καὶ παραδείσου μουσική, καὶ τοῦ Ἀπεΐρου κόσμοι,
 Καὶ τοῦ Παντός ἔτι αὐτοῦ ἡ ἄκρα ἁρμονία.

Ἀλλὰ θὰ γράψω πρὸς στιγμὴν, κρατῶν τὰ δάκρυά μου·
 Καὶ δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ τὴν πρώτην αἴτησίν σου,
 Τὴν αἴτησιν κόρης ἀβραῶς, δι' ἐν στιχοῦργημά μου;
 Ἄς γράψω· οὔτω θέλω ζῆ εἰς τὴν ἀνάμνησίν σου.

Πλὴν τί νὰ γράψω! κάλλιον εὐχὴν μοὶ μόνον μίαν:
 Ὅπως ἐγὼ ἠγάπησα καὶ σὲ νὰ σ' ἀγαπήσῃ,
 Ὁ ἐκλεκτός σου, μ' ἔρωτα καὶ μὲ στοργὴν ὁμοίαν
 Νὰ εὐτυχήσῃς σὺ αὐτόν, καὶ νὰ σὲ εὐτυχήσῃ.

Τί ἄλλο θέλεις κάλλιον διὰ τὸ λεύκωμά σου
 Νὰ μένη εἰς ἀνάμνησιν, πλὴν ταύτης τῆς εὐχῆς μου
 Ἦν ἔγραψα κ' ὑπέγραψα καὶ δίδω χάρισμά σου,
 Καὶ εἶνε ὅλως ἀκραϊφνῆς κ' ἐκ βάθους τῆς ψυχῆς μου;

Ἐν Ἀθήναις 17 Αὐγούστου 1883.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΣΑΛΒΑΤΩΡ

ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΥΝΗΣ Α. . . .

*Ὁ ἀληθὴς ἔρως εἶναι φαιεὺς
ὡς ἡ ἡλιὸς καὶ σιωπηλὸς ὡς ὁ τάφος.*

ΟΥΓΚΩ.

Χείλη ποῦ λέγουν σ' ἀγαπῶ τελειώνουν εἰς τὴν ὕλη! . . .
Ἐρως ποῦ καίει στὰ σωστά δὲν φθάνει εἰς τὰ χεῖλη . . .
Εἶναι φωτιὰ ποῦ ἔπεσε ἀπ' τοῦρανοῦ τὸ δῶμα,
καὶ σὰν μιλῆ μὲ τὴν ψυχὴν, δὲν ὀμιλεῖ τὸ στόμα
Τὴν δυνατὴν τὴν φύσιν του τίποτε δὲν φοβίζει.
Ξυπνῶντας μόνε σ' ὄνειρα πελάγου ἀρμενίζει,
καὶ σὰν τὸν ναύτη π' ἄγρυπνος τὴν νύχτα πελαγόνει,
καὶ σ' ἐν ἀστέρι λαμπερὸ τὸ μάτι του καρφόνει,
Ἔτσι κ' ἐκείνη ἡ ψυχὴν, ποῦ ἔρως τὴν φλογίζει, . . .
στὴν ζωγραφίᾳ τῆς λάτρας τῆς μονάχα φτερουγίζει. . . .
Σ' αὐτὴ θαρρεῖ ἀνοίγεται ὁ Οὐρανὸς ἐμπρὸς τῆς,
κι' ἀκούει Χερουβείμ φωνάς, αὐτ' εἶναι ὁ θεὸς τῆς!
Καὶ σὰν ὁ ὕπνος ἤσυχα τὰ βλέφαρά του κλείσῃ,
τὸν ποθητὸ τὸν ἥλιο του κ' ἐκεῖθεν ἀντικρύσῃ
νὰ τοῦ φωτᾶ τ' ὄνειρο . . . στὸν ὕπνο του ἀκόμα
Ἐρως ποῦ καίει τὴν ψυχὴν, μὰ δὲν μιλεῖ τὸ στόμα . . .
Χείλη ποῦ λέγουν σ' ἀγαπῶ τελειώνουν εἰς τὴν ὕλη . . .
ἔρως ποῦ καίει στὰ σωστά δὲν φθάνει εἰς τὰ χεῖλη.
εἶναι φωτιὰ ποῦ ἔπεσε ἀπ' τοῦρανοῦ τὸ δῶμα,
καὶ σὰν μιλῆ μὲ τὴν ψυχὴν, δὲν ὀμιλεῖ τὸ στόμα . . .

Α. Δ. ΝΙΚΟΛΑΡΑΣ

ΚΑΛΛΟΝΗ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΥΧΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Μὲ ἀθάνατα ῥόδα στρωννύει
Τοῦ φωτὸς τὴν ὁδὸν ἢ αὐγὴν,
Καὶ τὴν ἔλευσιν τούτου μηνύει·
Ὁ φωστὴρ προχωρῶν ἐν σιγῇ
Τὸν αἰθέρα φαιδρῶς διανύει

Ὅλ' ἡ φύσις αὐτὸν ἀναμένει,
Τὰ πτηνὰ τὸν ὕμνουσιν μὲ χαρὰν·
Ἡ λυχνὶς κεκρυμμένη ἐν χλαίνῃ
Τῆς ζοφώδους νυκτός, πορφυρὰν
Φέρει ἤδη στολὴν γηθομένη.

ὦ ἀνέκφραστος χάρις καὶ κάλλη
Τῆς αὐγῆς, τῶν γλαυκῶν οὐρανῶν!
Ὁ εὐώδης λειμῶν πόσον θάλλει,
Πόσον εἶναι τὸ Σύμπαν τερπνόν,
Κ' ἡ σοφία τοῦ Πλάστου μεγάλη!

Νέα, ἄφες Θεέ, ἡλικία
Νὰ φαιδρύνῃ ἡμῶν τὴν ζωὴν
Ἐν πορείᾳ αὐτῆς τῇ βραχείᾳ,
Καὶ ὁμοία μὲ αὔρας πνοῆν
Ναρὰ ἅς σβεσθῇ καὶ γλυκεῖα.

Ἄφες, Πλάστα, πτηνῶν μελωδία
Νὰ εὐφραίνῃ ἀπαύστως τὴν γῆν·
Τῆρει νέαν αὐτῇ ἡλικία,
Κ' εἰς νυκτός καὶ θανάτου σιγῆν
Τὸ πᾶν ῥίψε χωρὶς γηρατεῖα.

Ἄς χαθῇ ἐλευθέρα χειμῶνων,
Καταιγίδων ἢ γῆ καὶ σεισμῶν,
Ἡ ψυχὴ μας χωρὶς ἀλγηδόνων
Καὶ δακρύων σκληρῶν μαρασμῶν
Ἐν τῷ τέλει ἐτῶν εὐδαιμόνων.

1884

ΜΙΧ. ΓΡΙΜΑΝΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΤΟΥ ΣΑΚΕΣΠΗΡΙΑΝΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ.

Take oh! take those lips anay.

I.

Πάρε ὦ! πάρε αὐτὰ τὰ χεῖλη
Ποῦ μ' ἀπάτησαν γλυκά,
Καὶ τὸ χάραγμα — τὰ μάτια
Φῶς ποῦ τὴν αὐγὴν πλανᾷ.

Πλὴν ἄχ! δόσμου τὰ φιλιὰ μου
 Ἰπίσω, κειὰ τὰ ἔρωτικά
 Τὰ σφραγίσματα, π' εἰς μάτην
 Ἐσφραγίσθησαν θεά!

2.

Κρύψε ἄ! κρύψε αὐτοὺς τοὺς λόφους
 Ἐάν τὸ χιόνι, ὅπου κρατεῖ
 Κόλπος σου ὁ παγωμένος
 Ποῦ ὅσ τὰ ὕψη ἀνθοῦν ἐκεῖ
 Τὰ γαρούφαλα π' ὁ Ἀπρίλις
 Τὴν ἀνθάνοιξι φορεῖ.
 Πλὴν τὴ μαύρη τὴ καρδιά μου
 Ἄφ' στην νὰ ἐλευθερωθῆ.

Ἐν Λονδίῳ 1884.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ
 Ζακύνθιος

ΡΕΜΒΗΣ ΣΤΙΓΜΑΙ . . .

Ἐν μέσῳ τῆς ἀτέρμονος ἐκείνης παραλίας
 ἐν ἧ Σειρήνες ψάλλουσι περιπαθῶς τὸ θέρος
 καὶ μᾶς ὑψοῦν εἰς τὸ Ζενιθ τῆς θείας ἁρμονίας
 ἣν μᾶς ἐμπνέει ἡ Ἐλπίς, τὸ ἄσμα, καὶ ὁ Ἔρωτος,
 ἐξηπλωμένος νοχελῶς εἰς φίλος νεανίας
 ἐδέχτο τὰς τρυφεράς τῆς φίλης του θωπείας.

Τὸ κῆμα λεῖον πρὸ αὐτῶν ἐφλοίσβιζεν ἡρέμα
 δίδον τῇ φίλῃ του ἀκτῆ φιλήματα ἀφρώδη
 ἐν ᾧ ἐκείνης τὸ λαμπρὸν καὶ ἀπαστράπτον βλέμμα
 ὑπὸ τοξοειδεῖς ὄφρυς καὶ κόμην ἐβενώδη,
 ἣν χαριέντως ἔσειεν ὁ Φαληρίτης πνέων
 τὸ πάθος ἐξηκόντιζεν, τὸν ἔρωτα ἐμπνέων.

Τί ὦραι! τί οὐράναιαι στιγμαὶ ἡδυπαθείας!
 Καθ' ἃς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐλευθέρων τὸ πνεῦμα
 μεταρροῦται ἔνθεον διὰ τῆς φαντασίας
 ὑπὸ ἀπείρων σκέψεων, χρυσῶν ἐλπίδων βεῦμα
 ὡς κόκκον ἄσημον χορὸς τὸ σύμπαν θεωροῦμεν
 καὶ τὴν πηλώδη ὑπαρξίν ἡμῶν ἀποθεοῦμεν.

Ἔω πάντοτ' ἐραστής καὶ πάποτε νυμφίος
 ὡς εἶπεν φίλος ποιητής, ἐρωτευμένε φίλε,
 ἃς ἐντροφῶμεν εἰς θερμὰς ἀγκάλας αἰώνιας
 διότι ἄλα! φοβεραὶ τοῦ Πλάτωνος αἱ πόλαι
 θὰ ἀνοιχθῶσι πρὸ ἡμῶν ὦ! τότε, τότε οἶμοι! . . .
 δὲν θὰ παρηγορῆ ἡμᾶς φεῦ! . . . οὐδ' αὐτὴ ἡ μνήμη.

1882.

Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ. Μήτηρ τοῦ ἐν Παρίσις ἐγκρίτου πολιτευτοῦ καὶ νῦν πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Νικολάου Μαυροκορδάτου, χήρα τοῦ ἀειμνήστου ἐπιφανεστάτου πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, θυγάτηρ δὲ τοῦ μεγάλου διερμηνέως Ἰακώβου Ἀργυροπούλου, ἐβίωσεν ἐν μεγίστῃ κοινωνικῇ τιμῇ καὶ ὑπολήψει, ἀξία ἀναφανεῖσα τοῦ εὐκλεοῦς ὀνόματος, ὅπερ ἔφερε καὶ ὕπερ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλᾶδος πολλὰς ἐξόχους κατέχει σελίδας, τιμῶμενον ἐν τοῖς πρατίστοις ἐργάταις, ἐπιστήμων, μεγάλων γεγονότων καὶ ἔργων. Ἡ Χαρίκλεια Α. Μαυροκορδάτου διὰ τοῦ μακροῦ καὶ ἐπιφανοῦς βίου αὐτῆς διεκρίθη, ὡς γυνὴ ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων, αἵτινες συγκεντροῦσιν ἐν ἑαυταῖς, ἐν ἐπαγωγῇ ἁρμονία, ἔξοχον ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦ πρὸς τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς καρδίας, πολλαχῶς παρασχούσα ὑποδείγματα Ἑλληνίδος ἀγνοτάτης.

Ἡ Χαρίκλεια Μαυροκορδάτου. ἀνεφάνη ἀξία γυνὴ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀοιδίου συζύγου αὐτῆς, ἡ δὲ φωνὴ αὐτῆς ἀπειράκις δι' ἀγαθοεργίας ἐμεσίτευσε καὶ εἰς οἰκογενεῖας ὀλοκλήρους πλείστας τ' ὀνομά της καὶ ἡ μεσολάβησις της ὑπῆρξεν θεῖα πρόνοια. Ἡ τοῦ τύπος στοργῆς καὶ περινοίας, πάντοτε ἐκδηλώσασα δείγματα ζωηρῶν ἐντυπώσεων τοῦ μελιχίου, καὶ φύσει εὐγενοῦς παραστήματος αὐτῆς καὶ τῶν ὠραίων καὶ σωφρονεστάτων λόγων της.

Τ' ὄνομα τῆς οἰκογενεῖας τῆς ἀοιδίου ἐγκρίτου ταύτης Ἑλληνίδος, συνδεδεμένο τόσον ἐν τῇ ἀληθινῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀγώνων τῆς γνησίας φιλοπατρίας, ὅσον καὶ τῇ εὐγενεῖ μετέπειτα καὶ ἐν πεφωτισμένην χρῆσει, σοφῶ δὲ κανόνι καλλιεργήσει τοῦ ἐναρέτου καὶ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, ὄντως ὑπερλαμπρύνει, ὁ κυρίως ἀτομικὸς βίος τῆς ἀειμνήστου Χαρίκλειας Μαυροκορδάτου, διότι ἡ μελέτη αὐτοῦ θὰ προσφέρῃ τῷ κύκλῳ τῶν γυναικῶν, ἐρίτιμα διδάγματα περιβλέπτου καὶ θαυμαστῆς μερίμνης, ἀρετῆς, ἐκπροσωπούσης ὅτι ὠραῖον καὶ ἔξοχον.

Ἐκ τοῦ ἐπιδόξου βίου τῆς ἐπιφανεστάτης γυναικὸς ταύτης, ἐξάγονται πορίσματα σπανίας ἠθικῆς καὶ ἀρετῆς, ἀξίας θαυμασμοῦ. Διέπρεψε πάντοτε ἐπὶ πολλαῖς πνευματικαῖς καὶ ἠθικαῖς ἀρεταῖς, ὣν τρανότατον δεῖγμα καὶ διὰ μητέραν τιμαλφέστατος ἔπαινος δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἡ διαπρεπῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ θέσις τῶν τέκνων αὐτῆς, ὣν τὸ ἄλλοτε συνηθισθὴν μέγας φιλικὸς κύκλος, τιμῶν τὴν εὐκλειαν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐξόχου οἰκογενεῖας της, ἡ δὲ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία διὰ πασῶν τῶν τάξεων της ἐξεδήλωσε τὴν θλίψιν αὐτῆς, ἰδίᾳ ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Χ. Α. Μαυροκορδάτου, τιμήσασα πάντοτε, ἐν μέλος ἐκ τῶν διαπρε-

πεσμάτων καὶ ὠφελιμωμάτων τῇ διαπλάσει αὐτῆς. Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τὸν Μαΐου τοῦ 1884, ταφθεὶσα ἐν Ἀθήναις.

ΣΜΑΡΑΓΔΑ Α. ΜΟΥΡΟΥΖΗ. Ἡ Σμαράγδα Α. Μουρούζη, μήτηρ τῆς ἐγκρίτου καὶ διακεκριμένης ἐπὶ γένει καὶ ἀρετῇ κυρίας Ἐλένης Ν. Μαυροκορδάτου καὶ τῆς ἀειμνήστου Σοφίας Δημητρίου Μαυροκορδάτου, ἀνεφάνη ἐπιφανῆς δεσποίνα τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὰς προσωπικὰς ἀρετὰς αὐτῆς, ὀνομαστὴ ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς διὰ τὴν ἑλληνικωτάτην καὶ σπανίαν μόρφωσίν της. Ἀνήκουσα εἰς τὸν ἡγεμονικὸν Μολδαυικὸν οἶκον τοῦ Στούρτζα, ἐγεννήθη ἐν Ἰασιῶ τῷ 1806, ὅτε ἔτυχεν ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας τῶν πρώτων ἐξαιρέτων αὐτῆς σπουδῶν, συμπληρώσασα εἶτα ταύτας καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Ἑσπερίας πόλεσι. Ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ἡ παιδεία τῆς Σ. Μουρούζης, ἠθαυμάζετο, ἀναγνωριζομένης ἐκ τῶν εὐφροσυνῶν Ἑλληγνίδων, παράδειγμα σπανίας ἀγωγῆς καὶ ἀξιωματικότητος ἀρετῆς. Συζευθεῖσα τὸ πρῶτον τὸν ἐπὶ εὐγενείᾳ καὶ παιδείᾳ διαπρέψαντα Μολδαυὸν Ἀλέξανδρον Βάλσαν, γενόμενον καὶ Ὑπουργὸν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐν Μολδαυίᾳ ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Μιχαῆλ Στούρτζα, ἀπέκτησε τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας ἐπιφανεῖς δύο θυγατέρας. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου, νεωτάτη ἔτι, ἐνυμφεύθη τὸν Ἀλέξανδρον Μουρούζην, ἄνδρα διακρίνοντα ἐν τοῖς ἀνωτάτοις πολιτικοῖς ἀξιώμασι τῶν ἡγεμονιῶν, υἱὸν δὲ τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπαγχονισθέντος τῷ 1821 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀειμνήστου διερμηγῆως τῆς Πύλης Κωνσταντίνου Μουρούζης. Ἐπανελθοῦσα ὀλίγον εἶτα εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1851, καίτοι τὸ γένος Μολδαυίς, ἀνεφάνη οὐχ ἤττον ἐνθερμὸς Ἑλληνίς, ἐπὶ πᾶσιν ἔξοχος τὰ αἰσθητά καὶ τὴν φιλάνθρωπιαν διακεκριμένη. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτῆς ἡλικίαν ἐπικράτησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν ταῖς παριστριαῖς χώραις, οὗ τὰ πεφιλημένα καὶ ἀληθῆ νόματα ἐνησπᾶσθη ἢ ἀοιδίμος **ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΜΟΥΡΟΥΖΗ.** Ἐντυθεὶν καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀγωγή καὶ πεφωτισμένη μόρφωσις, ἣν παρέσχε ταῖς ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς γάμου θυγατέρας, ἐκδοῦσα μάλιστα αὐτὰς ἀμοτέρας εἰς γάμον πρὸς Ἑλληνας, τὴν μὲν Σοφίαν πρὸς τὸν ἀειμνήστον σοφὸν ἄνδρα **Δ. Στ. Μαυροκορδάτον**, τὴν δ' Ἐλένην πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις ἐγκρίτον Πρεσβευτὴν ἡμῶν καὶ πολυμαθῆ ἄνδρα **κ. Νικόλαον Α. Μαυροκορδάτον.** Ἡ Σ. Μουρούζη παραμείνασα ἐνταῦθα καιρὸν τινα ἀπὸ τοῦ 1851, ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ὅτε πάλιν ἐπανῆλθεν, διαμείνασα ἐνταῦθα μέχρι τοῦ θανάτου της. Ἐκτοτε ἡ ἀειμνήστου ἐπιφανῆς γυνὴ, διεκρίθη ἐπὶ πλείστοις καὶ ἀνεπίδεικτοις ἀγαθοεργίαις. Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀγαθοεργοῖς ἰδρύμασι τὸ ὄνομα αὐτῆς παραμένει εὐλογητὸν καὶ αἰώνιον, ἡ δὲ ἀκραφνῆς αὐτῆς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀγάπη, θέλει ἀείποτε καθιστᾶ τὴν μνήμην αὐτῆς προσφιλεῖ καὶ ἐγκάρδιον.

Σπανίως γυνὴ κατέλιπε τόσην λατρείαν εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς, ὅσον ἡ **ΣΜΑΡΑΓΔΑ Α. ΜΟΥΡΟΥΖΗ.** Καὶ ἡ ὄψις αὐτῆς αὐτῇ, ἐν τῇ προκεχωρημένῃ ἀκόμῃ ἡλικίᾳ θὰ μείνη ἐν τῇ φαντασίᾳ ὄλων, ὅσοι ἔτυχε νὰ τὴν ἴδωσιν ἀξιοπρεπεστάτη καὶ γλυκεῖα, ὡς ἦτο εὐγενὲς καὶ φιλόφρονος τὸ στάδιον τοῦ ἀγαθοεργοῦ αὐτῆς βίου. Ἐτελεύτησεν ἐν Ἀθήναις τῇ 13ῃ Σεπτεμβρίου 1884.

ΕΥΘΥΜΙΑ Α. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ. Σπανίως βίος γυναικὸς συγκεντροῦ προ-

σόντα τοιαῦτα, οἷα ἀνδείξει ὁ βίος τῆς Σεβαστῆς ταύτης Δεσποίνης, ἣς τὸν θάνατον ἀναγράφει τὸ ἔτος τοῦτο. Θυγάτηρ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Περρωτοῦ, διετέλεσε σύντροφος ἐπὶ πᾶσι διαπρεπῆς τοῦ ἀοιδίμου ἐξόχου πολιτικοῦ ἀνδρός, **ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ.** Ἀφ' ἣς ἐποχῆς, ὁ τάφος ἐκάλυψε τὸν διαπρεπῆ ἐκείνον ἄνδρα, ἡ **Εὐθυμία Κουμουνδούρου**, δὲν κατελέγετο ἐν τοῖς ζῶσιν. Καὶ ἡ ἱστορία τοῦ πατρικοῦ αὐτῆς οἴκου, ὑπῆρξεν ἀληθὲς κέντρον, ἐξ ἐκείνων, ὅσα μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν διαφορῶν τοῦ ἔθνους γεγονότων δύναται τις νὰ εὕρῃ, τῶν οἰκογενειακῶν δὲ παραδόσεων καὶ ἀρχῶν τὴν ἐξακολούθησιν ἐξεδήλωσεν, ἀπροσποίητος πάντοτε ἐπιδείξασα ἀπλοῦς καὶ ἑλληνικοὺς τοὺς τρόπους, ἐν οἷς ἀνεγνώριζε οἷοςδὴποτε ἐπιχευμένην τὴν θελκτικὴν χάριν τῆς ἀγαθότητος, ἐν πάσαις ταῖς ἔφεσι τοῦ ἀρίστου βίου αὐτῆς. Ἐν τῷ μεγάλῳ οἴκῳ αὐτῆς, ἡ ἔγκριτος αὕτη Ἑλληνίς, ὑπῆρξε παρηγορὸς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ καὶ ἀνακουφιστικὴ ἐπενέργεια, εἰς πᾶσαν φιλόφρονον ἐργασίαν καὶ τὴν ἐν γένει εἰς τὸ καλὸν ἐπίδρασιν, τύπος ἀληθοῦς ἀρετῆς, ἐκπροσωπούσης τὰς ἐποχάς, τῆς μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, κοινωνικῆς διαμορφώσεως, παράδειγμα σπανίου φιλάνθρωπιᾶς καὶ φιλοπατρίας. Ἐν πολλοῖς καὶ πολλαχῶς ἀνεφάνη εὐεργέτις, ἀφανῆς καὶ ἐλεθμῶν χορηγός.

Ἡ **Εὐθυμία Κουμουνδούρου**, φέρουσα πλῆρες τὸ σθένος τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρίστων παραδόσεων τῆς οἰκογενείας αὐτῆς, ἀφ' ἣς ἐποχῆς συνεδέθη διὰ γάμου μετὰ τοῦ ἀειμνήστου ἐπιφανοῦς πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀνεφάνη γυνὴ ἐξαιρέτων αἰσθημάτων, ἐκ δὲ τῶν συγχρόνων γυναικῶν ἐπὶ πᾶσι ἀρίστη, γυνὴ Σεβαστῆ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῶν ἀνῶν καὶ ὠφελίμων πράξεων ἐν τῷ βίῳ. Ἐν τῇ ἀγαθῇ καρδίᾳ αὐτῆς διατρέφουσα τὰς ἀγλαὰς παραδόσεις τῆς ἀληθοῦς ἑλληνικῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς, ὧν ἦτο μέχρι τελευταίας στιγμῆς ἡ ἀληθεστέρα ἐνσάρκωσις, πάντοτε σπουδαίως συνετέλεσε εἰς ἐμψύχωσιν παντὸς ὥραίου ἔργου, ἀποβλέπωντος τὴν ἔθνικὴν πρόοδον, διὰ δὲ τῆς ἀκραφνῆς αὐτῆς ἀγάπης, ἣτις ὑπῆρξεν αἰσθημα ἐμφυτευθὲν εἰς τὴν ψυχὴν της ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ἀνεδείχθη πρότυπον, ἀπερίττου καὶ εὐεργετικῆς Ἑλληνίδος, καὶ πάντοτε καὶ εἰς τὰς ἀνωτάτας στιγμὰς τῆς μοναδικῆς δόξης αὐτῆς ἰδίως, τῶντι παράδειγμα γυναικὸς ἐξόχου, πλήρη φερουμένη τὸν στολισμὸν τῆς ἀληθοῦς ἀρετῆς καὶ τοῦ ζήλου, εἰς τὴν ἀκριβεστάτην ἐνάσκησιν τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων.

Τοιοῦτον παρελθὸν ἀνεκτιμήτων ἀναμνήσεων περιλαμβάνων ὁ βίος τῆς ἀειμνήστου **Εὐθυμίας Α. Κουμουνδούρου**, κατέλιπε ἐν ταῖς τάξεσι τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς κοινωνίας, μνήμην σεβαστὴν καὶ ἀρίστην, περιεστεμημένην διὰ τῶν καλλιτέρων ἀνθῶν τῆς φιλάνθρωπιᾶς καὶ σπανίας ἐκλεκτῆς προθυμίας, τῆς ἀπαραμίλλου ἀρετῆς, ἅτινα ἅπαντα εἶρον θάλλπος καὶ φιλοξενίαν ἐν τῷ οἴκῳ της, γενναίω καὶ προθύμῳ εἰς πᾶσαν καλὴν ἰδέαν καὶ πάντα εὐγενῆ σκοπὸν. — Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῃ Μαΐου 1884.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΒΑΑΒΗΣ. Ἡ ἐργασία τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως δὲν εἶχε βᾶσιν τὴν ἰδιοστέλειαν καὶ σκοπὸν τὴν ἐπίδειξιν, ἀλλὰ κυρίως καὶ κατ' οὐσίαν ἦτο ἱεροῦ καθήκοντος ἀγνωστῆ ἐκπλήρωσις. Τοσοῦτον δὲ μάλιστα παρά τισι ἐτῶν ἀνδρῶν τούτων ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος ὑπῆρχε τελεία, ὥστε οὐδὲν ἄλλο

ἐπεδίωξαν καὶ ἐθήρυσαν ἢ αὐτὴν τὴν μετριόφρονα τῆς συνειδήσεως ἡδονὴν ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει αὐτοῦ. Εἰς τὴν χορείαν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν ἀνήκει καὶ ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀποβιώσας ἐν Μεσολογγίῳ σεβαστὸς γέρον **Ἰωάννης Βάλβης**.

Ὁ Ἰωάννης, υἱὸς τοῦ Γεωργίου Βάλβη, ἀνδρὸς ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν Κατοχῇ τῆς Ἀχαρνανίας ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ μεγάλην οἰκογενεῖαν τὴν φέρουσαν τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1798 ἐν μέσῳ μεγάλου οἰκογενειακοῦ ἔλθου. Ὑποστάς δὲ τὰ ἐπακόλουθα τῆς ὑπὸ Ἀλῆ πασᾶ καταδιώξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, γενομένης ἐπὶ σκοπῷ ἰδιοποιήσεως τῆς μεγάλης ἐκείνου περιουσίας καὶ ἕνεκα συγγενικῶν διαβολῶν, ἠναγκάσθη νὰ καταλίπη τὴν γενέθλιον γῆν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου καὶ νὰ περιπλανηθῇ ἐφ' ἰκανὸν χρόνον εἰς Ἰταλίαν καὶ Ἰσπανίαν. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος, ἐπανελθὼν ὕστερον ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς Κατοχὴν, ἀπεβίωσεν ἐν ἀθηραῖ ἡλικίᾳ ὁ δὲ Ἰωάννης, ἐκραγείσης ἡδὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔσπευσε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποβῆς εἰς Μεσολόγγιον μετέσχε τῶν πολυθρυλήτων ἐκείνων πολεμικῶν ἔργων κατ' ἀμφοτέρας τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, αἰεποτε τιμώμενος ἐπὶ γενναίότητι καὶ συνέσει. Προκειμένου δὲ νὰ καταπλεύσῃ ὁ Βύρων ἐξ Ἐπτανήσου εἰς Μεσολόγγιον, ὁ Ἰωάννης ἐξελέγη ἐκ τῶν πρώτων πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἐπισήμου ξένου ἐν αὐτῇ τῇ Ἐπτανήσῳ. Περαιτωθέντος δὲ τοῦ ἀγῶνος, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Καποδιστριαίου ἐτίμησε τὸν Ἰωάννην, προσενεγκοῦσα εἰς αὐτὸν τὸν ἀρμόδιον στρατιωτικὸν βαθμὸν καὶ τρία κατὰ σειρὰν ἀριστεῖα τοῦ ἀγῶνος. Καὶ τὸν μὲν βαθμὸν διετήρησεν, ἐφ' ὅσον ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἰκανὸν ν' ἀποβῇ ὠφέλιμος τῇ πατρίδι, ὕστερον δὲ, παραιτηθεὶς ἀπ' αὐτοῦ, οὐδέποτε, καίτοι δικαιοῦμενος, ἤξιωσε νὰ λάβῃ σύνταξιν. Ἰδιωτεύων δὲ ἐπεδείξατο πάντοτε τὰς οἰκογενειακὰς καὶ κοινωνικὰς ἐκείνας ἀρετὰς, αἵτινες ἦσαν τὸ προνομιούχον κόσμημα τῶν γεραρῶν ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ συνετάφησαν μετ' αὐτῶν. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τιμηθεὶς καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος ἀπεβίωσε τὴν 27 Ἰανουαρίου π. ἔ. ἐν Μεσολογγίῳ καταλιπὼν τέσσαρα τέκνα, δύο θυγατέρας καὶ δύο υἱούς, ἐξ ὧν ὁ ἕτερος εἶνε ὁ βουλευτὴς Ρονίτζης κ. Ἀντώνιος Ι. Βάλβης.

ΑΔΕΕΑΝΔΡΟΣ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ. Ἀνήκει εἰς ἐπιφανέστατον οἶκον, ὁ Πρίγκηψ Α. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, τελευταῖον τέκνον ἐνὸς τῶν ἐπιδόξων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, τοῦ ἀλωτοῦ τῆς Μονεμβασίας Ἀλεξάνδρου Καντακουζηνοῦ. Ἡ μελέτη τῶν πράξεων τοῦ ἐπισήμου οἴκου τοῦ ἀνδρὸς διδάσκει ἡμῖν, ὅπως ἐξέλειψαν καθ' ὀλοκληρίαν οἱ ἀδαμάντινοι ἐκείνοι κρίκοι, οἱ συνδέοντες τὴν παρούσασιν ἀχρωμάτιστον γενεὰν πρὸς τὴν ζωηφόρον καὶ φαεινὴν τοῦ ἀγῶνος ἐποχὴν.

Εἰκοσιτριετῆς ὢν μόλις τῷ 1836, ὁ Α. Καντακουζηνὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν καὶ παρέμεινεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν μέχρι τοῦ 1839, ὅτε σπουδαῖα οἰκογενειακὰ ὑποθέσεις μετακάλισαντο αὐτὸν εἰς Ῥουμανίαν. Ὁ οἶκος τῶν Καντακουζηνῶν, ὅστις μέχρι σήμερον ἐτήρησε ἀχμαλὴν τὴν παράδοσιν τῆς ἡγεμονικῆς βυζαντινῆς καταγωγῆς του, δευτέραν πατρίδα ἀπ' αἰῶνων ἔσχε τὴν Ῥουμανίαν. Ἐκεῖ διέτρεξεν ὁ Καντακουζηνὸς ἐπιφανὲς πος

λιτικὸν στάδιον, γεγόμενος πολλάκις ἐπὶ Κούζα βουλευτῆς, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, εἶτα ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τελευταῖον μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἐν πᾶσιν ὁ ἀνὴρ διετήρησε τὰς παραδόσεις τοῦ μεγάλου πατρὸς αὐτοῦ, τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἀξίωμα, τὸ ἐπιφανὲς ὄνομα τοῦ ἱστορικοῦ οἴκου του, τὴν ἀπαράμιλλον ἐθελουσίαν καὶ αὐταπάρνησιν, τὰ τρώπαια καὶ τὰ μαρτύρια, τὴν ἀρετὴν καὶ μεγαλοπραγμοσύνην, ἅπαντα τηλαυγῆ παραδείγματα τοῖς βουλομένοις, νὰ διδαχθῶσι ὅπως καὶ ὅποτε ἐκ μικρῶν μεγάλοι, ἐκ δούλων ἐλεύθεροι, καὶ ἐκ θυμάτων ἐκδικηταὶ καὶ τιμωροὶ ἀναφαίνονται. Περροικισμένος διὰ σπανίας διανοίας ἀνεδείχθη πάντοτε ἀνὴρ φιλελευθέρων ἀρχῶν, πάντοτε ἀναφανείς μεταξὺ τῶν θερμοτάτων φιλελλήνων, καὶ αἰεποτε πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ποιησάμενος χρῆσιν πεφωτισμένην τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ἀξιωματῶν. Ἐφερε πλεῖστα παράσημα διαφόρων κρατῶν, ἐν οἷς τὸν Μεγαλόσταυρον τῆς Ῥωσσίας καὶ τοὺς ἀνωτέρους ταξιάρχους τῆς Ἑλλάδος καὶ Ῥουμανίας. Ποθήσας νὰ ταφῇ εἰς τὴν φιλοξενον Ἑλληνίδα γῆν, ἐτελεύτησεν αἴφνης, ἐν ᾧ ἐνταῦθα παρέμενε παρὰ τῷ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρῷ αὐτοῦ ἀντιστρατήγῳ κ. Σ. Σούτσῳ, ἐν ἡλικίᾳ προκεχωρημένη τῇ 8η Μαρτίου 1884.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΙΚΟΣ. Ἐὰν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν χρόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἐθνικοῦ ἐκείνου βίου, ἀποθαυμάζει τις τὸν ἀληθῆ χαρακτήρα, τὸν ἀποπνέοντα τὴν δρόσον τῆς παρελθούσης ἐποποιίας καὶ περιβαλλόμενον τὸ ζωογόνον φῶς τῆς μελλούσης δημιουργίας, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν, νῦν ὁμολογεῖ τις ὅτι ἡ ὑπαρξίς ἐνὸς ἀνδρὸς τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀπομένει ὅσας ἐν μέσῳ τῆς αὐχμηρᾶς ἐρήμου τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἀριθμήσεως τῶν κεφαλαίων. Εἷς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, πλήρης ἀπλότητος, καρδίας, καὶ πίστεως εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, καὶς μέχρι γῆρατος ἐν τούτῳ διαμείνας, ἐβίωσεν ὁ Α. Σ τ ά ι κ ο ς, υἱὸς τοῦ ἀντιστρατήγου Ἀθανασίου Σταϊκοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ζατοῦνῃ τῆς Γορτυνίας τῷ 1808, καὶ δεκατετραετῆς ὢν ἠκολούθησε τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὸν παρθητὴν τοῦ Παλαμηδίου θεῖον του στρατηγόν Σ. Σταϊκοπούλου, κατὰ τὴν ἐξ ἐφόδου ἄλωσιν αὐτοῦ τῇ 30ῃ Νοεμβρίου 1823, καὶ εἰς ἀπάσας τὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείας αὐτῶν ὡς καὶ εἰς τὴν ἐφοδὸν κατὰ τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀκροκορίνθου. Τῷ 1828 εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολεμικὴν σχολὴν, ἀφ' ἧς ἐξελλθὼν κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν, ἐν ᾧ διεκρίθη, ὡς ἀνὴρ τοῦ καθήκοντος, ἐπὶ δεκατετραετίαν ὀλοκληρῶν ὑπηρετήσεως τὴν πατρίδα, ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 14 ἐτῶν μέχρι τοῦ 1861, ὅτε ἀπεσύρθη ὁ ἐντιμος ἀγωνιστὴς μετ' ὅν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, ἕνεκεν λόγων φιλοτιμίας. Ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οὓς ἀτυχῶς ἡ πολιτεία ἡμῶν μετέπειτα οἰκτρῶς παρέῖθε' καὶ τοι δ' ἀνήκων εἰς οἰκογενεῖαν, προσενεγκοῦσαν δι' ἐθελουσίας μεγάλας ἐκδουλεύσεις, υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Σταϊκοῦ, ἐν τούτοις ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, σχεδὸν ληθροννημένος ἐκ τῆς μνήμης τῶν νεωτέρων ἡμῶν. ἐν Ἀθήναις τῇ 22α Φεβρουαρίου 1884.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Λεωνιδίῳ ὑπὸ γονέων εὐπολήτων, περροικισμένος δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ πολλῆς νοημοσύνης καὶ πολλῶν ἐτέρων πλεονεκτημάτων, ἀνέδειξεν ἐν τῷ προσώπῳ του ἐπὶ μᾶλλον τὴν οἰκογέ-

νειάν του. Ἀρξαμένης τῆς ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως ἐδράξατο τὰ ὄπλα, καὶ συγκεντρῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἐκ τῶν συνεπαρχιωτῶν του καὶ ἄλλων ποτὲ μὲν ἑκατόν, ποτὲ δὲ ὀλιγωτέρους καὶ ἄλλοτε περισσοτέρους, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς κατὰ τὴν Πελοπόννησον γενομένας μάχας, ἰδίως δὲ διεκρίθη εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ ἄλωσιν τῆς Μονεμβασίας καὶ Τριπόλεως ἐπὶ γενναϊότητι, ἀγαπώμενος καὶ ὑποληπτόμενος διὰ τὴν φρόνησιν καὶ ἀνδρείαν του ὑπὸ τε τοῦ Γενικοῦ τῆς Πελοποννήσου στρατηγοῦ Θ. Κολοκοτρῶνη, καὶ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Σπάρτης Γ. Γιατράκου, οὐδέποτε δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐζήτησε παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων βαθμὸν στρατιωτικόν. Περαιωθείσης τῆς ἐπαναστάσεως, ἀντὶ τῆς ζητήσεως στρατιωτικῶν βαθμῶν, ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν χάριν ἐμπορίου, καὶ πρὸς τοῦτο ἠτήσατο ἐξωτερικὸν διαβατήριον παρὰ τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου, ὅστις λαβὼν ἐκ τούτου ἀφορμὴν ἔμαθε κατὰ πόσον μετέσχε τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τὸν ἠρώτησεν, ἐὰν δῆθεν ζητῇ νὰ βαθμολογηθῇ διὰ τὰς ὑπὲρ πατρίδος στρατιωτικὰς του ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπεκρίθη τῷ Κυβερνήτῃ ὅτι, «ὑπηρετήσας τὴν πατρίδα ἐξεπλήρωσα τὸ ἱερόν μου καθήκον, καὶ οὐδεμίαν ἀμοιβὴν ζητῶ διὰ τοῦτο ἤδη δὲ ἀπέρχομαι εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ὅπως φροντίσω περὶ τῶν ἀπαιτουμένων εἰς τὴν κατ' ἀνθρώπων ὑπαρξίν μου». Μεταβὰς δὲ εἰς τὴν Ἰμβραίταν ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ σειρὰν ἐτῶν κατέστη εἰς τῶν πρώτων ἐλλήνων βιομηχάνων, παράδειγμα πάντοτε πίστεως, τιμιότητος, ἀγνοῦ δὲ πατριωτισμοῦ ἐν ποικίλαις ἐθνικαῖς ἀνάγκαις.

Ἐπὶ πᾶσι ὁ Ν. Σταματόπουλος ἀνεφάνη, οὐ μόνον ὡς στρατιώτης, εὐρκοκ, σταθερὸς καὶ μεγαλόφρων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄτομον ἐγκριτοῦ ἐν τῇ ἐλληνικῇ κοινωνίᾳ αἰετοπε παρέσχε δείγματα ἰσχυροῦ χαρακτήρος, ὑψηλῆς ἀφοσιώσεως, καὶ ἀρχαϊκῆς ἀρετῆς τῶν γιγάντων τῆς ἐθνεγεσίας. Οὐχὶ ἀπαξ ἡ ἡμεραία ζωὴ αὐτοῦ ὑπεχώρησε πρὸ τῆς φιλοκινδύνου ψυχικῆς ὁρμῆς, ἢ δὲ ἀτομικῆς εὐμεγείας καὶ ἀσφάλειας ἐθυσιάσθησαν πρὸ τοῦ γενικοῦ ἀγαθοῦ τῆς πατρίδος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὴν 14ην Ἰουλίου 1884.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ. Ἐν ταῖς γραμμαῖς ταύταις ἀδύνατον νὰ εἰκονισθῇ προσηκόντως ὁ βίος καὶ τὸ πρόσωπον, ὅπερ παρέστησεν ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ. Οἰανδήποτε ἤμους σελίδα καὶ ἂν διέλθῃ τις, μετ' ἐνθουσιώδους ὑπερφηφάνειας διαβλέπει τὰ ἐπιφανῆ ἐκεῖνα στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς, ἅτινα ἐν ὅλῳ ἀπήρτισαν ἀπαράμιλλον τὸν βίον τοῦ Κ. Δημητριάδου, καὶ ἐπέθεσαν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ τὴν ἀμάραντον τῆς τιμῆς δάφνην. Ἐν ᾗ ἐποχῇ, ὅ,τι σμικρὸν καὶ ἄθλιον προσφέρεται νῦν ὑπὲρ πατρίδος, πλην ὀλίγων εὐκλεῶν ἐξαιρέσεων, προσφέρεται δυστυχῶς ἢ πρὸς καινὴν καὶ πρόωρον ἐπίδειξιν καὶ ἀναγραφὴν ὑπὸ ἡμινογράφων ἢ πρὸς πλήρως ταπεινῶν αἰσθηματικῶν ἐφέσεων καὶ σκοπῶν, εἰς βίος, ὡς τοῦ Κ. Δημητριάδου, εἶναι ἄξιος ἰδίας μελέτης καὶ προσοχῆς. Ὁ Κ. Δημητριάδης, ἀνήκει εἰς τοὺς χαρακτήρας ἐκείνους, οἵτινες περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰ πρῶτα ἐκεῖνα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὑπαγόμενα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν εὐνοστέρων χρόνων, παράγουσι τοὺς πολυτίμους τῆς μεγαλοφυχίας καρπούς. Καὶ εἶναι

ἀληθές ὅτι οὐδὲν ἕτερον κυρίως χαρακτηρίζει τὰς μεγάλας ἐποχὰς καὶ τοὺς ἀληθεῖς ἐξόχους ἄνδρας κόσμημα, ἢ ἡ οὐχὶ κατὰ τὴν συνήθη ἀντίληψιν συναίσθησις καὶ ἐκπλήρωσις ὑψίστων ὑποχρεώσεων κατὰ καιροὺς διαφόρους, ὑπὸ τῆς πατρίδος ἐπιβαλλομένων.

Καταγόμενος ἐκ τῶν τὰ μάλα διακρινομένων οἰκογενειῶν τῆς Καρυστίας, νεώτατος ἐπεράτωσε ἐν Σύρῳ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, συμπληρώσας εἶτα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ταύτας λίαν ἐπιτυχῶς. Τάχιστα ὁ ἀνὴρ ἀνῆλθε εἰς τὰ ὑψίστα διοικητικὰ ἀξιώματα, ἢ δὲ ἐκτιμηθεῖσα αἰετοπε φιλοπατρία αὐτοῦ ἐνωριτάτα τὸν ἔφερον ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ, ὅπου πάραυτα ἐξελέγη βουλευτῆς Καρυστίας ἐπὶ πολλὰς περιόδους, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δυναστείας τοῦ Ὀθωνος. Ἐν ταῖς ἐποχαῖς τῶν πολιτικῶν ἐκείνων ἡμερῶν, ὁ Κ. Δημητριάδης ἀνεδείχθη εἰς τῶν σπουδαιωτάτων βητόρων τῆς τότε Βουλῆς, ἀνὴρ χαρακτήρος καὶ πεποιθήσεων, ἀξίων μνημονεύσεως ἰδίας. Ἡ Βασιλεία τοῦ Ὀθωνος, ἢ τὰς ἀρετὰς τοῦ Δημητριάδου ἐξαιρέτως ἀναγνωρίσασα, ἐκάλεσε πάραυτα εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Τότε ἡ ἀνάθεσις ταιαύτης θέσεως ἐβάρυνε πολὺ, αἱ δὲ ἀνώμαλοι ἐποχαὶ ἀπήρτων χαρακτήρα, ὡς τὸν τοῦ Κ. Δημητριάδου. Χαρακτηριστικώτατον δεῖγμα τῆς ἀπεριορίστου εὐλαθείας πρὸς τὴν πολιτείαν τοῦ Κ. Δημητριάδου, ὑπὸ τῆς Βασιλείας τοῦ αἰμνήστου Ὀθωνος, ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς, ὅπερ θὰ παραμείνῃ μνημῆιον ἀθάνατον καὶ παράδειγμα σπάνιον ἀρετῆς καὶ ἐργασίας πεφωτισμένης. Ἐν ᾧ ἀπενέμετο τὸ ἑλλην. παράσημον τῷ Κ. Δημητριάδῃ, διευθυντῇ τότε τῆς Ἀστυνομίας, τὸ δὲ διάταγμα ὑπεβάλλετο τῇ Βασιλείᾳ πρὸς ὑπογραφὴν μὲ τὰς συνθήσεις προσαγορεύσεις, ὁ Βασιλεὺς Ὀθων διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς ἐσημείωσε «διὰ τὰς ἐν ἔτει 1847 κατὰ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ ἀνταρσίας ἐκδουλεύσεις του, καὶ διὰ τὴν μετ' ἄκρου ζήλου ἐν τιμῶν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐν τῇ Διευθύνσει τῆς Δ. Ἀστυνομίας».

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς πρώτης ἐκείνης δυναστείας, ἐπὶ πολλὰς κατόπιν περιόδους ἐξελέγη ὁ Κ. Δημητριάδης βουλευτῆς Καρυστίας. Ἐκ τῶν εἰλικρινεστάτων φίλων τοῦ αἰμνήστου Ἐπ. Δεληγεώργη, διεκρίθη καὶ εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο στάδιον τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ βίου διὰ τὰς πεποιθήσεις καὶ τὰς ἀκλονήτους αὐτοῦ ἀρχάς. Χάριν δὲ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ τούτων ἀποσυρθεὶς τοῦ βουλευτηρίου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐντὸς δὲ δωδεκαετίας διαρτίσθη ἀνώτατος διοικητικὸς ὑπάλληλος, διαπρέψας ὡς Νομάρχης ἐν τοῖς πλείστοις καὶ μεγαλειτέροις νομοῖς τοῦ Κράτους. Ὡς Νομάρχης Κεφαλληνίας καὶ Κερκύρας διέσωσε τὴν ἐγγώριον περιουσίαν, ὡς ἀνομολογοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῇ ἀόκνῳ προσπαθείᾳ του ἐυστήθη νοσοκομεῖον, κατεσκευάσθησαν ὁδοὶ καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα κοινωφελῆ ἔργα. Ἐν Κερκύρᾳ κατεσκευάσθη νέα πτέρυξ φρενοκομείου, ἐρρίφθησαν τὰ ἐνετικὰ τεῖχη τῆς παραλίας καὶ οὕτως ἐκαλλωπίσθη ὁ λιμὴν. Ἐν τέλει ὅπουδήποτε καὶ ἂν ὑπηρετήσῃ ὡς Νομάρχης, τροφὴν του ἐθεώρει τὴν πρὸς τὰ δημόσια ἔργα μοναδικὴν ἀφοσίωσιν του. Ὁ ἐπὶ δωδεκαετίαν ὀλόκληρον δημόσιος βίος τοῦ ἀνδρός, θὰ παραμείνῃ αἰετοπε πρότυπον, ὡς ἀνωτέρω διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, τιμιότητος, ἀρετῆς, πατριωτισμοῦ καὶ εὐθυδικίας. Ἐπὶ

πᾶσι ὁ βίος αὐτοῦ οὗτος ὑπῆρξεν εὐεργετικός, παράδειγμα διαπρεπῆς ὑπηρεσιῶν ἀνεκτιμήτων. Τὸν ἀπαράμιλλον ὄντως χαρακτήρα τοῦ ἀνδρός, ἀδύνατον τὸ ἡμέτερον ἔργον ἐν τῷ στενῷ αὐτοῦ χώρῳ, ν' ἀπεικονήσῃ προσηκόντως. Διὰ τῆς δημοσιεύσεως δὲ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ καὶ τῆς παραθέσεως τῶν γραμμῶν τούτων, κολακεύεται νὰ πιστεῦθῃ, ὅτι διερμητεύη τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους, ὑπὲρ οὗ ὁ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, μακρὰς καὶ ἀξιοζήλους προσέφευεν ἐκδουλεύσεις. Αἱ ἐποχαὶ καθ' ἃς ἐξετιμήθη ἡ ἀξία τοῦ ἀνδρός, ὑπῆρξαν οὐχὶ συνήθεις ἂν μὴ καθ' ὀλοκληρίαν ἠφανίσθησαν ἐκ τῶν νεωτέρων παρ' ἡμῖν χρόνων. Ἐὰν δὲ, ἴσως ἡ κοινὴ ἐξαχρείωσις καλύπτει σήμερον πάντα γενναῖον χαρακτήρα, ἐν τούτοις τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Δημητριάδου θὰ παραμείνῃ εὐλογητόν, ἡ δ' ἐντιμὸς μνήμη του θὰ προβάλληται, ὡς τὸ προσφιλέστερον παράδειγμα καὶ εὐγενέστερον ὑπόδειγμα βίου ἀξίου μιμήσεως. Ἐτελεύτησεν ἐν Λαμίᾳ αἰφνης Νομάρχης ὢν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος τὴν 20ην Ἰουνίου 1884.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΡΑΖΙΚΟΤΣΙΚΑΣ. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀνδρός τούτου, ἀνευρίσκει ὁ ἀληθὴς παρατηρητῆς σειρὰν ὀλοκληρῶν τριακονταετοῦς ἀκαταπόνου ἐργασίας ἀπὸ τῶν κατωτάτων σταδίων μέχρι τοῦ ἀνωτέρου. Καταγόμενος ἐξ ἐπιφανοῦς ἐπὶ πολεμικῆ ἀρετῆ καὶ πολιτικῆ συνέσει οἰκογενείας ἐν τόπῳ, ὃν οὐ μόνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλ' ἡ παγκόσμιος συνείδησις ἀπεκάλεσεν ἔνδοξον καὶ ἡρωϊκόν, διότι οὐ μόνον τὴν ποίησιν ἐνέπνευσεν ἡ λαμπρότης τῶν ἀγῶνων τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλὰ καὶ τῇ κριτικῇ ἱστορίᾳ ἐπέβαλον οὗτοι τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν διὰ τὰ μεγάλα ὑπὲρ τῆς ὅλης ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἀποτελέσματα, ὁ Ἀριστείδης Ῥαζικότσικας, συμφῶνως πρὸς τὰς μεγάλας αὐτῆς παραδόσεις, ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος τύπος ἀρετῆς καὶ λυτρείας πρὸς τὸ καθήκον. Ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἐξόχων σκαπανέων τῶν ἐθνικῶν κινημάτων, τῶν μεγάλων ἐπιδρασάντων ἐπὶ τῆς γενικῆς εὐημερίας, διεκρίθησαν μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Α. Ῥαζικότσικα. ὁ Ἀθανάσιος καὶ Ἰωάννης Ῥαζικότσικας, ἀδιασπᾶστος τὸ ὄνομα αὐτῶν συνδέσαντες πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Μεσολογγίου. Περαιτῶσας λίαν συνετῶς καὶ ἀξιολόγως τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἐπεδόθη εἰς τὸ στάδιον τῆς ὑπάλληλίας, ἀπὸ τοῦ 1849 συνεχῶς σχεδὸν διατελέσας δημόσιος ὑπάλληλος, διελθὼν δὲ πάσας τὰς βαθμίδας αὐτῆς, μέχρι τῆς ἀνωτάτης διοικητικῆς θέσεως τοῦ τμηματάρχου, ἦν λίαν ἐπαξίως κατεῖχεν. Ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ ὁ Α. Ῥαζικότσικας παρέσχεν πολῦτιμον καὶ ἀνεκτιμήτον συνεισφοράν, διὰ διαρκοῦς βίου τριάκοντα πέντε ἐτῶν πολιτικῆς ἀρετῆς καὶ χρηστότητος, κληθεὶς πολλάκις εἰς τὴν διαχείρησιν σπουδαιωτάτων δημοσίων συμφερόντων καὶ καθέξας ἐπὶ μακρὸν ὑψίστην ἐν τῇ πολιτείᾳ θέσιν. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Φεβρουαρίου 1884.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΥΚΑΛΗΣ. Γέννημα τῆς ἡρωίδος νήσου Κρήτης, ἐδιδάχθη καὶ ὑπὸ τὸν ἔγκριτον ὄπλαρχηγόν Δεληγιαννάκην νὰ καταφρονῇ τοῦ θανάτου καὶ τῶν κινδύνων, καὶ παῖς ἐτι ἔλαβε τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τοῦ 1821—24 παρευρέθη εἰς τὰς ἐνδοξοτέρας τῆς Κρήτης μάχας, εἰς τὸ Θέρισον καὶ τὸν Ἀποκόρωνα, τὸν Κρουσῶνα, τὸν Ἀγιαντίνον, τὰ ἄλλα, τὴν Ἀμπελὸν τῶν Σφακίων καὶ τὸ Φραγκοκῆστειλλον.

Παρήρχεται ἤδη ἡ σειρά τῶν ἐξόχων τούτων ἐποχῶν καὶ ἔδυνε ἕκαστον χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τὸ κράτος γενικοῦ θορύβου, ὅτε ἀπὸ τοῦ 1824 μετὰ τὴν ἀθλητικὴν ἐκείνην πτώσιν τῆς Κρήτης, μόνης καὶ τότε ἐγκαταλιφθείσης εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, ὁ Ἰωάννης Βουκάλης μετ' ἄλλων γενναίων μαχητῶν, μὴ ἀνεχθεὶς τὴν τυραννίαν, καὶ ἀναδεικνύμενος ἀξίος καὶ ἀτρόμητος στρατιώτης, παρηκολούθει ἐπὶ δεκαετιᾶν ὄλην τὰς φάσεις τῶν πολεμικῶν ἀγῶνων καὶ τότε μετασχὼν σθεναρῶς, μετὰ τῶν πρώτων. Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Τριπόλεως, εἰς τὰς μάχας τῶν Μύλων καὶ τοῦ Ναυπλίου, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Νεοκαστροῦ, εἰς τὴν τῶν Ναυαρίνων, εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς Χαλκίδος καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Καρύστου, εἰς τὴν Ἀράχωβα καὶ τὸ Πέττα, εἰς τὸ Φάληρον. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1825 ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν ὁ πρῶτος κατὰ βαθμολογικὴν τάξιν στρατιωτικὸς βαθμὸς, ἐφεξῆς δὲ μέχρι τοῦ 1830, ὅτε προήχθη εἰς ἀνθυπολοχαγόν. Ἡ κυβέρνησις μετὰ τινα ἔτη ἀπένειμεν εἰς τὸν στρατιώτην τοῦ Φαθιέρου τὸ ἀργυρὸν παράσημον τοῦ ἀγῶνος. Ἐκτοτε ἀφοσιωθείς εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, ὑπηρέτησε καὶ προήχθη μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς πρώτης βασιλείας, εὐδῶς καὶ μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐκείνου ζήλου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως, μεθ' ἧς ὑπηρέτησε καὶ τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα κατὰ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἔσχατον αὐτῆς κίνδυνον. Ἀπέθανε καὶ ὁ Ἰωάν. Βουκάλης, ξένος καὶ οὗτος τῆς τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἡμῶν ἐν Ἀθήναις τῇ 21ῃ Ἰανουαρίου 1884.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΛΑΖΑΡΕΤΟΣ. Τ' ὄνομά του ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ὁ δὲ βίος του ἀποτελεῖ περισπούδαστον σειρὰν ἐνδόξων σελίδων. Βίος, ὡς ὁ τοῦ στρατηγοῦ Τ. Λαζαρέτου, πρέπει νὰ χρησιμεύῃ εἰς μελέτην, καὶ ν' ἀπομένῃ κέντρον καὶ ὑπόδειγμα μιμήσεως, διότι ὀλοκληρὸς ἡ ἱστορία αὐτοῦ φέρει τὸν θαυμάσιον ἐκείνον ἐθνουσιασμὸν, ὅστις ἐνέπνευε τὰ στήθη τῶν μεγάλων ἡμῶν πατέρων. Ἐν ἧ ἐποχῇ τὰ πάντα τελοῦνται κατὰ συνθήκην, καὶ ἡ ἀτερπὴς μίμησις ἀναπτύσσει αἰσθημα ἀνιαρᾶς περιεργείας, ἡ μελέτη τῶν ἐξόχων βίων, καὶ πρωταθλητῶν τοῦ ἐνδόξου ἡμῶν ἀγῶνος, εἶναι ἴσως ἡ ἀπαραίτητος διδασκαλία, καὶ ὁ μέγιστος ὁδηγὸς τοῦ μέλλοντος τῶν νεωτέρων. Ὁ Ἑθνικὸς Ἀγὼν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐπίσημον ἱστορίαν συγκαταριθμεῖται τ' ὄνομα τοῦ Τ. Λαζαρέτου, ἐπιβάλλει ἡμῖν ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα, ὅπως μιμηθῶμεν τοὺς ἡρωϊκοὺς πατέρας, καταστῶμεν δὲ ἀξιοὶ ἧς ἀπολαύομεν διὰ τὰ κατορθώματα αὐτῶν ἐλευθερίας.

Ἐγενήθη τῷ 1800 ἐν Κέκ. Ἀφ' οὗ ἐπὶ τετραετιᾶν νεαρῶτατος, ὑπηρέτησε μετὰ τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων, κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν, ὅπου ἀπὸ τῶν κατωτάτων βαθμῶν ἀνῆλθε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου κατὰ τὸ 1865. Μετέσχε εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς νήσου Χίου τῷ 1822 (6 Μαρτίου), τῶν Πατρῶν μετὰ τὴν Ἰονικὴν Φάλαγγα τῷ 1823 (3 Μαΐου), εἰς τὴν ἐν Κρεμύδῃ τῆς Πελοποννήσου μάχην κατ' Ἀράβων ὑπὸ τὸν Καρατάσσον τῷ 1824 (Αὐγουστος), εἰς ἐκστρατείαν Ὑδρας ὑπὸ τὸν Καρατάσσον καὶ Χριστόδουλον Ποριώτην (1824 Σεπτέμβριος), εἰς τὴν τῆς Καρύστου τῷ 1826 (1 Μαρτίου), τῶν Θηβῶν μετὰ τὸν Φαθιέ (1826 Ἰούνιος), εἰς τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου μετὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ

(1826 Αύγουστος). Εισήλθε μετά μάχην εις τὴν πολιορκουμένην Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηῶν (1826—30 Αὐγούστου), ὅτε καὶ ἐπληρώθη εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἀπέκρουσε τὴν ἔφοδον τοῦ ἔχθρου ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως, ἐκ δευτέρου πληρωθεὶς εἰς τὴν κεφαλὴν 1826 (6η Δεκεμβρίου). Εἶτα ἔλαβε σπουδαιότατον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου μετὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ (1826 16η Ὀκτωβρίου), καὶ εἰς τὴν τῆς Σπάρτης (1834 1η Ἰουνίου) ὡς διοικητῆς τῆς διλοχίας. Πολλάκις ἐκλεχθεὶς ἀντιπρόσωπος Κέας, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἱκανὰς φορές, καὶ ἐγένετο πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶ 1860 ἐπὶ Βούλγαρη. Κατὰ τὴν ἐν Χίῳ ἐκστρατείαν προὐδίδασθη κατ'ἐκλογὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Φαβιέρου. Ἐν τῷ στρατῷ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὡς ἀληθῆς στρατιώτης διέπρεψεν, ὑπηρετήσεν ὡς διοικητῆς προσωρινὸς καὶ εἶτα ὀριστικὸς τοῦ σώματος τῶν Ἀκροβολιστῶν, ὡς Φρούραρχος Ἀθηῶν, ὡς Ἀρχηγός.

Ὁ Τ. Λαζαρέτος ἐπὶ πᾶσιν ἀνεφάνη ἀνὴρ διαπρεπῆς ἔντε τῷ ἀγῶνι καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος, γνήσιος στρατιώτης, μὲ γενναίαν καρδίαν καὶ φρόνημα ὑπερήφανον, παρέσχε δ' ἐαυτὸν ἀξιομίμητον παράδειγμα αὐταπαρνησίας καὶ πατριωτισμοῦ μοναδικοῦ, μέχρι πάθους καὶ μανίας, ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ χαρακτηρισθῶσι διὰ τοιαύτης λέξεως τὰ εὐγενέστατα τῶν αἰσθημάτων. Ἡ ἱστορία δὲν θὰ λησμονήσῃ ν' ἀφιερῶσιν ἱκανὰς σελίδας εἰς τὸν ποικίλον καὶ ἔξοχον βίον ἀνδρός, οἷος ὁ Τ. Λαζαρέτος. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 1η Ἰανουαρίου 1884. Ἐκ τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» τοῦ ἔτους τούτου παρελείφθη ἡ εἰκὼν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, καίτοι ἐζητήθη, διότι οὐδὲν ἐπιτυχὲς ἀντίτυπον φωτογραφίας, διεσώθη.

ΠΑΝΟΣ Ε. ΠΙΣΣΑΣ. Γιδὸς νεώτατος τοῦ ἐπιζώντος ἐπιδόξου ἀντιστρατήγου καὶ διαπρεποῦς ἀγωνιστοῦ Εὐστρατίου Πίσσα, ὑπῆρξε τύπος ἀνδρός εὐγενούς, ἐπιστήμονος ἐξαίρετου, πατριώτου δὲ ἐκ τῶν σπανίων καὶ ἀξίων ἰδίας τιμῆς. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνδρός παραμένει εὐγλωττος ἢ ἐξυπηρετήσας πάσης κρατικῆς ἰδέας, ἢ ἐστάθουσις τῶν περὶ τοῦ ἔθνισμοῦ ἰδεῶν παντὸς Ἑλλήνος, καὶ τὰς ἰδέας ταύτας ἐν ποικίλαις ἐποχαῖς ὁ αἰσθηματικώτατος Π. ΠΙΣΣΑΣ διὰ μεγάλῃς θυσίας ἐπεδείξατο. Τοιαύτη δὲ ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ ἐκδηλουμένη ἀναγνώρισις τῆς πάντοτε αἰσθηματικῆς γενναίας ἐπιδειξάσης καρδίας τοῦ πολυκλιτύστου ἀνδρός, καὶ τὰ μάλα φιλικανθρώπου προσωπικότητος, εἶναι ἀληθῶς δριμυτομένης ἀκασιούνης ἀπόδοσις. Τοιαῦτα εὐγενῆ, ὑπέριστα αἰσθηματικὰ, ἐλάμπρυναν τὸν βίον τοῦ Π. Πίσσα, ἀφ' ἧς στιγμῆς περιποδούστας καὶ φιλικῶς ἠσπάζετο τὴν ὥραιαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμην.

Γεννηθεὶς ἐν Κυθωνίαις, νεώτατος ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ, μεταθῶς εἶτα εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐπὶ πενταετίαν κατήρτισε ἐαυτὸν ἀκακεκριμένον ἐπιστήμονα, ποικίλῃ ἀποκαμίσει παιδείᾳ καὶ ἐπὶ πᾶσι τελειότητα ἐπιστημονικὴν. Ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ ταῦτα ἐξακμήσας τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, διέπρεψε, καὶ ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς πολίτης, διακρίθεις ὡς ἐν τῶν ἐγκριτοτέρων μελῶν τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς κοινότητος. Ἐν ταῖς Ἑθνικαῖς ἀνάγκαις ἐφάνη πάντοτε πρόθυμος, ἐν ᾗ δ' ἐποχῇ νέον αἰσθηματικὸν ἐπλήρωμα πᾶσαν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὁ γενναῖος ἀνὴρ Π. ΠΙΣΣΑΣ, ἀποχωρηθεὶς τοῦ φιλικανθρώπου αὐτοῦ ἔργου, κατήρξατο ἐπὶ τῶν πολεμικῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐργασιῶν, σπεύδων ὅπως ἀγωνισθῇ τὸν νέον καλὸν ἀγῶνα. Ἀτυχῶς ἐννοεῖς ἀπεσθῆθη τὸ ὄνειρον αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποτυχίας καὶ ναυαγίσεως τοῦ κινήματος. Ὁ βίος τοῦ ἀρίστου τούτου ἀνδρός, εἶναι βίος πλήρης τῶν ἐπιλαμπρῶν πατριωτικῶν παραδειγμάτων, μαρτυροῦντων ἀνεξαρτητικὴν φρονήματα, θησαυρὸν αἰσθημάτων γενναίων, ἀξιοσημείωτον πνευματικὴν δξυτητα, ἰδίᾳ δὲ θερμὴν φιλικανθρωπία, ἐξ ἣν οὐκ κριτηρίου ἀπαναμάσσεται. Ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερ-

νήσεως ἐτιμῆθη διὰ τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτήρος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἀγῆνης πλήρης ἐτι ἀκμῆς τῇ 8η Ἰανουαρίου 1884.

ΧΑΡΜΟΛΑΟΣ ΖΗΝΟΒΙΟΣ. Θαυμάζομεν καὶ τιμῶμεν τοὺς σκαπανεῖς τῆς Ἑθνικῆς ἰδέας, καὶ, ἂν μὴ προαιρούμεθα τὰ παραδείγματα ἐκείνων νὰ μιμώμεθα, τοῦλάχιστον ἔχομεν τὸ προτέρημα νὰ γεραιώμεν καὶ ἐβῶμεν τὰς πράξεις καὶ τὴν μνήμην αὐτῶν, ἀνθ' ὧν τὴν πατρίδα εὐηργίστησαν. Ἐν τῶν πολυτίμων λειψάνων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ἦτο ὁ Χ. ΖΗΝΟΒΙΟΣ, πρὸς τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ ὁποίου ὄλιγοι τῇ ἀληθείᾳ ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν ὁμοίαν σειράν ὑπηρεσιῶν καὶ πράξεων ἀξιοσημειωμένων. Εἶναι ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, ὧν ἐκάστη σελὶς τοῦ βίου αὐτῶν, ἀναγκραεὶ καὶ μίαν ἱστορίαν, καὶ ἐν θαυμάσιον ἔργον. Πίστις Πατρις, ὑπῆρξε τὸ οὐρανόπεμπτον λάβαρον τοῦ Χ. ΖΗΝΟΒΙΟΥ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ προσήνεκε τὰ πάντα δλοκαύτωμα ἀπὸ τοῦ πρώτου σταθμοῦ τῆς Ἑθνικῆς σταδιοδρομίας. Ἐγεννήθη ἐν Τεμεσσάρῃ τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1805 ἐκ γονέων ἐκ Μακεδονίας, τοῦτο ὄνομα αὐτοῦ κυρίως ἐν εἰναι τὸ γνήσιον. Κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1824, ἐν ᾗ ἀλληλοδιαδόχως προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγοῦ παρητήθη τῷ 1826. Μετέσχε πολυτίμως τῶν Μαχῶν τοῦ Δραγατσάνου τῷ 1821, τῆς Γερμανικῆς Λεγεῶνος εἰς Γραβιάν, τῆς πολιορκίας Ἀκροκορίνου τῷ 1823, τῆς ἐκστρατείας Εὐβοίας, πολιορκίας Καρύστου τῷ 1825, τῆς διὰ θαλάσσης πολιορκίας τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης τῷ 1826, τῆς τοῦ Πειραιῶς τῷ 1827 καὶ τοῦ Μεσολογγίου καὶ Αἰτωλικοῦ τῷ 1828. Μετὰ τὴν παραίτησίν του τῷ 1826, κατὰ τὸ 1827, προσελήθη εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατηγῶ Τζούρζ ἐπὶ τοῦ πλοίου ὁ «Τηλέμαχος», τῷ δὲ 1828 ὑπῆρξεν ὑπασπιστῆς τῶν ταγματῶν τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ. Τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσήλθεν εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον, ἐξ οὗ κατετάχθη εἰς τὸ Πυροβολικόν, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου τῷ 1865. Μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν κυρίως ὁ στρατιωτικὸς βίος τοῦ Χ. Ζηνοβίου περιεστράφη εἰς τὸ δικαστικὸν μέρος, ἐνῷ ἀνεκρίθη, ὑπηρετήσας ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὡς εἰσηγητῆς καὶ πρόεδρος τοῦ Στρατοδικείου. (1843-1853-1853-1860.) Ἀνὴρ πολλῆς παιδείας, ἠσχολήθη καὶ εἰς συγγραφάς, ἐν ἐποχαῖς διαφόραις, ἐκδοῦς ἱκανῶς σπουδαῖα στρατιωτικὰ ἔργα, τὰ μάλα ὑπηρετήσαντα καὶ ἀρλεήρανα σπουδαίως τὸν στρατὸν. Διὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐλοῦτος τούτου στρατιώτου ἐξέλιπε καὶ τὸ τελευταῖον λείψανον τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1884, ἐν ἀποστρατείᾳ πρὸ πολλῶν χρόνων, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου καὶ τὰ παράσημα τοῦ Ἀγῶνος (ἀργυροῦν) καὶ τοῦ Σωτήρος, (τὸ χρυσοῦν).

ΠΕΤΡΟΣ Α. ΖΑΝΟΣ. Ἰδιαιτερον ὄλος ἐκδηλοῖ ἡ «Ποικίλη Στοὰ» δεῖγμα σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην σπουδαίου ἀνδρός, οἷος ἀνεφάνη ὁ ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ, τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου περικλείει ἡ Νεκρολογία τοῦ ἔτους τούτου. Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, δύναται τις νὰ ὁμολογήσῃ μετὰ πεποιθήσεως, ἀπώλετεν ἐπιφανῆ ἄνδρα, ἐγκριτον λόγιον καὶ ἔξοχον ὄλος χαρακτηρῆσα, πολλῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀξίας. Ἐν τῇ γενεῇ δὲ ἀφορίζεται γενναίων χαρακτήρων καὶ ἐξαίρετων πολιτῶν, δίκαιον εἶναι νὰ μνημονεύονται κατ' ἐξοχὴν οἱ ὄλλοι ἀναδειχθέντες τοιοῦτοι κατὰ τὸν βίον αὐτῶν.

Ὁ Π. Ζάνος τυχὸν περωτισμένης σπουδῆς ἐν τῷ ἐν Σύρῳ ὑπὸ τὸν σοφὸν Νεόφυτον Βάμβου γυμνασίῳ, καὶ ἐν τῇ περιφῆμῳ ὑπὸ τὸν διαπρεπῆ Θεόκλητον Καίρην Σχολῇ, καὶ ὑπέικων εἶτα εἰς τὴν τῶν εὐπατριῶν γονέων του θερμὴν ἔφρον ἐπῆλθεν εἰς τὴν ἑσπερίαν, ἔνθα ἐκεῖ ἐπὶ μακρὰ ἔτη κατηρτίσθη ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν τέλειος. Ἐν Παρισίαις μετ' ἐπιδόσεως ἀξίας ἰδίας μνήμης, διήκουσε πλήρη τὴν σειράν τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων παρὰ τῶν διαπρεπεστάτων τοῦ αἰῶνός μας καθηγητῶν, καὶ εἶτα ἐπελάβετο τῆς σπουδῆς τοῦ δικαίου ἐν τῇ Ἀκδημίᾳ τῆς Νομικῆς. Μετὰ τὸ εὐδόκιμον πέρας τῶν ἐν ταῖς πολιτικαῖς ἐπιστήμῃς σπουδῶν αὐτοῦ, προσελήθη ἀκόλουθος παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς μετὰ ἔτος ὀλόκληρον ἐπανόδου αὐτοῦ, ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς αὐτοῦ Θῆρα εὐμπασσα περιέβαλε μὲ τὸ ἀξί-

ἐν Ἀθήναις. Ὁ πατήρ του ἀναφέρεται εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐργατῶν τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος καὶ μετέλαθε τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐν ἣ ἕκαστος πολίτης ἦτο στρατιώτης, αἱ δὲ βαθμίδες τῆς ἱεραρχίας ἐξηρακίζοντο ἐν τῇ καπνῷ τοῦ πολέμου, καὶ ὁ ἥρωϊσμός ἰσπεῖδου ἀπύκτας, μικροὺς καὶ μεγάλους. Ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ὁ πατήρ του Παναγιώτης Σκουζὴς ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς δύο πολιαρχίας τῆς Ἀκροπόλεως, ἣν δ' εἰς ἐκ τῶν τριῶν Ἐφόρων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. καθ' ἣν, κατὰ ἐπίσημον μαρτυρίαν ἐκ τῶν μάλλον διακεκριμένων συμπολιτῶν του, συνεισέφερεν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος· περισσότερον παρὰ πάντα ἄλλον Ἀθηναῖον.

Τῷ 1823 ὁ Γ. Σκουζὴς ἐστάλη εἰς Τερψίστην ὅπως ἐκγυμνασθῆ εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου, ἐκεῖ δὲ παρίμεινε μέχρι τοῦ 1829. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν, ἐπεδόθη ἐνθουσιωδέστερον εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, ἐν ᾧ ταχῶστα διεκρίθη, καταστάς εἰς τὴν μεγαλειέραν ἐν Ἑλλάδι κεραλαοῦχον. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἐχορηγίαται Σύμβουλος αὐτῆς ἐκ τῶν εὐδυστέρων, πάντοτε δὲ παρῆμενεν εἰς τῶν εὐλοκιστετέρων καὶ μάλλον ἐγκρίτων φίλων τῆς ἐμφυχώσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ὑψίστου τούτου Ἐθνικοῦ καὶ Πιστωτικοῦ καταστήματος. Ἐν ταύτῃ ὁμοίως ὑπῆρξε Σύμβουλος τῆς Ἰονικῆς καὶ Ἰδρυτῆς τῆς Βιομηχανικῆς Τραπεζῆς, καὶ τῆς Ἐταιρίας τῆς αἰωρυγος τῆς Κορίνθου. Ἀλλ' ἂν ἠχολοίτο ὑπὲρ τῶν Πιστωτικῶν Καταστημάτων, εἰς ἃ εἶχεν ἄμεσον ἀτομικὸν συμφέρον, δὲν ἀπέφυγε νὰ προτρέψῃ τὰς ἀφιλοκερδέεις ὑπηρεσίας του καὶ ὑπὲρ φιλικανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, τῶν ὁποίων ἡ πρόσδος χορῆζει οὐχ ἦττον περυσισμένης διευθύσεως. Εἰς αὐτὸν καὶ τῶν ἡθῶ μεταστάντων Κοζῆκη Τυπάλδου καὶ Ἀλεξάνδρου Σκαρλάτου ἀνέθεσαν ἡ Βασιλιστὰ Ἀμαλία τὴν συλλογὴν συνεισφορῶν καὶ οἰκοδομῆν τοῦ Ἀμαλειοῦ Ὀρφανοτροφείου, εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ ὁποίου εἰργάταντο ὡς καὶ περὶ ἰδίου ἐπρόκειτο κτήματος. Καὶ τῆς τοῦ Ὀφθαλματρείου Διοικούσης Ἐπιτροπῆς διετέλεσε ἀνεκὰθεν μέλος, κατορθώσας διὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν οἰκονομίας τὴν ἀνάρθωσιν τῆς οἰκονομικῆς τοῦ ἰδρύματος τούτου καταστάσεως ἐν κειροῖς χηλεῖσι.

Ἀρ' ἤς ἐποχῆς κατὰ τὸ 1866, ἐκτεθεὶς Δήμαρχος τῆς Πρωτευούσης, κατ' ἴδιαν θερμὴν προτροπὴν, ἰδίως τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Γ. Σταύρου, ἀπέτυχε δι' ὀλίγων ψήρων, ἔκτοτε ἀπεμακρύνθη ὀλοτελῶς τῆς εἰς τὰ πολιτικὰ συμμετοχῆς. Ἐπανειλημμένως ὅμως ἐχορηγίαται Δημοτικὸς Σύμβουλος, ἐν ἣ ἐποχῇ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον συνεκρότου ἄνδρες, οἱ αἱ ἀείμνηστοι: Γ. Ψύλλας, Γ. Σταύρου, Π. Ἀργυρόπουλος, Κλονάρης καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, ἐπὶ μακρὰς δ' εἰτα περιόδους ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, χάρις εἰς τὴν γενικὴν φήμην καὶ τιμὴν, ἣν ἀπελάμβανεν παρὰ τῷ Ἐμπορικῷ κόσμῳ ἔντε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ.

Ἐκτοτε ὁ Γ. Π. Σκουζὴς ἐς, ἐν ποικίλαις δυσχερεστάταις ἐμπορικαῖς περιστάσει, ἐν αἷς ἐπέλειτο κίνδυνος γενικῆς στάσεως τῆς ἀγορῆς, ἀνεράνη πολιτικῶν συμβούλων, ἡ δὲ μετριοπάθεια καὶ εὐλοκιστὴς ἐργασία τοῦ ἀνδρός, πολλὰκις παρήγαγεν ἐπιφελέστατα ἀποτελέσματα, καὶ ἀφῆκεν ἔχνη συνετῆς καὶ ἀξιολόγου ὑπηρεσίας. Τύπος, ὄλον ἐκλείποντος στοιχείου, ἀληθῆς ἀντιπρόσωπος παλαιῆς τάξεως πραγμάτων καὶ ἐποχῶν, χρόνων, ζωῆς ἡλικίας, εὐτάκτου καὶ εὐδαίμονος, διετήρησε τὸν ἥρωισμὸν ἐκείνου, καὶ ἔξενον τοῦ πατῆρος καὶ τῶν ἐκδηλωσάντων βίον, παραμείνας ἀμετάπτωτος μέχρι τελευταίας στιγμῆς, ἐκπροσωποῖσας ὑμῶς στοιχείου τῆς κοινωνίας. Ἀεὶποτε, ὀποστῆς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, παρέσχεν ὁ Γ. Π. ΣΚΟΥΖΗΣ, πρόθυμον τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ καὶ περυσισμένην τῇ ἑλληνικῇ πολιτείᾳ, μηδὲν πειραθεὶς νὰ ἐκμεταλλεῖται αὐτήν. Ἀλλ' ὁμιλοῦντες περὶ ἀνδρὸς ἐν τῇ ἰδιωτικῇ περιορισθέντι βίῳ, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσμεν χαρακτηρισμὸν, ὅστις ἐπιμέλει μεγαλειτέρων κέκτηται σημασίαν. Ὁ Γ. Σκουζὴς ἐργαζόμενος, ὅπως κερδίῃ χρήματα, εἶχεν ὁδηγὸν εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς συναλλαγὰς τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν τιμιότητα, εἰς τρόπον ὅστε ἡ περὶ τὰς δυσοληφίας ἀκρίβειά του ἦτο παροιμιώδης. Ὁ λόγος του ἦτο συμβόλαιον, καὶ εἶναι μυσίας ἄξιον ὅτι εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὡς ἐκ τῆς ἀτόπως ἀναπτυχθείσης καὶ παρ' ἡμῶν κυβείας πολλοὶ κατὰ πολλῶν παρεπονθήσαν, οὐδεὶς ποτε ἠκούσθη μεμψόμενος τὸν Γ. Σκουζὴ ὡς ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἀφελθέντος.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπέπεινε αὐτῷ τιμὰς τὰς ἀνηκούσας εἰς τοὺς φέροντας τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, δὲ πολλὰκις προτρερόντα, δὲν ἠθέλησε ν' ἀποδεχθῆ. Ἀπεθῆκεν ἐν Ἀθήναις τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1884, πλήρης ἡμερῶν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΙΑΡΗΣ. Ἐν ταῖς σελίσι τοῦ ἡμετέρου ἡμερολογίου καθίσταται ὄντως ἀδύνατον νὰ περιγράψωμεν, ὡς πρέπει, τὸν βίον τοῦ ἀνδρός, οὗ αἱ πράξεις ἀπαρτιζοῦσιν ὀλόκληρον ἱστορίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἱστορίαν ὀνόματος, ὅπερ πάντοτε θὰ ψάλλῃ ἡ ποίηση καὶ θὰ περισώζῃ ἐνδοξον καὶ ἀθάνατον ἡ καθολικὴ ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετὰ τῶν πρώτων μαρτύρων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Γόνος τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν καλουμένων «Μπενιδῶν», ἐγεννήθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1797 ἐν τῷ ἠρωϊκῷ χωρίῳ Κουστογεράκῳ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου Κρήτης. Ὁ πατήρ αὐτοῦ πρότερον Μπενῆς καλούμενος, μετωνομάθη Κριάρης κατὰ τὸ 1769 ἐπὶ Δασκαλογιάννη, διὰ τὴν ἀκατάσχετον ἡρμῆν καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν, ἣν εἶχεν εἰς τὸν πόλεμον, ὡς ὀπλαρχηγὸς τῶν Σεληνιωτῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην. Ἀνεδείχθη δὲ τοιοῦτος καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτῆς. Ἡ οἰκογένεια αὐτῆ τῶν Μπενιδῶν κατόκει τὸ ὄρεινόν χωρίον Κουστογεράκον τὸ ἀποθανατισθὲν ἐν τοῖς Κρητικαῖς γάμοις τοῦ Ζαμπελλίου, ἔνθα ἐγεννήθη ὁ ἐπὶ Ἐνετῶν ἦρος Καντανολέων. Ὁ Κων. Κριάρης μέχρι τοῦ 1821 ἦτο ποιμὴν τοῦ πλουσίου πατρὸς του· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην μετὰ τῶν 5 ἐτέρων ἀδελφῶν του ἐδράξαντο τῶν ὄπλων ταχθέντες ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ πατρὸς των. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦ τῶν τριῶν ἀνδρείων μεγαλειτέρων αὐτοῦ ἀδελφῶν ἐν μιᾷ μάχῃ τῆς «Μονῆς» πλησίον τοῦ Κουστογεράκου, τῶν καὶ κατακρουρηθέντων, ὁ Κων. Κριάρης, παραιτηθέντος τοῦ πατρὸς του, ὡς ἐκ τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας του, ἀνεδείχθη «Καπετάνιος τοῦ Κουστογεράκου», ἀκολουθῶν ἐκτότε τὸν ἐκλεχθέντα γενικὸν ἀρχηγὸν Σελίνου, ἦρωα Κομῆν, ὡς ὀπλαρχηγὸς αὐτοῦ. Σημειωτέον ὅτι ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης τῶν «Μπενιδῶν» οὐσῆς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην τοῦ 1821 ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς, ἐφονεύθησαν καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος 28 μέλη αὐτῆς. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης ἐν Κρήτῃ, ὁ ἦρωας Κομῆς μετὰ τοῦ πρωτοπαλληκάριου του, ὡς ὀνόμαζεν αὐτὸν, Κων. Κριάρη, ἀνεχώρησαν μεταβάντες εἰς Ναύπλιον μετὰ τῶν ἐπιζώντων ἀδελφῶν του Θεοδώρου καὶ Βαρδῆ Κριάρη. Ἐκείσε ἐγκαταστάσαντες ἡμεῖσθησαν παρὰ τοῦ Καποδιστρίου, λαβόντες ἐθνικὰς γαίας εἰς τὸν Δῆμον Μηνῶας, ὁ δὲ Κων. Κριάρης καὶ τὸν βαθμὸν ἀνθυπασπιστοῦ τῆς φάλαγγος τῶν ἀγωνιστῶν. Ἀλλ' ὁ πρὸς τὴν δούλην πατρίδα ἔρωσ τοῦ Κριάρη δὲν ἄφηνεν αὐτὸν ἥσυχον· ἔξ ἰδοῦ κατὰ τὸ 1829—30 εἰσέρχεται εἰς πλοιάριον μετὰ τοῦ ἥρωος Κομῆ, καὶ ἐτέρων ὀπλαρχηγῶν τῆς Κρήτης καὶ ἀποβιβάζονται οἱ μὲν ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ εἰς Σούγριαν τοῦ Σελίνου, ὁ δὲ Κομῆς μετὰ τοῦ Κριάρη καὶ 7 ἄλλων εἰς τὸ νησίδιον, «Γραμβοῦσα» καλούμενον, φρούριον λίαν ἰσχυρὸν τότε, ὅπερ δι' εὐφυσιότητος καὶ τολμηροτάτου στρατηγήματος, τοῦ Κομῆ, κυριεύουσι καὶ ἰδοῦ ἀρχεται ἡ ἐποχὴ ἡ κλιθεῖσα «τῶν Γραμβουσιανῶν». Τῷ 1833, ἐν τῷ χωρίῳ Μουριῆς τῆς Κυδωνίας συνάθροισις ἐξ ὄλων τῶν προκρίτων τῆς Κρήτης ἀποτελεσθεῖσα, ἐν μιᾷ φωνῇ ἐζήτει

τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ τρεῖς Πρόξενοι Γαλλίας Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας προέτρεπον τοὺς συναθροισθέντας νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν μιᾶς ἐκ τῶν τριῶν δυνάμεων, καὶ οὐχὶ τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ συναθροισθέντες ἠρνοῦντο, οἱ πρόξενοι δυσαρεστηθέντες προέτρεψαν τὸν Μουσταφᾶ Πασσᾶ, ἵνα ἀμέσως συλλάβῃ τοὺς προκρίτους τούτους καὶ τοὺς τιμωρήσῃ παραδειγματικῶς. Ὁ δὲ Πασσᾶς ἀπροσδοκῆτως πολιορκήσας τὸ εἰρημένον χωρίον, συνέλαβεν ἐξ αὐτῶν ἑνενήκοντα καὶ τρεῖς, οὓς καὶ ἀμέσως ἐκρέμασεν εἰς τὰς ἐν τῷ χωρίῳ Μωρέας. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἀφήκε λυπηροτάτας ἀναμνήσεις ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτῶν καιρῶν τῶν Μουριδιῶν». Ὁ Κριάρης τότε, ὡς εἰς τῶν προκρίτων, κατώρθωσε νὰ δραπέτεύσῃ καὶ διαφύγῃ τῶν χειρῶν τοῦ Πασσᾶ μετ' ἄλλων. Μετέβη δὲ μετὰ τούτων ἐπὶ τῶν Λευκῶν ὄρεων, ἔνθα κατεδιώκετο, ὁπότε μετὰ παρέλευσιν μηνῶν θξ, κατώρθωσεν ὁ γηραιὸς πατὴρ του, ἀφοῦ ἐδαπάνησε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του δωροδοκῶν τοὺς Τούρκους νὰ τῷ δοθῇ ἀμνηστία, καὶ οὕτω ἠδυνήθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ χωρίον του. Ἐκτοτε ἐπὶ 8 ἔτη διῆγεν βίον ἡσυχον. Ὅτε ὁμοῦ κατὰ τὸ 1841 ἡ Κρήτη ἔλαβε τὸ ὄπλον, ὁ Κ. Κριάρης ἀφείξεν τὸ ἄροτρον καὶ τὴν ποιμενικὴν βίβλον, ἀναφαίνεται πρωταγωνιστῶν ἐν τῇ σκηνῇ τῶν Κρητικῶν δραμάτων. Συνενοήθη μετὰ τοῦ ὑποκινητοῦ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκεῖνης ἀρχηγοῦ Χαιρέτη, καὶ μετ' ἄλλων ἐν Ναυπλίῳ διαμενοντῶν ὀπλαρχηγῶν, πρῶτος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκεῖνης. Ὑποδεχθεὶς δὲ εἰς Σούριαν τοὺς ἐξ Ἑλλάδος ἀφιχθέντας ἀρχηγούς, Χαιρέτην, Κουμῆν, Χάλην καὶ Νιώτην, μετέβη μετ' αὐτῶν, καὶ τῶν στρατιωτῶν του Σεληνωτῶν, ὡς Ἀρχηγὸς πλέον Σελήνου, εἰς Ἀποκόρωναν, ἔνθα ἐκεῖ συνήθη ἡ πρώτη μάχη «εἰς τὸ χωρίον Πρόβαρμα.» Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ περιώνυμος κατέστη ἡ ἀνδρεία τοῦ Κ. Κριάρη, τὸ δ' ὄνομά του πλέον διεφημίσθη καθ' ἅπασαν τὴν Νῆσον. Μετὰ τὸ πέρας καὶ ταύτης τῆς ἀτυχοῦς ἐπαναστάσεως, ὁ Κ. Κριάρης, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἀρχῆς, ἀπῆλθεν εἰς Ἑλλάδα πάλιν, ἔνθα τιμῆθαι διὰ τοὺς ἀγῶνάς του παρὰ τοῦ βασιλέως Ὅθωνος, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ τε ἀργυροῦν καὶ χαλκοῦν παράσημον τοῦ Ἀγῶνος τοῦ Σωτήρος καὶ τὸν βαθμὸν λοχαγοῦ τῆς Φάλαγγος. Ἐμμενεν ἔκτοτε ἐν Ἀθήναις, ὁπότε μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν κατὰ τὸ 1843, ὁ Κριάρης ὦν εἰς ἐκ τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Καλλέργη μετ' ἄλλων Κρητῶν, ἰδὼν ἐξορισθέντα τὸν Καλλέργην, παρήτησε τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ καὶ ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπανελθὼν εἰς Κρήτην. Πλέον ἔμμενεν ἐν τῷ χωρίῳ του μέχρι τοῦ 1858. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, νέον πάλιν κίνημα τῶν Κρητῶν ἐγένετο, εὐτυχῶς ὁμοῦ ἀναίμακτον. Συναθροισθέντες ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης εἰς θέσιν «Μπουτσουναρία», πάντες οἱ ἀρχηγοὶ καὶ πρόκριτοι τῶν, ἐπαρχιῶν, καὶ πλῆθος λαοῦ εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀνερχόμενον, ἐζήτησαν τὴν κατάργησιν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου καὶ πολλὰ ἄλλα προνόμια. Ἐκεῖ ὁ Κριάρης πρωταγωνιστῶν καὶ πάλιν ὡς Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του, ἐξε-

λέγη ὑπ' ἀπάσης τῆς συναθροίσεως Γενικὸς Φρούραρχος αὐτῆς. Ὁ ἐνδοξότερος βίος τοῦ Κωνσταντίνου Κριάρη, ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Γενικὸς ἀρχηγὸς καὶ κατὰ ταύτην, συνεκρότησε κατὰ τὴν 17 καὶ 28 Αὐγούστου τὰς δύο πρώτας μεγάλας μάχας ἐν Σταυρῷ τῆς Κανδάνου, καθ' ἃς αὐτὸς μὲν ἐπληρώθη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κροτάφου, τέταρτος δὲ ἀδελφὸς του, ὁ Θεόδωρος, ἐφονεύθη καὶ κατεκρεουργήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸ 1866 ὁ Κριάρης, κατὰ τὸ τριετὲς διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως, συνεκρότησε καὶ παρευρέθη εἰς 84 συστηματικὰς μάχας. Αἱ σπουδαιότεραι μάχαι ἐν αἷς ἀνεδείχθη καὶ ὡς ἀριστος στρατηγός, καὶ ὡς ἀνδρείος πολεμιστὴς, ἦσαν ἐν μὲν τῷ Σελήνῳ, αἱ δύο μάχαι τοῦ Σταυροῦ τῆς Κανδάνου, ἡ τῆς Παλαιοχώρας, ἡ τοῦ Κουστογεράκου, ἡ τῆς Ἀχλάδα, ἡ τοῦ Ὀμαλοῦ καὶ ἡ τῶν Ποροσελιῶν, ἐν Κισσάμῳ, ἡ τῶν Σταυρακιῶν, ἡ τοῦ Κακοπέτρου, ἡ τοῦ Φωκιῶν, ἡ τοῦ Θερίσσου, ἡ τῶν Μπουτσουναριῶν καὶ ἡ τῶν Καμπῶν, ἐν Ἀποκορώνῳ ἡ τοῦ Βαφέ, ἡ τῆς Κάϊνας, ἡ τῶν Μπεμονίων καὶ ἡ τοῦ Μελιδονίου, καὶ ἐν Σφακίαις, ἡ τῆς Ἀράδενας, ἡ τῆς Ἀγίας Ῥουμέλης, ἡ τοῦ Καλλικράτη ἢ ἡ τοῦ Μπρόσπερου. Κατὰ τὴν αἰματηρὰν τοῦ 1866 ἐπανάστασιν, ὁ Κριάρης ἀπώλεσεν εἰς τὰς μάχας ἐκ μὲν τῶν στενοτάτων συγγενῶν του, ἤτοι ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μπενιδῶν 21 ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ δύο ἀδελφοὺς του, ἐκ δὲ τῶν ἐτέρων στρατιωτῶν του 117, ἐπληρώθησαν δὲ ὑπὲρ τοὺς 100. Κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης καὶ ἀφοῦ πάντες οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Κρήτης διὰ συνθηκῶν, εἴτ' ἄλλως, παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς Τούρκους, ὁ Κριάρης διαλύσας τὸ εἰς Σαμαριά τῶν Σφακιῶν στρατόπεδόν του, παρέλαβε ὀκτώ ἐκ τῶν στρατιωτῶν του καὶ τὸν υἱόν του Γεώργιον ἢ ἐτράπη τὴν πρὸς Ἑνέα χωρία τῆς Κισσάμου ὁδόν, ὅπως ἐκείθεν εὖρη πλοιαρίον τι, δι' οὗ νὰ διαπεράσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκρύπτετο δὲ εἰς τι σπήλαιον ἐν Πελεκάνῳ, ἀναμένων πλοιαρίον τι ἐπὶ τούτῳ. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι μὴ ἰδόντες τὸν Κριάρην νὰ ὑποταχθῇ αὐτοῖς, ἐξῆλθον ἐκ Χανίων καὶ κατεδίωξαν αὐτόν. Φθάντες εἰς Πελεκάνον ἔμαθον τὸ κρησφύγετον τοῦ Κριάρη ὄντες δὲ 300 μὲν ἐκ τῶν ἐντοπίων Τούρκων, 1200 δὲ περίπου ἐκ τῶν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, περιεκύκλωσαν ἐξ ἀπροόπτου τὸ σπήλαιον νύκτωρ. Καί τοι δὲ ἀπροσδοκῆτως καὶ ἐξαίφνης ἐπετέθησαν ἐν νυκτὶ, καὶ τοι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο ἑκατονταπλάσιος, καὶ τοι ἡ θῆσις ἦτο λίαν στενόχωρος καὶ ἀπελπιστικὴ, καθότι μίαν καὶ μόνην ἔξοδον εἶχε τὸ σπήλαιον, ὁμοῦ ὁ Κριάρης ἐξώρμησεν ἔξω μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρείων σωματοφυλάκων του, ἤτοι τῶν 8 καὶ τοῦ υἱοῦ του, ὑπακούων εἰς μίαν καὶ μόνην φωνὴν «Καλλίτερα ὁ θάνατος παρὰ ἡ ἄτιμος ζωὴ». Αἱ λόγχοι τῶν ὀπλων των κατὰ τὴν ἔξοδον συνεκρούσθησαν πρὸς τὰς τῶν Τούρκων, τὰ πυρὰ διεσταυρώθησαν καὶ εἰς τοὺς πρώτους ἀνταλλαχθέντας τουφεκισμοὺς, πίπτουσιν δύο μὲν τῶν Τούρκων πρῶτον, εἶτα δὲ καὶ οἱ φονεύσαντες τοὺς δύο τούτους Τούρκους, ἐκ τῶν σωματοφυλάκων δὲ ὁ Γεώρ. Διατάκης, σημαιοφόρος καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἀντωνομανο-

λάκης, πρωτοπαλλήκαρο τού Κριάρη, πλειστάκις καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως ἀριστεύσαντα καὶ πληρωθέντα.

Τότε ὁ Κριάρης μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἰδὼν πεσόντας τοὺς δύο τούτους σωματοφύλακας του, ὄρμα, πυροβολεῖ καὶ ἀντιπυροβολεῖται. Ὅποτε φεῦ! ἀπαισία σφαῖρα διαπερᾶ διαμπᾶξ τὸ ἱεροὺν ὄστουν αὐτοῦ, καταβραύσαν αὐτὸ, καὶ φωνῶν γοερῶς πίπτει. Ἐκ τῆς φωνῆς του γνωρίζεται καὶ εἰς τῶν Τούρκων τρέχει, ἵνα τῷ ἀποκόψῃ τὴν πολυτίμητον καταστάσαν κεφαλὴν του, ἀλλ' ὁ Κριάρης ἐγειρόμενος πυροβολεῖ κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς πιστόλας του καὶ τὸν πληγώνει κατὰ τὸ στήθος, καὶ ὁ Τούρκος ὀπισθοδρομεῖ. Μετὰ τινὰς πυροβολισμοὺς παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του βαδίζει, ἐν ᾧ ἔτι ἦτο θερμὸς ἐκ τῆς πληγῆς, ἀκολουθῶν τὸν βροῦν μικροῦ ῥύακος κρύφα ὑπὸ τὰς πικροδάφνας, ἀφῆνων τὸ ἀκαπότο του» ἐν ᾗ θέσει εὐρίσκετο, ὅπερ ἐξηκολούθησαν καταπυροβολοῦντες οἱ Τούρκοι, νομίζοντες αὐτὸ σῶμα. Ἦρξάτο ν' ἀναφαινηταὶ ἡ αὐγὴ, ὅτε διερχόμενοι ἔμπροσθεν τακτικῶν στρατιωτῶν, μὴ διακρινάντων αὐτοὺς ὅτι ἦσαν Χριστιανοὶ ὡς ἐκ τῆς ἐνδυμασίας, τῆς αὐτῆς οὔσης πρὸς τοὺς ἐντοπίους Τούρκους, ἔφθασαν ἄνωθεν τῆς κορυφῆς λόφου τινός, εἰς ἀπόστασιν δύο σχεδὸν ὥρων ἀπὸ τοῦ σπηλαίου κειμένου. Τὸ αἷμα ἔρρεε καθ' ὄλον τὸν δρόμον. Ὁ Κριάρης ἔστη ὀπισθεν βράχου μετὰ τοῦ υἱοῦ του, ἵνα ἡσυχάσῃ ὀλίγον ἐκ τοῦ κόπου. Οἱ Τούρκοι βλέποντες τὸ αἷμα, ἠκολούθησαν τὰ ἔχνη αὐτοῦ καὶ ἔφθασαν πλέον κάτωθεν τοῦ βράχου. Τότε βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του ὁ Κριάρης, ἐζώσθη καὶ ἐξεκίνησεν ἀναβαίνων τὸν λόφον ἵνα κάμψῃ ὀπισθεν αὐτοῦ.

Δὲν παρήλθεν τέταρτον ὥρα, ὅποτε πυκνοτάτη ὀμίχλη ἐκάλυψε τὸν λόφον. Οὐδεὶς ἔβλεπε πλέον οὔτε τοὺς πλησιέστατα κειμένους του. Συγχρόνως καὶ λεπτὴ βροχὴ, οἱ δὲ Τούρκοι ἀπώλεσαν τὰ ἔχνη του. Ὁ δὲ Κριάρης ἔτι ἀντέχων, εἰσδύσας εἰς τι νεοσχηματισθὲν ῥυάκιον ἐκ τῆς βροχῆς, ἵνα ἀπολεσθῶσι τὰ ἔχνη, ἐβάδιζεν, ὅποτε μετὰ δύο ὥρας ἔφθασε μόνος εἰς τι χωρίον Μουστάκο καλούμενον, καὶ ἔπεσεν ἡμιτεθνεὺς πλέον, ἐκεῖσε εἰς τι ἐρημοκκλήσιον. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν τινεὶ ἐκ τῶν κατοίκων, τὸν παρέλαβεν εἰς τι ἐλαιοτριβεῖον, ὅπου ἔπεσεν ἐπὶ τῆς πυρίνης λεγομένης τῶν ἐλαιῶν. Τότε ἠκούσθη ὅτι οἱ Τούρκοι ἔρχονται εἰς τὸ χωρίον, ἵνα ποιήσωσιν ἐρεύνας. Οἱ κάτοικοι λοιπὸν φοβηθέντες, ἠρώτησαν τὸν Κριάρη, τί θὰ τὸν κάμωσιν. Οὗτος εἶπεν αὐτοῖς νὰ πορευθῶσι πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τῶν ἐντοπίων Τούρκων, Φούσκην Σελῆμ-ἀγᾶν καλούμενον καὶ νὰ τῷ ἀναγγείλωσιν ὅτι ἦτο πληγωμένος καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν παραλάβῃ. Οὗτοι πορευθέντες εἶπον αὐτῷ ταῦτα. Οὗτος δὲ ὢν εἰς τῶν ἀνδρειότερων Τούρκων, καὶ φίλος ἄλλοτε τοῦ Κριάρη, δὲν ἠθέλησε νὰ προσλάβῃ τοὺς σωματοφύλακας του, οὔτε νὰ τοῖς τὸ ἀναγγείλῃ, καθότι τότε αὐθωρεῖ ἤθελε κατακερματισθῆ ὁ Κριάρης, ἀλλ' ἐπορεύθη μετὰ τινος ἐτέρου ἀγνοοῦντος, καὶ εὐρῶν τὸν Κριάρην κατακειμένον καὶ ἀναισθητοῦντα ἐκ τῆς πληγῆς, καθότι οὐδεμία ἔτι περιποίησις τῷ εἶχε γείνει, τῷ εἶπε «Γιάντα μωρὸ καὶ ὑμένε Κριγιάρη, δὲν ἐπροσκύνησες κι' ἐσὺ σὰν

καὶ τσ' ἄλλου, ἕνα Σουλτάνο μωρὸ ἤθελες νὰ πολεμήσῃς;» ὁ δὲ Κριάρης τῷ ἀπάντησε. «Ἦτσά μου ἦτονε γραφτὸ νὰ τὸ πάθω, τσὴ τιμῆς μου ἦτονε γιατί ἐπολέμουνα μὲ ἕνα αὐτοκράτορα Σουλτάνο, καὶ τσὴ τιμῆς μου γιατί δὲν ἐπροσκύνησα στὸν ἀλλόθρησκό μου». Τότε ὁ ἕτερος Τούρκος, ὃν ἔφερεν ὁ Φούσκης, ἰδὼν αἵφνης ὅτι ὁ ὀμιλῶν ἦτο ὁ Κριάρης, ὃν ἠγνόει, ἔστρεψεν πάραυτα κατ' αὐτοῦ τὸ ὄπλον, εἰπὼν «Καὶ ποῖός μ' ἀπαντᾷ μωρὸ σκατόπιστε νὰ σοῦ κεντήσω τὸ τουφέκι καὶ πόσα παλληκάρια σκύλλε, ἔχεις φαγωμένα»; Ὁ δὲ Κριάρης τῷ ἀπαντᾷ «Χάρι σου 'χα γὼ μωρὸ νὰ μοῦ τὸ κεντήσης ὅταν ἤμουμε ζωντανός, μὰ ἐδὰ πού εἶμαι ἀποθαμμένος θέλεις κέντησέ το θέλεις μὴ τὸ κεντήσης». Τότε ὁ Φούσκης ἀπομακρύνας τὸ τοῦ Τούρκου ὄπλον εἶπε ἀποβραδίως, «Ἄ'Οξω μουρτάτη (ὑβρις Τουρκικὴ), ἀποθαμμένο ἄνθρωπο μωρὸ φοβερίζεις;» Τότε παραλαβὼν ἐφ' ἡμῖνον τὸν Κριάρη ἐπορεύθη δι' ἄλλης ὁδοῦ πρὸς τὸν Πασσᾶν, πρὸς ὃν παρέδωκεν αὐτόν. Εἶτα ἤρξαντο κανονοβολισμοὶ καὶ πυροβολισμοὶ χιλιάδων στρατιωτῶν, ἐπὶ τῇ συλλήψει τοῦ Κριάρη. Ὁ Πασσᾶς τὸν ἔθηκεν ἐντὸς τετραγώνου στρατιωτῶν, ἵνα μὴ φονευθῇ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καὶ τὸν ὠδήγησεν ἐν παρατάξει εἰς Χανιά. Ἡ εἰδησις ἀφίκετο ἀστραπηδὸν καὶ χιλιάδες Τούρκοι ἐξεληθόντες 4 ὥρας μακρὰν τῶν Χανίων ἀνέμενον καὶ ἠλάλαζον ζητωκραυγάζοντες ἐπὶ τῇ συλλήψει τοῦ Κριάρη. Εἰσῆλθεν εἰς Χανιά παιανίζουσης τῆς μουσικῆς, καὶ ἐτέθη εἰς τὰς φυλακάς. Πάντες οἱ πρόξενοι τῶν δυνάμεων ἀπήτησαν νὰ μὴ πάθῃ τίποτε, καθότι ἐσκόπων νὰ τὸν δηλητηριάσωσιν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐγένετο, καθότι παραλαβὼν αὐτὸν ὁ διάσημος ἰατρός Βὼμ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, τὸν θεράπευσε μετὰ ἐνεσάμηνον ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν φυλακῶν καθ' ἑρξίν του. Εἶτα τῇ παρεμβάσει τῶν Προξένων ἠλευθερώθη καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἀζωγηραῖ, ἕνα κατόκησε μετὰ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν κατελθούσης οἰκογενείας του. Ἐκεῖθεν μετὰ ἐν ἔτος λάθρα ἀνεχώρησε μετὰ τῆς οἰκογενείας του διὰ πλοιαρίου, καὶ μετὰ 36 ἡμερῶν πλοῦν ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας, ἕνα ἔμενε μισθοδοτούμενος ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως μέχρι τοῦ 1878. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξεβράβη ἐπανάστασις ἐν Κρήτῃ. Καίτοι δὲ προσεβηκῶς τὴν ἡλικίαν κατῆλθεν εἰς Κρήτην μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν του Γεωργίου, Ἰωάννου, καὶ Ἀριστείδου, ἕνα ἐξελέγη καὶ πάλιν Ἀρχηγὸς τῶν Σεληνωτῶν. Μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἕνα παρέμεινε μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΜΟΥΚΑΣ. Μετὰ τοῦ αἰμνῆστου Δ.

Πανταζῆ, ὁ Α. Μάμουκας, ἀπετέλεσε τὴν δυάδα τῶν ἀρχαιοτάτων ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, οἳ ἦσαν τὰ ζῶντα εὐρετήρια καὶ οἰονεὶ οἱ ἀνάδοχοι. Ὑπῆρξεν ὁ ἀρχαιότερος τοῦ Κράτους ὑπάλληλος καὶ ἐκτελεστής τῆς Διαθήκης τῶν αἰμνῆστων Ριζαῶν, ἀνώτερος δὲ Ταξιάρχης. Ἀμφοτέρων, περιβλέπτως τιμῶσα τὴν μνήμην ἢ «Ποικιλία Στὸ ἄ», δημοσιεύει

τῆ ἀληθείᾳ μόνῃ ἐκ τῶν Ἑλλ. Περιοδικῶν καὶ Ἡμερολογίων, ὥραίας εἰκόνας αὐτῶν, πρὸς δὲ τὰς μᾶλλον ἀκριβεῖς περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς βίου των βιογραφικὰς σημειώσεις.

Ὁ Α. Μάμουκας διεκρίθη ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ τῆς Πατρίδος ἀπὸ νεότητος, τύπος ἀξίου πολίτου καὶ Ἑλληνοσ λογίου. Ἐν ὀνόματι του εἶναι ἀναποσπάτως συνδεδεμένον τῇ ἱστορίᾳ καὶ μάλιστα πρὸς τὰ μέγιστα καὶ ἐξοχα αὐτῆς ἐπισόδια. Ἐγεννήθη τῷ 1801. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Χίου τῷ 1822 ἐκρατεῖτο ἐν τῷ φρουρίῳ ὡς ὄμηρος. Διελθὼν τοὺς χρόνους τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος, ἐν πολλοῖς κύριος μοχλὸς, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρισθεὶς πάραυτα παρὰ τῷ Ναυάρχῳ Μιαούλῃ, παρ' ᾧ διαμένων, συνηγωνίζετο ἄλλους διατρέχων πάλιν κινδύνους, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ὁ Α. Μάμουκας ἀπελάμβανεν ἐκτάκτου ἐκτιμήσεως, ἐγένετο Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας. Ἐπελοῦσης τῆς δευτέρας ἐν Χίῳ ἐκστρατείας, ὁ Α. Μάμουκας καταλιπὼν τὴν θέσιν του, μετέβη ἐκεῖ, ὅπως μετᾴσῃ, ἀλλὰ ταύτης μεταιωθείσης, ἐπανέκαμψεν εἰς τὰ ἴδια. Ἐν ᾧ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, ἀπείραριθμοὶ περιστάσεις ἐκάλεσαν τὸν ἄνδρα, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς γενναϊότερα ὑπὸ ὕλικὴν ἐποψὴν στάδια, ὁ Α. Μάμουκας, προὔτιμησε τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος του. Κατὰ τὸ 1834 μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πρώτης ἐν Ἑλλάδι δυναστείας, διωρίσθη ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τμηματάρχης, τῷ δὲ 1859 γενικὸς γραμματεὺς, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του.

Τοῦ Α. Μάμουκα, ὁ βίος ἀδύνατον νὰ συμπεριληφθῇ ἐν ὀλίγαις σελίσι, διότι βίος ἐνεργὸς ἄνδρὸς ἀγωνιστοῦ, ἐν τῷ Σπυριωτικῷ στόλῳ ὑπηρετήσαντος ὡς γραμματέως, εἶτα δὲ ἐπὶ ἐξηκονταετίαν ὡς δημοσίου ὑπαλλήλου, δύσκολον νὰ διατυπωθῇ ἐν πάσῃ δυνατῇ λεπτομερείᾳ. Ἀρκεῖ ὅτι καὶ ὡς δημοσίος λειτουργὸς ἦτο ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ καθήκοντος, καὶ ὡς ἰδιώτης, τύπος φιλοπάτριδος πολίτου, φιλόσοφος ἀληθῆς, φιλόπονος καὶ ἀκούρατος ἐρευνητῆς τῶν γραμμάτων, συγγραφεὺς ἐξηκρισθωμένων τὰ μάλιστα πρᾶγματιῶν, ὑψίστης ἱστορικῆς σημασίας. Τὰ δὲ περὶ ἐθνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως ἔργα, ἅτινα ἐξέδωκε, καὶ ἡ τῶν μετὰ θάνατον εὐρεθέντων συγγραμμάτων τοῦ διαπρεποῦς συμπατριώτου του Κόρα ἡ ἀρξαμένη ἐκδοσις, ἥτις ἀτυχῶς διεκόπη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπισήμου ἀνδρὸς, παραμένουσιν ἐπιφανῆ μαρτύρια καὶ αἰώνια μνημεῖα τῆς σεβαστῆς αὐτοῦ μνήμης, ἐπὶ πᾶσι δὲ γενναῖα δείγματα τῆς εὐθυειδείᾳ του ἐργασίας τοῦ ἀνδρὸς, ὅστις κατέλιπε κενὸν δυνάναπλήρωτον καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ φιλολογίᾳ. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ὁ Α. Μάμουκας προτάσσει περίβλεπτα ὑπὸ ἱστορικὴν ἐποψὴν προλεγόμενα, σειρὰν θησαυρῶν, δύνανται τις νὰ ὁμολογήσῃ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, δι' αὐτοῦ ἐξεληθόντας εἰς φῶς. Ἡ «Ποικιλία», ἀπὸ καρδίας εὐχεταί, διερμηνεύουσα τὰ αἰσθητάματα πάντων τῶν συνεργατῶν αὐτῆς, ἵνα ἐξκολλουθῆσιν ἡ ἐκδοσις τοῦ ἐξόχου

τούτου ἔργου, ὡς καὶ πλείστων ἐτέρων ἀνεκδότων χειρογράφων, εἰς μνημεῖον ἐπιφανὲς τῆς ἐξόχου μνήμης τοῦ ἀειμνήστου Α. Μάμουκα. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐν βαθυτάτῳ γήρατι τῇ 13ῃ Μαρτίου 1884.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΛΙΟΔΙΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν τῷ ἱστορικῷ Σουλίῳ τὸν 10θριον τοῦ 1817, ἐκ πατρὸς μὲν Λιόλιου (Γεωργίου δηλ.), Ἐπρωλειβαδίτου ἀρματωλοῦ ἐκ Ἐπρωλειβαδίου τοῦ Ὀλύμπου, φοβεροῦ δ' ἐχθροῦ τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ, ὅς οὐ βραδύτερον ἐκλήθη Στρατιωτικὸς Διοικητῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του Βερρούα καὶ Βαδωνοῖς, ἐκ μητρὸς δὲ Δέσπως, θυγατρὸς Κίτσου Βότσαρη καὶ ἀδελφῆς τοῦ Μάρκου. Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Σουλίου ὁ Σπυρίδων ἦτο διετὲς νήπιον, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Φρούραρχος τοῦ Σουλίου. Ἐν τοῖς πρώτοις τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας χρόνοις, ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς Κέρκυραν, εἶτα εἰς Ζάκυνθον, ἐκεῖθεν δ' ἄμα ἐλθόντος τοῦ Κυβερνήτου εἰς Ναύπλιον, κατὰ τὸ 1830 ὁ Σπυρίδων ἐστάλη ἐν τῇ σχολῇ Αἰγίνης, ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ 1832 μετέβη εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐκεῖθεν κατὰ τὸ 1834 εἰς Μόναχον μετὰ καὶ ἄλλων τέκνων ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν καὶ ἰδίως ἐνδόξων ἀγωνιστῶν, μετακληθέντων ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καὶ ἄγαν φιλέλληνοσ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Ἐν Μόναχῳ τὸ πρῶτον εἰσῆχθη εἰς τὴν τότε ἐκεῖσε ἰδρυμένην Ἑλληνικὴν σχολὴν τοῦ Παρρισιάδου, ὁπότεν τὰ νομικὰ προελόμενος, ἀντὶ τῶν στρατιωτικῶν δι' ἃ εἶχε προαλειφθῇ, διότι ἡ πατρίς εἶχεν ἀνάγκην μείζονα διοικήσεως ἀγαθῆς καὶ δικαιοσύνης περαιομένης ἢ στρατιωτικῆς συντάξεως, μετ' ἀγάπης ἐτράπη εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1837, παθὼν σπουδαίως τοὺς ὀφθαλμοὺς, μετὰ πολλῆς θλίψεως ἀναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς περὶ τὸ δικαίον μελέτας καὶ σπουδὰς καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα ὀλίγον βραδύτερον συνεπέλωσε καὶ ἐπεραιώσεν αὐτάς, ὅτε καὶ εἰσῆχθη εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν (1840), ἐν ἣ διακρινόμενος ἐπὶ ἀπτάτῳ ζήλῳ καὶ πιστῇ τοῦ καθήκοντος ἐκπληρώσει, προήχθη εἰς ἀντεισαγγελέα πρωτοδικῶν, καὶ τῷ 1866 μάλιστα εἰς εἰσαγγελέα πρωτοδικῶν ἐν Ζακύνθῳ. Τῷ 1874 ἀπεμακρύνθη τῆς ὑπηρεσίας εἰσαγγελεὺς, ὣν ἔτι. Κατὰ τὸ 1854 ἐν ἀκμῇ τῆς ληστείας ὑπῆρξεν Ἀντεισαγγελεὺς ἐν Λαμῖα τελεσφόρος ἐργασθεὶς εἰς καταδίωξιν καὶ περιστολὴν τοῦ κακοῦ τούτου μετὰ τοῦ τότε ἀπεσταλμένου τῆς Πύλης Ῥουστέμ-Βέη (ἐσχάτως Διοικητοῦ τοῦ Λιθάνου). Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ἰουλίου 1884.

Σ. Π. Σ Εὐάριθμα τυπογραφικὰ σφάλματα παρεστέρησαν ἐντῷ συνόλῳ τοῦ 1885. Ἐκρίθη ὅμως περιττὸν νὰ σημειωθῶσι ταῦτα ἰδιαιτέρως, καθόσον δὲν διαστέφουσι ποσῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου. Ἀπλῶς μόνον ἐπικαλούμεθα τὴν εὐμένειαν τῶν φίλων ἀναγνωστῶν ἡμῶν.

Περὶ τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν Ἱ. Ἐρ Χίλλ, Ἱ. Παξιμάδῃ καὶ Ἀν. Γεωργαντᾶ, ὧν ὁ βίος ὄντως ποικίλος καὶ ἀξίως ἰδίας μελείας, ἀπερύγαμεν τοῦ νὰ παραθέσωμεν βιογραφικὰς σημειώσεις, καίτοι δημοσιεύομεν ἐπιτυχῆς εἰκόνας αὐτῶν, σκοποῦντες ἵνα δι' ἐκτενεστάτων ΒΙΟΓΡ. ΠΙΣΤΩΝ, ἀναλύσωμεν τοὺς ἐπιφανεῖς βίους αὐτῶν εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος. Περὶ τοῦ ἀειμνήστου μάλιστα ὑποστρατήγου Ἀντωνίου Γεωργαντα, θὰ γράψωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος ἰδίαν μελέτην, ὅτε πεσποθῶμεν ὅτι θὰ δημοσιεύσωμεν περίφημα, ὑπὸ ἱστορικὴν ἐποψὴν χειρόγραφα αὐτοῦ, ὑποσχθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς οὐγενοῦς καὶ διακεκριμένης οἰκογενείας τοῦ ἀνδρὸς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐπίσημοι χρονολογίαι, Ἀστρονομικαὶ παρατηρήσεις, ἑορτολόγιον, ὑπὸ τοῦ κ. Δημητρίου Κοκκίδου	Σελίς 5— 21
ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΣΤΟΙ 1855.	
Κόλασις Δάντου ἄσματα Ἐ. Σ. ἸΑ'. (κατὰ μετάφρασιν Α. Ρ. Ραγκαβῆ	22— 32
Αἱ Κινούμεναι Τράπεζαι ὑπὸ τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου	33— 36
Τὸ Ταξεῖδι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	37
Βιογραφικὴ φρενολογικὴ μελέτη Δ. Ἰορδανίδης (μετ' εἰκόνας), Κ. Σκόκου	38— 46
Κ. Κριάρη (βιογραφικὰ ἀνέκδοτα)	47
Ἡ Ἄγνωστος (ποίημα, Μαριέττας Μπέτσου	48
Παθογένεια, Ἐμμανουὴλ Ροΐδου	49— 54
Οἱ Ὀθησαυροθήραι τοῦ Ὀκενφελς (ἐκ τοῦ Γερμαν.) Κλέων. Ραγκαβῆ	55— 65
Ἡ Γλῶσσα, Ἀνδρέου Λασκαράτου	66— 78
Ὁ Πυθμὴν τῆς Θαλάσσης, Ἐλιζης Σ. Σούτσου	79— 87
Ἡ Δικαιοσύνη ἐν Ἑλλάδι, Θεοδώρου Ν. Φλογαίτου	88— 101
Καλλιτέχνης εἶρω, Π. Ἀποστολίδου	102— 115
Ὁ Ὑπνος, Γεωργίου Π. Καλαϊσάκη	116— 134
Ἡμέραι τινὲς ἐν Ἰσπανίᾳ (Ἰζὼν Λεμοάν), Ἀριστ. Κουρτίδου	135— 159
Αἱ γυναῖκες παρὰ τοῖς Ἀρχαιοτάτοις Ἑλλήσιν, Α. Σπαθάκη	160— 168
Les Talons Louis XV. (μετ' εἰκόνας)	169— 174
Οἱ Μύρμηκες, Θ. Χελδραΐχ	175— 178
Π. Βραΐλας Ἀρμένιος (μετ' εἰκόνας)	179— 183
Ἑλληνες φυγάδες, Ἰωσήφ Γαριβάλδης, Ἀναστασίου Γενναδίου	184— 196
Σημειώσεις ἐκ Γερμανίας ὑπὸ Νεοκλέους Καζάζη	197— 235
Κάρολος Γκουνέ (μετ' εἰκόνας) ὑπὸ Σ.	236— 245
Ὁ Σοσιαλισμὸς, Ἰωάννου Α. Σούτσου	247— 259
Ὁ Πυρπολητὴς, Ἀριστοτέλους Κουρτίδου	260— 265
Δύο μικρὰ περὶ Σαπφούς ποιήματα, Σταματίου Δ. Βάλβη	266— 278
Φ. Ρουκερτ (μετ' εἰκόνας)	279
Γερμανίαι ἡγεμονόπαις (ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ) Ἀρμάνδου Κ. Ποττέν	280— 290
Αἱ Βδέλλαι (ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ) ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Α. Λεονάρδου	291— 306
Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδι καὶ τὸ Πάσχα ἐν Λευκάδι, Ν. Σταματέλου	307— 324
Περὶ Γάμου (ἐκ τῶν τῆς M Marie de Saverug) Ζαχ. Α. Λαμνῆ	325— 329
Ἀναμνήσεις, Ὀδυσσεὺς Ἰαλέμου	330— 339
Ἐρρίκος Ἀίνε (μετ' εἰκόνας)	340— 341
Τὸ Κάλυμμα τῆς Κεφαλῆς (μετὰ 42 ξυλογραφημάτων)	342— 358
Πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κίνησις τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλληνισμοῦ Γ. Δ. Χ	360— 369
Τὸ Σημειωματῆριον τοῦ συζύγου τῆς (Emile Villemot), Γ. Α. Β.	370— 376
Ὁ Λόγιος Νέος, Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου	377— 381
Γλωσσικαὶ Παρακρούσεις, Ἰσιδ. Ἰσιδ. Σκυλίση	382— 400
Προμηθεὺς καὶ ἄνθρωπος (Ἀρχαῖος Μῦθος), Σταμ. Δ. Βάλβη	401— 402
Παρὰ τὸν Ἐρασίνον, Δημητρίου Κ. Βαρδουνιώτου	403— 420
Ῥωμαντικὰ Σελίδες (ἐκ τοῦ βίου Πίττ), Ἀγασ. Κ. Ἀρτέμη	421— 429
Δὲν Μ' ἀγαπᾷ (ποίημα), Βιργινίας Π. Εὐαγγελίδου	429
Πρὸ τῆς εἰκόνας τῆς Ἐλενης Α. Ἀρσένη, Δ. Κ. Βαρδουνιώτου	430— 433
Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος (μετ' εἰκόνας) Παν. Χαλκιοπούλου	434— 469
Σπυρίδων Τρικούπης (μετ' εἰκόνας), Ἰωάννου Α. Ἀρσένη	470— 477
Δημήτριος Πανταζῆς (μετ' εἰκόνας) Ι*	478— 480
Ὁ ὑποψήφιος Γαμβρός Κ. Δ. Καπράλου	480— 490
ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ	491— 512
ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ	513— 535

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΒΓΑ Ν' ΑΚΟΥΣΗΣ ΤΟ ΠΟΥΛΙ

Α Σ Μ Α

ΠΟΙΗΣΙΣ Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ — ΜΟΥΣΙΚΗ Α. ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ

Andantino

CANTO

PIANO
FORTE

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is the vocal line (CANTO) in treble clef, 6/8 time, with a key signature of one sharp (F#). The middle and bottom staves are the piano accompaniment (PIANO FORTE) in treble and bass clefs respectively, also in 6/8 time and one sharp. The piano part begins with a piano (*p*) dynamic and features a rhythmic accompaniment of eighth notes.

The second system of the musical score continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The lyrics for this system are: "Έξ - γὰ ν' ἄ κού - σης τὸ που -". The piano accompaniment continues with a mezzo-forte (*mf*) dynamic.

The third system of the musical score continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The lyrics for this system are: "λι πού μέσ' τὸν κῆ - πο κλαί - γαι". The piano accompaniment continues with a mezzo-forte (*mf*) dynamic.

ε - θγα ν'α κούσης ε - θγα ν'α-

κού - σης ε - θγα ν'α - κούσης ν'α - κού-σης τό που-

λί ε - θγα ν'α - κού - σης ν'α - κού-σης τό που-

λί τήν ά - πι - στί - αν σου λα - λεϊ

τήν συμ-φο-ράν μου λέ - -

γει τήν ά - πι - στί - αν σου λα - λεϊ

τήν συμ-φο-ράν μου τήν συμ-φοράν μου

λέγει ε - θγα ν'α - κούσης ν'α - κού-σης τό που-

λι ἔ - θγα ν'ά - κούσης ν'ά κού -

σας ἔ - θγα ἔθγα ἔ -

rit.

θγα

sf fine

p

και το ά - κοῦ - νε τά κλα - διά

τά λούλουδα τά λούλουδα τ'ά - κοῦ - νε

και τους μα ραί - νετ' ή καρ - διά ή καρ -

διά και πλέ - ον και πλέ - ον δέν άν - θου νε

p

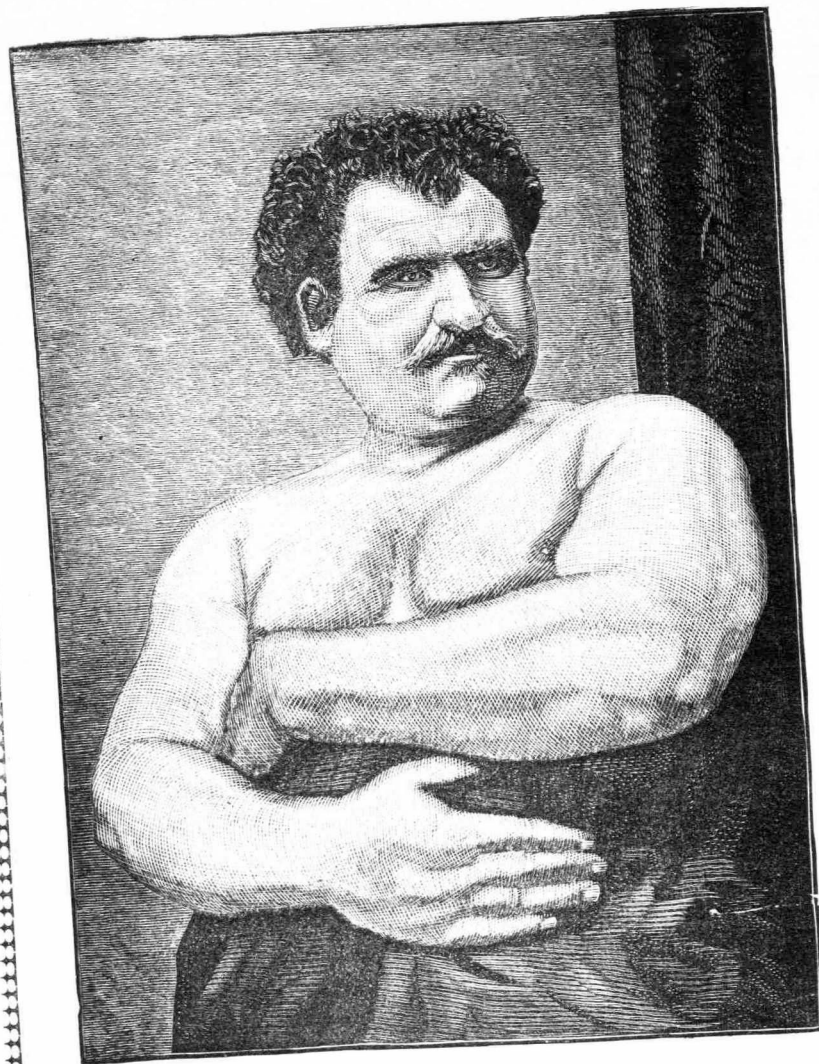
και πλέον δέν άν - θου νε! ἔ!

p rit.

Dal Segno §
(Έβγα ν' ακούσης) al fine

Έβγα ν' ακούσης τὸ πουλί,
Ποῦ μέσ' στὸν κήπο κλαίγει,
Τὴν ἀπιστία σου λαλεῖ,
Τὴν συμφορὰ μου λέγει.

Καὶ τὸ ἀκοῦνε τὰ κλαδιά,
Τὰ λούλουδα τ' ἀκοῦνε,
Καὶ τοὺς μακρύνει τ' ἡ καρδιά,
Καὶ πλέον δὲν ἀνθοῦνε.

ΠΑΧΑΓΗΣ ΚΟΥΤΑΛΙΑΝΟΣ